

Agrár- és Környezetjog

Journal of Agricultural and Environmental Law

A CEDR Magyar Agrárjogi Egyesület tudományos közleményei
CEDR Hungarian Association of Agricultural Law

2012 No. 12

A tartalomból - Contents

Dr. RÉTI Mária

A magyar szövetkezeti jogról

Über das ungarische Genossenschaftsrecht

-3-

Dr. CSÁK Csilla – Dr. JAKAB Nóra

Magyar Nemzeti Jelentés a mezőgazdaságról és a fenntartható fejlődés követelményéről

The Hungarian National Report on Agriculture and the requirements of a sustainable development

-50-

Dr. GYURÁN Ildikó – Dr. OLAJOS István

Magyar Nemzeti Jelentés – Földhasználat és földvédelem a tagállamok jogában

The Hungarian National Report on Rural Use and Protection of Land in the Countryside

-79-

Dr. RAISZ Anikó – Dr. SZILÁGYI János Ede

Az agrárjog és kapcsolódó területeinek (környezetjog, vízjognak, szociális jognak, adójognak) fejlődése az Európai Unióban, a nemzetállamokban és a WTO-ban

Development of agricultural law and related fields (environmental law, water law, social law, tax law) in the EU, in countries and in the WTO

-107-

A bukaresti CEDR konferencia konklúziói

Conclusions of the CEDR Conference in Bucharest

-149-

Impresszum/ Disclaimer

Kiadja/published by: CEDR Magyar Agrárjogi Egyesület

H-3515 Miskolc-Egyetemváros, A/6. 102., tel: +36 46 565 105

Felelős kiadó/publisher: *Dr. Csáke Csilla*: jogkincs@uni-miskolc.hu

Felelős szerkesztő/responsible editor: *Dr. Szilágyi János Ede*: civdrede@uni-miskolc.hu

Technikai szerkesztő/technical editor: *Dr. Szilágyi János Ede*

Szerkesztők/editors: *Dr. Benkeő András, Dr. Bobvos Pál, Dr. Csáke Csilla, Dr. Fodor László, Dr. Horváth Gergely, Dr. Horváth Szilvia, Dr. Kurucz Mihály, Dr. Olajos István, Dr. Prugberger Tamás, Dr. Tankó Endre, Dr. Vass János*

Német & angol idegen nyelvi lektor/linguistic proofreader (English & German): *Dr. Raisz Anikó*

All rights reserved. No part of this journal may be reproduced in any form or by any means without the prior written permission of the publisher.

HU ISSN 1788-6171

A folyóirat letölthető/The Journal may be downloaded from:

<http://www.uni-miskolc.hu/~agrarjog/ujzag/agriarchive.htm>

vagy/or

<http://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=1040>

Dr. RÉTI Mária, PhD
egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Dr. Mária RÉTI
Universität Dozentin
Eötvös Loránd Universität

A magyar szövetkezeti jogról

Über das ungarische Genossenschaftsrecht

1. Bevezetés

A magyar szövetkezeti jognak nagy hagyománya van. A magyar gazdasági és társadalmi körülmények, melyek a magyar szövetkezeti jog fejlődéséhez vezettek bizonyos jelentős jegyekben hasonlítanak Európa nyugati régiójának társadalmi és gazdasági viszonyaihoz.

A fent nevezett körülmények átfogó elemzése által a következő állítások rögzíthetők. A XIX. század második felében az európai és a magyar gazdaság fejlődéstörténetét tekintve lényeges változások zajlottak le. E körben meg kell azonban jegyezni, hogy a magyar gazdasági és társadalmi viszonyok fejlődése nem volt olyan gyors és hatékony, mint Európa nyugati részén.

Az ipari forradalom, a szabadversenyes kapitalizmus a korábbi piaci szereplőknek kiegyensúlyozott piaci pozíciót és azzal összefüggésben megfelelő társadalmi státuszt, valamint védelmet nyújtó korporatív kötelékeket felbontotta. A piac szereplői különösen a kis- és középtőkével rendelkezők a piaci helyzetük megőrzése miatt, az egyéni elszigeteltségből kitorve kénytelenek voltak egymással szervezeten társulni, illetve szövetkezni. A gazdasági természetű változások okszerűen lényeges változást eredményeztek az európai társadalom tekintetében is. A társadalom erőteljesen átalakult. Az átalakulás fő jellemvonása az volt, hogy a társadalom széles rétegeinek bizonytalanná vált korábbi státusza, továbbá egyre növekedett a munkások, az elszegényedett társadalmi csoportok száma. Az ekkori európai

1. Einführung

Das ungarische Genossenschaftsrecht hat eine große Tradition. Die ungarischen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Umstände – die zur Entwicklung des ungarischen Genossenschaftsrechts führten – ähnelten sich in gewissen bedeutenden Merkmalen zur gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse von Europa's westlichen Regionen.

Durch eine umfassende Analyse der oben genannten Umstände können die folgenden Behauptungen gelegt werden. In der zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts hatten in der europäischen und auch in der ungarischen ökonomischen Entwicklungsgeschichte wesentliche Veränderungen stattgefunden. In diesem Bereich muss es aber bemerkt werden, dass die Entwicklung der ungarischen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Verhältnisse nicht so schnell und effizient als im westlichen Teil von Europa war.

Die industrielle Revolution hat die ausgeglichene wirtschaftliche Position der früheren Marktteilnehmer und in Zusammenhang damit, ihren entsprechenden gesellschaftlichen Status sowie die Schutz gebende korporative Bande annulliert. Die Marktteilnehmer, insbesondere die klein- und mittelständischen Unternehmen waren gezwungen, aus ihrer Isolation auszubrechen und sich miteinander organisiert zusammenzuschließen, beziehungsweise zu kooperieren, um ihre wirtschaftliche Position zu bewahren. Die wirtschaftlichen Veränderungen führten auch in der europäischen Gesellschaft zu bedeutenden Veränderungen. Die Gesellschaft hat sich massiv verwandelt. Die Hauptmerkmale der Verwandlung waren, dass der frühere Status von einer breiten Schicht der Gesellschaft ungewiss wurde und

társadalmak eme meghatározó jellemvonására tekintettel a szociális kérdés a korabeli gondolkodók szellemiségi irányzatok középpontjában állt, függetlenül a szellemiségi irányzatok képviselőinek világnézeti szemléletétől.

Az áttekintett folyamatok következményeként Európában alkották meg Európában a szövetkezeti törvényeket. Az európai szövetkezeti jog alapjai ebben az időben kerültek lefektetésre. Az európai szövetkezeti szabályozások, így különösen az 1889-ben hatályba lépett német szövetkezeti törvény, továbbá az 1873-ban hatályba lépett osztrák szövetkezeti törvény, de az 1898-ban hatályba lépett magyar szövetkezeti törvény is a szövetkezetet olyan jogintézményként definiálták, amely Janus-arcú, tehát alapítói körének célkitűzései vegyes motiváltságúak, azaz a szövetkezet nem kizárólag vagyoni előnyöket, hanem társadalmi státuszbeli előmenetelt is biztosít tagjai számára. Ez az a lényeges jellemvonás, amely a szövetkezet természetét közgazdasági, jogi, szociológiai vonatkozások tekintetében is meghatározza.

A gazdasági szempontok mellett, illetve azok következményeként a szövetkezetnek speciális társadalmi és szociológiai jelentősége van. A szövetkezet társadalmi/ szociológiai hivatásának lényegéről megállapítható, hogy a szövetkezet a társadalom jelentős anyagi erővel nem rendelkező csoportjainak, különösen a munkások/alkalmazottak rétegének a társadalmi státuszát megerősítve, kulturális-szellemiségi előmenetelt, ezzel egyidejűleg a morális értékek tekintetében stabilitást biztosítson. Az úgynevezett társadalmi középosztálynak pedig a pozíciójuk biztonságát, illetve annak megerősödését, kiegyensúlyozott életvitelt hivatott garantálni a szövetkezet. A társadalmi csoportok anyagi helyzetétől függetlenül tehát általában véve a szövetkezet azokra az emberi alapértékekre, így például az önbecsülésre, a takarékosagra, a szorgalomra, a tisztességre, a szolidaritásra támaszkodik, amelyeknek a fontossága, közösség szervező és nem utolsó

zusätzlich die Zahl der Arbeiterschicht und der ärmlichen Gesellschaftsgruppen stieg. Hinsichtlich dieser bedeutenden Merkmale der zeitgenössischen europäischen Gesellschaften, standen die sozialen Fragen im Mittelpunkt der damaligen Denker und der ideologischen Auffassungen, unabhängig von ihrer Weltanschauung.

Als Folge der vorher übersehenen Vorgänge wurden die europäischen Genossenschaftsgesetze festgelegt. Die Fundamente des europäischen Genossenschaftsrechts wurden in dieser Zeit ausgearbeitet. Die europäischen Genossenschaftsregelungen, besonders das im Jahre 1889 in Kraft getretene deutsche Genossenschaftsgesetz, sowie das im Jahre 1873 in Kraft getretene österreichische Genossenschaftsgesetz, und auch das im Jahre 1898 in Kraft getretene ungarische Gesetz über die Genossenschaften, definieren die Genossenschaft als eine 'janusköpfige' Organisation. Diese Behauptung bedeutet, dass die Zielsetzungen der Gründer gemischte Motivationen haben, also die Genossenschaft sichert den Mitgliedern nicht nur finanzielle Vergünstigungen sondern auch gesellschaftlichen Fortschritt. Dieses wesentliche Merkmal definiert das wirtschaftliche, juristische und soziologische Wesen der Genossenschaft.

Neben den wirtschaftlichen Aspekten, bzw. von der Folge deren hat die Genossenschaft einen speziellen gesellschaftlichen und soziologischen Beruf auch. Es kann behauptet werden, dass die Genossenschaft den Status der gesellschaftlichen Gruppen, die über wesentliche finanzielle Kraft nicht verfügen, also besonders die Arbeiterschicht – verstärkt, und dadurch ihnen kulturellen-intellektuellen Fortschritt, bzw. moralische Stabilität gleichzeitig sichert. Für den sogenannten gesellschaftlichen Mittelstand garantierte die Genossenschaft die Sicherheit und die Verstärkung seiner Position, bzw. eine ruhige Lebensführung. Unabhängig von der finanziellen Lage der verschiedenen gesellschaftlichen Gruppen stützte sich die Genossenschaft auf menschliche Grundwerte, wie zum Beispiel Selbstachtung, Sparsamkeit, Fleiß, Ehre und Solidarität, deren gemeinschaftbauende und gemeinschaftverhaltende Kraft unbestreitbar war, wie heute auch ist. Diese Werte

sorban közösség megtartó volta elvitathatatlan volt, és az ma is. Ezek az értékek alapozták meg a XIX. századtól folyamatosan a szövetkezetek társadalmi rendeltetését és ezek az értékek biztosítják a jelenlegi kiemelt szerepüket a szociálpolitikai kérdések megoldásánál, a szociális integráció, a társadalmi kohézió megteremtésénél nálunk és nemzetközi viszonylatban is. A társadalmi közállapotokat tükröző politikai szféra normáira a szövetkezetek azon jellemvonásai, mint például az önkormányzatiság, demokratikus önzagazgatás ugyancsak jótékony hatással vannak. Ez a társadalmi hivatás egyáltalán nem anulálja azonban a szövetkezet gazdasági hivatását. A szövetkezet alapítás fő motivációja az, hogy a tagjainak anyagi erejét növelje, és a piac azon szereplőivel szemben, akik jelentős tőkeerővel rendelkeznek, védelmet, biztonságot nyújtson. Lényeges azonban, hogy a szövetkezetnek a gazdasági célja nem hordozza a nyereszkeszűre, a spekulációra való törekvés szándékát. A gazdasági cél maga is megkülönbözteti¹ a szövetkezetet a gazdasági/ kereskedelmi társaságoktól, amelyek esetében a nyereszkeszű szándék a gazdasági cél eleme.²

Összefoglalóan megállapítható, hogy a szövetkezet mint jogintézmény leginkább a kis és közepes méretű piaci szereplők – tehát a társadalom középrétegének az igényeit elégíti ki megfelelően. Végző soron ez az objektív körülmény vezett a magyar és az európai szövetkezeti jognak³ a dogmatikai fejlődéséhez és eredményes alkalmazásához a gyakorlatban.⁴ Mindazonáltal a szövetkezet a korabeli ideológiai áramlatoknak is a középpontjában állt.

Az elmúlt másfél évszázadban a szövetkezet sajátos természetére és komplex célkitűzésére visszavezethetően az európai és az Európán túli gazdaságok és társadalmak meghatározó területein alapvető jogintézménnyé vált.

A főbb gazdasági szektorokat kiemelve, meg kell említeni a kereskedelem szektorát, e területen a fogyasztási szövetkezeteket illetően, a pénzügyi bankszektort, e körben a hitelszövetkezeteket, a

begründeten die gesellschaftliche Funktion der Genossenschaften von dem XIX. Jahrhundert an, bzw. sie sichern die heutige ausgesetzte Rolle der Genossenschaften an der Lösung sozialpolitischer Fragen, sowie an der Erschaffung der sozialen Integration und der gesellschaftlichen Kohäsion in ungarischen und in internationalen Relation auch. Auf die im Allgemeinen geltenden politischen Normen, die die sozialen Umstände wieder spiegeln, haben die Kennzeichen der Genossenschaft – wie zum Beispiel Autonomie, und demokratische Selbstverwaltung – ebenfalls eine bedeutende Wirkung. Aber dieser gesellschaftliche Beruf der Genossenschaft annulliert ihre wirtschaftliche Bedeutung überhaupt nicht. Die Hauptmotivation der Genossenschaftsgründung ist, die finanzielle Kraft der Mitglieder zu vergrößern, und gegenüber jene Charaktere des Marktes, beträchtliche Kapitalmacht haben, sowie Schutz und Sicherheit zur Verfügung stellen. Es ist aber ein wesentliches Merkmal, dass die Genossenschaften nach Spekulation nicht streben. Selbst das wirtschaftliche Ziel unterscheidet¹ die Genossenschaft von den kommerziellen Gesellschaften, weil die Spekulation in Beziehung auf die erwähnten Gesellschaften ein wirtschaftliches Ziel ist.²

Zusammenfassend kann es deklariert werden, dass die Genossenschaft als Rechtsinstitut am meisten für die Ansprüche der Mittel- und Klein Marktteilnehmer – also für die mittelständigen gesellschaftlichen Gruppen – entsprechend war. Letztendes zögte dieser objektive Umstand dogmatische Entwicklung und erfolgreiche Verwendung in der Praxis des ungarischen und europäischen Genossenschaftrechts.³ Immerhin stand die Genossenschaft im Focus der zeitgenössischen ideologischen Aspekten.⁴

Während der letzten 150 Jahre, wurde die Genossenschaft wegen ihren spezifischen Eigenschaften und komplexen Zielsetzungen zum grundlegenden Rechtsinstitut der europäischen wie der ungarischen und außereuropäischen Wirtschaften und Gesellschaften.

Die Hauptwirtschaftssektoren hervorgehoben müssen folgende erwähnt werden: der Handel, und innerhalb dessen die Konsumgenossenschaften, sowie der finanziellen Banksektor. Inner-

bankszövetkezeti rendszereket, a takarékszövetkezeteket valamint a mezőgazdaság, élelmiszeripar szektorában az agrár-marketing-szövetkezeteket, a szolgáltatás szektorában pedig például a lakásszövetkezeteket.

2. A magyar szövetkezeti jog fogalma

A magyar szövetkezeti jog fogalmát *Galovits Zoltán*⁵ a következőképpen határozta meg:

„A magyar szövetkezeti jog azon különös jogszabályok összessége, a melyek a szövetkezetek alapítását, szervezetét és felosztását, a szövetkezetnek a tagokhoz és harmadik személyekhez, valamint a tagoknak a szövetkezet hitelezőjéhez való jogviszonyait a magyar korona összes országaiban szabályozzák.”

A szövetkezeti jog meghatározására nézve ezt a definíciót kiindulópontként kezeljük, azzal hogy értelemszerűen az archaizáló vonatkozásaitól az 1947-et követő és a jelenkori szabályozás elemzésénél is el kell tekinteni.

A Galovits-féle definíció lényegében két fundamentális értékű jogszabályra támaszkodva nyert megfogalmazást. Arról van szó ugyanis, hogy az 1947 előtti szövetkezeti szabályozás alapvetően a Kereskedelmi Törvény-könyvben (1875. évi XXXVII.) foglalt rendelkezésekre épült. A Kereskedelmi Törvényben – továbbiakban KT – megalkotott szövetkezeti szabályozás mellett alapvetően lényeges 'A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről' szóló 1898. évi XXIII. törvény – továbbiakban Szövetkezeti Törvény. A definíció e két jogszabályra támaszkodik alapvetően.

3. A magyar fejlődéstörténeti periódusokról általában

A magyar szövetkezeti szabályozás és szövetkezeti

halb des Banksektors müssen die Kreditgenossenschaften, die bankgenossenschaftlichen Systeme, und die Spargenossenschaften, beziehungsweise im Landwirtschaftssektor und der Nahrungsmittelindustrie die Agrar-Marketing Genossenschaften und im Dienstleistungssektor die Wohnungsgenossenschaften erwähnt werden.

2. Der Rechtsbegriff des ungarischen Genossenschaftsrechts

Die Definition des ungarischen Genossenschaftsrechts legte Zoltán Galovits⁵ auf folgende Weise fest:

„Das ungarische Genossenschaftsrecht ist die Gesamtheit von speziellen Rechtsnormen, die die Gründung, die Organisation und die Auflösung der Genossenschaften, das Rechtsverhältnis zwischen den Mitgliedern und dritten Personen, sowie zwischen den Mitgliedern und genossenschaftlichen Gläubigern in allen Ländern der ungarischen Krone regeln.“

Diese Definition wird als Ausgangspunkt gehandhabt in Beziehung auf die Bestimmung des Genossenschaftsrechts, aber natürlich muss es von den archaischen Aspekten bei der Analyse der nach 1947 geltenden und der heutigen Regelungen abgesehen werden.

Bei der Feststellung der Definition stützte sich Galovits auf zwei fundamentale Rechtsnormen. Es handelt sich darum, dass die Genossenschaftsregelung vor 1947 auf die Bestimmungen des Handelsgesetzes (Gesetz Nr. XXXVII von 1875) basiert. Neben der genossenschaftlichen Regelung im Handelsgesetz – in den Weiteren HG – ist das schon erwähnte Gesetz über die wirtschaftliche- und gewerbliche Kreditgenossenschaften (Gesetz Nr. XXIII von 1898) – in Weiteren Genossenschaftsgesetz – auch eine grundlegende Rechtsquelle. Die Definition lehnt sich an diese zwei Rechtsnormen.

3. Über die ungarischen entwicklungsgeschichtlichen Perioden im Allgemeinen

Die entwicklungsgeschichtlichen Perioden der un-

jog fejlődéstörténeti periódusairól nincs egybehangzó álláspont. Domé Györgyné és Veres József professzorok a szövetkezetek történelmi távlatú szabályozását elemző munkáiban a magyar fejlődéstörténetet illetően több korszakot különböztet meg, a korszakokon belül pedig szakaszokat különít el. E területen Domé Györgyné és Veres József elemzéseire támaszkodunk azzal, hogy megjegyezzük, hogy a szakirodalom a fejlődéstörténeti állomások, illetőleg időszakok tekintetében nem teljes körűen egybehangzó.

A szövetkezeti szabályozás első fejlődéstörténeti korszaka az 1875 és az 1948 közötti időintervallumra tehető. Ez a korszak két szakaszra különíthető el, az első szakasz az 1875-1897 közötti időszak, a második pedig a 1898-1946 közötti időszak. E korszak a magyar szövetkezeti szabályozás viszonylatában meghatározónak tekinthető. A szövetkezeti jog doktrinális szabályozását a gyakorlat, a gazdaság fejlődése kényszerítette ki hasonlatosan az európai viszonylathoz. A szövetkezeti jogviszonyok első rendszerezett szabályait, az erőteljes német hatásra megalkotott 1875. évi XXXVII. törvények, a 'Kereskedelmi Törvény' tartalmazta. (a továbbiakban: Kereskedelmi Törvény)

A magyar Kereskedelmi Törvény a német szabályozási felfogást mintáértékűnek tekintette, így a német jogalkotás erőteljes hatására – érdemes áttekinteni a magyar szövetkezeti törvény részletes elemzése előtt néhány rendelkezést az akkori német törvényből,⁸ különösen a fogalomra és a vagyoni jogi előírásokra vonatkozóakat. A birodalmi törvény a következő szövetkezeti fogalmat tartalmazza: „Azok a le nem zárt taglétszámmal rendelkező társaságok, melyek a tagok keresetének vagy gazdaságának támogatását közös üzleti üzemben keresztül célozzák meg (szövetkezetek), nevezetesen: 1. előlegezési- és hitelegyesületek, 2. nyersanyag közös beszerzésére alapított egyesületek, 3. mezőgazdasági és ipari termékek közös értékesítésére létrejött egyesületek, (Értékesítőszövetkezetek, raktáregyesületek), 4. termékeket előállító és közösségi számlára értékesítő egyesületek (Termelőszövetkezetek) 5. élelmiszer és egyéb gazdasági szükségletek vásárlása nagytételben és árusítása kistételben (Fogyasztási

garischen Genossenschaftsregelung und des Genossenschaftsrechts wurden nicht übereinstimmend festgelegt. Die Professoren, Mária Domé und József Veres⁷ unterscheiden in ihren Analysen bezogen auf die ungarische Entwicklungsgeschichte mehrere Perioden, bzw. sie teilen die Perioden in Entwicklungsphasen. Auf diesem Gebiet werden ihre Analysen verwendet mit der Bemerkung, dass bezüglich der entwicklungsgeschichtlichen Stationen, bzw. Perioden die Fachliteratur nicht ganz übereinstimmend ist.

Die erste Etappe der Genossenschaftsregelung dauerte von 1875 bis 1948, diese kann in zwei Entwicklungsphasen geteilt werden. Die erste Phase dauerte von 1875-1897, über die zweite Phase spricht man von 1898 bis 1946. Diese Periode wird hinsichtlich der ungarischen Genossenschaftsregelung für wesentlich gehalten. Die Praxis und die wirtschaftliche Entwicklung führten bei uns wie in anderen europäischen Ländern zwangsweise zur doktrinalen Regelung des Genossenschaftsrechts. Die erste systematische Regelung der genossenschaftlichen Rechtsverhältnisse beinhaltete das auf starken deutschen Einfluss erschaffene „1875: XXXVII. Gesetzartikel das Handelsgesetz“ (im Weiteren: Handelsgesetz).

Das ungarische Handelsgesetz hielt die deutsche Regelungsauffassung für Muster, so wegen der kraftvollen Wirkung der deutschen Gesetzgebung lohnt es sich vor der detaillierten Analyse des ungarischen Genossenschaftsgesetzes einige Bestimmungen insbesondere Rechtsbegriff und vermögensrechtlichen Vorschriften des damaligen deutschen Genossenschaftsgesetzes⁸ zu übersehen. Das Reichsgesetz enthält die Definition der Genossenschaft folgendermaßen: „§ 1. Gesellschaften von nicht geschlossener Mitgliederzahl, welche die Förderung des Erwerbes oder der Wirtschaft ihrer Mitglieder mittelst gemeinschaftlichen Geschäftsbetriebes bezwecken (Genossenschaften), namentlich: 1. Vorschuß- und Kreditvereine, 2. Rohstoffvereine, 3. Vereine zum gemeinschaftlichen Verkaufe landwirtschaftlicher oder gewerblicher Erzeugnisse (Absatzgenossenschaften, Magazinvereine), 4. Vereine zur Herstellung von Gegenständen und zum Verkaufe derselben auf gemeinschaftliche Rechnung

egyesületek), 6. mezőgazdasági vagy ipari termékek beszerzésére és azok közös felhasználására létrejött egyesületek, 7. lakásépítő egyesületek, a törvény értelmében 'bejegyzett szövetkezet' jogait szerzik meg."

A német birodalmi törvény szövetkezeti definíciója után szükséges még a vagyoni viszonyokról szóló rendelkezéseket idézni: „19. § Az üzleti évben, a mérleg elfogadásával képződött nyereséget és veszteséget a szövetkezet tagjai között fel kell osztani. A felosztás az első üzleti évben a szövetkezeti tagok üzletrészeikre szolgáltatott pénzbetétei mértékében történik, a továbbiakban pedig a tagok üzleti vagyoni illetőségének mértéke szerint, amely a megelőző üzleti év nyereséghez történő hozzáírás vagy a veszteségből történő levonás után kerül meghatározásra. A nyereséghez történő hozzáírás az üzletrész mértékéig történik. Az alapszabály eltérő mértéket is meghatározhat a nyereségfelosztásra, illetve a veszteségviselésre. A veszteség által lecsökkent üzleti vagyoni illetőség ismételt kiegészítése nem történhet a nyereség kifizetésének a terhére."

Jellemzője volt ennek a periódusnak, hogy szövetkezetalapítások a szabályozás megalkotása előtt már megtörténtek. Ebben a korszakban lépett hatályba a gazdaságban meghatározó szövetkezeti típusra nézve az 1898. évi XXIII. törvény,⁹ amely a gazdasági és ipari hitelszövetkezetek működését a Kereskedelmi Törvény szabályai mellett rendezte. A Kereskedelmi Törvény és a Szövetkezeti Törvény elemzésére visszatérünk. Más szövetkezeti ágazatokra nézve a Tanácsköztársaságot követően több törvénycikk jelent meg.¹⁰

A magyar szövetkezeti szabályozás eme első

(Produktivgenossenschaften), 5. Vereine zum gemeinschaftlichen Einkaufe von Lebens- oder Wirtschaftsbedürfnissen im Großen und Ablaß im Kleinen (Konsumvereine), 6. Vereine zur Beschaffung von Gegenständen des landwirtschaftlichen oder gewerblichen Betriebes und zur Benutzung derselben auf gemeinschaftliche Rechnung, 7. Vereine zur Herstellung von Wohnungen, erwerben die Rechte einer 'eingetragenen Genossenschaft' nach Maßgabe dieses Gesetzes."

Nach der Definition der Genossenschaft laut des deutschen Reichsgesetzes muss noch die Bestimmung über die Vermögensverhältnisse in der Genossenschaft zitiert werden. „§ 19. Der bei Genehmigung der Bilanz für die Genossen sich ergebende Gewinn oder Verlust des Geschäftsjahres ist auf diese zu vertheilen. Die Vertheilung geschieht für das erste Geschäftsjahr nach dem Verhältniß ihrer auf den Geschäftsantheil geleisteten Einzahlungen, für jedes folgende nach dem Verhältniß ihrer durch die Zuschreibung von Gewinn oder die Abschreibung von Verlust zum Schlusse des vorhergegangenen Geschäftsjahres ermittelten Geschäftsguthaben. Die Zuschreibung des Gewinns erfolgt solange, als nicht der Geschäftsantheil erreicht ist. Das Statut kann einen anderen Maßstab für die Vertheilung von Gewinn und Verlust aufstellen, sowie Bestimmung darüber treffen, inwieweit der Gewinn vor Erreichung des Geschäftsanteils an die Genossen auszuzahlen ist. Bis zur Wiederergänzung eines durch Verlust verminderten Guthabens findet eine Auszahlung des Gewinns nicht statt."

Es war eine Charakteristik dieser Periode, dass die Genossenschaftsgründungen schon vor der Ausgestaltung der Regelung bedeutend waren. In dieser Periode wurde das Gesetz über die wirtschaftliche und gewerbliche Kreditgenossenschaften (G. A. XXIII: 1898) in Kraft gesetzt,⁹ das die Wirtschafts- und Industrie-Genossenschaften gemeinsam mit dem Handelsgesetz regelte. Bezüglich anderer Genossenschaftszweige erschienen mehrere Artikel nach der Zeit der Räterepublik.¹⁰

In dieser ersten Epoche der ungarischen

fejlődéstörténeti korszaka az, amikor különösen Nagy Ferenc¹¹ és Kuncz Ödön¹² munkájának eredményeként kimagasló szakmai színvonalú egységes szövetkezeti törvényjavaslatok készültek. Nagy Ferenc három önálló szövetkezeti törvényjavaslatot készített el (1894-ben, 1898-ban és 1904-ben) míg Kuncz Ödön hat tervezetet munkált ki (1921-ben, 1926-ban, 1934-ben, 1935-ben, 1945-ben, 1946-ban). Thiring Lajos Kuriai tanács elnök az I. Világháború időszakában szintén elkészített egy szövetkezeteket szabályozó tervezetet, majd 1944-ben Szundy Károly dolgozott ki egy átfogó, 14 fejezetre tagolt, önálló szövetkezeti törvénytervezetet.

A második fejlődéstörténeti korszak 1947-1989 közötti időintervallum. Ez a korszak két fejlődéstörténeti szakaszra tagolható, az első 1947-1961 közötti, a második az 1962-1989 közötti időintervallum. Ennek a fejlődéstörténeti korszaknak a jellemzője az, hogy Magyarországon az 1945-öt követő politikai változások eredményeképpen az úgynevezett direkt gazdasági irányítási rendszer került bevezetésre.¹³

A magyar jogalkotást, ezen belül a szövetkezetek szabályozását a legteljesebb mértékben áthatotta a politikai ideológia szellemisége, az állam központi irányítása volt a jellemző. A szövetkezeti szabályozásban a korábbi, európai hagyományokon nyugvó szemlélet teljes mértékben anulálódott, a szövetkezeti szabályozás arra koncentrált, hogy a korábbi kimagasló eredményű szövetkezeteket, – így különösen a fogyasztás, a kereskedelem, az ipar/kisipar, a mezőgazdaság területén működőket – teljes mértékben felszámolja. A szabályozás arra irányult, hogy a mezőgazdaság tekintetében az üzemi gazdálkodás alapjait meg lehessen teremteni. A politikai ideológia azt tűzte ki célul, hogy a vidéki lakosság minél nagyobb hányada lépjen be a szövetkezetbe. Ezzel párhuzamosan a világviszonylatban is nagy hagyományú mezőgazdasági kultúrával, tapasztalattal és ismeretanyaggal rendelkező társadalmi csoport, mindenekelőtt a kis- és középméretű termőfölddel rendelkező paraszti réteg teljes ellehetetlenítése volt a cél. Ez a középparaszti réteg kulákká történő minősítése után gazdasági értelemben tönkrement, és előmenetele minden más vonatkozásban is teljesen

Genossenschaftsregelung wurden einheitliche Genossenschaftsentwürfe von hohem fachlichem Niveau insbesondere von Ferenc Nagy¹¹ und Ödön Kuncz¹² hergestellt. Ferenc Nagy erarbeitete drei selbstständige Genossenschaftsentwürfe (in den Jahren 1894, 1898 und 1904), während Ödön Kuncz sechs Entwürfe ausarbeitete (in den Jahren 1921, 1926, 1934, 1935, 1945 und 1946). Lajos Thiring, Vorsitzender der Kurie stellte einen genossenschaftsregelnden Entwurf in der Zeit des ersten Weltkriegs ebenfalls her, danach arbeitete Károly Szundy im Jahre 1944 einen selbstständigen, umfassenden in 14 Abschnitte gegliederten Entwurf aus.

Die zweite Entwicklungsperiode fiel auf das Zeitintervall 1947-1989. Diese Periode kann in zwei Entwicklungsphasen gegliedert werden, die erste dauerte zwischen 1947 und 1961, die zweite fiel auf das Intervall 1962-1989. Das Merkmal dieser Periode ist, dass in Ungarn nach den 1945 folgenden politischen Veränderungen das sogenannte direkte wirtschaftliche Regulationssystem eingeführt wurde.¹³

Die ungarische Gesetzgebung und innerhalb dessen die Genossenschaftsregelung wurden vom Geist der politischen Ideologie vollkommen durchdrungen, die zentrale Führung war charakteristisch. Die vorherige, auf den europäischen Traditionen ruhende Anschauung annullierte sich vollkommen, die Genossenschaftsregelung konzentrierte sich darauf, die ehemals erfolgreichen Genossenschaften – besonders im Bereich Verbrauch, Handel, Industrie und Gewerbe, bzw. Landwirtschaft – vollkommen aufzulösen. Die Regelung wurde so konzipiert, dass bezogen auf die Landwirtschaft die Grundlagen der Betriebswirtschaft erschaffen werden können. Die politische Ideologie hatte das Ziel einen bedeutenden Teil der Landbevölkerung in die Genossenschaft eintreten zu lassen. Das Ziel parallel dazu war, die auch im weltweiten Vergleich über eine große traditionelle wirtschaftliche Kultur, Erfahrung und Sachkenntnis verfügende Gesellschaftsgruppe, vor allem bestehend aus Bauern mit kleinen und großen Ackerflächen hoffnungslos zu machen. Nachdem die bäuerliche Mittelschicht als 'Kulake' abgestempelt wurde,

kilátástalanná vált. A politikai koncepciónak megfelelően a szövetkezeti szabályozás a mezőgazdasági szövetkezetekre koncentrált.

A szövetkezeti szabályozásban szemléletváltást az 1968-tól bevezetésre kerülő, úgynevezett indirekt gazdasági irányítási rendszer hozott, amely az állam szerepére vonatkozóan a korábbihoz képest egy rugalmasabb koncepción alapult. A szövetkezeti szabályozás előterében továbbra is a mezőgazdasági szövetkezetek álltak, az azokra vonatkozó joganyag primátusa e fejlődéstörténeti szakasz jellemvonása is. Hangsúlyozzuk, hogy az 1967. évi IV. törvény, amely a földtulajdon és fölhasználat továbbfejlesztéséről szól, intézményesítette a magyar szabályozásban a termelőszövetkezeti földtulajdont, rögzítette tulajdonszerzési jogcímét és meghatározta a tartalmát. Eme fejlődéstörténeti szakaszban a szövetkezeti szabályozás jogtechnikájának a lényege az volt, hogy az átfogó szabályozást az 1971. évi III. szövetkezeti törvény tartalmazta, azzal azonban, hogy a gazdaság bizonyos meghatározó szektoraiban működő szövetkezetekre nézve sajátos szabályozás volt az irányadó. E tekintetben hangsúlyozni szükséges, hogy a mezőgazdasági szövetkezetekre vonatkozó joganyag alapvetően kihatott az 1971. évi III. szövetkezeti törvény szellemiségére, de konkrét rendelkezéseire is. A szabályozás lényegében egy átfogó szövetkezeti törvényre épült, továbbá támaszkodott az ágazatokra irányadó törvényi vagy alacsonyabb szintű jogszabályokra.¹⁴

A *harmadik fejlődéstörténeti korszak* az 1989-től napjainkig tartó időszak. A harmadik fejlődéstörténeti korszakon belül két szabályozási szakasz különíthető el. Az első szabályozási szakasz az 1989-1991 közötti, a második szakasz a 1992-2000 közötti, a harmadik szakasz pedig a 2000-től tartó napjainkat is érintő fejlődéstörténeti szakasz. Az 1989-től kezdődő fejlődéstörténeti korszak fő

ging diese in wirtschaftlicher Hinsicht bankrott und hinsichtlich ihrer Weiterentwicklung waren ihre Fortschritte absolut aussichtslos. Entsprechend der politischen Konzeption, konzentrierte sich die Genossenschaftsregelung auf die Landwirtschaftsgenossenschaften.

Das ab 1968 eingeführte indirekte Wirtschaftsführungssystem brachte in der Genossenschaftsregelung eine Anschauungsveränderung mit, welche hinsichtlich der früheren Konzeption bezogen auf die staatlichen Rolle flexibler war. Im Vordergrund der Genossenschaftsregelung standen weiterhin die Landwirtschaftsgenossenschaften und es war ein Charakterzug dieser Phase, dass ihre Regelung eine primäre Rolle spielte. Es muss betont werden, dass das Gesetz Nr. IV von 1967, das über die Weiterentwicklung von Grundeigentum und Bodennutzung handelte, das produktionsgenossenschaftliche Grundeigentum institutionalisierte, dabei setzte es die Rechtstitel des Eigentumserwerbs fest und es definierte seinen Inhalt. In dieser entwicklungsgeschichtlichen Phase war bei der Genossenschaftsregelungstechnik charakteristisch, dass das Gesetz Nr. III von 1971 die umfassende Regelung beinhaltete, aber die in bestimmten Wirtschaftssektoren funktionierenden Genossenschaften eine eigene Regelung hatten. In dieser Hinsicht ist es nötig zu betonen, dass das Rechtsmaterial über die Landwirtschaftsgenossenschaften eine grundlegende Wirkung sowohl auf den Geist und als auch auf die konkreten Bestimmungen des Gesetzes Nr. III von 1971 hatte. Man kann also behaupten, dass die Regelung sich auf ein umfassendes Genossenschaftsgesetz bildete, bzw. sie stützte sich auf die gesetzlichen und anderen Zweignormen.¹⁴

Die *dritte Entwicklungsperiode* dauert von 1989 bis heute. Diese Periode gliedert sich in drei Regelungsphasen. Die erste Regelungsphase dauerte von 1989 bis 1991, die zweite zwischen 1992-2000, die dritte von 2000 bis heute. Es ist eine Charakteristik der im Jahre 1989 beginnenden Epoche, dass in dieser Epoche die Genossenschaft nicht mehr als ein Teil einer gesellschaft-

sajátossága az, hogy a szövetkezet már nem valamely társadalmi rend részeként kerül meghatározásra, hanem állampolgárok önkéntes társulásaként. A szövetkezeti szabályozás átalakítása szinte valamennyi gazdasági szektort érintette, így például az agrárszektor,¹⁵ A szövetkezeti szabályozás alkotmányjogi alapjai tehát megalkotásra kerültek. A szövetkezeti tulajdon jogi természetét meghatározó fő jellemvonás, miszerint az oszthatatlan tulajdonformának minősült, részlegesen, majd teljes körűen áttörésre került a szabályozásban. Az 1992-ben hatályba lépett ún. átmeneti törvény,¹⁶ egy speciális eljárás keretében az úgynevezett vagyonnevesítési eljárás során a korábban oszthatatlan jogi természetű tulajdon felosztásáról rendelkezett. E fejlődéstörténeti korszakban két szövetkezeti törvény is hatályba lépett. Az egyik 1991-ben, a másik 2000-ben.¹⁷ A magyar szövetkezeti szabályozást ezen időintervallumban az jellemezte, hogy a jogalkotás a magyar, 1948 előtti szövetkezeti szabályozás kontinuitását kívánta megteremteni. Az Európai Unió 'Európai Szövetkezet Statútumáról' szóló rendelete ugyancsak kihatással volt a magyar szabályozásra. Az is a fejlődéstörténeti szakasz jellemvonása, hogy a szövetkezetekkel foglalkozó nemzetközi szervezetek, így különösen a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége, az ENSZ, illetve a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet dokumentumai a szövetkezetek jelentőségét a XX. század végén¹⁸ a XXI. század elején erőteljesen hangsúlyozzák a globalizáció káros folyamatainak kiegyensúlyozásánál. Ugyanez vonatkozik az Európai Unió szövetkezetekkel kapcsolatos politikájára is. Az Európai Unió a szövetkezeteket, mint a szociális integrációt leginkább megvalósítani képes formákat ismeri el azzal, hogy a szociális piacgazdaság meghatározó fő tényezőinek tekinti azokat.

lichen Ordnung definiert wird, sondern die Genossenschaft kommt in dieser Epoche als freiwillige Kooperation von Staatsbürgern vor. Die Umwandlung der Genossenschaftsregelung berührte fast alle wirtschaftlichen Sektoren, wie z. B. den Agrarsektor,¹⁵ den Handelssektor, den Gewerbesektor, usw.. Die verfassungsrechtlichen Grundsteine der Genossenschaftsregelung wurden also gelegt. Der Hauptcharakterzug des Genossenschaftseigentums, dass dieses Eigentum als unteilbare Eigentumsform galt, wurde zuerst teilweise, später vollkommen in der Regelung geändert. Das im Jahre 1992 in Kraft getretene sogenannte provisorische Gesetz¹⁶ verfügte über Aufteilung des früher unteilbaren Eigentums im Rahmen eines speziellen Prozesses, des sogenannten Vermögensbezeichnungsprozess. In dieser Periode traten zwei Genossenschaftsgesetze in den Jahren 1991 und 2000¹⁷ in Kraft. Es war charakteristisch in diesem Intervall bei der ungarischen Regelung, dass die Gesetzgebung die Kontinuität der in Ungarn vor 1948 geltenden Genossenschaftsregelung zu erschaffen vermochte. Die Verordnung der Europäischen Union über das Statut der Europäischen Genossenschaft hatte ebenfalls eine Wirkung auf die ungarische Regelung. Hinsichtlich dieser Periode muss man erwähnen die Dokumente der sich mit den Genossenschaften beschäftigenden Organisationen, insbesondere des Internationalen Genossenschaftsbundes, der Vereinten Nationen (UNO) und der Internationalen Arbeitsorganisation. Diese Organisationen deklarierten in sämtlichen Dokumenten die große Bedeutung der Genossenschaften am Ende des XX. Jahrhunderts¹⁸ und am Anfang des XXI. Jahrhunderts und sie hielten die Kooperation als gegen die schädlichen Eigenschaften der Globalisierung wirkende Kraft und halten auch noch heute. Vorher erwähnte Kennzeichen können über die Politik der Europäischen Union bezüglich auf die Genossenschaften auch gesagt werden. Die Europäische Union anerkennt die Genossenschaften als Organisationen, die die soziale Integration am meisten verwirklichen können, und betrachtet sie als Hauptfaktoren der sozialen Marktwirtschaft.

A magyar jogalkotó, számba véve a magyar

Der ungarische Gesetzgeber erschuf im Jahre

szövetkezeti szabályozás 1948 előtti hagyományait, figyelemmel a nemzetközi szervezetek szövetkezeteire vonatkozó dokumentumaiban foglaltakra, és nem utolsósorban az Európai Unió európai szövetkezetre vonatkozó rendeletére koncentrálva alkotta meg a hatályos, átfogó magyar szövetkezeti törvényt 2006-ban. A szövetkezetek sokféleségére tekintettel, vagyis arra figyelemmel, hogy a szövetkezetek a társadalom, a gazdaság számos területén működnek, az átfogó szövetkezeti törvény mellett speciális szabályok is irányadóak. Ezeknek a speciális szabályoknak különösen nagy súlya van a lakásszövetkezetek esetében, amelyekre nézve önálló törvény az irányadó. A speciális szabályok fontosak a hitel- és takarékszövetkezetek esetében, miként a biztosító szövetkezetek alapításánál és működésénél is. A szociális szövetkezetek, mint a XXI. századbeli szövetkezetek egyik legmeghatározóbb csoportja, ugyancsak sajátos szabályokkal rendelkezik, ugyanez vonatkozik az iskola- és diákszövetkezetekre is. E fejlődéstörténeti szakasz jogalkotásánál ki kell emelni az európai szövetkezetekről szóló törvényt, figyelemmel a vonatkozó Európai Unió által kibocsátott rendeletre.

4. A magyar szövetkezeti jog első fejlődési periódusának részletes elemzése

A magyar szövetkezeti jog első fejlődési periódusát azért megalapozott részletesen áttekinteni, mert a hatályos magyar szövetkezeti törvény és szövetkezetelmélet ezen alapszik. A magyar szövetkezeti fejlődéstörténet viszonylatában ez a periódus a legjelentősebb.

A magyar szövetkezeti jog első periódusának elemzésénél szükséges a szövetkezet lényegét és a kooperáció sajátos jelentőségét bemutatni.

A szövetkezet gazdasági lényegét közgazdasági és üzemgazdasági szempontok szerint Ibrüg Károly dolgozta ki. Ibrüg munkája és felfogása szövetkezet gazdasági lényegéről komplex, és összehasonlítható módszerrel került kimunkálásra. Mindazonáltal az angol szövetkezők gondolatára épül, a visszatérítés

2006 das heute noch geltende und umfassende Gesetz, wobei er die Traditionen der vor 1948 geltenden Genossenschaftsregelung, die Dokumente des Internationalen Genossenschaftsbundes und nicht in letzter Reihe die Verordnung der Europäischen Union über die europäischen Genossenschaft vor Auge hielt. Hinsichtlich der Vielfalt der Genossenschaften sind neben dem umfassenden Genossenschaftsgesetz spezielle Bestimmungen maßgebend. Diese speziellen Regeln haben im Falle der Wohnungsgenossenschaften einen großen Einfluss, auf sie ist ein eigenes Gesetz maßgebend. Die speziellen Regeln sind hinsichtlich der Kredit- und Spargenossenschaften, sowie bei der Gründung und Betätigung der Versicherungsgenossenschaften sehr wichtig. Die sozialen Genossenschaften, die eine der wichtigsten Genossenschaftsgruppen des XXI. Jahrhunderts sind, haben wie auch die Schul-, und Schülergenossenschaften eigene Regeln. Bei der Gesetzgebung dieser entwicklungsgeschichtlichen Phase muss das Gesetz über die europäische Genossenschaft mit Rücksicht auf die bezogene Verordnung der Europäischen Union vorgehoben werden.

4. Ausführliche Analyse über die erste entwicklungsgeschichtliche Periode des ungarischen Genossenschaftsrechts

Es ist gerechtfertigt über die erste entwicklungsgeschichtliche Periode des ungarischen Genossenschaftsrechts eine ausführliche Analyse zu übersehen, weil das geltende ungarische Genossenschaftsgesetz sich auf die genossenschaftlichen Regelung und Genossenschaftstheorie beruht. In Relation der ungarischen genossenschaftlichen Entwicklungsgeschichte ist diese Periode die bedeutendsten.

Zur Analyse der ersten Epoche des ungarischen Genossenschaftsrechts ist es nötig das wirtschaftliche Wesen der Genossenschaft und die eigenartige Bedeutung der Kooperation darzulegen.

Das wirtschaftliche Wesen der Genossenschaft wurde in Betracht von ökonomischen und betriebswirtschaftlichen Aspekte von Karl Ibrüg erarbeitet. Die Auffassung und das Werk von Ibrüg über das wirtschaftliche Wesen der Genossenschaft ist komplex und mit rechtsver-

rendszeréről, az úgynevezett Rochdale-planról. Ihrig felfogásának komplexitása abban érhető tetten, hogy az üzemkiegészítés elvét kinyilvánította. Ihrig erről a jellemvonásról megállapította, hogy a tag és a szövetkezet közötti együttműködés úgynevezett 'öngazdasági' kapcsolatnak tekinthető.¹⁹

Ihrig tézise nyomán Kuncz Ödön a visszatérítés lényegét a következők szerint határozta meg:²⁰ „Ennél a vállalkozási formánál nem elsősorban a vagyoni betét számít, hanem a vállalat igénybevétele a tag részéről, ennek következtében a nyereség nem a vagyoni betét mértéke szerint, hanem a közreműködés arányában nyer felosztást.”

A gazdasági lényeg körében a magyar szövetkezetelmélet és szakirodalom – így például Nagy Ferenc – *Raiffeisen*, illetve kollégája, *Fassbender* téziseire jelentősen támaszkodik.²¹

A szövetkezet gazdasági lényegéről – mint a magyar és az európai szövetkezeti jog legjelentősebb fundamentumáról – Ihrig és Kuncz felfogásához hasonlóan ennek a szakterületnek egy szakértője, Neudörfer a következőket állapította meg: „A szövetkezet gazdasági jellegeként mindenekelőtt azt a célt kell szem előtt tartani, mint alap gondolatot, hogy bizonyos gazdasági feladatokat a szövetkezet tagságának javára végezzék el. A szövetkezet ebben tér el lényeges mértékben más társas vállalkozási formáktól. E más társas vállalkozási formák ugyanis tagjaiknak gazdasági előnyöket pusztán nyereség (osztalék) formájában juttatnak. A szövetkezetnél a gazdasági haszon, amelyre a tagsága javára szert tesz nem vagy legalábbis nem túlnyomó részt nyereség, hanem bizonyos szövetkezeti eszközök használata révén garantált gazdasági haszon. A szövetkezet éppen hogy nem tőkét egyesít, hanem gazdasági erőket fog egybe és a szomszédos szövetkezetek ugyanezen anyagi, valamint személyi, sőt etikai erőit is.”²²

gleichender Methode ausgearbeitet wurde, immerhin beruht auf die Gedanken der englischen Genossen über *Rückvergütungssystem, über den sogenannten 'Rochdale-Plan'*. Die Komplexität seiner Auffassung besteht darin, dass er *das Prinzip der Betriebsergänzung* zum Ausdruck brachte. Ihrig äußerte sich über diesen Charakterzug dahin, dass die Beziehung zwischen dem Mitglied und der Genossenschaft eine sogenannte 'selbstwirtschaftliche' Beziehung ist.¹⁹

Ödön Kuncz verfasste das Wesen der Rückvergütung nach den Thesen von Ihrig folgenderweise: „... bei dieser Unternehmungsform nicht so sehr auf die Einlagen, sondern auf die Inanspruchnahme der Unternehmung seitens der Mitglieder ankommt und demzufolge auch der Überschuss nicht im Verhältnis der Einlagen, sondern in dem der Mitwirkung zu verteilen ist.“²⁰

Im Bereich des wirtschaftlichen Wesens stützten sich die ungarische Genossenschaftstheorie und Fachliteratur – wie z. B. Ferenc Nagy – bedeutend auf die Thesen von F. W. *Raiffeisen* bzw. von seinem Kollegen, *Fassbender*.²¹

Über das wirtschaftliche Wesen der Genossenschaft – als bedeutendes Fundament des ungarischen und europäischen Genossenschaftsrechts – ähnlich zur Auffassung von Ihrig und Kuncz – setzte einer der Sachverständigen dieses Fachbereichs, Neudörfer die folgenden fest: „Die wirtschaftliche Eigenart der Genossenschaft beruht zunächst auf ihrem Zweckgedanken, nämlich darauf, bestimmte wirtschaftliche Aufgaben zum Vorteile ihrer Mitglieder auszuüben. Hierbei unterscheidet sich die Genossenschaft wesentlich von anderen gesellschaftlichen Unternehmungsformen. Diese wenden ihren Mitgliedern wirtschaftliche Vorteile lediglich in Form eines Geldgewinnes (Dividende) zu, während bei der Genossenschaft der wirtschaftliche Nutzen, den sie ihren Mitgliedern verschafft, nicht oder nicht vorwiegend in einem Geldgewinn, sondern in bestimmten, durch die Benutzung der genossenschaftlichen Einrichtungen verbürgten Wirtschaftsvorteilen besteht. Die Genossenschaft „assoziiert nicht kapital schlechtin, sondern wirtschaftliche Kräfte und solche finanzieller sowie

persönlicher und sogar ethischer Natur im Nachbarschaftsverbände.”²²

„A gazdák igénybe veszik a szövetkezet által közös használatra rendelkezésre bocsátott berendezéseket, és mint mezőgazdasági termékek értékesítői vesznek részt a szövetkezeti üzleti működésben. Hasonló a helyzet, ha a gazdák raktárházi szövetkezetet alapítanak. A cél itt sem a nyerségre való törekvés, hanem egy, szövetkezi tulajdonban lévő létesítmény, a raktárház kihasználása, annak gépi felszereltségével a gabona könnyebb és jobb értékesítése céljából. Eppen így a hitelszövetkezetben való részvétel nem az osztalék miatt történik, amelyet éves záraskor fizetnek ki, hanem rendszerint abból a célból, hogy a szövetkezeti összefogás révén a szükséges működő tőkét könnyebben és olcsóbban szerezzék meg, mint ahogyan ez a szövetkezet nélkül lehetséges lenne. Ennek során a szövetkezeti üzem lényeges jegye, hogy abban a vállalkozók az üzem tulajdonosai, egyben annak használói, ügyfelei is. Míg a tőketársaságoknál és más kereskedelmi társaságnál a vállalat ügyfelei harmadik, a vállalaton kívül álló, annak működésében nem résztvevő jogi személyek, a szövetkezet sajátossága az, hogy a vállalat működtetői és az ügyfelek azonosak. A tagok a vállalat működtetőiként egyúttal a szövetkezet intézményi használói is.”²³

Die Landwirte nehmen also die von der Genossenschaft für gemeinsame Benutzungszwecke geschaffenen Einrichtungen in Anspruch, sie beteiligen sich an dem genossenschaftlichen Geschäftsbetrieb als Verkäufer von landwirtschaftlichen Erzeugnissen. Ähnlich liegen die Dinge, wenn sich Landwirte zu einer Lagerhausgenossenschaft zusammenschließen. Der Zweck ist auch hier nicht Erzielung eines Kapitalgewinnes, sondern die Ausnutzung einer genossenschaftlichen Einrichtung, des Lagerhauses mit seiner maschinellen Einlage, zum Zwecke des leichteren und besseren Absatzes des Getreides. Ebenso erfolgt die Beteiligung an einer Kreditgenossenschaft nicht der Dividende halber, die am Jahresschlusse verteilt wird, sondern regelmäßig zu dem Zwecke, sich durch den genossenschaftlichen Zusammenschluss das erforderliche Betriebskapital leichter und billiger zu beschaffen, als dies ohne die Genossenschaft möglich wäre. Hierbei ist es ein wesentliches Merkmal des Genossenschaftsbetriebes, dass bei ihm die Unternehmer, die Eigentümer des Betriebes, gleichzeitig dessen Benutzer, seine Kunden sind. Während bei den Kapitalgesellschaften und anderen Handelsunternehmungen die Kunden des Betriebes dritte, außerhalb des Unternehmens stehende, an diesem nicht beteiligte Personen sind, ist es eine Eigenart der Genossenschaft, dass bei ihr die Träger des Unternehmens und die Kunden identisch sind. Die Mitglieder als Träger des Unternehmens sind zugleich die Benutzer der genossenschaftlichen Einrichtung.²³

Ahogy korábban – a magyar szövetkezeti jog vizsgálatának körében arra rámutattunk, Kuncz Ödön a szövetkezeti kooperáció sajátos jelentését a szövetkezet lényegével összefüggésben állapította meg. Az elemzésében foglalkozott az egyes kereskedelmi társaságok jellemvonásaival, előtérbe helyezve a társaságok belső és külső viszonyait. Kuncz feldolgozta a magyar és a nemzetközi felfogásokat azt vizsgálva, hogy a kooperáció jelentése hasonló-e vajon valamennyi kereskedelmi társaságnál.

Wie vorher – unter der Untersuchung des ungarischen Genossenschaftsrechts – darauf hingewiesen wurde, behauptete Ödön Kuncz die eigenartige Bedeutung der Genossenschaftskooperation in Zusammenhang mit dem wirtschaftlichen Wesen der Genossenschaft. Die Analysen von ihm, die sich mit den Kennzeichen der einzelnen kommerziellen Gesellschaften beschäftigten, stellten die Innen- und Außenverhältnisse der Gesellschaften in den Vordergrund. Er bezog die Begriffe ‘Kooperation’ und ‘Gegenseitigkeit’ auf

die kommerziellen Gesellschaften auch. Kuncz bearbeitete die ungarischen und internationalen Auffassungen, und er war nämlich neugierig, ob die Bedeutung der Kooperation bei allen kommerziellen Gesellschaften ähnlich ist, oder nicht.

Következtetéseként az került megállapításra, hogy a kooperáció a szervezeteknél a többi kereskedelmi társasághoz képest egy sajátos jelentéstartalommal rendelkezik. A szervezetet esetében ugyanis a tagok, mégpedig valamennyi tag – a vagyoni betét szolgáltatása mellett – személyesen is közreműködik a szervezetet gazdálkodásában. A részvénytársaság esetében a részvényes személyes közreműködési kötelezettsége fel sem merülhet, mert a társaság tőkeegyesítő jellegéből okszerűen az következik, hogy a részvényes a vagyoni betét szolgáltatásán kívül másra nem kötelezhető.

A szervezetnél a közkereseti- és a betéti társaságtól – amely társaságoknál a munkavégzésre bizonyos tagok ugyancsak vállalkoznak – eltérően a személyes közreműködés általános, ebben jelölhető meg a szervezet sajátossága. Lényegében ebből adódik, idézve Kuncz megállapítását, hogy „Kooperálni” a szervezetnél nem azt jelenti, hogy társas-vállalkozást létesíteni, hanem: együttműködni magukkal a tagokkal” A szervezeti tag egyidejűleg a társaság tagja, ugyanakkor a társaság ‘ügyfele’ avagy ‘munkatársa’ is. A kooperáció fogalmának sajátos jelentéstartalmát képezték le a szervezeti tagsági jogviszony elemei. A Kuncz-i elemzések tanúsága az, hogy a tagsági jogviszony eme, a kooperáció sajátos értelmezésén alapuló komplex jelentéstartalma avatta a szervezetet speciálissá más kereskedelmi társaságokhoz képest. A szervezeti kooperáció jelentéstartamának tisztázásánál a kölcsönösség elemzésénél szükséges felidézni az elméleti részben már részletesen kifejtett, Nagy Ferenc által megfogalmazott álláspontot is. Nagy Ferenc egybehangzóan az előzőekben, lényegre törően kifejtett Kuncz-i elemzéssel a kölcsönösség fogalmát a szervezetnél más társaságokhoz képest sajátosnak tekintette. A legfontosabb különbségnek azt emelte ki, hogy a szervezet tagjai a szervezet tevékenysége során közreműködnek, míg a társaságoknál nem.

Er machte die Schlussfolgerung, dass bei den Genossenschaften der Begriff der Kooperation eine eigenartige Bedeutung hat. In Beziehung auf die Genossenschaft müssen nämlich alle Mitglieder neben der Genossenschaftseinlage persönliche Mitwirkung in der genossenschaftlichen Wirtschaft zu leisten. Bei einer Aktiengesellschaft kann die persönliche Mitwirkung des Aktionärs nicht vorkommen, weil diese einen kapitalvereinigenden Charakter hat, und er ist nur auf die Leistung der Vermögenseinlage verpflichtet.

Bei einer Gesellschaft ist die persönliche Mitwirkung unterschiedlich von der offenen Handelsgesellschaft und von der Kommanditgesellschaft, wobei einige Mitglieder die Arbeit ebenso unternehmen können, wenn sie wollen, weil bei der Genossenschaft die persönliche Mitwirkung ein allgemeines Merkmal ist. So bedeutet die Kooperation bei einer Genossenschaft die Zusammenarbeit mit den Mitgliedern. Das Genossenschaftsmitglied ist gleichzeitig das Mitglied der Genossenschaft und ebenfalls ihr ‘Klient’ oder ‘Mitarbeiter’. Die Elemente des Mitgliedsverhältnisses stellen bei einer Genossenschaft die eigenartige Bedeutung der Kooperation dar. Wegen dieser komplexen Bedeutung der Kooperation bei einer Genossenschaft, die im Mitgliedsverhältnis auch zum Ausdruck kommt, wurde die Genossenschaft eine spezielle gemeinschaftliche Form. Um die Bedeutung der Kooperation zu klären und den Inhalt der Gegenseitigkeit zu analysieren muss der Standpunkt von Ferenc Nagy wachgerufen werden. Nach Ferenc Nagy ist die Gegenseitigkeit bei einer Genossenschaft vergleichend mit den Verhältnissen in anderen Gesellschaften eigenartig. Die Genossenschaft schließt mit ihren Mitgliedern Geschäfte, wobei die Spekulation ausgeschlossen ist. In anderen Gesellschaften ist es auch so, aber der Unterschied ist, dass bei einer Genossenschaft das

Mitglied unterschiedlich von einem Gesellschaftsmitglied mitwirkt.

Ahogy az már az előzőekben rögzítettük, ugyancsak Nagy Ferenc alkotta meg 1898-ban a gazdasági és ipari szövetkezetek jogviszonyait rendszerezetten és átfogóan szabályozó szövetkezeti törvényt, amely végre elfogadást nyert és a KT. mellett fundamentális jogszabálynak minősíthető a korszak szövetkezeti szabályozásánál.

A szövetkezeti jogviszonyok teljeskörűen kimunkálásra kerültek, különösen értékes például a felelősségi szabályok kimunkálása.

A törvény első címe a gazdasági és ipari hitelszövetkezetek jogviszonyait rendezte hat fejezetben és 47 §-ban. A törvény második címe a központi hitelszövetkezetek jogviszonyait tartalmazta, öt fejezetben, 36 §-ban. A központi hitelszövetkezet alakítása a szövetkezeti törvény egyik fő jellemvonása. Az általános célja a központ megalakításának az volt, hogy a gazdasági és ipari hitelszövetkezetek működését elősegítse, konkrétan a 48. § azt rögzíti, hogy a hitelszövetkezetek hiteligényeit kielégítse. A törvényi megfogalmazás első fordulata általános. Végző soron a központi hitelszövetkezet feladatkörét kiterjesztő értelmezéssel rendezi. Minden lényeges jogviszony, így különösen a gazdasági és ipari hitelszövetkezetek alapítása, irányítása, felügyelete, ellenőrzése is a központi hitelszövetkezethez tartozott. Ez azt jelenti tehát, hogy minden olyan szövetkezet, amely a központ kötelékébe tartozott, az autonómia tekintetében kötötté vált, ugyanakkor a központ tevékenysége által kedvezményekben részesült. A központi intézet maga is szövetkezeti alapon került megalapításra. A központkénszer elrendelésére 1920-ban került sor.

A törvény célja Nagy Ferenc törvényi előírásokat magyarázó munkája szerint az, hogy „a kisebb gazdák és iparosok helyzete az állami segély mellett

Das Genossenschaftsgesetz erschuf ebenso Ferenc Nagy im Jahre 1898 – als darauf schon hingewiesen wurde – welches die Rechtsverhältnisse der wirtschaftlichen und gewerblichen Kreditgenossenschaften systematisch und umfassend regelt. Dieses Gesetz wurde angenommen, und es bedeutete eine fundamentale Rechtsnorm neben dem Handelsgesetz.

Die genossenschaftlichen Rechtsverhältnisse wurden vollständig ausgearbeitet, besonders wertvoll ist z. B. die Erarbeitung der Haftungsregeln.

Der erste Titel des Gesetzes beschäftigte sich in sechs Abschnitten, zusammen 47 § mit den Rechtsverhältnissen der Wirtschafts-, und Industrie-Genossenschaften. Der zweite Titel des Gesetzes enthielt in fünf Abschnitten, zusammen 36 § die Rechtsverhältnisse der zentralen Kreditgenossenschaften. Die Sicherung der Gründung von zentralen Kreditgenossenschaften war eine Hauptcharakteristik des Genossenschaftsgesetzes. Das Ziel – ein Zentrum zu gründen – war, den Betrieb der Wirtschafts-, Industrie und Kreditgenossenschaft zu fördern, der § 47 legte nämlich das Ziel fest, die Kreditansprüche der Kreditgenossenschaften zu befriedigen. Die erste Wendung des Gesetzes ist allgemein. Es regelt das Aufgabenbereich der zentralen Kreditgenossenschaften mit erweiterter Auslegung. Alle wesentlichen Rechtsverhältnisse, wie die Gründung, die Führung, die Aufsicht, sowie die Prüfung gehörten zu den zentralen Kreditgenossenschaften. Es bedeutetet also das, dass alle Genossenschaften, die zur zentralen Genossenschaft gehörten, verlieren teilweise ihre Autonomie, aber die zentrale Genossenschaft begünstigte diese Kooperationen. Das zentrale Institut wurde als eine Genossenschaft gegründet. Der Zwang, dass zu einem Zentral dieser Genossenschaften gehören mussten, wurde im Jahre 1920 eingeführt.

Das Ziel des Gesetzes war laut der Arbeit von Ferenc Nagy, die die gesetzlichen Vorschriften erklärt, den Zustand der kleineren Landwirten und

felállított, 'Országos Központi Hitelszövetkezet' által alapítandó és támogatandó szövetkezetek útján javíttassék" végső soron ez által a szövetkezet valódi természete és rendeltetése teret nyerjen. Ennek a célkitűzésnek a gyakorlati viszonyokra figyelemmel a korabeli jogalkotó álláspontja szerint akkor lehetett hatékonyabban megfelelni, ha a központkényszer törvényi rendelkezéssel elrendelésre kerül. Erre figyelemmel az 1898. évi törvény módosító 1920. évi XXX. törvény 2. §-a a következőképpen rendelkezett: „Gazdasági és ipari hitelszövetkezet a jelen törvény életbelépése után csakis az Országos Központi Hitelszövetkezet közreműködésével és csak oly feltétellel alapítható, hogy az alakuló szövetkezet kijelenti, hogy az Országos Központi Hitelszövetkezetbe rendes tagként belép, és ha a belépő nyilatkozatot az Országos Központi Hitelszövetkezet igazgatósága elfogadja. Ennek az előfeltételnek az igazolása nélkül a bíróság az alakuló szövetkezetet a cégjegyzékbe be nem jegyezheti. Az Országos Központi Hitelszövetkezetnek az előbbi bekezdésben említett közreműködése annak ellenőrzésére terjed ki, hogy a megalakuláskor az 1898. évi XXIII. tc. érvényben levő rendelkezései, valamint a jelen törvény rendelkezései megtarthassanak.” A jogszabályi rendelkezések világosak tehát, központkényszer elrendelése történik a törvény hatálya alá tartozó szövetkezetekre vonatkozóan, tevékenységük jogszabály-szerűsége pedig egyértelműen ellenőrzésre kerül. Hozzá tartozik a jogszabály értékeléséhez, hogy a kötelékbe tartozás előnyöket is eredményezett.

Nagy Ferenc a szövetkezeti törvény és a KT. egymáshoz való viszonyát rendező, szövetkezet törvénybeli 1. § értelmezése körében világosan kiemeli, hogy a szövetkezeti törvény nem kívánta a szövetkezetek jogviszonyait új keletűen szabályozni. A cél az volt, hogy azok a szövetkezetek, amelyek a szövetkezeti törvény alapján alakultak, nyilvánvalóan szövetkezetspecifikus rendelkezések alapján működhessenek. Ebből az is következik, hogy a

Indusziellen zu verbessern. Laut seiner Arbeit konnte es so verwirklicht werden, dass die Staatliche Zentrale Kreditgenossenschaft, die mit staatlicher Beihilfe gegründet wurde, die Gründung und den Betrieb der Genossenschaften förderte. Dadurch konnten die richtige Natur und Funktion der Genossenschaft sich verbreiten. Diese Zielsetzung konnte im richtigen Leben nach dem Rechtsgeber dadurch erfüllt werden, dass die Gründung einer zentralen Organisation obligatorisch war. Berücksichtigend diese legte das Gesetz Nr. XXX von 1898, welches das 1898 jährige Gesetz ändert, die folgenden Bestimmungen fest: „Wirtschaftliche und industrielle Kreditgenossenschaften konnten nach der Einführung dieses Gesetzes nur durch die Mitwirkung der Staatlichen Zentralen Kreditgenossenschaft gegründet werden.” Es handelte sich nämlich darum, dass die konstruierende Genossenschaft erklären sollte, dass sie als ordentliches Mitglied in die zentrale Kreditgenossenschaft eintritt, und zusätzlich sollte der Vorstand der zentralen Kreditgenossenschaft diese Erklärung annehmen. Ohne Nachweise dieser Bedingungen wurde vom Gericht die konstruierende Genossenschaft in den Handelsregister nicht eingetragen. Die oben erwähnte Mitwirkung der zentralen Genossenschaft bedeutete, dass diese Genossenschaft prüfen musste, ob die gültigen Bestimmungen des Gesetzes Nr. XXIII von 1898 und des erwähnten Gesetzes bei der Gründung befolgen sind. Die Bestimmungen äußerten also klar, dass es obligatorisch war, den in den Gesetzen bestimmten Genossenschaften zu einem Zentrum zu gehören. Dabei sagen diese Rechtsnormen auch verständlich aus, dass der Betrieb der Genossenschaften geprüft wird. Es muss aber noch über diese Rechtsnorm gesagt werden, dass dieser Zwang Vorteile auch hatte.

Ferenc Nagy hebt in seiner Arbeit in Beziehung auf den § 1 klar hervor, dass das Genossenschaftsgesetz die Rechtsverhältnisse der Genossenschaften nicht neuartig regeln wollte, sondern das Ziel des Gesetzes war, genossenschaftsspezifische Bestimmungen neben der Regelung des Handelsgesetzes einzuführen. Daraus folgt, dass das Handelsgesetz in bezüglich auf die Genossenschaften im Allgemeinen in Kraft blieb.

KT. a szövetkezetek vonatkozásában általában véve hatályában fennmaradt. A két törvény párhuzamos szabályaira figyelemmel négy típusú szövetkezet volt megkülönböztethető, ezek az alábbiak:

Az első csoportba azok a szövetkezetek sorolhatók, amelyek a KT. szerint kerültek alapításra és annak hatálya alatt is maradtak. A második csoportot azok a szövetkezetek alkották, amelyek a KT. előírásait figyelembe véve jöttek létre, de szabad akaratuknál fogva a szövetkezeti törvény hatályát ismerték el magukra nézve kötelezőnek. Ebben az esetben bizonyos kedvezményekhez jutottak, azzal azonban, hogy autonómiájuk megszűnt. A harmadik csoportba azok a hitelszövetkezetek tartoztak, amelyek eleve a szövetkezeti törvény rendelkezései nyomán alakultak. A negyedik csoportot pedig azok a szövetkezetek alkották, amelyek újonnan alakultak, de a KT. rendelkezései alapján, megőrizve ezzel önállóságukat, lemondva bizonyos kedvezményekről.

A szövetkezeti felelősség szabályairól meg kell jegyezni, hogy ezt a jogterületet Nagy Ferenc figyelemre méltónak tartotta.²⁴ A fentiekben kifejtetteket – álláspontunk szerint – az állapítható meg, hogy e felelősségi szabályok több jellegzetességet mutattak, a más kereskedelmi társaságok felelősségi kérdéseire vonatkozó előírásokhoz képest. Az első jellegzetesség az, hogy a szövetkezetnél szövetkezet tartozásait illetően a hitelezők viszonylatában a tagi felelősség korlátlan, avagy korlátozott voltára nézve a KT. kifejezett előírást nem tartalmazott. E kérdést a KT. előírása nyomán alapszabályok rendezték azzal, hogy a felelősség minimumát mindig a tagok által jegyzett üzletrészek mértéke szerint kellett megállapítani – míg a felelősség maximumára nézve korlát nem volt, az a korlátlan felelősségig terjedhetett. Hangsúlyozzuk, hogy minden esetben – a korlátozott avagy a korlátlan alapításnál is – a felelősség a hitelezők viszonylatában egyetemleges volt. Véleményünk szerint, ez a szabályozási felfogás helyesnek értékelhető. A szövetkezet ugyanis egy olyan személyegyesítő jelleggel rendelkező kereskedelmi társaságként nyert szabályozást, amelyben a tagok aktív, személyes közreműködése

In Betracht auf die parallele Regelung der zwei Gesetze konnten vier Typen der Genossenschaften unterschieden werden.

Zur ersten Gruppe gehörten die Genossenschaften, die gemäß des Handelsgesetzes gegründet wurden, bzw. sie blieben unter der Kraft des Handelsgesetzes. Die zweite Gruppe bildeten diejenigen Genossenschaften, die nach den Bestimmungen des Handelsgesetzes entstanden, aber sie entschieden, das Genossenschaftsgesetz auf ihre Rechtsverhältnisse für obligatorisch zu halten. In diesem Fall wurden ihnen Begünstigungen zugeteilt, aber ihre Autonomie wurde aufgelöst. Zur dritten Gruppe gehörten die Kreditgenossenschaften, die schon vorherhin laut der Bestimmungen des Genossenschaftsgesetzes gegründet wurden. Die vierte Gruppe waren die Genossenschaften, die neu gegründet wurden, aber gemäß der Bestimmungen des Handelsgesetzes. Sie behielten ihre Autonomie aber verzichteten auf einige Begünstigungen.

Über die genossenschaftlichen Haftungsregeln kann es behauptet werden, dass dieses Regelungsgebiet Ferenc Nagy für beachtlich hielt.²⁴ Es kann über die Haftungsregeln in Beziehung der Genossenschaften behauptet werden, dass sie mehr eigenartige Charakterzüge als die Bestimmungen von anderen Handelsgesellschaften haben. Einer von den spezifischen Charakterzügen der Regelung ist, dass das Handelsgesetz ausdrückliche Vorschrift über die Haftung des Mitglieds für die Schulden der Genossenschaft – also unabhängig davon ob das Mitglied unbeschränkt oder beschränkt haftet – nicht enthielt. Diese Frage wurde vom Statut nach den Bestimmungen des Handelsgesetzes in solcher Weise geregelt, dass die Minimalhaftung gemäß der Höhe des Genossenschaftsanteils des Mitglieds festgelegt werden musste, aber die Maximalhaftung konnte in dem Statut unbeschränkt geregelt sein. Es ist aber zu betonend, dass unabhängig von der beschränkten oder unbeschränkten Gründung die Haftung in Beziehung der Gläubiger solidarisch war.

alapvetőnek minősült. A tagok a vagyoni betét szolgáltatása mellett személyesen is részt vettek a szövetkezet tevékenységében, mégpedig akként, hogy tulajdonosi pozíciójuk mellett a szövetkezet ügyfeleivé is váltak. A tagok közreműködésének személyes jellege indokoltá tette azt, hogy alapszabály keretei között, minimális korláttal a tagok a felelősség módozatairól szabadon dönthetnek.

A KT-ben rögzített felelősségi szabályok második jellegzetessége az, hogy e szabályok tartalma nem esett egybe minden tekintetben a szövetkezeti törvényben foglaltakkal. A szövetkezeti törvény szabályozási felfogása – véleményünk szerint – merevnek minősíthető. A szövetkezeti törvény szerint kizárólag csak korlátozott felelősséggel alakulhatott szövetkezet, és a felelősség mértékének maximuma és minimuma is törvényben került szabályozásra, arról alapszabályok szabadon nem rendelkezhetek. Az előzőekben a szövetkezet személyes jellegéről kifejtettükre figyelemmel – álláspontunk szerint – a KT rugalmas szabályozási felfogása értékelhető helyénvalónak.

A szövetkezeteknél irányadó felelősség harmadik jellegzetességének tekinthető az, hogy a jogalkotóknak számolniuk kellett a szövetkezet azon sajátosságával, amely szerint a tagok belépése a szövetkezetbe és kilépésük is onnan szabad volt. Ugyanakkor alapításkor sem került a tagok száma előre meghatározásra. Ebből a sajátosságból adódóan a tőke folyamatosan és automatikusan változott, ezért az új tagok belépésénél, illetve a kiválás intézményénél a felelősségi szabályokat következetesen a forgalombiztonság követelményére figyelemmel kellett megállapítani. E mellett szem előtt kellett tartani a szövetkezet megfelelő működésének fenntarthatóságát is.

A felelősségi szabályok negyedik jellegzetessége az, hogy a szövetkezeti tag harmadik személyek viszonylatában a szövetkezet kötelezettségeiért fennálló felelősségének megállapításához – a KT mellett – a Csődtörvény vonatkozó előírásainak a figyelembe vétele is szükséges. Az idevonatkozó KT-beli szabályok együttkezelendők a Csődtörvény

Das zweite spezielle Merkmal der festgesetzten Haftungsregeln vom Handelsgesetz ist, dass seine Regeln der Bestimmungen des Genossenschaftsgesetzes nicht in allen Hinsichten entsprechen. Nach der Durchsicht der Haftungsregeln des Genossenschaftsgesetzes kann es behauptet werden, dass die Haftungsregelung des Genossenschaftsgesetzes zu strikt ist. Laut des Genossenschaftsgesetzes konnte eine Genossenschaft nur mit beschränkter Haftung gegründet werden, dabei regelte das Gesetz die Höhe der Maximal- und Minimalhaftung des Mitglieds auch, also es gab dem Statut keine Möglichkeit diese Frage frei zu regeln. Vergleichend die Regelungen der zwei Gesetze ist die flexible Auffassung des Handelsgesetzes eher entsprechend.

Die dritte Spezialität der Genossenschaften in Bezug auf die Haftung kommt vom Prinzip, dass der Eintritt und Austritt der Genossenschaftsmitglieder frei war. Dabei wurde die Mitgliedszahl bei der Gründung auch nicht festgesetzt. Wegen diesen speziellen Eigenschaften änderte sich das Kapital ständig und automatisch, so mussten die Haftungsregeln in Betracht auf die Forderung der Handelsverkehrssicherheit festgelegt werden. Zusätzlich hielt der Gesetzgeber vor Auge, dass die Regelung die Funktionsfähigkeit der Genossenschaft auch sichern soll.

Das vierte eigenartige Merkmal der Haftungsregeln ist, dass nicht nur das Handelsgesetz sondern auch das Konkursgesetz die Mitgliedschaft in Beziehung dritter Personen für die Pflichten der Genossenschaft regelte. Die Bestimmungen des Handelsgesetzes mussten mit den genossenschaftsspezifischen Vorschriften des

szövetkezetspecifikus rendelkezéseivel. A két törvény egymásra figyelemmel történő értelmezését követően válhat világossá a felelősség tartalma. A szövetkezeti tag felelőssége közvetett volt – a hitelezői igényérvényesítés esetén első helyen a szövetkezet és nem a tag állt – ugyanakkor a felelősség feltételes jelleget mutatott. Annak, hogy a hitelező közvetlenül a tag ellen fordulhasson, akkor és csak akkor volt helye, ha a KT-ben és a Csődtörvényben (1881. évi XVII. tc.) rögzített feltételek teljesedésbe mentek.

5. A 'szövetkezetéről' szóló 2006. évi X. hatályos magyar törvényről

5.1. A hatályos magyar törvény megalkotásakor figyelembe vett szempontokról

A hatályos magyar 2006. évi X. szövetkezeti törvény megalkotásakor a jogalkotónak figyelembe kellett vennie a szövetkezetek XX. századi jelentőségét, illetve a szövetkezeti jog európai és magyar hagyományait. A következőkben általánosságban véve vizsgáljuk a szövetkezetekkel kapcsolatos jelenlegi folyamatokat. A szövetkezetek XX. század végi nemzetközi viszonylatú jelentőségét áttekintve, az állapítható meg, hogy a nagy hagyományokkal rendelkező, a gazdaság lényeges szektoraiban működő szövetkezetek megtartották piaci pozíciójukat, annak ellenére, hogy a gazdaság eme szektoraiban a gazdasági lényegüket tekintve tőke egyesítésre alapított társasvállalkozásokkal kell versenyezniük. Ezen túlmenően azonban a szövetkezetek a jelenkori társadalmi problémákra is megfelelő válaszokat képesek adni. A szövetkezetek jelentős szerepet töltenek be ugyanis a foglalkoztatáspolitikában, a munkahelyek megteremtésével.²⁵ Képesek sajátos szolgáltatásokat nyújtani, olyan területeken is, ahol a haszonelvű társasvállalkozások nem tevékenykednek vagy működési elveik nem teszik lehetővé eme szolgáltatások nyújtását. Hangsúlyozni kell, hogy a hátrányos helyzetű csoportok közösségbe történő integrálására, továbbá a fejlődésben leszakadt területek felzárkóztatására a szövetkezeti formák – a gyakorlat által igazoltan – a legalkalmasabbak. Makroszinten a szövetkezetek a fenntartható

Konkursgesetzes zusammen verwendet werden, nur dann wurde der Inhalt der Haftung verständlich. Die Haftung des Genossenschaftsmitglieds war mittelbar, als der Gläubiger seinen Anspruch geltend machte, haftete vor allem die Genossenschaft und nicht das Mitglied, also die Haftung des Mitglieds war bedingt. Der Gläubiger konnte dann und nur dann gegen das Mitglied vertreten, wenn er die Bedingungen des Handels-, und des Konkursgesetzes (Nr. XVII. von 1881) erfüllte.

5. Über das geltende ungarische Genossenschaftsgesetz Nr. X von 2006

5.1. Über die Gesichtspunkte, auf die bei der Erschaffung des geltenden ungarischen Genossenschaftsgesetzes Rücksicht genommen wurden

Bei der Erschaffung des geltenden ungarischen Genossenschaftsgesetzes Nr. X von 2006 musste der Gesetzgeber die Bedeutung der Genossenschaften im XX. Jahrhundert, bzw. die europäische und ungarische Tradition des Genossenschaftsrechts in Rücksicht nehmen. Im Folgenden werden im Allgemeinen die gegenwertigen Vorgänge in Zusammenhang mit den Genossenschaften betrachtet. Über die internationale Bedeutung der Genossenschaften am Ende des 20. Jahrhunderts kann man feststellen, dass die Genossenschaften – die große Traditionen aufzeigen und in den wesentlichen Sektoren der Wirtschaft funktionieren – ihre Marktposition erhalten konnten, trotz dessen das sie in den erwähnten Sektoren der Wirtschaft mit den Kapitalvereinigungen konkurrieren mussten. Darüber hinaus, sind die Genossenschaften fähig die entsprechenden Antworten für die gegenwertigen gesellschaftlichen Probleme zu finden. Die Genossenschaften haben auch in der Beschäftigungspolitik eine bedeutende Rolle, weil sie Arbeitsplätze schaffen.²⁵ Sie sind in der Lage spezifische Dienstleistungen anbieten zu können auch auf Gebieten, wo die utilitären Gemeinschaftsunternehmen nicht tätig sind, oder diese Dienstleistungen aufgrund ihrer Funktionsprinzipien nicht leisten können. Es muss betont werden, dass die genossenschaftlichen Formen –

fejlődés biztosítását is elősegítik. E körben az előző megállapítás magyarázataként ki kell emelni, hogy a mezőgazdaság területén az agrárszövetkezetek tevékenységének jellemvonása az, más egyebek mellett, hogy az erdő-, a vad-, a víz-, a levegő védelmét értéknek tekintik. E szövetkezetek alapvető szerepet töltenek be a természetvédelem és a tájvédelem területén is. Ezzel összefüggésben külön is utalni kell arra, hogy a természet és a tájvédelmet szem előtt tartó, az ezeket kímélő környezetbarát termelési metodikák előtérbe állítása, az öko-gazdálkodás bevezetése vagy térnyerésének biztosítása ugyancsak sajátossága az agrár-marketing-szövetkezeteknek.²⁶

wie auch die Praxis zeigt – am meisten geeignet sind benachteiligte Gruppen in die Gemeinschaft zu integrieren, sowie Gebiete mit Entwicklungs-rückstand anzuschließen. Die Genossenschaften fördern die Sicherstellung der nachhaltigen Entwicklung auf Makrostufe. Hier kann bei der Erklärung der oben genannten Feststellung hervorgehoben werden, dass im Bereich der Landwirtschaft die Hauptcharakteristik der Agrargenossenschaftlichen Tätigkeit unter anderem, der Schutz des Wald-, Wild-, und Wasserbestandes sowie der Luftqualität ist. Diese Genossenschaften spielen eine grundlegende Rolle auf dem Gebiet des Naturschutzes und des Landschaftschutzes. In diesem Zusammenhang muss besonders hervorgehoben werden, dass es ebenfalls zur Charakteristik der Agrar-Marketinggenossenschaften gehört, den Natur- und Landschaftschutz vor Augen zu halten, die umweltfreundlichen Produktionsmethoden zu bevorzugen, und die Einführung der Öko-Landwirtschaft oder dessen Verbreitung sicherzustellen.²⁶

A szövetkezet fent említett ismertetőjegyeire figyelemmel a jelenlegi magyar szövetkezeti szabályozás központjában egy átfogó szövetkezeti törvény áll. A 2006-ban hatályba lépett törvény egyik ismertetőjegye többek között – ahogy ezt már említésre került – hogy a jelenkori szabályozási felfogás, így a konkrét rendelkezések is az 1948 előtt hatályos magyar szabályozási hagyományokat követik. A magyar szövetkezeti törvény szabályozása az Európai Unió rendelkezéseivel is összhangban áll, így mindent egybevetve leszögezhető, hogy a magyar hatályos szövetkezeti törvény egy megfelelő szakmai színvonalon megalkotott, korszerű joganyagnak tekinthető. Szükséges kihangsúlyozni, hogy egyes speciális tevékenységre megalkotott szövetkezetekre nézve – ahogy ezt korábban már jeleztük – párhuzamos szabályozás jellemző.

Hinsichtlich des oben genannten Merkmales der Genossenschaft steht im Mittelpunkt der heutigen Genossenschaftsregelung in Ungarn ein umfassendes Genossenschaftsgesetz. Ein Merkmal des im Jahre 2006 in Kraft getretenen Gesetzes ist es allerdings auch, dass – wie es schon ausgesagt wurde – bei der Auffassung der gegenwertigen Regelung, aber auch bei den konkreten Bestimmungen, die Traditionen der vor 1948 geltenden ungarischen Regelung befolgt werden. Das ungarische Genossenschaftsgesetz entspricht den einschlägigen Verordnungsbestimmungen der Europäischen Union, alles Zusammengenommen ist es ein zeitgemäßes Rechtsmaterial mit entsprechendem fachlichem Niveau. Es muss betont werden, dass auf einige spezielle Tätigkeiten gegründete Genossenschaften, wie schon vormals erwähnt worden ist, die parallele Regelungsmethode maßgebend ist.

5.2. A 2006. évi X. törvény általános jellemvonásairól és szabályozási területeiről

5.2. Über die allgemeine Charakteristik und über die Regelungsbereiche des Gesetzes Nr. X von 2006

A 2006. év X. törvény általános jellemvonásairól és

Über die allgemeine Charakteristik und über die

szabályozási területeiről elmondható, hogy a hatályos magyar szövetkezeti jog – ahogy ezt már többször hangsúlyoztuk – alapvető hasonlóságot mutat a magyar szövetkezeti jog első fejlődéstörténeti periódusának szabályozásával. Ez vonatkozik különösen a fogalomra, a vagyoni jogi rendelkezésekre, a törvény alkalmazási körére, a nyilvántartásba vételről, a szövetkezet és a tag gazdasági együttműködéséről, a tagsági jogviszonyról, a szervezeti rendszerről, a felelősségi viszonyokról, a szervezeti átalakulásról, a szövetkezet megszűnéséről. E körben meg kell még említeni a szövetkezeti szövetségek szabályozását, melyek magyar szabályai az európai szabályozási felfogást követik.²⁷

5.3. A szövetkezeti törvény alkalmazási köréről és a fogalomról

A szövetkezeti törvény alkalmazási köréről az állapítható meg, hogy az 1. §-ban a következők szerint tisztán és érthetően szabályozásra kerül: „Ez a törvény szabályozza a Magyar Köztársaság területén székhellyel rendelkező szövetkezetek alapítását, szervezetét, működését, felelősségét, egyesülését, szétválását, gazdasági társasággá való átalakulását, jogutód nélküli megszűnését, valamint tagjainak jogait, kötelezettségeit. Ez a törvény szabályozza a szövetkezeti szövetségek létesítésének szövetkezeteket érintő szabályait. A külföldi székhellyel alapított szövetkezetet – a külön törvényben meghatározott rendelkezések szerint Magyarországon bejegyzett fióktelepe által folytatott üzletszerű gazdasági tevékenysége során – az e törvény szerint alapított szövetkezetekkel azonos jogok illetik meg, illetőleg kötelezettségek terhelik.”

A szövetkezet fogalma tükrözi a kooperáció sajátos természetét. A fogalomra irányuló konkrét rendelkezések a 7. §-ban kerülnek szabályozásra a következők szerint: „A szövetkezet az alapszabályban meghatározott

Regelungsbereiche des Gesetzes Nr. X von 2006 kann es behauptet werden, dass das geltende ungarische Recht – wie es schon mehrmals betont wurde – gründe Ähnlichkeit mit der Regelung der ersten entwicklungsgeschichtlichen Periode von dem ungarischen Genossenschaftsrecht zeigt. Es bezieht sich besonders auf die Definition, auf die vermögensrechtlichen Vorschriften, auf den Anwendungsbereich, auf die Registrierung, auf den wirtschaftlichen Zusammenhang von Genossenschaft und Mitglied, auf das Mitgliedsverhältnis, auf die Organisationsstruktur, auf die Haftungsverhältnisse, auf die organisatorischen Veränderungen, auf die Auflösung der Genossenschaft. Dabei muss noch die Regelung der Genossenschaftsverbände noch erwähnt werden, deren ungarische Regelung der europäischen Regelungsauffassung entspricht.²⁷

5.3. Über den Anwendungsbereich und über den Begriff des Genossenschaftsgesetzes

Über den Anwendungsbereich des Genossenschaftsgesetzes kann es festgesetzt werden, dass er im § 1 des Gesetzes folgendermaßen klar und deutlich geregelt wird: „Das Genossenschaftsgesetz regelt die Gründung, die Organisation, den Betrieb, die Haftung, die Verschmelzung bzw. die Spaltung der auf dem Gebiet der Republik Ungarn über einen Sitz verfügenden Genossenschaften, ihre Umwandlung in eine Wirtschaftsorganisation bzw. ihre Auflösung ohne Rechtsnachfolger sowie die Rechte und Pflichten ihrer Mitglieder. Es regelt die Genossenschaften berührenden Vorschriften für die Bildung von Genossenschaftsverbänden. Der mit einem Sitz im Ausland gegründeten Genossenschaft stehen – bei ihrer durch eine laut den in einem gesonderten Gesetz festgelegten Bestimmungen in Ungarn eingetragene Zweigniederlassung betriebenen gewerbsmäßigen Wirtschaftstätigkeit – die gleichen Rechte wie den nach diesem Gesetz gegründeten Genossenschaften zu, bzw. hat sie dieselben Pflichten wie diese zu erfüllen”.

Der Begriff der Genossenschaft spiegelt die eigenartige Natur der erwähnten Kooperationsform. Die konkreten Bestimmungen sind in Beziehung darauf im § 7 die folgenden: Die Genossenschaft ist eine mit einem

összegű részjegytőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amelynek célja a tagjai gazdasági, valamint más társadalmi (kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi) szükségletei kielégítésének elősegítése.”

A már említett szabályozási hagyományra tekintettel a hatályos magyar szövetkezetfogalom jelentős hasonlóságot mutat a hatályos német szövetkezeti törvény fogalmával. A német szövetkezeti törvény – *‘Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften’* – a következőket tartalmazza: „§ 1. Azok a le nem zárt taglétszámmal rendelkező társaságok, melyek célja a tagok gazdaságának vagy szociális, illetve kulturális szükségleteinek közös üzenen keresztül támogatása (Szövetkezetek) a törvény értelmében ‘bejegyzett szövetkezet’ jogait szerzik meg. Társaságokban, illetve más személyegyesülésekben való részvételük - beleértve a közjog hatály alá tartozó szervezetekben való részvételüket is – megengedett, ha e részvétel 1. a szövetkezeti tagok keresetének vagy gazdaságának, illetve szociális vagy kulturális szükségleteinek támogatását, vagy 2. a szövetkezet közérdekű törekvéseinek megvalósulását szolgálja anélkül, hogy az kizárólag/ kifejezetten vagy túlnyomórészt kifejezetten a szövetkezet célját képezné.”²⁸

A definícióról, amit az Európai Unió szövetkezeti joganyaga tartalmaz, megállapítható, hogy tartalmában egybeesik a magyar definícióval a vonatkozó rendelet a következő álláspontot rögzíti: „A szövetkezetek elsősorban magánszemélyek vagy jogi személyek olyan csoportjai, amelyeknek egyes működési alapelvei eltérnek az egyéb gazdasági szereplők működési alapelveitől. Ezek tartalmazzák a demokratikus felépítés és ellenőrzés alapelveit, valamint a működéssel elért nettó nyereség méltányos alapon történő felosztását.”²⁹ A Tanács 1435/2003/EK Rendelete (2003. július 22.) ‘Az Európai Szövetkezet (SCE) Statútumáról’ –

Anteilscheinkapital in einer in der Satzung festgelegten Höhe gegründete, nach den Grundsätzen der offenen Mitgliedschaft und des veränderlichen Kapitals tätige, über eine Rechtspersönlichkeit verfügende Organisation, deren Ziel es ist, die Befriedigung der wirtschaftlichen sowie anderen gesellschaftlichen Bedürfnisse (in Kultur, Bildung, Sozial- und Gesundheitswesen) ihrer Mitglieder voranzutreiben.

Entsprechend der schon erwähnten Regelungstradition zeigt die geltende ungarische Definition bedeutende Ähnlichkeit zur geltenden deutschen Genossenschaftsdefinition. Das deutsche Genossenschaftsgesetz – *‘Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften’* – umfasst die folgenden: „§ 1 Wesen der Genossenschaft (1) Gesellschaften von nicht geschlossener Mitgliederzahl, deren Zweck darauf gerichtet ist, den Erwerb oder die Wirtschaft ihrer Mitglieder oder deren soziale oder kulturelle Belange durch gemeinschaftlichen Geschäftsbetrieb zu fördern (Genossenschaften), erwerben die Rechte einer ‘eingetragenen Genossenschaft’ nach Maßgabe dieses Gesetzes. (2) Eine Beteiligung an Gesellschaften und sonstigen Personenvereinigungen einschließlich der Körperschaften des öffentlichen Rechts ist zulässig, wenn sie 1. der Förderung des Erwerbes oder der Wirtschaft der Mitglieder der Genossenschaft oder deren sozialer oder kultureller Belange oder, 2. ohne den alleinigen oder überwiegenden Zweck der Genossenschaft zu bilden, gemeinnützigen Bestrebungen der Genossenschaft zu dienen bestimmt ist.”²⁸

Über die Definition, die das genossenschaftliche Rechtsmaterial der Europäischen Union beinhaltet, kann man behaupten, dass sie beim Inhalt zur ungarischen Definition zusammenfällt. Die beziehende Verordnung legt die folgenden Standpunkte: „Bei Genossenschaften handelt es sich vor allem um Vereinigungen von natürlichen oder juristischen Personen, für die besondere und andere Funktionsprinzipien als für andere Wirtschaftssubjekte gelten. Dazu gehören beispielsweise das Prinzip der demokratischen Struktur und Kontrolle oder das der Verteilung des Netto-Jahresüberschusses nach dem Billigkeits-

Preambulum, (7) bekezdés.

A szociális szövetkezet fogalmáról, mint speciális szövetkezet típusról a magyar jogalkotó szakszerűen rendelkezett. Megfelelően a nemzetközi szövetkezeti szabályozásnak a magyar törvényalkotó a szociális szövetkezet fogalmát a 8. § szerint speciálisan határozza meg:³⁰ A szociális szövetkezet a 7. §-ban foglaltaknak megfelelő olyan szövetkezet, amelynek célja munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése; amely iskolaszövetkezetként működik. A szociális szövetkezetnek a nevében viselnie kell a szociális szövetkezet megnevezést, illetve – iskolaszövetkezet esetében – az iskolaszövetkezet megnevezést. A szociális szövetkezet külön törvényben meghatározottak szerint közhasznú jogállású lehet.

A magyar szövetkezet alapítás körében a következő rendelkezések a legfontosabbak: *A magyar szövetkezeti törvényben a szövetkezetalapítás személyi feltételeit tekintve jelentős rendelkezéseket tartalmaz a jogszabály, melyek a 10. § szerint a következők:*

Szövetkezetet – ha törvény eltérően nem rendelkezik – legalább hét alapító tag, részjegy jegyzésének kötelezettségével alapíthat. Iskolaszövetkezetben a tanulókon kívül felvett tagok száma nem haladhatja meg a taglétszám tizenöt százalékát. A törvényben meghatározott alapító tagok belföldi és külföldi természetes személyek, jogi személyek, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok lehetnek. A jogi személyek és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság tagok együttesen nem haladhatják meg a taglétszám felét. Kizárólag szövetkezetek részvételével másodlagos szövetkezet alapítható és működtethető. Szociális szövetkezetnek főszabályként csak természetes személy tagjai lehetnek.

grundsatz.”²⁹ Verordnung (EG) Nr. 1435/2003 des Rates vom 22. Juli 2003 über ‘das Statut der Europäischen Genossenschaft’ (SCE) – Preamble, (7).

Über den Begriff der Sozialgenossenschaft als ein spezieller Genossenschaftstyp verordnete der ungarische Gesetzgeber fachmäßig. *Entsprechend den internationalen genossenschaftlichen Regelungen wurde vom ungarischen Rechtsgeber der Begriff der Sozialgenossenschaft speziell laut § 8 definiert.*³⁰ Die Sozialgenossenschaft ist ein spezieller Genossenschaftstyp, deren Ziel die Schaffung von Arbeitsbedingungen für ihre arbeitslosen bzw. sozial benachteiligten Mitglieder sowie eine auf andere Art und Weise erfolgende Verbesserung ihrer sozialen Lage ist; oder die als Schulgenossenschaft tätig ist. Die Sozialgenossenschaft muss in ihrem Namen die Eintragung ‘Sozialgenossenschaft’ bzw. – bei einer Schulgenossenschaft – die Eintragung ‘Schulgenossenschaft’ tragen.

Im Bereich der ungarischen Genossenschaftsgründung sind die wichtigsten Bestimmungen die folgenden: *Im ungarischen Genossenschaftsgesetz wurden in Beziehung auf die personellen Bedingungen für die Gründung einer Genossenschaft wesentliche Vorschriften festgelegt. Diese Bestimmungen enthält § 10.*

Eine Genossenschaft kann – sofern ein Gesetz nichts anderes verfügt – von wenigstens sieben Gründungsmitgliedern, mit der Verpflichtung zur Zeichnung von Anteilscheinen gegründet werden. An einer Schulgenossenschaft darf die Anzahl der außer den Schülern aufgenommenen Mitglieder fünfzehn Prozent der Mitgliederstärke nicht übersteigen. Die im Gesetz festgelegten Gründungsmitglieder können inländische und ausländische natürliche Personen, juristische Personen sowie Wirtschaftsorganisationen ohne Rechtspersönlichkeit sein. Die juristischen Personen und Wirtschaftsorganisationen ohne Rechtspersönlichkeit als Mitglieder dürfen zusammen nicht mehr als die Hälfte der Mitgliederzahl ausmachen. Ausschließlich unter Teilnahme von Genossenschaften darf eine sekundäre Genossenschaft gegründet und betrie-

Iskolaszövetkezet alapításához az oktatási intézmény alapító tagsága szükséges.

Természetes személyként szövetkezeti tag az lehet, aki 18. életévét betöltötte; vagy 14. életévét betöltötte és a nyilatkozata érvényességéhez rendelkezésre áll a törvényes képviselőjének hozzájáruló nyilatkozata.

Tilos tagokat nyilvános felhívás útján gyűjteni.

Az alapítás körében az alakuló közgyűlés a 11. § szerint fontos szerepet játszik. A szövetkezet alapítását az alapító tagok részvételével tartott alakuló közgyűlés határozza el. Szükséges e körben még megjegyezni, hogy a törvény tartalmazza az alapszabály kötelező tartalmi elemeit.³¹

Az alapítás körében a szövetkezet nyilvántartásba vétele meghatározó jelentőségű. A szabályozás értelmében a nyilvántartásba vétel kötelező. A szövetkezet alapítását az alapszabály elfogadásától számított 30 napon belül – bejegyzés és közzététel céljából – be kell jelenteni a szövetkezet székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bírósághoz, mint cégbírósághoz (a továbbiakban: cégbíróság). A szövetkezet a cégbejegyzés iránti kérelem benyújtását követően végezhet gazdasági tevékenységet. A törvény 17. §-a szerint a szövetkezet törvényességi felügyeletét a szövetkezet székhelye szerint illetékes cégbíróság látja el, külön törvény rendelkezései szerint.

5.4. A szövetkezeti törvény tagsági jogviszonyra vonatkozó szabályairól

A szövetkezeti tagsági jogviszonyról általános-

ben werden. Mitglieder einer Sozialgenossenschaft dürfen – als Hauptregel – nur natürliche Personen sein.

Zur Gründung einer Schulgenossenschaft ist die Gründungsmitgliedschaft einer Bildungseinrichtung erforderlich.

Als natürliche Person kann Genossenschaftsmitglied sein, wer sein achtzehntes Lebensjahr vollendet hat; oder sein vierzehntes Lebensjahr vollendet hat und bei wem zur Gültigkeit seiner Erklärung die zustimmende Erklärung seines gesetzlichen Vertreters vorhanden ist.

Es ist verboten, über einen öffentlichen Aufruf Gesellschafter anzuwerben.

Bei der Gründung spielt die Gründungsgeneralversammlung laut § 11 eine wichtige Rolle. Die Gründung der Genossenschaft wird nämlich von der unter Teilnahme der Gründungsmitglieder abgehaltenen Gründungsgeneralversammlung beschlossen. Es muss noch bemerkt werden, dass der obligatorische Inhalt der Satzung durch das Gesetz festgelegt wird.³¹

Im Bereich der Gründung ist die Registrierung der Genossenschaft maßgebend. Nach der Regelung ist die Registrierung obligatorisch. Die Gründung der Genossenschaft ist innerhalb von dreißig Tagen nach der Annahme der Satzung – zur Eintragung und Veröffentlichung – bei dem nach dem Sitz der Genossenschaft zuständigen Komitatsgericht (Hauptstädtischen Gericht) als Handelsregistergericht (im Weiteren: Handelsregistergericht) anzumelden. Die Genossenschaft darf nach der Einreichung des Antrags auf handelsgerichtliche Eintragung eine Wirtschaftstätigkeit verrichten. Gemäß § 17 versieht die Gesetzmäßigkeitsaufsicht der Genossenschaft versieht das nach dem Sitz der Genossenschaft zuständige Handelsregistergericht, gemäß den Bestimmungen eines gesonderten Gesetzes.

5.4. Über das Mitgliedsverhältnis im Genossenschaftsgesetz

Über das Mitgliedsverhältnis im Allgemeinen muss

ságban véve rögzíteni kell, hogy a vonatkozó rendelkezések magas szakmai színvonalon kerültek megalkotásra. *A tagsági jogviszony tekintetében a törvény IV. fejezete több fontos rendelkezést tartalmaz.* Ezek a következők: A szövetkezeti tagsági jogviszony a szövetkezet alapításakor, vagy írásbeli kérelem alapján tagfelvétellel keletkezik. Az alapszabály meghatározhatja a szövetkezet céljából következő azon ismérveket, amelyek a tagfelvételi kérelmek elbírálása során irányadók. A tagok felvételénél, továbbá a tagok jogainak és kötelességeinek meghatározásánál az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. A tag kérelmében nyilatkozik arról, hogy a szövetkezet alapszabályában foglaltakat magára nézve kötelezőnek ismeri el és vállalja a szövetkezet céljainak megvalósításában való vagyoni és – befektető tag kivételével – személyes közreműködést.

A tagfelvételtől – a befektető tag kivételével – az alapszabályban meghatározott testület dönt, a felvételi kérelem benyújtását követő legközelebbi ülésén. A döntésről a belépni kívánó személyt értesíteni és a közgyűlést tájékoztatni kell. Az alapszabályban meghatározott testület a kérelem elbírálása során vizsgálja a tagfelvétel e törvényben foglalt feltételeinek meglétét, valamint azt, hogy a kérelmező képes-e részt venni a szövetkezet tevékenységében.

A tagsági jogviszonyra vonatkozó rendelkezések tartalma egybeesik a magyar és az európai szövetkezeti jog hagyományaival. *A tagsági jogviszony 46. §-ban rögzített tartalma kifejezésre juttatja a szövetkezet sajátos gazdasági és jogi természetét.* A tag alapvető joga, hogy részt vegyen a szövetkezet tevékenységében, személyes közreműködésének, vagyoni hozzájárulásának és egyéb érdekeltiségének megfelelően részesedjen a gazdálkodás eredményéből; igénybe vegye a szövetkezet által a tagok részére rendszeresített szolgáltatásokat, és élvezze a

deklariert werden, dass die Vorschriften in diesem Bereich mit einem hohen Fachniveau herausgearbeitet wurden. *Über das Mitgliedsverhältnis enthält Abschnitt IV des Gesetzes mehrere wichtige Bestimmungen.* Diese sind die folgenden: Das Mitgliedsverhältnis in der Genossenschaft entsteht bei der Gründung der Genossenschaft oder auf schriftlichen Antrag durch Mitgliedsaufnahme. Die Satzung kann die sich aus dem Zweck der Genossenschaft ergebenden Kriterien festlegen, die bei der Entscheidung von Anträgen zur Mitgliedsaufnahme maßgebend sind. Bei der Aufnahme von Mitgliedern sowie bei der Festlegung der Rechte und Pflichten der Mitglieder ist die Anforderung der Gleichbehandlung einzuhalten. Das Mitglied gibt in seinem Antrag eine Erklärung ab, dass es die Festlegungen in der Satzung der Genossenschaft für sich als verbindlich ansieht und zur Realisierung der Ziele der Genossenschaft einen Vermögensbeitrag übernimmt bzw. sich - mit Ausnahme des investierenden Mitglieds - zu einer persönlichen Mitwirkung bereit erklärt.

Über die Mitgliedsaufnahme entscheidet - mit Ausnahme des investierenden Mitglieds - das in der Satzung festgelegte Gremium auf seiner nächsten Sitzung nach der Einreichung des Aufnahmeantrags. Von der Entscheidung ist die Person, die beitreten möchte, in Kenntnis zu setzen und die Generalversammlung zu informieren. Das in der Satzung festgelegte Gremium prüft bei der Entscheidung des Antrags das Bestehen der in diesem Gesetz festgehaltenen Bedingungen der Mitgliedsaufnahme sowie ob der Antragsteller in der Lage ist, sich an der Tätigkeit der Genossenschaft zu beteiligen.

Der Inhalt des Mitgliedsverhältnisses entspricht der Tradition des ungarischen und europäischen Genossenschaftsrechts. *Der Inhalt des Mitgliedsverhältnisses bringt laut § 46 die eigenartige wirtschaftliche und juristische Natur der Genossenschaften zum Ausdruck.* Die Grundrechte des Mitglieds sind, sich an der Tätigkeit der Genossenschaft zu beteiligen und seiner persönlichen Mitwirkung, Vermögenseinlage und sonstigen Beteiligung entsprechend am Ergebnis der Wirtschaftsführung beteiligt werden; die von der Genossenschaft für

szövetkezés egyéb előnyeit; tanácskozási és szavazati joggal részt vegyen a közgyűlésen; tisztséget viseljen a szövetkezetben; a vezető tisztségviselőktől felvilágosítást kérjen a szövetkezetet érintő bármely kérdésről. A szövetkezet működésének irányítása és ellenőrzése során a tagokat – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – az általuk szolgáltatott vagyoni hozzájárulás mértékére tekintet nélkül, azonos jogok illetik meg.

A tag alapvető kötelessége, hogy teljesítse a vagyoni hozzájárulását, továbbá válllásának megfelelően részt vegyen a szövetkezetnek és szerveinek a tevékenységében; védje a szövetkezet vagyonát.

A tagok jogait és kötelességeit részletesen az alapszabály tartalmazza. A tag személyes közreműködésének módját az igazgatósággal kötött tagsági megállapodás határozza meg.

A befektetői tagsági jogviszony tartalma a 60. § értelmében speciális szabályozást igényel. Ha az alapszabály lehetővé teszi, befektető tag is lehet szövetkezeti tag. A befektető tag felvételéről a közgyűlés dönt. Szociális szövetkezetnek nem lehet befektető tagja. A befektető tag pénzübeli hozzájárulás vagy a 49. § (3) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelelő nem pénzübeli hozzájárulás rendelkezésre bocsátásával a szövetkezetnél befektetői részjegyet jegyez (továbbiakban: befektetői részjegy). A befektető tagok száma nem haladhatja meg a szövetkezeti tagok 10%-át, a befektetői részjegyek névértéke pedig nem haladhatja meg a részjegytőke 30%-át.

A befektető tag örököse (jogutóda) az e törvényben meghatározottak szerint kérheti a befektető taggá való felvételét. Felvétel hiányában vele el kell

die Mitglieder eingeführten Leistungen in Anspruch zu nehmen und die sonstigen Vorteile des Zusammenschlusses zu genießen; mit Beratungs- und Stimmrecht an der Generalversammlung teilzunehmen; ein Amt in der Genossenschaft zu bekleiden; von den leitenden Repräsentanten eine Auskunft über jede die Genossenschaft betreffende Frage zu fordern. Bei der Leitung und Kontrolle der Tätigkeit der Genossenschaft stehen den Mitgliedern – wenn dieses Gesetz nichts anderes verfügt – ohne Rücksicht auf die Höhe der von ihnen geleisteten Vermögenseinlage die gleichen Rechte zu.

Die grundlegenden Pflichten des Mitglieds sind, seine Vermögenseinlage zu erfüllen und sich ferner seiner Verpflichtung entsprechend an der Tätigkeit der Genossenschaft und ihrer Organe zu beteiligen; sowie das Vermögen der Genossenschaft zu schützen.

Die Rechte und Pflichten der Mitglieder sind detailliert in der Satzung enthalten. Die Art und Weise der persönlichen Mitwirkung des Mitglieds legt die mit dem Vorstand abgeschlossene Mitgliedschaftsvereinbarung fest.

Der Inhalt des investierenden Mitgliedsverhältnisses benötigt gemäß § 60 eine spezielle Regelung. Wenn die Satzung es ermöglicht, kann das Mitglied der Genossenschaft auch ein investierendes Mitglied sein. Über die Aufnahme des investierenden Mitglieds entscheidet die Generalversammlung. Eine Sozialgenossenschaft darf kein investierendes Mitglied haben. Das investierende Mitglied zeichnet unter Bereitstellung einer Geldeinlage oder einer den in § 49 Abs. 3 festgehaltenen Anforderungen entsprechenden Sacheinlage bei der Genossenschaft Anlegeranteilscheine (im Weiteren: Anlegeranteilschein). Die Anzahl der investierenden Mitglieder darf zehn Prozent der Genossenschaftsmitglieder nicht überschreiten, während der Nennwert der Anlegeranteilscheine nicht über dreißig Prozent des Anteilscheinkapitals liegen darf.

Der Erbe (Rechtsnachfolger) des investierenden Mitglieds kann nach den Festlegungen in diesem Gesetz seine Aufnahme als investierendes Mitglied

számolni.

A befektető tagsági jogviszony megszűnése esetén a volt befektető taggal, illetve örökösével (jogutóddal) az elszámolásra a tagsági jogviszony megszűnését követően a befektető tag és a szövetkezet által kötött megállapodásban foglalt időpontban és módon kerül sor.

A befektető tag (volt befektető tag; örökös; jogutód) befektetői részjegye összege arányában jogosult a szövetkezet gazdasági tevékenységéből származó adózás utáni eredményéből részesedésre, ugyanilyen arányban viseli a veszteséget is.

A befektető tag jogai és kötelezettségei a tag törvényben meghatározott jogaival és kötelezettségeivel azonosak az alábbi eltérésekkel: a befektető tag a törvény 'rendes' tagjaira vonatkozó rendelkezéseiben foglaltaktól eltérően a pénzbeli hozzájárulás teljes összegét is köteles az alapításkor (belépéskor) befizetni; a befektető tag személyes közreműködésre nem kötelezhető; a befektető tag a befektetői részjegyét a szövetkezeti tagon és a szövetkezetbe tagként belépő személyen túlmenően befektető tagra, valamint a szövetkezetbe befektető tagként belépő személyre is átruházhatja.

5.5. A szövetkezeti törvény szövetkezet és a tag gazdasági együttműködésére vonatkozó szabályairól

A szövetkezeti tagsági jogviszony bemutatásánál a szövetkezet és a tag gazdasági együttműködésére vonatkozó szabályok nem hagyhatók figyelmen kívül. Az 55. § és az 56. § rendelkezéseiben a jogalkotó az üzemkiegészítés elvét és a visszatérítés a vásárlás arányában elvet juttatja érvényre.

beantragen. In Ermangelung einer Aufnahme ist mit ihm eine Abrechnung vorzunehmen.

Bei der Auflösung des Verhältnisses als investierendes Mitglied erfolgt die Abrechnung mit dem ehemaligen investierenden Mitglied bzw. seinem Erben (Rechtsnachfolger) nach der Auflösung des Mitgliedsverhältnisses zu dem Zeitpunkt und auf die Art und Weise, wie in der zwischen dem investierenden Mitglied und der Genossenschaft abgeschlossenen Vereinbarung festgehalten.

Das investierende Mitglied (das ehemalige investierende Mitglied; der Erbe bzw. Rechtsnachfolger) ist im Verhältnis der Summe seiner Anlegeranteilscheine zu einer Beteiligung an dem sich aus der Wirtschaftstätigkeit ergebenden Ergebnis nach Steuern der Genossenschaft berechtigt und trägt im gleichen Umfange auch die Verluste.

Die Rechte und Pflichten des investierenden Mitglieds sind mit den in diesem Gesetz festgelegten Rechten und Pflichten eines Mitglieds identisch, doch gibt es folgende Abweichungen: das investierende Mitglied muss in Abweichung vom Gesetz die Gesamtsumme der Geldeinlage bei der Gründung (beim Beitritt) einzahlen; das investierende Mitglied kann nicht zur persönlichen Mitwirkung verpflichtet werden; das investierende Mitglied kann seine Anlegeranteilscheine außer den Genossenschaftsmitgliedern und einer der Genossenschaft als Mitglied beitretenden Person auch einem investierenden Mitglied sowie einer der Genossenschaft als investierendes Mitglied beitretenden Person übertragen.

5.5. Über die wirtschaftliche Zusammenarbeit von Genossenschaft und Mitglied im Genossenschaftsgesetz

Bei der Darstellung der Mitgliedschaft in einer Genossenschaft können die Regeln bezogen der Zusammenarbeit wirtschaftlichen Zusammenarbeit von Genossenschaft und Mitglied nicht ausgelassen werden. Mit diesen Vorschriften in § 55 und in § 56 macht der Rechtsgeber die Prinzipien Betriebsergänzung und Rückvergütung geltend.

A szövetkezet és a tag gazdasági együttműködését az alapszabály a szövetkezet céljaihoz igazodóan részletesen meghatározza. Az együttműködés megvalósulhat: (a) a tagok beszerzéseinek, termékeik feldolgozásának, értékesítésének lebonyolításában; (b) a tagok fogyasztási szükségleteinek kielégítésében és vásárlási visszatérítés nyújtásában; (c) közös gazdálkodásban; (d) a tagok munkalehetőséghez juttatásában, szociálisan hátrányos helyzetük egyéb módon való javításában; (e) diákok és az oktatási intézmények együttműködésével működő iskolaszövetkezetek esetén a diákok munkalehetőségeinek megteremtésében, valamint az oktatási feltételek javításában; (f) a gazdasági együttműködés konkrét módjához igazodó egyéb formában.

A tagok személyes közreműködésének módozatait az alapszabály a szövetkezet sajátosságainak megfelelően határozza meg. A személyes közreműködés történhet – a szövetkezet tevékenységéhez képest – termeléssel, termékek feldolgozásával, értékesítésre előkészítéssel, értékesítéssel, fogyasztással vagy egyéb tevékenységgel.

5.6. A szövetkezeti törvény vagyoni jogi előírásairól

A szövetkezeti tagsági jogviszony elemzését követően szükséges a szövetkezeti törvény vagyoni jogi rendelkezéseit részletezni. A vagyoni jog körében a magyar szövetkezeti törvény részletesen szabályozást tartalmaz a szövetkezeti vagyoni, a 65-67. §-ban, a vagyoni hozzájárulásra a 49-51. §-ban, a részjegyre a 44. §-ban, a tagi kölcsönre az 52. §-ban, továbbá a pótbefizetésre az 54. §-ban, és végül a közösségi alapra vonatkozóan az 57. §, 58. §, 59. § és 71. §-ban. A legfontosabb rendelkezések e körben a következők:

A szövetkezet vagyona a szövetkezet saját tőkéje, amely magába foglalja a részjegytőkét (jegyzett tőkét) továbbá a jegyzett, ugyanakkor be nem

Die wirtschaftliche Zusammenarbeit der Genossenschaft und des Mitglieds wird von der Satzung, angepasst an die Ziele der Genossenschaft, detailliert festgelegt. Die Zusammenarbeit kann realisiert werden: (a) bei der Abwicklung der Anschaffungen der Mitglieder bzw. bei der Verarbeitung und dem Verkauf ihrer Erzeugnisse; (b) bei der Befriedigung der Konsumbedürfnisse der Mitglieder und der Gewährung einer Kaufrückerstattung; (c) bei einer gemeinsamen Wirtschaftsführung; (d) bei der Schaffung einer Arbeitsmöglichkeit für die Mitglieder bzw. bei einer auf andere Weise erfolgenden Verbesserung ihrer sozial benachteiligten Lage; (e) im Falle von Schulgenossenschaften, die unter Zusammenarbeit der Schüler und Bildungseinrichtungen tätig sind, bei der Schaffung von Arbeitsmöglichkeiten für die Schüler sowie der Verbesserung der Ausbildungsbedingungen; (f) bei einer sich nach der konkreten Art und Weise der wirtschaftlichen Zusammenarbeit richtenden sonstigen Form. Die Möglichkeiten der persönlichen Mitwirkung der Mitglieder legt die Satzung den Eigenheiten der Genossenschaft entsprechend fest. Die persönliche Mitwirkung kann – im Verhältnis zur Tätigkeit der Genossenschaft – durch eine Produktion, die Verarbeitung von Erzeugnissen, die Vorbereitung zum Verkauf, den Verkauf bzw. den Konsum oder durch eine andere Tätigkeit erfolgen.

5.6. Über die vermögensrechtlichen Vorschriften des Genossenschaftsgesetzes

Nach der Darstellung des genossenschaftlichen Mitgliedsverhältnisses ist es nötig die vermögensrechtlichen Vorschriften zu detaillieren. Im Bereich des Vermögensrechts enthält das ungarische Genossenschaftsgesetz ausführliche Regelungen über das Vermögen der Genossenschaft in §§ 65-67, die Vermögenseinlage in §§ 49-51, über den Anteilschein in § 44, über das Mitgliederdarlehen in § 52, sowie über die Nachschüsse § 54, und letztens über den Gemeinschaftsfond in §§ 57, 58, 59 und 71. Die wichtigsten Elemente der Bestimmungen, die in diesem Bereich bemerken werden sollen, sind die folgenden.

Das Vermögen der Genossenschaft ist das Eigenkapital der Genossenschaft, welches das Anteilscheinkapital (gezeichnete Kapital), das

fizetett tőkét; - a tőketartalékot; - az eredménytartalékot; - a lekötött tartalékot (ezen kategória keretén belül a közösségi alapot); - az értékelési tartalékot; valamint - a tárgy év mérleg szerinti eredményét. A szövetkezet részjegytőkéje (jegyzett tőke) a tagok vagyoni hozzájárulásainak összege, amelyek teljesítését, illetve az erre vonatkozó kötelezettségvállalást a tagok részére kiállított részjegyek igazolják.

A részjegytőke (jegyzett tőke) alapításkori értékét az alapszabály határozza meg. A szövetkezet közgyűlése a részjegytőkén (jegyzett tőkén) felüli vagyon egy részét a közösségi alapba helyezheti és azt a lekötött tartalékban kell nyilvántartani.

A közösségi alap felhasználására vonatkozó szabályokat az alapszabályban kell meghatározni. Ennek keretében rendelkezni kell a szövetkezet jogutód nélküli megszűnése, illetőleg gazdasági társasággá való átalakulása esetén a közösségi alap más szövetkezet, illetőleg szövetkezeti szövetség részére való átadásáról.

A szövetkezet alapszabálya határozza meg a tagok vagyoni hozzájárulásának azt a legkisebb mértékét, amelynek teljesítése minden tag számára kötelező. A vagyoni hozzájárulás pénzbeli vagy nem pénzbeli lehet. *A vagyoni hozzájárulást, illetve a tag arra irányuló kötelezettségvállalását a részjegy testesíti meg.*

A nem pénzbeli hozzájárulás bármilyen forgalomképes vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotás, valamint vagyoni értékű jog – ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is – lehet. A tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását nem pénzbeli hozzájárulásként figyelembe venni nem lehet. A nem pénzbeli hozzájárulást nyújtó tag a hozzájárulás szolgáltatásától számított öt éven át helytállni tartozik a szövetkezetnek azért, hogy a hozzájárulás megjelölt

gezeichnete, doch nicht eingezahlte Kapital, die Kapitalrücklage, die Gewinnrücklage, die gebundene Rücklage (und in dieser den Gemeinschaftsfonds), die Bewertungsrücklage sowie das Bilanzergebnis des Berichtsjahres umfasst. Das Anteilscheinkapital (gezeichnete Kapital) der Genossenschaft ist die Summe der Vermögenseinlagen der Mitglieder, deren Erbringung bzw. die diesbezüglich übernommenen Verpflichtungsübernahmen durch die für die Mitglieder ausgestellten Anteilscheine bestätigt werden.

Den Wert des Anteilscheinkapitals (gezeichneten Kapitals) bei der Gründung legt die Satzung fest. Die Generalversammlung der Genossenschaft kann einen Teil des Vermögens über dem Anteilscheinkapital (gezeichneten Kapital) in den Gemeinschaftsfonds anlegen, wobei dieser Teil in der gebundenen Rücklage zu registrieren ist.

Die Regeln zur Verwendung des Gemeinschaftsfonds sind in der Satzung festzulegen. Im Rahmen dessen muss für den Fall der Auflösung der Genossenschaft ohne Rechtsnachfolge bzw. ihrer Umwandlung in eine Wirtschaftsorganisation über die Übergabe des Gemeinschaftsfonds an eine andere Genossenschaft bzw. an den Genossenschaftsverband verfügt werden.

Die Satzung der Genossenschaft legt die Mindesthöhe der Vermögenseinlage der Mitglieder fest, deren Erfüllung für jedes Mitglied verbindlich ist. Die Vermögenseinlage kann eine Geld- oder Sacheinlage sein. *Die Vermögenseinlage bzw. die darauf bezogene Verpflichtungsübernahme des Genossenschaftsmitglieds stellt der Anteilschein dar.*

Die Sacheinlage können alle über einen verkehrsfähigen Vermögenswert verfügenden Gegenstände, Geistesschöpfungen sowie verkehrsfähigen Rechte – einschließlich der vom Schuldner anerkannten oder auf einem rechtskräftigen Gerichtsbeschluss beruhenden Forderungen – sein. Die Verpflichtungsübernahme des Mitglieds zur Arbeitsverrichtung oder zu einer anderen persönlichen Mitwirkung bzw. Leistungsgewährung darf nicht als Sacheinlage berücksichtigt werden. Das eine Sacheinlage leistende Mitglied muss der Genossenschaft innerhalb von

értéke nem haladja meg a hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennállott értékét.

A tagnak vagyoni hozzájárulásként az alapszabályban meghatározott számú és névértékű részjegyet kell jegyeznie. Alapításkor és belépéskor egy részjegy jegyzése kötelező, amelynek – pénzbeli hozzájárulás esetén – az alapszabályban meghatározott hányadát, de legalább harminc százalékát az alapításkor (belépéskor) be kell fizetni, nem pénzbeli hozzájárulás esetén pedig az egészét szolgáltatni kell.

Ha a tag a részjegy névértékének megfelelő vagyoni hozzájárulás teljes összegét belépéskor nem szolgáltatja, a fennmaradó részt az alapszabályban meghatározott módon és időpontban – de legkésőbb a belépéstől számított egy éven belül – köteles szolgáltatni. Alapítás esetében az egyéves időtartamot a szövetkezet cégbejegyzésétől kell számítani.

A részjegyek névértéke csak azonos összegű lehet. A részjegy másra – a szövetkezet tagja, valamint a törvényben meghatározott esetben a szövetkezetbe tagként belépő személy kivételével – nem ruházható át, és a szövetkezeti tagnak harmadik személlyel szemben fennálló kötelezettsége miatt bírósági végrehajtás alá nem vonható.

A tag örököse (jogutóda) az e törvényben meghatározottak szerint kérheti a taggá való felvételét. Felvétel hiányában vele el kell számolni.

A tagsági jogviszony megszüntetése vagy megszűnése esetén a tagot, illetve örökösét (jogutódát), a részjegy névértéke, valamint a tagsági jogviszony alatt keletkezett, a részjegyre jutó saját tőke lekötött tartalékkal csökkentett összege illeti meg, abban az esetben, ha az a veszteség fedezésére

fünf Jahren nach der Leistung der Sacheinlage dafür eintreten, dass der angegebene Wert der Einlage den zum Zeitpunkt der Leistung bestehenden Wert der Sacheinlage nicht übersteigt.

Das Mitglied muss als Vermögenseinlage Anteilscheine in einer Anzahl und mit einem Nennwert, wie in der Satzung festgelegt, zeichnen. Bei der Gründung und beim Beitritt ist die Zeichnung eines Anteilscheins verbindlich, dessen – bei einer Geldeinlage – in der Satzung festgelegter Anteil, doch wenigstens dreißig Prozent bei der Gründung (beim Beitritt) einzuzahlen ist (sind), während eine Sacheinlage voll und ganz zu leisten ist.

Wenn das Mitglied beim Beitritt nicht die gesamte Summe der dem Nennwert des Anteilscheins entsprechenden Vermögenseinlage geleistet hat, ist der verbleibende Teil auf die Art und Weise und zu dem Zeitpunkt, wie in der Satzung festgelegt, – doch spätestens innerhalb eines Jahres nach dem Beitritt – zu leisten. Bei der Gründung ist der einjährige Zeitraum von der handelsgerichtlichen Eintragung der Genossenschaft an zu rechnen.

Der Nennwert der Anteilscheine muss die gleiche Höhe haben. Der Anteilschein darf einer anderen Person – mit Ausnahme eines Mitglieds der Genossenschaft sowie im Gesetz festgelegten Fall mit Ausnahme der der Genossenschaft als Mitglied beitretenden Person – nicht übertragen und keiner Zwangsvollstreckung wegen Verbindlichkeiten des Genossenschaftsmitglieds gegenüber einem Dritten unterzogen werden.

Der Erbe (Rechtsnachfolger) des Mitglieds kann nach den Festlegungen in diesem Gesetz die Aufnahme als Mitglied beantragen. In Ermangelung einer Aufnahme ist mit ihm eine Abrechnung vorzunehmen.

Bei einer Beendigung oder Auflösung des Mitgliedsverhältnisses steht dem Mitglied bzw. dessen Erben (Rechtsnachfolger) der Nennwert des Anteilscheins sowie die um die gebundene Rücklage gesenkte Summe des während des Mitgliedsverhältnisses entstandenen und auf den

nem került felhasználásra. A részjegy névértékének az elszámolására a tagsági jogviszony megszűnését követő, számviteli törvény szerinti beszámolót elfogadó közgyűlés napjától számított 30 napon belül kerül sor. Ha az elszámolás alapjául szolgáló összeg a névértéket meghaladja, akkor a különbözet összegét a közgyűlés által meghatározott időszak alatt kell kifizetni. A részjegy – a közhasznú szervezeti jogállással rendelkező szociális szövetkezet kivételével – a szövetkezet adózott eredményéből részesedésre jogosít.

A hatályos magyar szövetkezeti törvény vagyoni jogi rendelkezései a következő vagyoni jogi kategóriákat tartalmazza: (a) tagi kölcsön, (b) pótbefizetés, (c) közösségi alap.

A tagi kölcsön szabályozása körében a jogalkotónak az volt a célja, hogy amennyiben a szövetkezetnek pénzügyi nehézségei adódnak, lehetősége legyen saját érdekkörében ezt megoldania. Ezt a célt szolgálják a következő rendelkezések: A szövetkezet tagja – ha tagsági jogviszonya legalább 1 éve fennáll – a szövetkezetnek kamatmentesen vagy kamat ellenében kölcsönt nyújthat (tagi kölcsön), ha az alapszabályban meghatározott kötelező vagyoni hozzájárulását már teljesítette.

A szövetkezet számára nyújtott tagi kölcsönt csak a szövetkezet céljainak megvalósítására szabad felhasználni.

*Pénzügyi problémák rendezésére a szövetkezetnek egy másik eszköze a pótbefizetés. Ebben az esetben a tagok segítik meg a szövetkezetet egyenlő arányban.*³²

*A törvény vagyoni jogi rendelkezéseiből a közösségi alapra vonatkozó szabályokat szükséges még megemlíteni:*³³ A

Anteilschein entfallenden Eigenkapitals zu, sofern dieses nicht zur Deckung von Verlusten verwendet wurde. Die Abrechnung des Nennwertes des Anteilscheins erfolgt innerhalb von dreißig Tagen nach dem Tag der den Abschluss laut Rechnungslegungsgesetz annehmenden Generalversammlung nach der Auflösung des Mitgliedsverhältnisses. Wenn die als Basis der Abrechnung dienende Summe über dem Nennwert liegt, ist die Differenzsumme in dem von der Generalversammlung festgelegten Zeitraum zu zahlen. Der Anteilschein berechtigt – mit Ausnahme der über eine Rechtsstellung als gemeinnützige Organisation verfügenden Sozialgenossenschaft – zu einer Beteiligung am versteuerten Ergebnis der Genossenschaft. Die Vermögenseinlage bzw. die darauf bezogene Verpflichtungsübernahme des Genossenschaftsmitglieds stellt der Anteilschein dar.

Das Vermögensrecht des geltenden ungarischen Genossenschaftsgesetzes besteht aus den folgenden vermögensrechtlichen Kategorien: (a) Mitgliedsdarlehen, (b) Nachschüsse, (c) Gemeinschaftsfond.

Bei der Regelung des Mitgliedsdarlehens hatte der Rechtsgeber das Ziel, die Möglichkeit der Genossenschaft zu geben, die finanziellen Schwierigkeiten in eigenem Interessenbereich lösen zu können. Diesem Ziel dienen die folgenden Vorschriften: Das Mitglied der Genossenschaft kann – wenn sein Mitgliedsverhältnis seit wenigstens einem Jahr besteht – der Genossenschaft zinsfrei oder gegen Zinsen ein Darlehen gewähren (Mitgliederdarlehen), wenn es seine in der Satzung festgelegte, verbindliche Vermögenseinlage bereits erfüllt hat.

Das der Genossenschaft gewährte Mitgliederdarlehen darf nur zur Realisierung der Ziele der Genossenschaft verwendet werden.

*Ein anderes Mittel der Genossenschaft für die Lösung finanzieller Problemen sind die Nachschüsse. In diesem Fall helfen die Mitglieder der Genossenschaft in gleichen Maßen.*³²

Aus den vermögensrechtlichen Vorschriften des Gesetzes müssen die Bestimmungen über den Gemeinschaftsfond

szövetkezet az adózás utáni eredményének a közgyűlés által meghatározott mértékében közösségi alapot képez a törvényben meghatározott juttatások és támogatások, valamint az azokat terhelő adók és járulékok fedezete céljára. A közösségi alap fel nem osztható szövetkezeti vagyonnak minősül, amely a lekötött tartalékban van elkülönítve. A közösségi alap képzése az eredménytartalékból a lekötött tartalékba való átvezetéssel történik. A számviteli törvény szerinti tárgyévi beszámolót elfogadó közgyűlés határozza meg, hogy a közösségi alap rendelkezésre álló állományának hány százaléka erejéig lehet a tárgyévet követő évben a juttatásokat és támogatásokat teljesíteni. A beszámolónak a közgyűlés elé terjesztése előtt az alaphoz történő felhasználásra vonatkozó javaslatához a szövetkezet közgyűlése által felhatalmazott országos szövetkezeti szövetség nyilatkozatát be kell szerezni. A teljesített juttatások és támogatások, valamint az ezeket terhelő adók és járulékok közösségi alaphoz felhasznált összegét a lekötött tartalékból az eredménytartalékba kell átvezetni.

A szövetkezet gazdasági társasággá való átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén – a hitelezőkkel való elszámolást követően – a közösségi alapot az alapszabály rendelkezése szerinti szövetkezet, vagy a szövetkezeti szövetség részére kell átadni. A közösségi alap a nyereségből való részesedésként, illetőleg a tagsági viszony megszűnéséhez kapcsolódó elszámolás során nem vehető figyelembe.

A közösségi alappal összefüggésben a jogalkotónak a 57. §-ban rögzítenie kellett azokat a célokat, melyekre a közösségi alaphoz befizetett összeg felhasználásra kerül. Ezek a célok a törvény értelmében a következők: (a) szociális juttatások (szociális segély, lakásépítési támogatás, gyermekneveléshez, gyógyszerellátáshoz, betegápoláshoz nyújtott segély, kereséktehesség esetén biztosított segély, temetési segély, étkezési hozzájárulás, nyugdíj-kiegészítés, üdülési

noch hervorgehoben werden.³³ Die Genossenschaft bildet in einer von der Generalversammlung festgelegten Höhe ihres Ergebnisses nach Steuern einen Gemeinschaftsfonds zur Deckung der im Gesetz festgelegten Zuwendungen und Zuschüsse sowie der diese belastenden Steuern und Beiträge. Der Gemeinschaftsfonds wird als nicht aufteilbares Genossenschaftsvermögen angesehen, das in der gebundenen Rücklage abgesondert ist. Die Bildung des Gemeinschaftsfonds erfolgt durch Übertragung aus der Gewinnrücklage in die gebundene Rücklage. Die den Abschluss des Berichtsjahres laut Rechnungslegungsgesetz annehmende Generalversammlung legt fest, in welcher Höhe des zur Verfügung stehenden Bestandes des Gemeinschaftsfonds im Jahr nach dem Berichtsjahr Zuwendungen und Zuschüsse erfüllt werden können. Vor der Einbringung des Abschlusses bei der Generalversammlung ist zum Vorschlag zur Verwendung aus dem Fonds die Erklärung des von der Generalversammlung der Genossenschaft bevollmächtigten Landesverbandes der Genossenschaften einzuholen. Die Höhe der vom Gemeinschaftsfonds verwendeten Summe der geleisteten Zuwendungen und Zuschüsse sowie der diese belastenden Steuern und Beiträge ist aus der gebundenen Rücklage in die Gewinnrücklage zu übertragen.

Im Falle der Umwandlung der Genossenschaft in eine Wirtschaftsorganisation oder ihrer Auflösung ohne Rechtsnachfolger muss der Gemeinschaftsfonds – nach der Abrechnung mit den Gläubigern – an die Genossenschaft laut der Verfügung der Satzung oder den Genossenschaftsverband übergeben werden. Der Gemeinschaftsfonds darf nicht als Beteiligung am Gewinn bzw. bei der mit der Auflösung des Mitgliedsverhältnisses verbundenen Abrechnung berücksichtigt werden.

In Zusammenhang mit dem Gemeinschaftsfond müssen die Zweige, wo das in den Gemeinschaftsfond eingezahlte Geld verwendet wird, laut § 57 aufgezählt werden. Die Zweige sind im Sinne des Gesetzes die folgenden: (a) soziale Zuwendungen (Sozialhilfe, Wohnungsbauzuschüsse, zur Kindererziehung, zum Arzneimittelkauf bzw. zur Krankenpflege gewährte Beihilfen, bei Erwerbsunfähigkeit geleistete Beihilfen, Bestattungsbeihilfe, Essenzuschüsse bzw.

támogatás); (b) oktatási támogatások (képzés-továbbképzési támogatás, szakmai és nyelvtanfolyamokon való részvétel támogatása, ösztöndíj biztosítása); (c) kulturális támogatások (amatőr kulturális csoportok, hagyományőrző együttesek tagjainak támogatása, kulturális rendezvényeken való részvétel támogatása); (d) közművelődési tevékenység támogatása (ismeretterjesztő előadások és kiadványok finanszírozása, szakmai célú rendezvényeken való részvétel finanszírozása); (e) sporttevékenység támogatása (amatőr és tömegsport rendezvények támogatása); (f) egyéb, a szervezet céljához igazodó támogatások és juttatások biztosítása.³⁴

5.7. A szervezet önkormányzati szerveiről

A szervezetrendszer a jogalkotó a törvényben átláthatóan szabályozza. A szervezetrendszer a következő szervekből épül fel: (a) közgyűlés, (b) részközgyűlés, (c) küldöttgyűlés, (d) igazgatóság, (e) felügyelőbizottság, (f) könyvvizsgáló, (g) a szervezetet képviselője.

A szervezet önkormányzati szerveire vonatkozó rendelkezések a törvény III. fejezetében kerültek rögzítésre. E szabályozási körben tárgyalja a jogalkotó a közgyűlésre, a részközgyűlésre, a küldöttgyűlésre, az igazgatóságra, a felügyelőbizottságra, a könyvvizsgálóra és a szervezetet képviselőjére vonatkozó szabályokat.

A közgyűlésre vonatkozó szabályok a 20-26. §-ban találhatók meg. A közgyűlés a szervezet legfőbb önkormányzati szerve, mely a tagok összességéből áll.³⁵ A közgyűlést (küldöttgyűlést) – ha az alapszabály eltérő helyet nem állapít meg – a szervezet székhelyén kell megtartani.

Rentenzuzahlungen und Erholungsgeld); (b) Ausbildungszuschüsse (Aus- und Weiterbildungszuschüsse, Zuschüsse zur Teilnahme an Fach- und Sprachlehrgängen, Gewährung von Stipendien); (c) kulturelle Zuschüsse (Zuschüsse für die Mitglieder von Amateurkulturgruppen und von Gruppen zur Traditionspflege, Zuschüsse zur Teilnahme an Kulturveranstaltungen); (d) Zuschüsse zur Bildungstätigkeit (Finanzierung von populärwissenschaftlichen Vorträgen und Publikationen, Finanzierung der Teilnahme an Veranstaltungen zu beruflichen Zwecken); (e) Zuschüsse zu sportlichen Betätigungen (Zuschüsse zu Amateur- und Massensportveranstaltungen); (f) Sicherung anderer Zuschüsse und Zuwendungen, die dem Ziel der Genossenschaft angepasst sind.³⁴

5.7. Über die Selbstversammlungsorgane der Genossenschaft

Die Organisationsstruktur wird von dem Gesetzgeber aussichtsbar geregelt. Die Organisationsstruktur besteht aus den folgenden Genossenschaftsorganen: (a) Generalversammlung, (b) Teil- Generalversammlung, (c) Delegiertenversammlung leitenden Repräsentante, Wirtschaftsprüfer und Vertreter der Genossenschaft.

Im Abschnitt III des Gesetzes werden die Bestimmungen über die Selbstverwaltungsorgane der Genossenschaft festgelegt. In diesem Regelungsbereich verfasst der Rechtsgeber die Bestimmungen über die Generalversammlung, die Teil-Generalversammlung, die Delegiertenversammlung, die leitende Repräsentanten, den Vorstand, das Aufsichtsrat, den Wirtschaftsprüfer sowie über die Vertretung der Genossenschaft.

Die Vorschriften der Generalversammlung sind in den §§ 20-26 befindlich. Sie ist das oberste Selbstverwaltungsorgan der Genossenschaft, die aus der Gesamtheit der Mitglieder besteht.³⁵

Die Generalversammlung ist bei Bedarf, doch wenigstens einmal jährlich einzuberufen (ordentliche Generalversammlung). Eine außer der Reihe erfolgende Einberufung der Generalversammlung (außerordentliche Generalversammlung) ist verbindlich, wenn über eine Sache entschieden werden muss, die in die ausschließliche sachliche

Zuständigkeit der Generalversammlung fällt und eine verspätete Entscheidung die Funktionsfähigkeit der Genossenschaft gefährden würde bzw. mit einer Verletzung der in einer Rechtsnorm oder in der Satzung vorgeschriebenen Pflichten der Genossenschaft verbunden wäre; oder dies wenigstens zehn Prozent der Mitglieder oder der Aufsichtsrat schriftlich, unter Angabe des Grundes anregen/anregt. Die Generalversammlung (Delegiertenversammlung) ist – wenn die Satzung keinen abweichenden Ort festlegt – am Sitz der Genossenschaft abzuhalten.

A részközgyűlésre vonatkozóan a szövetkezeti törvény 27. §-a következőké szerint rendelkezik: Az alapszabály közgyűlés megtartása helyett részközgyűlések tartását írhatja elő, ha a szövetkezeti tagok száma az ötszáz főt meghaladja, vagy a tagok lakóhelye, munkahelye vagy más, az alapszabályban meghatározott szempont ezt indokolja. A részközgyűlési körzeteket, valamint a részközgyűlések megtartásának helyét az alapszabályban kell megállapítani.

Die Bestimmungen über die Teil-Generalversammlung werden von § 27 folgendermaßen umfasst. Die Satzung kann an Stelle der Abhaltung einer Generalversammlung die Abhaltung von Teil-Generalversammlungen vorschreiben, wenn die Anzahl der Genossenschaftsmitglieder fünfhundert Personen übersteigt oder der Wohnsitz bzw. die Arbeitsstelle der Mitglieder oder ein anderer, in der Satzung festgelegter Gesichtspunkt das begründet. Die Bereiche für die Teil-Generalversammlungen sowie der Ort der Abhaltung der Teil-Generalversammlungen sind in der Satzung festzulegen.

Tekintettel a gyakorlati szempontokra került szabályozásra a küldöttgyűlés intézménye. A rendelkezéseket a törvény 28. §-a tartalmazza. Ha a szövetkezet tagjainak száma az ötszáz főt meghaladja, az alapszabály küldöttgyűlés működését írhatja elő. Ebben az esetben az alapszabály meghatározza a küldötteknek a taglétszámmal viszonyított arányát, megválasztásuk módját és megbízatásuk időtartamát, annak figyelembevételével, hogy a küldöttek létszáma ötvennél kevesebb nem lehet.

In Betracht auf die praktischen Aspekte wurde das Institut der Delegiertenversammlung angewendet. Die Bestimmungen über sie enthält § 28. Wenn die Anzahl der Genossenschaftsmitglieder fünfhundert Personen übersteigt, kann die Satzung eine Delegiertenversammlung vorschreiben. In diesem Fall legt die Satzung den zur Mitgliederstärke ins Verhältnis gesetzten Anteil der Delegierten, die Art und Weise ihrer Wahl und die Dauer ihres Mandats fest, wobei zu berücksichtigen ist, dass die Zahl der Delegierten nicht unter fünfzig liegen darf.

A 29. § rendelkezése szerint a szövetkezet vezető tisztségviselőjének kell tekinteni az igazgatóság elnökét és tagjait, illetve az ügyvezető elnököt. A további rendelkezések a könyvvizsgáló és a felügyelőbizottság intézményét tartalmazzák. A 41. § szerint a szövetkezetet az igazgatóság elnöke (igazgatóság hiányában: az ügyvezető elnök), valamint az igazgatóság tagjai képviselik harmadik személyekkel szemben, továbbá bíróságok és más hatóságok előtt.

Laut 29 § sind die leitenden Repräsentanten der Genossenschaft der Vorsitzende und die Mitglieder des Vorstandes bzw. der Geschäftsführende Vorsitzende. Im Gesetz werden vor allem zwei Organisationen ausführlich geregelt, nämlich der Vorstand und das Aufsichtsrat. Sonstige Bestimmungen erklären das Institut des Wirtschaftsprüfers und des Aufsichtsrat. Laut § 41 wird die Genossenschaft gegenüber Dritten sowie vor Gerichten und anderen Behörden vom Vorstandsvorsitzenden (bzw. wenn es keinen Vorstand gibt: vom

Geschäftsführenden Vorsitzenden) sowie von den Vorstandsmitgliedern vertreten.

5.8. A felelősségi szabályokról

A magyar törvény jelentős vagyoni jogintézményeinek elemzését követően a felelősségi viszonyokra vonatkozó szabályokat szükséges tanulmányozni. A törvény VI. fejezete szabályozza ezt a jogviszonyt.³⁶ A szövetkezet a tagjának jogellenesen okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint felel. A szövetkezet – vétkességére tekintet nélkül – köteles a tagjának megtéríteni azt a kárt, amely – a tagot a tagsági jogviszony keretében történő munkavégzés során érte; – a munkahelyre szokásosan bevitt dolgokban keletkezett. Nem terheli a szövetkezetet a törvényben meghatározott felelősség, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok vagy kizárólag a tag elháríthatatlan magatartása okozta. Ennek hiányában is mentesül a szövetkezet a kár azon részének megtérítése alól, amelyet a tag vétkes magatartása idézett elő. A szövetkezet nevében eljáró tag károkozása esetén a károsulttal szemben a szövetkezet tartozik felelősséggel. A szövetkezet a károkozóval szembeni igényét a törvényben foglaltak szerint érvényesítheti.

5.9. A szervezeti változások szabályairól

Áttekinteni szükséges még a szövetkezeti törvény szervezeti változásokra vonatkozó előírásait. A kapcsolódó rendelkezéseket a VII. fejezet tartalmazza.³⁷ Fő szabályként érvényesül, hogy a szövetkezet átalakulása során az alapításra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Átalakulásnak minősül a szövetkezet egyesülése (összeolvadás, beolvadás), szétválása, gazdasági társasággá átalakulása.

5.8. Über die Haftungsverhältnisse

Nach der Darstellung der wesentlichen vermögensrechtlichen Rechtsinstitute der ungarischen Regelung, müssen die Regeln der Haftungsverhältnisse bezüglich der Genossenschaft detailliert werden. Der Abschnitt VI. des Gesetzes regelt dieses Verhältnis.³⁶ Die Genossenschaft haftet für den ihrem Mitglied rechtswidrig verursachten Schaden nach den allgemeinen Regeln des Zivilrechts. Die Genossenschaft muss - ohne Rücksicht auf ihre Schuldhaftigkeit - ihrem Mitglied den Schaden erstatten, der dem Mitglied bei der Arbeitsverrichtung im Rahmen des Mitgliedsverhältnisses widerfahren ist; sowie an den Sachen entstanden ist, die üblicherweise an den Arbeitsplatz mitgebracht worden sind. Die Genossenschaft trägt keine Haftung, wenn sie beweist, dass der Schaden durch einen außerhalb ihres Tätigkeitsbereichs fallenden, unabwendbaren Grund oder ausschließlich durch ein unabwendbares Verhalten des Mitglieds verursacht wurde. Die Genossenschaft wird auch ohne Vorliegen solcher Umstände von der Erstattung jenes Teils des Schadens befreit, der durch das schuldhafte Verhalten des Mitglieds hervorgerufen worden ist. Bei der Schadensverursachung eines im Namen der Genossenschaft vorgehenden Mitglieds haftet die Genossenschaft gegenüber dem Geschädigten. Die Genossenschaft kann ihren Anspruch gegenüber dem Schadensverursacher nach den Festlegungen im Gesetz geltend machen.

5.9. Über die Regelung der organisatorischen Veränderungen

Es müssen noch die Regelungen in Beziehung auf die organisatorischen Veränderungen der Genossenschaft erklärt werden. Der Abschnitt VII. enthält die bezogenen Bestimmungen.³⁷ Als Hauptregel gilt, dass bei der Umwandlung der Genossenschaft die auf ihre Gründung bezogenen Regeln anzuwenden sind. Als Umwandlung werden die Verschmelzung (Verschmelzung durch Neugründung bzw. Aufnahme) bzw. die Spaltung der Genossenschaft und ihre Umwandlung in eine Wirtschaftsorganisation angesehen.

Összeolvadás esetében az egyesülő szervezetek megszűnnek, és vagyonuk az átalakulással létrejövő új szervezetre, mint jogutódra száll át. Beolvadás esetében a beolvadó szervezet megszűnik, és annak vagyona az átvevő szervezetre, mint jogutódra száll át.

Szétválás esetében a szervezet megszűnik, és vagyona az átalakulással létrejövő szervezetre, mint jogutódokra száll át.

A szervezet átalakulásakor – törvény eltérő rendelkezése hiányában – külön adó- és illetékfizetési kötelezettség nem keletkezik. Iskolaszervezet átalakulásához az oktatási intézmény vezetőjének hozzájárulása szükséges. Az oktatási intézmény vezetője az iskolaszervezet szervezeti változásához akkor járulhat hozzá, ha a változás következtében az iskolaszervezetbe bevitt, illetve átengedett vagyon feletti rendelkezési jog továbbra is iskolaszervezetet illet meg, vagy az visszakerül az eredeti jogosulthoz, továbbá beszerzi a fenntartó egyetértését. A szervezet – a közhasznú szervezeti jogállással rendelkező szociális szervezet kivételével – korlátozott felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá alakulhat át. Az átalakulással megszűnő szervezet azon tagjaival, akik nem kívánnak a létrejövő gazdasági társaság tagjaivá válni, e törvény szabályai szerint el kell számolni.

5.10. A szervezet megszűnésének általános szabályairól

A szervezet megszűnésének szabályozása a VIII. fejezetben található.³⁸ A szervezet a cégjegyzékből való törléssel szűnik meg. A szervezet megszűnik, ha (a) az alapszabályban meghatározott időtartam eltelt; (b) a közgyűlés elhatározza a jogutód nélküli, vagy jogutódlással

Bei einer Verschmelzung durch Neugründung erlöschen die verschmelzenden Genossenschaften, deren Vermögen auf die durch die Umwandlung entstehende neue Genossenschaft als Rechtsnachfolger übergeht. Bei einer Verschmelzung durch Aufnahme erlischt die aufgenommene Genossenschaft, deren Vermögen auf die aufnehmende Genossenschaft als Rechtsnachfolger übergeht.

Bei einer Spaltung erlischt die Genossenschaft, deren Vermögen auf die durch die Umwandlung entstehenden Genossenschaften als Rechtsnachfolger übergeht.

Bei einer Umwandlung der Genossenschaft entsteht – mangels abweichender Verfügung eines Gesetzes – keine gesonderte Steuer- und Gebührenzahlungspflicht. Zur Umwandlung einer Schulgenossenschaft ist die Zustimmung des Leiters der Bildungseinrichtung notwendig. Der Leiter der Bildungseinrichtung kann der Änderung der Organisation der Schulgenossenschaft zustimmen, wenn das Verfügungsrecht über das infolge der Änderung in die Schulgenossenschaft eingebrachte bzw. abgetretene Vermögen auch weiterhin der Schulgenossenschaft zusteht oder es zum ursprünglichen Berechtigten zurückkommt und er ferner das Einverständnis des Trägers beschafft. Die Genossenschaft kann sich – mit Ausnahme der über eine Rechtsstellung als gemeinnützige Organisation verfügenden Sozialgenossenschaft – in eine Gesellschaft mit beschränkter Haftung oder Aktiengesellschaft umwandeln. Mit den Mitgliedern der sich mit der Umwandlung auflösenden Genossenschaft, die keine Mitglieder der entstehenden Wirtschaftsgesellschaft werden möchten, ist nach den Regeln dieses Gesetzes eine Abrechnung vorzunehmen.

5.10. Über die allgemeine Regelung der Auflösung der Genossenschaft

Die Regelung der Auflösung ist im Abschnitt VIII des Genossenschaftsgesetzes befindlich.³⁸ Die Genossenschaft erlischt mit der Löschung aus dem Handelsregister. Die Genossenschaft erlischt, wenn (a) der in der Satzung festgelegte Zeitraum abgelaufen ist; (b) die Generalversammlung ihre

való megszűnését; (c) tagjainak száma az e törvényben meghatározott szám alá csökken és hat hónapon belül nem jelentenek be megfelelő számú új tagot a cégbíróságon; (d) a cégbíróság megszűntnek nyilvánítja; (e) a bíróság felszámolási eljárás során megszünteti.

Ha a szövetkezet jogutód nélkül szűnik meg, a felszámolás miatti megszűnés kivételével – törvény eltérő rendelkezése hiányában – végelszámolásnak van helye. A szövetkezet végelszámolására a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény irányadó főszabályként.

A felszámolási eljárás, illetőleg a végelszámolás befejezése után fennmaradó vagyoni eszközöket – vagyoni hozzájárulásuk arányában – fel kell osztani, és részükre ki kell fizetni a csőd eljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényben, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényben foglalt határidők betartásával.

5.11. A szövetkezeti szövetségekről

A szövetkezeti szövetségeket a szövetkezeti törvény IX. fejezete szabályozza.³⁹ A szövetkezetek – mind a maguk, mind a szövetkezeti tagok érdekeinek védelme, közös tevékenységük anyagi eszközökkel történő előmozdítása érdekében – területi vagy szakmai alapon szerveződő, illetőleg országos érdek-képviselői szervezetet hozhatnak létre. Az országos érdek-képviselői szervezet létrehozhatják a magyar szövetkezeti mozgalom közös, országos érdek-képviselői szervét. A szövetkezeti érdek-képviselői szervekre az egyesülési jogról szóló törvényben foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni. Az országos érdek-képviselői szervezet a nemzetközi szervezetekben is képviselik az érintett magyar szövetkezeteket. A szövetkezeti érdek-képviselői szervezet tevékenységi körébe tartozik: (a)

Auflösung ohne Rechtsnachfolger oder mit Rechtsnachfolge beschließt; (c) die Anzahl ihrer Mitglieder unter die in diesem Gesetz festgelegte Zahl sinkt und innerhalb von sechs Monaten beim Handelsregistergericht keine entsprechende Anzahl neuer Mitglieder angemeldet wird; (d) das Handelsregistergericht sie für aufgelöst erklärt; (e) sie das Gericht in einem Konkursverfahren auflöst.

Wenn die Genossenschaft ohne Rechtsnachfolger aufgelöst wird, ist mit Ausnahme der Auflösung infolge eines Konkurses – in Ermangelung einer abweichenden Bestimmung des Gesetzes – eine Liquidation zulässig. Für die Liquidation der Genossenschaft ist das Gesetz Nr. V von 2006 – als Hauptregel – über die Firmenpublizität, das handelsgerichtliche Verfahren maßgebend.

Die nach Abschluss des Konkursverfahrens bzw. der Liquidation verbleibenden Vermögenswerte sind unter den Mitgliedern und investierenden Mitgliedern – im Verhältnis ihrer Vermögensanlage – aufzuteilen und ihnen unter Einhaltung der im Gesetz Nr. XLIX von 1991 über das Vergleichsverfahren und das Konkursverfahren sowie im Gesetz Nr. V von 2006 über die Firmenpublizität, das handelsgerichtliche Verfahren und die Liquidation festgehaltenen Fristen auszuzahlen.

5.11. Über die Genossenschaftsverbände

Die Genossenschaftsverbände sind im Abschnitt IX des Genossenschaftsgesetzes geregelt.³⁹ Die Genossenschaften können – sowohl zum Schutz ihrer eigenen Interessen als auch der Interessen der Genossenschaftsmitglieder und zur Förderung ihrer gemeinsamen Tätigkeit durch materielle Mittel – auf regionaler oder Branchenebene organisierte bzw. zentrale Interessenvertretungsorgane bilden. Die zentralen Interessenvertretungsorgane können das gemeinsame, zentrale Interessenvertretungsorgan der ungarischen Genossenschaftsbewegung bilden. Auf die genossenschaftlichen Interessenvertretungsorgane sind die im Gesetz Nr. II von 1989 über das Vereinigungsrecht festgehaltenen Bestimmungen entsprechend anzuwenden. Die zentralen Inte-

szövetkezetek alapításának és működésének támogatása; (b) a szövetkezetek integrációs, területi, regionális vagy szakmai szempontok szerint történő együttműködésének előmozdítása; (c) a szövetkezetek bel- és külföldre irányuló gazdasági tevékenységének elősegítése; (d) tanácsadás és oktatás a szövetkezetek, illetve azok tagjai részére, elsősorban gazdasági, pénzügyi és jogi kérdésekben; (e) feladataikhoz kapcsolódva oktatási létesítmények alapítása, támogatása, ismeretterjesztő tevékenység folytatása, folyóiratok és egyéb kiadványok útján; (f) a szövetkezetek szociális jellegű tevékenységének anyagi eszközökkel való támogatása; (g) kapcsolattartás, együttműködés hasonló célú bel- és külföldi szervezetekkel, illetve ezek támogatása; (h) a szövetkezeti tevékenység egyes területeinek kutatása.

A szövetkezeti érdek-képviselői szervek, illetőleg az általuk alapított országos szövetség szolidaritási alapot hozhatnak létre a törvényben meghatározott tevékenységek anyagi feltételeinek biztosítása érdekében.

A szövetkezeteket vagy azok tagságát érintő javaslatoknak a Kormány vagy az Országgyűlés elé terjesztése előtt ki kell kérni az érintett szövetkezeti szövetség és a szövetkezeti szövetségek által alapított országos szövetség (a továbbiakban együtt: szövetség) véleményét. Ha a szövetség nem ért egyet a javaslattal, a véleményeltérést a Kormánynak, illetve az Országgyűlésnek be kell mutatni. Az érintett szövetkezeti szövetség és az országos szövetség az érintett miniszternél jogszabályok meghozatalát kezdeményezheti.

ressenvertretungsorgane vertreten die betroffenen ungarischen Genossenschaften auch in den internationalen Organisationen. In den Tätigkeitsbereich der genossenschaftlichen Interessenvertretungsorgane fallen die folgenden Aufgaben: (a) die Unterstützung der Gründung und des Betriebs von Genossenschaften; (b) die Förderung der Zusammenarbeit der Genossenschaften nach Integrations-, Gebiets-, regionalen oder Branchengesichtspunkten; (c) die Förderung der ins In- und Ausland gerichteten Wirtschaftstätigkeit der Genossenschaften; (d) die Beratung und Schulung für die Genossenschaften bzw. deren Mitglieder, in erster Linie in Wirtschafts-, Finanz- und Rechtsfragen; (e) in Verbindung mit ihren Aufgaben die Gründung bzw. die Unterstützung von Bildungseinrichtungen bzw. über Zeitschriften und andere Publikationen die Betreibung einer populärwissenschaftlichen Tätigkeit; (f) die Unterstützung der sozialen Tätigkeit der Genossenschaften mit materiellen Mitteln; (g) die Kontakthaltung und Zusammenarbeit mit ähnlichen in- und ausländischen Organisationen bzw. deren Unterstützung; (h) die Forschung in einzelnen Bereichen der genossenschaftlichen Tätigkeit.

Die genossenschaftlichen Interessenvertretungsorgane bzw. der von ihnen gegründete Landesverband können zur Sicherung der materiellen Voraussetzungen für die im Gesetz festgelegten Tätigkeiten einen Solidaritätsfonds bilden.

Vor der Einreichung der die Genossenschaften oder deren Mitgliedschaft berührenden Entwürfe bei der Regierung oder beim Parlament ist die Meinung des betroffenen Genossenschaftsverbandes und des durch die Genossenschaftsverbände gegründeten Landesverbandes (im Weiteren zusammen: Verband) anzufordern. Ist der Verband mit dem Entwurf nicht einverstanden, muss der Regierung bzw. dem Parlament die abweichende Meinung vorgestellt werden. Der betroffene Genossenschaftsverband und der Landesverband können beim betreffenden Minister das Erlassen von Rechtsnormen anregen.

Zárógondolat

Az elemzésből a legfontosabb tanulság az, hogy a magyar szövetkezeti jog fejlődéstörténetének első periódusában, miként a hatályos joganyag tekintetében is az európai szövetkezeti jog szabályozási hagyományain alapult és értelem-szerűen azokon alapszik ma is.

Schlusswort

Die wichtigste Konklusion der Analyse, dass das ungarische Genossenschaftsrecht in seiner ersten entwicklungsgeschichtlichen Periode, wie in Beziehung des geltenden Rechtsmaterials beruhte sich an der Regelungstradition des europäischen Genossenschaftsrechts und beruht sich heutzutage auch.

Lábjegyzet

- ¹ GIDE, Charles: *Les Sociétés coopératives de consommation*. Párizs, 1904, Librairie Armand Colin.
- ² NEUDÖRFER, Otto: *Grundlagen des Genossenschaftswesens*. Wien und Leipzig, 1925, Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, különösen: harmadik fejezet, 50-92. p.
- ³ CZETTLER Jenő: *Szövetkezeti ismeretek*. Budapest, 1926, Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, különösen: 15. p.
- ⁴ MOÓR Gyula: *Jogfilozófia*. Budapest, 1994, Püski Kiadó; a legfontosabb ideológiai áramlatok a szövetkezetekkel összefüggésben a következők voltak: utópista szocializmus, *Ferdinand Lasalle* elmélete, a szövetkezeti szolidarizmus, egyes pápai enciklikák, a Marxizmus felfogása.
- ⁵ GALOVITS Zoltán: *Magyar szövetkezeti jog*. Budapest, 1901, Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 35. p.
- ⁶ DOMÉ GYÖRGYNÉ: A szövetkezetek jogi szabályozásának múltja, jelene és jövője. *Veress József emlékkötet (Kari Acta)*, Szeged, 1999.
- ⁷ VERES József: A szövetkezet jogi minősítése. *Kari Acta*, Szeged, 2000.
- ⁸ (Nr. 1856.) Gesetz, betreffend die Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften. Vom 1. Mai 1889., [http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend _die_Erwerbs-_und_Wirthschaftsgenossen_schaften#.C2.A7._1](http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend_die_Erwerbs-_und_Wirthschaftsgenossen_schaften#.C2.A7._1), 2011. december 20.
- ⁹ Érdemes megjegyezni, hogy 'A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről' szóló 1898. évi XXIII. törvényt Nagy Ferenc munkálta ki. Erre forrás: NAGY Ferenc: *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata*. Budapest, 1898, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése.
- ¹⁰ - az 1920. évi törvény cikk a Magyar Földhitel Intézetről, illetve a gazdasági és ipari

Fußnoten

- ¹ GIDE, Charles: *Les Sociétés coopératives de consommation*. Párizs, 1904, Librairie Armand Colin.
- ² NEUDÖRFER, Otto: *Grundlagen des Genossenschaftswesens*. Wien und Leipzig, 1925, Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, insbesondere: Drittes Kapitel, S. 50-92.
- ³ CZETTLER Jenő: *Szövetkezeti ismeretek*. Budapest, 1926, Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, insbesondere: S. 15.
- ⁴ MOÓR Gyula: *Jogfilozófia*. Budapest, 1994, Püski Kiadó; die wichtigsten ideologischen Aspekte in Zusammenhang mit den Genossenschaften sind: der utopische Sozialismus, die Theorie von *Ferdinand Lasalle*, der genossenschaftliche Solidarismus, einige päpstliche Enzykliken, die Auffassung des Marxismus.
- ⁵ GALOVITS Zoltán: *Magyar szövetkezeti jog*. Budapest, 1901, Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, S. 35.
- ⁶ DOMÉ GYÖRGYNÉ: A szövetkezetek jogi szabályozásának múltja, jelene és jövője. *Acta Juridica et Politica* (Sonderdruck aus dem Gedenkbuch von József Veres), Tomus LV., Faculus 8, Szeged, 1999.
- ⁷ VERES József: A szövetkezet jogi minősítése. *Acta Juridica et Politica*. Tomus LVIII., Faculus 40, Szeged, 2000.
- ⁸ (Nr. 1856.) Gesetz, betreffend die Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften. Vom 1. Mai 1889., [http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend _die_Erwerbs-_und_Wirthschaftsgenossen_schaften#.C2.A7._1](http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend_die_Erwerbs-_und_Wirthschaftsgenossen_schaften#.C2.A7._1), 20. Dez. 2011.
- ⁹ Es lohnt sich zu bemerken, dass das Gesetz Nr. XXIII. 1898. über die wirtschaftlichen – und gewerblichen Kreditgenossenschaften von *Ferenc Nagy* erarbeitet wurde. Zur Quelle: NAGY Ferenc: *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény*

hitelszövetkezetekről rendelkező törvényekkel kapcsolatban kiegészítő intézkedéseket iktatott be;

- az 1923. évi XI. törvénycikk a földmunkások vállalkozói szövetkezeteinek állami támogatásáról intézkedik, s az 1898. évi XXIII. törvénycikket, illetve az azt módosító 1920. évi XXX. törvénycikket egészítette ki;
- az 1923. évi XXVI. törvénycikk a nagy taglétszámú szövetkezetek közgyűlésével és a szövetkezeti üzletrészek névértékének felemelésével kapcsolatos intézkedéseket foglalta össze, továbbá egyben módosította, hatályon kívül helyezte az 1898. évi XXIII. törvénycikk és az 1920. évi XXX törvénycikk vonatkozó rendelkezéseit;
- az 1923. évi XXXIII törvénycikk egyes vagyoni jogi rendelkezéseket rögzített. E körben ki kell emelni a jogszabály 6. §-át. A jogszabály lehetővé tette ugyanis azt, hogy 'Hangya' termelő-, értékesítő-, és fogyasztási szövetkezet alaptőkéjének felemeléséhez a Magyar Gazdaszövetség Szövetkezeti Központja hozzájáruljon, intézkedett a Magyar Királyi Kamara idevonatkozó készfizetői kezességéről, valamint a 'Hangya' osztalékfizetésének mértékéről és jogosultságáról;
- az 1924. évi XVIII. törvénycikk az Iparosok Országos Központi Szövetségének és az ipari anyagbeszerző, termelő és értékesítő szövetkezetek működését foglalta össze.

¹¹ NAGY Ferenc: *A szövetkezetek alapelve* című Akadémiai székfoglaló értekezés, Budapest, 1906. Magyar Tudományos Akadémia, különösen a 12. p. Fontos még a munka 19. oldala, amely az európai szövetkezeti jogalkotással foglalkozik. Ebben a körben egy francia szerző, Charles Gide munkája kerül említésre. Gide véleménye szerint a szövetkezetekre a nem lukratív egyesületekre vonatkozó szabályokat helyes alkalmazni. Gide szerint a szövetkezeteket nem megfelelő a kereskedelmi társaságok között szabályozni. „... *en un mot devrait les considérer non comme des sociétés commerciales ni même civiles mais comme des associations dans le sens juridique que ce mot comporte.*” V.ö. GIDE: *Op. cit.* 67-68. p.

¹² KUNCZ Ödön: *A szövetkezeti visszatérítés, mint jogi probléma. Küzdelem a gazdasági jogért.* II. kötet. Budapest, 1941, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 472-481. p.

¹³ A történelmi viszonyokra lásd: BIBÓ István: *Válogatott tanulmányok I-IV.*, II. kötet, 1945-49. *A*

magyarázata. Budapest, 1898, Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése.

¹⁰ Wie zum Beispiel die folgenden: Gesetz von 1920. über die Ungarische Bodenkreditanstalt setzte Ergänzungsbestimmungen in Beziehung der Gesetze über die Wirtschafts- und Industrie-Genossenschaften fest; Gesetz Nr. XI von 1923 verfügt über die staatliche Subvention der Unternehmergenossenschaften von Erdarbeiter, bzw. ergänzt das Gesetz Nr. XXIII von 1898, und das Gesetz Nr. XXX von 1920.; Gesetz Nr. XXVI von 1923 fasste die Bestimmungen über die Generalversammlung der Genossenschaften von hoher Mitgliedszahl und über die Erhöhung der Genossenschaftsanteilsnominalwerts, bzw. änderte und ließ das Gesetz Nr. XXIII von 1898 und die entsprechenden Bestimmungen des Gesetzes Nr. XXX von 1920 außer Kraft treten; Gesetz Nr. XXXIII von 1923 setzte einige vermögensrechtliche Bestimmungen fest. Hier muss der §. 6. des Gesetzes herausgehoben werden. Laut dieser Rechtsnorm konnte das Genossenschaftszentrum des Bauernverbands der Erhöhung des Grundkapitals von „Hangya“ Produktions-, Verkaufs- und Konsumgenossenschaft zustimmen. Dabei verfügte die Norm über die Bürgschaft der Ungarischen Königlichen Kammer, bzw. über die Berechtigung und die Höhe der Dividendenzahlung von 'Hangya'; Gesetz Nr. XVIII von 1924 fasste die Betätigung des Staatsverbands von Gewerben (Iparosok Országos Központi Szövetsége) und der Erwerbs-, Produktions-, und Verkaufsgenossenschaften zusammen.

¹¹ NAGY Ferenc: *A szövetkezetek alapelve* című Akadémiai székfoglaló értekezés, Budapest, 1906. Magyar Tudományos Akadémia, insbesondere: S. 12. Es ist noch wichtig die Seite 19. von diesem Werk, die sich um die Durchschau der europäischen Genossenschaftsrechtsgebung handelt. In diesem Bereich hebt er das Werk des französischen Verfassers, Charles Gide hervor. Nach der Meinung von Gide muss die Genossenschaft unter den nicht lukrativen Vereinen geregelt werden. Nach Gide ist es nicht entsprechend die Genossenschaften unter den Handelsgesellschaften zu regeln. „... *en un mot*

magyar demokrácia válsága, A demokrácia értelmezése és a forradalom szükségessége körüli zavar, <http://mek.niif.hu>; a jogi szabályozásra lásd még: BENKŐ – DOMÉ – HEGEDÜS – NAGY – VERES: *Szövetkezeti jog*. Budapest, 1988, Tankönyvkiadó; FARKAS Tamás – BECZ Miklós – FEKETE József – KOSZORU István – PÁL József – PETROVAI György – PRUGBERGER Tamás – RÉTI Mária – SZÉP György – ZSOHÁR András: *A szövetkezetek szabályozása Magyarországon*. Budapest, 2009, Dodi-2000 Bt.

¹⁴ BEREND T. Iván: *A szocialista gazdaság fejlődése Magyarországon*. Budapest, 1974, Kossuth Könyvkiadó, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, ugyanerre lásd még úgy, mint fent.

¹⁵ BOBVOS Pál: A szövetkezeti részjegytőke jogi természete. In: VASS János (szerk.): *Tanulmányok Dr. Domé Mária egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Bibliotheca Iuridica az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai Libri Amicorum 9., Budapest, 2003, Dunamix Kft.; érdemes megjegyezni, hogy ebben a fejlődési periódusban a finanszírozási kérdések középpontban álltak, különösen a mezőgazdaságban. Számba kellett venni a nemzetközi gyakorlatot. Erre lásd: CSÁK Csilla: Az agrárfinanszírozás intézményrendszerének nemzetközi modelljei. *Szövetkezés*, 2001/2, 38-54. p.; erre lásd még: TANKA Endre: Agrárfinanszírozás a fejlett piacgazdaságokban. *Agrárgazdasági Tanulmányok*, Budapest, 1998/15. szám.

¹⁶ Az 1992. évi II. törvény 'A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatályba lépéséről és az átmeneti szabályokról'.

¹⁷ A 2000. évi CXLI. törvény 'Az új szövetkezetekről'.

¹⁸ Az ENSZ főtitkára A/RES/64/136 számú határozatában 2009. december 21-én New Yorkban 2012-t a Szövetkezetek évének nyilvánította. Érdemes ebből egy részt idézni: „Recalling Economic and Social Council resolution 1980/67 of 25 July 1980 on international years and anniversaries, 1. Takes note of the report of the Secretary-General; 12. Proclaims the year 2012 the International Year of Cooperatives”; Lásd a határozat teljes szövegére: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/469/99/PDF/N0946999.pdf?OpenElement> 2011. dec. 20.

devrait les considérer non comme des sociétés commerciales ni même civiles mais comme des associations dans le sens juridique que ce mot comporte.” V.ö. GIDE: *Op. cit.* S. 67-68.

¹² KUNCZ Ödön: *A szövetkezeti visszatérés, mint jogi probléma. Küzdelem a gazdasági jogért*. Band II. Budapest, 1941, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, S. 472-481.

¹³ Sehe für die geschichtlichen Verhältnisse: BIBÓ István: *Válogatott tanulmányok I-IV.*, Band II., 1945-49. *A magyar demokrácia válsága, A demokrácia értelmezése és a forradalom szükségessége körüli zavar*, <http://mek.niif.hu>; sehe noch für die Rechtsregelung: BENKŐ – DOMÉ – HEGEDÜS – NAGY – VERES: *Szövetkezeti jog*. Budapest, 1988, Tankönyvkiadó; sehe noch darauf: FARKAS Tamás – BECZ Miklós – FEKETE József – KOSZORU István – PÁL József – PETROVAI György – PRUGBERGER Tamás – RÉTI Mária – SZÉP György – ZSOHÁR András: *A szövetkezetek szabályozása Magyarországon*. Budapest, 2009, Dodi-2000 Bt.

¹⁴ BEREND T. Iván: *A szocialista gazdaság fejlődése Magyarországon*. Budapest, 1974, Kossuth Könyvkiadó, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, sehe wie oben.

¹⁵ BOBVOS Pál: A szövetkezeti részjegytőke jogi természete. In: VASS János (szerk.): *Tanulmányok Dr. Domé Mária egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Bibliotheca Iuridica az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai Libri Amicorum 9., Budapest, 2003, Dunamix Kft. Es lohnt sich zu bemerken, dass in dieser Entwicklungsperiode die Finanzierungsfrage im Mittelpunkt stand, insbesondere in der Landwirtschaft. Man musste in Betracht nehmen die internationale Praxis. Sehe darauf: CSÁK Csilla: Az agrárfinanszírozás intézményrendszerének nemzetközi modelljei. *Szövetkezés*, 2001/2, S. 38-54.; sehe noch in diesem Bereich: TANKA Endre: Agrárfinanszírozás a fejlett piacgazdaságokban. *Agrárgazdasági Tanulmányok*, Budapest, 1998/15.

¹⁶ Nr. II. von 1992 'über das Inkrafttreten des Gesetzes Nr. I. 1992 über die Genossenschaft und über die provisorischen Regeln'.

¹⁷ Gesetz Nr. 141 von 2000 über 'die neue Genossenschaft'.

¹⁸ Die Vollversammlung der Vereinten Nationen hat mit der Resolution vom 18. Dezember 2009

¹⁹ IHRIG Károly: *Szövetkezetek a közgazdaságban*. Budapest, 1937, I. Kecskeméti Nyomda és Hírlapkiadó Rt.; lásd tovább az üzemkiegészítés elvére LUTZ, Klaus Josef: *Szövetkezeti üzemgazdaságtan*. 2010, különösen: 9. p., <http://www.wzw.tum.de/lutz/uploads/media/Teil3.pdf>, 2011. december 20.

²⁰ V.ö. KUNCZ Ödön: *A szövetkezeti visszatérítés, mint jogi probléma – Küzdelem a gazdasági jogért*. Op.cit. 474. p.

²¹ V.ö. NAGY Ferenc: *A szövetkezetek alapelve című Akadémiai székszöveg értékelése*. Op. cit. 23. p.; FASSBENDER: F. W. Raiffeisen, Berlin, 1902, 274. p., különösen 8. pont: „Ob größere Geschäftsanteile einzuführen, hängt von den wirtschaftlichen Verhältnissen ab. Werden solche aber eingeführt, so dürfen auf die Geschäftsanteile keine höheren Dividenden an die Mitglieder verteilt werden, als die Genossenschaft von den letzteren für Darlehen erhält. Soll eine weitere Gewinnverteilung eintreten, so darf dieselbe nur erfolgen im Verhältnis zur Beteiligung der Mitglieder an der Erfüllung des Genossenschaftszwecks, also als Rückvergütung von Zinsen auf Darlehen oder Rückvergütung auf den Kaufpreis von Bezügen, Nachzahlung auf Lieferung von abgesetzten Waren etc. je nach der Art der Genossenschaft.”

²² Neudörfer által a következő példa került felhozásra: „Ha mezőgazdák tejgazdasági szövetkezetben tömörülnek, akkor ezt azzal a szándékkal teszik, hogy ezzel az egyesüléssel hozzáférhetővé váljanak a tejgazdasági üzem technikai eszközei, amelyek általában az egyes gazdák számára nem elérhetők. Tejtermékeiket a szövetkezetnek szállítják le, mivel saját maguk nem rendelkeznek azokkal a centrifugákkal, gépi berendezésekkel, hűtő vagy tárolótérrel, amellyel a szövetkezet rendelkezik, vagy mert nem kívánnak foglalkozni a tej ugyancsak körülményes, városban történő szállításával.” NEUDÖRFER: *Op. cit.*

²³ Következő példaként és alapkonzklúzióként a következők nyertek megfogalmazást: „Mialatt egy banknál a hitelfelvevők a vállalkozással semmilyen formában nem vesznek részt, addig pl. egy hitelszövetkezet esetében a hitelfelvevők maguk a tagok. A szövetkezeti intézményhasználatának módjában is éles eltér a szövetkezet más társasági vállalkozói formáktól. Mindenekelőtt jellemező a szövetkezetre az a körülmény, hogy nem a tőketársaságokhoz hasonlóan a saját hasznára,

(A/RES/64/136) das Jahr 2012 zum genossenschaftlichen Ehrenjahr erklärt. Es lohnt sich hier einen Teil der Resolution zu zitieren: „Recalling Economic and Social Council resolution 1980/67 of 25 July 1980 on international years and anniversaries, 1. Takes note of the report of the Secretary-General; 12. Proclaims the year 2012 the International Year of Cooperatives”; Sehe auf den vollen Text der Resolution: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/469/99/PDF/N0946999.pdf?OpenElement> 20. Dez. 2011.

¹⁹ IHRIG Károly: *Szövetkezetek a közgazdaságban*. Budapest, 1937, I. Kecskeméti Nyomda és Hírlapkiadó Rt.; hierbei muss es bemerkt werden, dass diese Monographie die Grundlage der internationalen Genossenschaftstheorie und –regelungen – bezüglich des Wirtschaftsinhalts der Genossenschaften bildet. Es ist nötig über die komplexe Auffassung von Ihrig die folgenden zu bemerken: Das wirtschaftliche Wesen der Genossenschaft wird durch das Prinzip der Betriebsärgenzung zum Ausdruck gebracht, wonach die Genossenschaft zugunsten der Mitglieder funktioniert, also sie hat kein von der Wirtschaft der Mitglieder getrenntes Ziel, sondern eher verbindet die Mitglieder so, dass sie ihre Autonomie behalten können, anders gesagt die Genossenschaft vereint die Mitglieder in einem gemeinsamen Betrieb. Es ist noch bedeutend die folgenden zu klären: Es bedeutet nämlich das, dass die Genossenschaft in ihrem Funktionskreis im Allgemeinen solche wirtschaftliche Funktion entfaltet, die in der Mitgliedswirtschaft auch entfalten werden könnte, wenn das Mitglied diese Tätigkeit von wirtschaftlicher Seite günstig organisieren könnte. Daraus folgt, dass eine Genossenschaft wirklich dann erfolgreich ist, wenn die Zahl der zur Genossenschaft gehörenden Mitgliedswirtschaften je mehr größer ist. Sehe noch für das Prinzip der Betriebsergänzung: LUTZ, Klaus Josef: *Szövetkezeti üzemgazdaságtan*. 2010, insbesondere: S. 9., <http://www.wzw.tum.de/lutz/uploads/media/Teil3.pdf>, 2011. december 20.

²⁰ Vgl. dazu KUNCZ Ödön: *A szövetkezeti visszatérítés, mint jogi probléma – Küzdelem a gazdasági jogért*. Op.cit. S. 474.

²¹ NAGY Ferenc: *A szövetkezetek alapelve című*

hanem kizárólag tagsága javára működik. A szövetkezet közhasznú, miközben tagjai számára olyan valamit nyújt, amit szövetkezeti összefogás nélkül magának a tagságnak kellene nyújtania. Ebből a célból az egyes tagok jobb iparűzésük vagy gazdálkodásuk érdekében bizonyos gazdasági feladatokat a szövetkezetre ruháznak át, melyeket eddig maguk láttak el. Az a mezőgazda, aki értékesítési szövetkezetbe lép be ezt azért teszi, hogy mentesüljön az idő és energia, valamint a költségáfordítás alól, hogy tej-, gyümölcs-, zöldségtermékeit stb. maga tudja a piacra vinni. Inkább leadja termékét a szövetkezetnek, amely gondoskodik számára az értékesítés felől. Hasonló módon veszi le az egyes tagok válláról a számukra szükséges árucikkek megvásárlásának terhet a beszerzési szövetkezet úgy, hogy azok a megfelelő eladó felkeresése és a vele való tárgyalás alól mentesülnek. Az olyan termelőszövetkezetek, amelyek a mezőgazdasági termékeket, azok eladása előtt feldolgozzák (a tejet vajjá és sajttá, a szőlőt borra stb. dolgozzák fel) vagy más szokásos módon kezelik (gabonatisztítás-, válogatás, ennek megfelelő tárolás) ezeket a feladatokat is vállalják tagjaik helyett, akik gazdálkodását ily módon teszik teljessé. A szövetkezet gazdasági fölénye az általános árueelosztás során a hasztalan közvetítői láncszemek kiiktatásában nyilvánul meg. A kisüzem helyébe lényegében célszerűbben működő nagyüzemet helyezi, és az összes elért nyereséget ügyfeleinek, a vállalat működtetőinek juttatja.”

²⁴ NAGY Ferenc: *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata*. Op. cit. 53-59. p.; lásd továbbá RÉTI Mária: A kereskedelmi társaságok felelősségi szabályairól. *Magyar Jog*, 2005/2, 79-90. p.

²⁵ ROELANTS, Bruno: Munkavállalói szövetkezetek. *Szövetkezés*, 1999/2, 130-139. p.; lásd továbbá erre: SHIMAMURA, Hiroshi: A japán munkaszövetkezeti szövetség rövid története. *Szövetkezés*, 1999/1, 102-105. p.; RÉTI Mária: A szövetkezetekről, mint a szociális gazdaság legmeghatározóbb tényezőiről. In: BOBVOŠ Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 465-485. p.

²⁶ Ezen a területen fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a francia szövetkezeti jog az agrárszövetkezetekre már 1972-ben sui generis törvényt tartalmazott. A törvény 'a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről' 1972. június 17-én lépett

Akadémiai székfoglaló értekezés. Op. cit. S. 23.; FASSBENDER: F. W. Raiffeisen, Berlin, 1902, S. 274., insbesondere der 8. Punkt auf dieser Seite: „Ob größere Geschäftsanteile einzuführen, hängt von den wirtschaftlichen Verhältnissen ab. Werden solche aber eingeführt, so dürfen auf die Geschäftsanteile keine höheren Dividenden an die Mitglieder verteilt werden, als die Genossenschaft von den letzteren für Darlehen erhält. Soll eine weitere Gewinnverteilung eintreten, so darf dieselbe nur erfolgen im Verhältnisse zur Beteiligung der Mitglieder an der Erfüllung des Genossenschaftszwecks, also als Rückvergütung von Zinsen auf Darlehen oder Rückvergütung auf den Kaufpreis von Bezügen, Nachzahlung auf Lieferung von abgesetzten Waren etc. je nach der Art der Genossenschaft.”

²² Neudörfer nahm den folgenden Beispiel auf: „Wenn sich Landwirte zu einer Molkereigenossenschaft vereinigen, so tun sie dies in der absicht, sich durch diese Vereinigung die Technik des Molkereibetriebes, die dem einzelnen Landwirte in der Regel unzugänglich ist, zugänglich zu machen. Sie liefern ihre Milch an die Genossenschaft, weil sie selbst entweder nicht über die Zentrifugen, die maschinellen Einrichtungen, Kühl- oder Lagerräume verfügen, die die Genossenschaft besitzt, oder weil sie sich selbst nicht mit dem umständlichen Transport der Milch in die Stadt befassen wollen.” NEUDÖRFER: Op. cit.

²³ Als folgender Beispiel und Hauptkonklusion erwähnte Neudörfer dass, „Während bei einer Bank die Kreditnehmer in keinem Beteiligungsverhältnisse zur Unternehmung stehen, sind z. B. bei einer Kreditgenossenschaft die Vorschußnehmer deren Mitglieder. Auch in der Art der Benutzung der genossenschaftlichen Einrichtung unterscheidet sich die genossenschaft scharf von anderen gesellschaftlichen Unternehmungsformen. Bezeichnend für die genossenschaft ist vor allem der Umstand, dass sie nicht, wie die Kapitalgesellschaften um ihrer selbst willen, sondern ausschließlich zum Nutzen ihrer Mitglieder besteht. Die Genossenschaft ist gemeinnützig, indem sie für ihre Mitglieder Leistungen vollbringt, die ohne den genossenschaftlichen Zusammenschluss von den Mitgliedern selbst geschaffen werden müssten. Zu diesem Zwecke überträgt das einzelne Mitglied gewisse wirtschaftliche Aufgaben, die es bisher

hatályba. Lásd a francia relációra: DÁVID Csaba: Szövetkezés a francia élelmiszer-gazdaságban. *Szövetkezés*, 1998/1, 123. p.

²⁷ RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog*. Budapest, 2010, ELTE Eötvös Kiadó.

²⁸ <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/geng/gesamt.pdf>, 2011. december 20.

²⁹ Lásd: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003R1435:20030821:HU:PDF>, 2011. december 20. Ehhez a rendelethez kiegészítésként irányadó 'az Európai Unió Tanácsának Európai Szövetkezet Statútumának a munkavállalói részvétel vonatkozásában történő kiegészítéséről' szóló 2003/72/EK irányelve (2003. július 22.).

³⁰ Ebben a körben érdemes megjegyezni, hogy egyes európai országok a szociális szövetkezetre önálló törvényt alkottak. Olaszországban a szociális szövetkezeteket az 1991. évi nov. 8. 381. számú 'Les coopératives sociales' törvény szabályozza. <http://www.handylex.org/stato/1081191.shtml>, 2011. december 20. Franciaországban a szociális szövetkezetekre a következő törvény az irányadó: 'Société Coopérative d'Intérêt Collectif', amit 2001. július 17-én bocsátottak ki. <http://scic.coop/statut/juridique.htm>, 2011. december 20.

³¹ A szövetkezetről szóló 2006. évi X. törvény 14. §-a szerint az alapszabály a szövetkezet szervezetének, működésének és gazdálkodásának alapokmánya. Az alapszabálynak tartalmaznia kell: (a) a szövetkezet célját; (b) a szövetkezet cégnevét, székhelyét, főtevékenységét, továbbá azokat a tevékenységeket, amelyek végzéséhez hatósági engedélyre van szükség; (c) a részjegy névértékét, az egy tag által jegyezhető részjegyek számát, a részjegytőke alapításkori nagyságát; (d) a tagok jogait és kötelezettségeit, valamint – iskolaszövetkezet esetében – az oktatási intézmény tag és a szövetkezet kapcsolatát; (e) a tagok által biztosítandó részjegy névértékének megfelelő vagyoni hozzájárulást, rendelkezésre bocsátásának módját és idejét; (f) a szövetkezet szervezetét; (g) a közösségi alapra vonatkozó szabályokat; (h) a közgyűlés hatáskörét, összehívásának módját, a szavazati jog gyakorlásának feltételeit és módját; (i) az igazgatóság létszámát, hatáskörét, az első igazgatóság elnökének és tagjainak nevét és lakóhelyét (ügyvezető elnök választása esetén a nevét és lakóhelyét); (j) az első felügyelő bizottság

selbst erledigt hat, zum Nutzen seines Erwerbes oder seiner Wirtschaft auf die Genossenschaft. Der Landwirt, der sich an eine Verwertungsgenossenschaft anschließt, tut dies, um des Zeit- und Müheaufwandes, der Kosten und der Gefahr überhoben zu sein, seine Milch, sein Obst, sein Gemüse usw. selbst auf den Markt zu bringen. Er liefert vielmehr seine Erzeugnisse an die Genossenschaft ab, die den Verkauf für ihn besorgt. In gleicher Weise nimmt die Bezugsgenossenschaft dem einzelnen Mitgliede den Einkauf der für ihn erforderlichen Bedarfsartikel ab, so dass ihm die Mühe des Aufsuchens eines geeigneten Verkäufers und der Verhandlungen mit demselben erspart werden. Landwirtschaftliche Produktivgenossenschaften, welche landwirtschaftliche Erzeugnisse vor ihrer Veräußerung einer Bearbeitung unterziehen (Milch zu Butter und Käse, Trauben zu Wein usw. verarbeiten) oder sonst pfeglich behandeln (Getreide reinigen, sortieren, entsprechend aufbewahren), übernehmen auch diese Aufgabe für ihre Mitglieder, deren Wirtschaft sie somit ergänzen. Die wirtschaftliche Überlegenheit der Genossenschaft besteht in der Ausschaltung unnützer Zwischenglieder aus der allgemeinen Güterverteilung. Diese Ausschaltung macht die Mitglieder frei und unabhängig von dritter Seite, sie stärkt durch die Beseitigung eines die Waren verteuernenden Zwischengliedes die Einnahmen der Erwerbswirtschaft oder verringert die Ausgaben der Hauswirtschaft. Sie setzt ferner an Stelle des kleinen Betriebes den an und für sich zweckmäßiger arbeitenden Großbetrieb und wendet alle erzielten Gewinne ihren Kunden als Träger des Unternehmens zu."

²⁴ NAGY Ferenc: *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata*. Op. cit. S. 53-59. Sehe noch darauf: RÉTI Mária: A kereskedelmi társaságok felelősségi szabályairól. *Magyar Jog*, 2005/2, S. 79-90.

²⁵ ROELANTS, Bruno: Munkavállalói szövetkezetek. *Szövetkezés*, 1999/2, S. 130-139.; sehe noch darauf SHIMAMURA, Hiroshi: A japán munkaszövetkezeti szövetség rövid története. *Szövetkezés*, 1999/1, S. 102-105.; sehe noch in diesem Bereich RÉTI Mária: A szövetkezetekről, mint a szociális gazdaság legmeghatározóbb tényezőiről. In: BOBVOS Pál (szerk.): *Reformator*

elnökének és tagjainak nevét és lakóhelyét; (k) a szövetkezet működésének időtartamát, ha határozott időre alapítják; (l) a kilépés bejelentésének feltételeit; (m) a volt taggal (örökösével, jogutódával) való elszámolás szabályait; (n) a szövetkezet képviselőjének és cégjegyzésének módját; (o) a tagfelvétel és kizárás szabályait; (p) a pótbefizetés és a tagi kölcsön feltételeit; (q) a befektető tagra vonatkozó szabályokat; (r) a szövetkezet és a tag gazdasági együttműködésére vonatkozó feltételeket; (s) mindazt, amit e törvény kötelezően előír.

³² Szvt. 54. § „A szövetkezet vesztességének rendezése érdekében – ha az alapszabály így rendelkezik – a tagok vagyoni hozzájárulásuk arányában pótbefizetésre kötelezhetők. Pótbefizetés elrendelésére évente legfeljebb egy alkalommal kerülhet sor, mértéke alkalmanként nem haladhatja meg a vagyoni hozzájárulás harminc százalékát. A pótbefizetés a szövetkezet lekötött tartalékát növeli. A vesztesség pótlásához nem szükséges pótbefizetéseket a tagok részére vissza kell fizetni; a visszafizetésre csak a vagyoni hozzájárulás teljes befizetése után kerülhet sor. Ha a tag a pótbefizetési kötelezettségét a közgyűlés által megjelölt időpontig nem teljesíti, a tagsági jogviszonya megszűnik.”

³³ Szvt. 71. §.

³⁴ A törvény rendelkezései mellett a közösségi alapot Magyarországon a 124/2006. Kormányrendelet szabályozza.

³⁵ A közgyűlés hatáskörébe tartozik: (a) az alapszabály módosítása; (b) az igazgatóság elnökének és tagjainak (ügyvezető elnökének), valamint a felügyelő bizottság elnökének és tagjainak megválasztása, visszahívása, tiszteletdíjuk megállapítása; (c) a könyvvizsgáló megválasztása, visszahívása, díjazásának megállapítása; (d) a szövetkezeti vagyon egy részének közösségi alappá történő minősítése, valamint döntés a közösségi alap felhasználásának főbb elveiről; (e) a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadása, döntés az adózott eredmény felhasználásáról; (f) az alapszabályban meghatározott esetekben a tag kizárása, illetőleg a tagot kizáró határozat felülvizsgálata; (g) döntés a szövetkezet vezető tisztségviselője elleni kártérítési per megindításáról; (h) döntés szövetkezeti szövetségbe történő belépésről, illetőleg az abból történő kilépésről; (i)

iuris cooperandi. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, S. 465-485.

²⁶ In diesem Bereich muss man die Aufmerksamkeit darauf richten, dass das französische Genossenschaftsrecht für die Agrargenossenschaften schon im Jahre 1972 sui generis Gesetz enthielt. Das Gesetz über „die landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften“ trat genau am 17. Juni 1972 in Kraft. Sehe auf die französische Relation: DÁVID Csaba: Szövetkezés a francia élelmiszer-gazdaságban. *Szövetkezés*, 1998/1, S. 123.

²⁷ RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog*. Budapest, 2010, ELTE Eötvös Kiadó.

²⁸ [http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht /geng/gesamt.pdf](http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/geng/gesamt.pdf), 20. Dez. 2011.

²⁹ Siehe: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003R1435:20030821:HU:PDF>, 20. Dez. 2011. Zu dieser Verordnung dient als Ergänzung die Richtlinie 2003/72/EG des Rates vom 22. Juli 2003 `zur Ergänzung des Statuts der Europäischen Genossenschaft hinsichtlich der Beteiligung der Arbeitnehmer´.

³⁰ In diesem Bereich lohnt es sich zu bemerken, dass in einigen europäischen Ländern, z. B. in Italien und in Frankreich für die Sozialgenossenschaft eigenständiges Gesetz gilt. In Italien regelt die Sozialgenossenschaften das Gesetz `Les coopératives sociales` Nr. 381. 8. Nov. 1991,

<http://www.handylex.org/stato/1081191.shtml>, 20. Dez. 2011. In Frankreich regelt die Sozialgenossenschaften das Gesetz `Société Coopérative d'Intérêt Collectif`, das am 17. Juli 2001 erlassen wurde. <http://scic.coop/statut/juridique.htm>, 20. Dez. 2011.

³¹ Gemäß § 14 des Gesetzes Nr. X von 2006 „über die Genossenschaft“ (im Weiteren: GenG) ist die Satzung das Grunddokument für die Organisation, Tätigkeit und Wirtschaftsführung der Genossenschaft. Die Satzung muss folgende Momente enthalten: (a) den Zweck der Genossenschaft; (b) den Firmennamen, den Sitz und die Haupttätigkeit der Genossenschaft sowie all die Tätigkeiten, zu deren Verrichtung eine behördliche Genehmigung benötigt wird; (c) den

döntés a szövetkezet egyesüléséről, szétválásáról, gazdasági társasággá történő átalakulásáról, valamint jogutód nélküli megszűnéséről; (j) döntés a csődeljárás iránti kérelem benyújtásáról, valamint csődegyezség jóváhagyásáról; (k) döntés a szövetkezet felszámolásának kezdeményezéséről, valamint a felszámolási eljárás során kötött egyezség jóváhagyásáról; (l) döntés befektető tagok felvételéről. Ennek során a befektető taggal meg kell állapodni a befektető tagi jogviszony megszűnése esetén az elszámolás időpontjáról és módjáról; (m) döntés pótbefizetés elrendeléséről; (n) a részjegyek névértékének megváltoztatása; (o) a tagsági jogviszony megszüntetése vagy megszűnése esetén a részjegy névértékén felüli összege kifizetése időpontjának megállapítása, amelyet a szövetkezet egyéb kötelezettségeire figyelemmel kell meghatározni, de a tagsági jogviszony megszűnésétől számított 8 évnél nem lehet hosszabb; (p) mindaz, amit törvény vagy alapszabály a közgyűlés hatáskörébe utal.

³⁶ Konkrétan: 72-73. §.

³⁷ Konkrétan: 74-90. §.

³⁸ Konkrétan: 91-94. §.

³⁹ Konkrétan: Szvt. 95-97. §.

Nennwert der Anteilscheine, die Anzahl der Anteilscheine, die von einem Mitglied gezeichnet werden dürfen, die Höhe des Anteilscheinkapitals bei der Gründung; (d) die Rechte und Pflichten der Mitglieder sowie – bei einer Schulgenossenschaft – die Beziehung der Bildungseinrichtung als Mitglied zur Genossenschaft; (e) die dem Nennwert der durch die Mitglieder zu sichernden Anteilscheine entsprechende Vermögenseinlage bzw. die Art und Weise sowie den Zeitpunkt ihrer Bereitstellung; (f) die Organisation der Genossenschaft; (g) die Vorschriften zum Gemeinschaftsfonds; (h) die sachliche Zuständigkeit sowie die Art der Einberufung der Generalversammlung bzw. die Bedingungen und die Art der Ausübung des Stimmrechts; (i) die Stärke und die sachliche Zuständigkeit des Vorstandes, den Namen und den Wohnsitz des Vorsitzenden und der Mitglieder des ersten Vorstandes (bzw. bei der Wahl eines Geschäftsführenden Vorsitzenden dessen Namen und Wohnsitz); (j) den Namen und den Wohnsitz des Vorsitzenden und der Mitglieder des ersten Aufsichtsrates; (k) die Dauer der Tätigkeit der Genossenschaft, wenn sie für eine begrenzte Zeit gegründet wird; (l) die Bedingungen für die Anmeldung des Austritts; (m) die Regeln der Abrechnung mit einem ehemaligen Mitglied (dessen Erben bzw. Rechtsnachfolger); (n) die Art und Weise der Vertretung und Firmenzeichnung der Genossenschaft; (o) die Regeln der Aufnahme und des Ausschlusses eines Mitglieds; (p) die Bedingungen für Nachschüsse und Mitgliederdarlehen; (q) die auf investierende Mitglieder bezogenen Vorschriften; (r) die Bedingungen für die wirtschaftliche Zusammenarbeit der Genossenschaft und des Mitglieds; (s) all das, was dieses Gesetz verbindlich vorschreibt.

³² § 54 GenG: „Die Mitglieder können - sofern die Satzung es so verfügt - zur Begleichung von Verlusten der Genossenschaft im Verhältnis ihrer Vermögenseinlage zu Nachschüssen verpflichtet werden.

Die Anordnung von Nachschüssen darf jährlich höchstens einmal erfolgen, wobei ihre Höhe bei einer Gelegenheit dreißig Prozent der Vermögenseinlage nicht übersteigen darf. Die

Nachschüsse erhöhen die gebundene Rücklage der Genossenschaft. Zur Ergänzung der Verluste nicht notwendige Nachschüsse sind an die Mitglieder zurückzuzahlen, wobei die Rückzahlung nur nach vollständiger Einzahlung der Vermögenseinlage erfolgen kann. Wenn das Mitglied seine Nachschusspflicht bis zu dem durch die Generalversammlung angegebenen Zeitpunkt nicht erfüllt, erlischt sein Mitgliedsverhältnis.”

³³ § 71 GenG.

³⁴ Neben den gesetzlichen Bestimmungen bezüglich des Gemeinschaftsfonds regelt in Ungarn der Regierungsbeschluss 124/2006 den Gemeinschaftsfond.

³⁵ In die sachliche Zuständigkeit der Generalversammlung fällt: (a) die Änderung der Satzung; (b) die Bestellung und Abberufung des Vorsitzenden und der Mitglieder des Vorstandes (des Geschäftsführenden Vorsitzenden) sowie des Vorsitzenden und der Mitglieder des Aufsichtsrates bzw. die Festlegung ihrer Besoldung; (c) die Bestellung und Abberufung des Wirtschaftsprüfers bzw. die Festlegung seiner Vergütung; (d) die Einstufung eines Teils des Genossenschaftsvermögens als Gemeinschaftsfonds sowie eine Entscheidung über die wichtigsten Grundsätze der Verwendung des Gemeinschaftsfonds; (e) die Annahme des Abschlusses laut Rechnungslegungsgesetz bzw. eine Entscheidung über die Verwendung des versteuerten Ergebnisses; (f) in den in der Satzung festgelegten Fällen der Ausschluss des Mitglieds bzw. die Überprüfung des Beschlusses zum Ausschluss des Mitglieds; (g) eine Entscheidung über die Einleitung eines Schadenersatzprozesses gegen einen leitenden Repräsentanten der Genossenschaft; (h) eine Entscheidung über den Beitritt zum Genossenschaftsverband bzw. über den Austritt aus diesem; (i) eine Entscheidung über die Verschmelzung bzw. Spaltung der Genossenschaft, ihre Umwandlung in eine Wirtschaftsorganisation sowie ihre Auflösung ohne Rechtsnachfolger; (j) eine Entscheidung über die Einreichung eines Antrags auf ein Vergleichsverfahren sowie die Bestätigung eines Vergleichsabschlusses; (k) eine Entscheidung über die Anregung des Konkurses der Genossenschaft sowie die Bestätigung eines im Konkursverfahren

abgeschlossenen Vergleichs; (l) eine Entscheidung über die Aufnahme von investierenden Mitgliedern. Dabei muss mit dem investierenden Mitglied der Zeitpunkt sowie die Art und Weise der Abrechnung im Falle der Auflösung des Rechtsverhältnisses als investierendes Mitglied vereinbart werden; (m) eine Entscheidung über die Anordnung von Nachschüssen; (n) die Änderung des Nennwertes der Anteilscheine; (o) im Falle der Beendigung oder Auflösung des Mitgliedsverhältnisses die Festlegung des Zeitpunktes der Auszahlung der Summe des Anteilscheins über dem Nennwert, der von der Genossenschaft unter Berücksichtigung ihrer sonstigen Verbindlichkeiten zu bestimmen ist, wobei der Zeitraum nicht mehr als acht Jahre nach der Auflösung des Mitgliedsverhältnisses betragen darf; (p) all das, was ein Gesetz oder die Satzung in die sachliche Zuständigkeit der Generalversammlung verweist.

³⁶ §§ 72-72 GenG.

³⁷ §§ 74-90 GenG.

³⁸ genau: §§ 91-94. GenG.

³⁹ genau: §§ 95-97. GenG.

Dr. CSÁK Csilla, PhD – Dr. JAKAB Nóra, PhD
egyetemi oktatók
Miskolci Egyetem

Dr. Csilla CSÁK – Dr. Nóra JAKAB
lecturers
University of Miskolc

**Magyar Nemzeti Jelentés a mezőgazdaságról
és a fenntartható fejlődés követelményéről**

**The Hungarian National Report on
Agriculture and the requirements of a
sustainable development**

**1. A fenntartható fejlődés koncepciójának
alapjai¹**

A fenntartható fejlődés stratégiája, célrendszere, kritérium- rendszere megjelenik a magyar jogalkotásban, stratégiai tervezésben. A fenntartható fejlődés általános definícióján és alappillérein túl sorra fogalmazódnak meg az egyes alágazatok fenntarthatósági modelljei, mint pl. a fenntartható mezőgazdaság (minőségi állattenyésztést elősegítő fajtahasználat, nem élelmiszcélú termelőkőállítás növelése, hazai termékvásárlás elősegítése, speciális politika és támogatás stb.)²

2012. január 1. napjától új alkotmány lép hatályba Magyarországon, amely jelentősen emeli a természet és a környezet alkotmányos védelmének szintjét, és hozzájárul, hogy a magyar tájat és természeti értékeit magas szintű védelemben részesítse. Az új magyar alaptörvény a fenntarthatóság, a jövő nemzedékek és a környezet értékeit különös súllyal szerepeltető alkotmány.

Fontos vívmánya az új alaptörvénynek: (a) vállalja felelősségünket a jövő nemzedékekért; (b) a fenntartható fejlődés ügyét az egész emberiség céljaként tételezi, s erre vonatkozóan is a nemzetközi együttműködés keretében értelmezi Magyarország feladatait; (c) kinyilvánítja az egészséges környezethez való jog mint alapjog fontosságát; (d) bevezeti a nemzet közös öröksége koncepcióját, s ennek keretében fontosnak tartja a Kárpát-medence természeti értékeinek védelmét; (e) kiemeli, hogy a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a természeti erőforrások megővése és a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele is; (f) kötelességként állítja a természeti erőforrások védelmét és fenntartását, külön említve a biológiai sokféleséget, a honos

**1. Basic of the sustainable development's
concept¹**

The strategy, goals, criteria system of sustainable development emerges in the Hungarian legislation. Besides the general definition and founding pillars of sustainable development sustainable models of some sub-branches have been also emerging like sustainable agriculture (use of species promoting quality animal-husbandry; increase of non foodstuff production, promotion of the Hungarian sale of products, special policy and subvention etc.)²

From 1 January 2012 new constitution will come into force in Hungary, which considerably raises the constitutional protection level of nature and environment and contributes to the high level protection of the Hungarian landscape and natural values. The new constitution is one of specially emphasizing the values of the next generation and nature.

Important achievements of the new constitution are the following, it: (a) undertakes our responsibility for the next generation, (b) sets the issue of sustainable development as a goal of the whole humanity, with regard to this the tasks of Hungary are interpreted within the frame of international cooperation; (c) declares the importance of the right for healthy environment as a fundamental right; (d) introduces the concept of the nation's common heritage, within the frame of this it emphasizes the importance of protecting the natural values of the Carpathian basin; (e) highlights, that the aim of handling and protecting the national property is preservation of the natural resources, and taking into account the needs of the next generation; (f) sets as an obligation to

növény- és állatfajok védelmét, továbbá a termőföld, az erdők és a vízkészlet fenntartását, valamint a mezőgazdaság genetikailag módosított élőlényektől való mentességét; (g) tartalmazza a környezeti károkért való helytállás kötelezettségét; (h) alkotmányos rendelkezésként bevezeti a lerakási célú hulladékimport tilalmát.

Ugyanakkor az alaptörvény legelőremutatóbb rendelkezései sem elegendőek egy fenntartható társadalom biztosításához, ha a jogrendszer más elemei, a gazdasági szereplők döntései és a társadalom tagjainak értékválasztása, életmódja, fogyasztói választásai nem támogatják a vonatkozó alkotmányos alapelvek érvényesülését.

A fenntartható fejlődés koncepciója szerepel több hazai jogszabályban, így például a Környezetvédelmi törvényben, a Hulladékgazdálkodási törvényben, illetve alacsonyabb szintű jogszabályokban, kormány, miniszteri, önkormányzati rendeletekben. A Környezetvédelmi törvény szerint a fenntartható fejlődés a társadalmi-gazdasági viszonyok és tevékenységek olyan rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövőnemzedékek számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését.³

A jogi szabályozás alapját a stratégiai tervezés keretében megfogalmazott elvek és irányok teremtik meg, és amelyek a jogi szabályozás rendszerén keresztül fejtik ki hatásukat.⁴

A Stratégia követelményeit közép-, illetve hosszú távon – folyamatosan felülvizsgálva azokat – integrálni kell a hazai országos és területi programokba, intézkedési tervekbe, többek között a szociálpolitika, a gazdasági fejlesztés, az egyes ágazatok, az egészségügy, a környezetvédelem, az oktatás, a tudomány-politika területein is. Ez azt jelenti, hogy a Stratégia célkitűzéseivel, alapelveivel, az egyes cselekvési területekre elfogadott célokkal és megvalósítási eszközökkel összhangot kell teremteni a különböző ágazati, fejlesztési prog-

protect and maintain the natural resources, mentioning separately the biological diversity, the protection of naturalized plant and animal species, the maintenance of soil, forest and water and having a GMO free agriculture; (g) contains the obligation to take responsibility for damages caused to the nature; (h) introduces the prohibition of depositing waste import as a constitutional provision.

Though, the most promising provisions of the new constitution are not enough to ensure a sustainable society, if other provisions of the legal system, decisions made by the economic players, the value preferences of the society's member, life style and consumer choices do not support the realization of applicable constitutional principles.

The concept of sustainable development plays a role in more national legal provisions, ie. in the act on nature protection, on waste management, and in legal provisions of lower level, ie. in government, minister and self-government orders. According to the act on environmental protection sustainable development is a system of social-economic relations and actions, which preserves the nature values for the present and next generation, uses natural resources economically and reasonably, ensures the improvement of life quality and the preservation of diversity in the long run from ecological point of view.³

Principles and directions form basis of the legal regulation laid down in the strategy plan and make an influence through the legal regulation.⁴

Requirements of the Strategy should be integrated in the middle and long run – continuously supervising them – into the national and regional programs, action plans, and in the fields of social policy, economic improvement, of some branches, like health care, environment protection, education and science-policy. It means that there must be a harmony among the goals, principles of the Strategy, aims and realizing measures of the action plans in the field of different branch-, development programs and policy.⁵

ramok, politikák területén.⁵

A rendszerváltozás (1989-90) után Magyarországon – egy időre – megszűnt a szocialista tervgazdálkodás maradványának tekintett központi tervezés. A stratégiai típusú tervezés fellendülése az EU-csatlakozást (2004) követően figyelhető meg pl. Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, a Fenntartható Fejlődés Stratégiája, a Nemzeti Fejlesztési Terv, az Országos Területfejlesztési Konceptió, a Nemzeti Környezetvédelmi Program, az Agrár-környezetvédelmi Program és így tovább).

Fenntartható fejlődési stratégia először 2007-ben készült a Kormány gondozásában. Ezzel egyidőben merült fel a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) létrehozásának gondolata is. Az Országgyűlés 2009-ben döntött arról, hogy a stratégiát az NFFT keretében kell megújítani. A Tanács az új stratégia kialakításának ütemezését lényegében három szakaszra osztotta: 2011 első félévében a stratégia megalapozásának munkái folynak: háttér tanulmányok, elemzések készültek különböző műhelyekben, létrejött egy tárcaközi munkacsoport a fenntarthatóság különböző területeiért kormányzati felelősséget viselő minisztériumok, államtitkárságok képviselőiből. Folytatódni fog a már 2010-ben megkezdődött társadalmi párbeszéd is. 2011. szeptember végére elkészül a helyzetelemzés és a stratégia irányai. 2011 második félévében ezek társadalmi vitája eredményeire is figyelemmel a stratégia szövegtervezete is elkészül. 2012 elején már a teljes anyag tervezetének társadalmi vitájára kerül sor, s elkészül annak stratégiai környezeti vizsgálata is. A megvitatott stratégia a 2012 tavaszi ülészen kerül az Országgyűlés elé.

A Magyar Országgyűlés környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozó bizottságot első alkalommal 1985-ben hozott létre, amely ezt követően valamennyi országgyűlési időszakban ismételt megalakításra került. Az elmúlt húsz évben a bizottság tevékenysége folyamatosan kiterjedt a környezet- és természetvédelem kérdéseire, de ezen túlmenően az egyes időszakokban más témakörök is a bizottság tevékenységi körébe tartoztak. Az eltelt időszakban

After the transformation of regime (1989-90) in Hungary the central planning ceased for a while as residuum of the socialist planned economy. Recovery of the strategy planning can be discerned after the accession to the EU (2004), like the National Development policy Concept, National Development Plan, National Environment Protection Program, Agrarian-environment Protection Program etc.

The sustainable development strategy was created first in 2007 by the government. At the same time the creation of the National Sustainable Development Committee (hereinafter as NSDC) emerged. The Parliament decided in 2009 to renew the strategy within the frame of NSDC. The Committee divided into three periods the creation of the new strategy. In the first semester of 2011 the foundation of strategy was due: background studies, evaluations were made, an intergovernmental working group was set up from representatives of ministries and state secretaries holding responsibility for different fields of sustainability. The social dialogue started in 2010 will continue. By the end of 2011 the status report and directions of the strategy will have been created. The draft text of the strategy will have been created by the second half of 2011 with regard to the results of social discussion. By 2012 the whole draft is going to be socially discussed and its strategic environment monitoring will have been also presented. In spring 2012 the discussed strategy will be delivered to the Parliament.

The Hungarian Parliament established a committee responsible for environmental issues first in 1985, which was set up in each parliamentary period afterwards. The actions of the committee has been continuously enhanced in the last twenty years regarding issues of the nature and environment protection, but other issues also belonged to the competency of the committee in some periods, like settlement development, region development and region management, water

a bizottság esetenként a településfejlesztés, a területrendezés és területfejlesztés, a vízgazdálkodás, építésügy, műemlékvédelem, infrastruktúra, idegenforgalom, a nukleáris biztonság és meteorológia a radioaktív szennyezés elleni védelem, az energiahatékonyság és a megújuló energiaforrások, a kémiai biztonság, a környezet-egészségügy, környezetbiztonság és a közlekedés környezetvédelmi vonatkozású témáival is foglalkozott az egyes országgyűlési ciklusokban eltérő intenzitással. A Fenntartható Fejlődés Bizottsága a korábbi Környezetvédelmi bizottság utóda. A jövőben három kulcsterület került meghatározásra a Bizottság munkájában: éghajlatváltozás- energia-politika, vízgazdálkodás, biodiverzitás. A Bizottság munkájába új elemként kívánják feltárni a környezeti igazságosság kérdését, amely a környezeti javak és terhek elosztásának problémájának kezelését szolgálja.

A fenntartható fejlődés kérdéseivel a civil szervezetek közül legkorábban a környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek kezdtek foglalkozni. A 'hagyományos' környezetvédelmi, természetvédelmi tevékenységek kibővültek egyebek között a kistérségi fejlesztés, foglalkoztatás, munkahely-teremtés, öko-turizmus, természetközeli gazdálkodás, öko-termesztés témakörökkel és ez a korábbinál sokkal átfogóbb tevékenységi kört jelentett ezen szervezetek számára.

2. A fenntartható fejlődés megvalósításának ellenőrzése

A fenntartható fejlődés végrehajtására irányuló előírások betartásának ellenőrzési rendszere meghatározó szerepet tölt be. Az ellenőrzési rendszer részét képezik az állami ellenőrzési intézmények, társadalmi szervek illetőleg a kötelezettek önellenőrzési önkéntes, belső ellenőrzési rendszere. Az állami ellenőrzés intézményrendszere magába foglalja a számvevőszéki, kormányzati, hatósági ellenőrzések rendszerét különböző szinteken.⁶

A fenntartható fejlődés széleskörű terjedelme, valamint az abból fakadó stratégiák és irányelvek végrehajtása számos lehetőséget kínál a

management, building, ancient monument protection, infrastructure, tourism, nuclear safety and meteorology, protection against radioactive pollution, energy effectiveness, and renewable energy resources, chemical safety, environment-health matters, environment security and environment protection issues related to the traffic. NSDC is successor of the earlier Environment Protection Commission. In the future three key areas will be determined within the Commission: climate change – energy policy, water management, biodiversity. Environment justice is going to be a new element in the Commission's work, which serves to handle the issue of dividing the environmental assets and burdens.

First civil organizations focusing on environment and nature protection have dealt with sustainable development. The 'traditional' activities related to environment and nature protection have been widened with issues of region development, employment, job creation, eco-tourism, nature farming, eco production, and it meant a broader scope of activities for these organizations.

2. Control of the sustainable development's realization

The control system of following the provisions regarding the execution of sustainable development forms a distinguishing role. Parts of this system are state control institutions, civil organizations, and the inner and voluntary control system. The state control system contains the accounting office, governmental, authority system at different levels.⁶

The accounting offices have got a great opportunity to control because of the broadened concept of sustainable development, the execution

számvevőszékeknek az ellenőrzésre. A fenntartható fejlődés vizsgálata esetén ezek a követelmények származhatnak nemzetközi egyezményekből vagy jogszabályokból, nemzeti jogszabályokból, programcélokból és kötelezettségvállalásokból, a vizsgált szervezet által elfogadott működési követelményekből vagy általánosan elfogadott eljárásokból, valamint más, hasonló tevékenységet végző szervezetek gyakorlatából. A számvevőszék megvizsgálhatja az egyedi programok és a kormány átfogó stratégiája közötti kapcsolatot. A vizsgálat szorítkozhat arra, hogy az adott program kitűzött céljai megvalósultak-e. Másik vizsgálati lehetőség, hogy a kormány betartja-e saját törvényeit és teljesíti-e az általa aláírt és a nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségeket.

Az Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottságának feladata elsősorban törvényelőkészítő munkára irányul, másik kiemelt feladata a törvények végrehajtásának ellenőrzését. E célt szolgálja a kötelező jelleggel létrehozott Ellenőrzési albizottság. Az egyes feladatok előkészítése érdekében a bizottság munkaszerveként albizottságokat (Erdészeti, Energiaügyi), eseti munkacsoportokat (GMO Kerekasztal, Allergia-parlagfű Kerekasztal) és a bizottsági előadók rendszerét működteti. Ezen túlmenően, a bizottság folyamatosan figyelemmel kíséri az Állami Számvevőszék jelentéseit, véleményeit és a feladatkörébe tartozókat rendszeresen megvitatja. Évente megvitatja a bizottság a Magyar Energia Hivatal és az Országos Atomenergia Hivatal éves jelentéseit, továbbá a legfőbb ügyész és az ombudsman beszámolóit. A bizottság széleskörű kapcsolatrendszerrel tart fent az állami és kormányzati szervekkel különösen a Vidékfejlesztési Minisztériummal és az Országos Környezetvédelmi Tanáccsal, a társadalmi szervezetekkel, az érdekképviselői szervezetekkel és nemzetközi szervezetekkel, pl. az OECD, UNEP, IPU.

A helyi hatóságok építik ki és tartják fenn a gazdasági, társadalmi és környezeti infrastruktúrát, felügyelik a termelési folyamatokat, helyi szintű környezeti politikát és szabályozást alakítanak ki, segítenek a nemzeti és térségi szintű

of strategies and directives. While examining sustainable development these requirements can derive from international agreements, program aims, undertakings, operational requirements accepted by the examined organ, generally accepted processes, and from practice of organizations with other and similar actions. The accounting office can examine the connection between the individual programs and the broad government strategy. The control can focus on whether the aims of the program have been realized or whether the government complies with its own acts and its obligations laid down in international agreements.

Task of the NSDC of the Parliament is first of all preparation of law, and secondly control of the execution of acts. This aim is served by the obligatory established Control Sub-commission. To prepare each task the commission has established as a working group sub-commissions (Forestry, Energy), ad hoc working groups (GMO Round Table, Allergy Ragweed Round Table) and system of commission lecturers. Besides the Commission follows the State Accounting Office's reports, opinions and discusses those which belong into its competency. It discusses annually the annual report of the Hungarian Energy Office and the National Atom Energy Office, the Chief Executor and of the Ombudsman. The Commission maintains a broad system of connections with the state and governmental organs, especially with the Rural Development Ministry, the National Environment Protection Committee, civil organizations, interest organizations, and international organizations, like OECD, UNEP, IPU.

The local authorities build up and maintain the economic, social and environmental infrastructure, supervise the production process, establish the environment policy and regulation at local level; help with realizing the environmental

környezetpolitika megvalósításában.

3. Társadalmi részvétel a fenntartható fejlődés folyamatában-információhoz való jog

A környezeti demokrácia jogintézményei a nemzetközi egyezmények részeivé váltak, és az Európai Unió jogrendszerében is jelentős szerepet töltenek be. Mindez feltételezi a környezeti információkhoz, adatokhoz való hozzáférés jogának és egyben az ehhez kapcsolódó kötelezettségeknek egyre részletesebb szabályozását. Ennek legismertebb példája az 1998. évi Aarhusi Egyezmény, összegyűjtve a környezeti ügyekben a közösségi részvétel meglévő elemeit és rendszerbe foglalva azokat. Ennek megfelelően az egyezmény három fő eleme az információhoz való jog, a döntéshozatalban való részvétel joga és a jogorvoslati jog. Amikor tehát társadalmi részvételről beszélünk, kiindulási alapunk lehet a fenti egyezmény, amelynek elemeit egy kicsit tovább bontva, a társadalmi részvétel következő elemeit sorolhatjuk fel, mint olyanokat, amelyek sok tekintetben egymást feltételezik mégis egyenként eltérő feltételek teljesülését kívánják meg: (a) az információhoz való jog; (b) részvétel a jogszabályalkotásban; (c) részvétel a közigazgatási döntéshozatalban, egyedi esetekre is vonatkoztatva, valamint ennek folytatásaként részvétel a környezetvédelmi ellenőrzésben, a jogérvényesítési folyamatokban; (d) a jogorvoslathoz való jog szélesebb értelemben – beleértve a sérelmezett helyzetek megoldásának keresését, illetve a szűkebb értelemben vett perlési jogok; (e) valamint mindezek szolgálatában a környezetvédelmi egyesületek jogai, illetve ehhez kapcsolódóan a részvételre képesítés (*capacity building*).

Nem kevésbé fontos az 1367/2006/EK rendelet (2006. szeptember 6.) a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló Aarhusi Egyezmény rendelkezéseinek a közösségi intézményekre és szervekre való alkalmazásáról. A Rendelet célja az, hogy ilyen követelményeket a jogalkotói vagy más minőségben eljáró közösségi intézményekre és

policy at national and regional level.

3. Public participation in the process of sustainable development – the right to information

Legal institutions of the environment democracy became part of the international agreements and play a significant role in the legal system of the EU. This presumes a broadened, detailed regulation of the right to information, access to data and the requirements belonging to them. One best known example for this is the Aarhus Convention in 1998 collecting the already existing elements of the community participation and making a system of it. Three main issues of the Convention are: right for information, participation in decision making and access to justice. If we talk about public participation, our starting point is this Convention, of which elements can be further detailed as the elements presume one another in many ways, though each requires the realization of different conditions: (a) right for information, (b) participation in the legislation, (c) participation in the administrative decision-making relating to single cases, and as a continuation of it participation in the environment protection control and exercise of rights; (d) right for remedy including search for solving the prejudicial situations, or right for trial; (e) rights of environment protection associations, and related to this the capacity building (these two rights helps to realize the above mentioned ones).

Not less important is Regulation (EC) No 1367/2006 of 6 September 2006 of the European Parliament and of the Council on the application of the provisions of the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters to Community institutions and bodies. Aim of the Regulation is to apply such requirements to Community institutions and bodies, which act as legislator or not; the

szervekre is alkalmazni kell, mégpedig az előző Rendelethez képest tágabb, szélesebb kört határozva meg, mint az intézmények, mind az információ tekintetében. Az utóbbi körben nem feledkezhetünk meg a 'környezetet érintő tervek és programok' kérdéséről sem.

Az Alkotmány értelmezésében alkotmányossági megítélés tárgyává válik az egészséges környezethez való jog sérelme – és közvetetten a társadalmi részvétel érvényesülése a környezetvédelemben – nemcsak az Alkotmány 18. § és 70/D. § egymásra vonatkoztatása, hanem az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében előírt alapjogkorlátozásra irányadó rendelkezések figyelembevétele is szükséges. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése alapján a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze. A közérdekű adatokhoz való jog (az információszabadság) a hatékony környezetvédelem és a környezetvédelmi döntéshozatalban való részvétel fontos feltétele. Az állampolgárok információhoz juthatnak szűkebb és tágabb környezetük környezetvédelmi állapotáról, fontosabb jellemzőiről, ítéletet alkothatnak az állami, önkormányzati szervek tevékenységéről, annak hatékonyságáról, jogszerűségéről. Lehetségessé válik a környezetvédelmi közérdekű adatok kezelésére hivatott szervek állampolgári ellenőrzése. Ahogyan a közérdekű adatokhoz való hozzáférés lehetőségének biztosítását az Alkotmánybíróság megindokolja: a közérdekű információhoz való szabad hozzáférés lehetővé teszi a választott népképviselői testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás jogszerűségének és hatékonyságának ellenőrzését, serkenti azok demokratikus működését. A közügyek bonyolultsága miatt a közhatalmi döntéshozatalra, az ügyek intézésére gyakorolt állampolgári ellenőrzés és befolyás csak akkor lehet hatékony, ha az illetékes szervek felfedik a szükséges információkat. [32/1992. (V. 29.) AB határozat, ABH 1992, 182., 183.]

A környezeti információk nyilvánosság számára akár igény, akár kötelező közzététel útján való megismertetését párhuzamosan több hazai

institutions and the information are determined broader compared to the previous Regulation. Regarding the information we cannot forget the 'issue of plans and programs related to the environment'.

According to the interpretation of the Constitution breach of the right for healthy environment – and indirectly the realization of public participation – is a constitutional question, not only Articles 18 and 70/D of the Constitution, but also Article 8 Sec. 2. of the Constitution must be taken into consideration. According to Article 61 Sec. 1. in the Hungarian Republic everyone has the right to give opinion free, to have access to data of public interest and to spread it. The right to data of public interest (freedom of information) is a condition of the effective environment protection and of the participation in decision-making related to environment protection. Citizens have access to information about the environment protection state, and characteristics of their narrower or broader surroundings, they can form opinion of the state and self-government's actions, of their effectiveness and lawfulness. The control by citizens has already existed related to the bodies handling data of public interest of environment protection. As the Constitutional Court explains the possibility to ensure access to data of public interest is the following: free access to data of public interest makes it possible to control the chosen representative organs, the executive body, the lawfulness and effectiveness of the administration; and inspires their democratic function. This control and influence of citizens on public decision-making and public affairs can be effective only if the authorized bodies make the needed information known because of the complexity of public affairs. (Decision of the Constitutional Court 32/1992 (29.V.), ABH 1992, 182., 183.)

In order to make the information related to the environment open to the public in the way of obligatory publication or voluntarily it is settled by

jogszabály rendezi. Törvényi szinten a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi LXXXI. törvény; a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (adatvédelmi törvény) továbbá rendelkezéseket tartalmaz a 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól; valamint ide tartozik a 2005. évi XC. törvény, az elektronikus információszabadságról, a környezetvédelemről szóló 1995. évi LIII. törvény, egyes tervek és programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet valamint más ágazati illetőleg speciális tevékenységekre vonatkozó jogi normák pl. hulladékgazdálkodás, vízgazdálkodás stb.

Az információ a társadalmi részvétel legalapvetőbb feltétele, amely két nagy jogosítványcsoportba sorolható: (a) az aktív információhoz való jutás szabályainak csoportjába, amely szerint a társadalmat rendszeresen tájékoztatni kell a környezet állapotáról, és (b) a passzív információs jog csoportjába, amelynek értelmében a társadalom tagjai vagy csoportjai információt kérhetnek, mégpedig anélkül, hogy ennek indokait meg kellene határozniuk. Az információ iránti igény visszautasítására csak indokolt esetekben kerülhet sor – ilyen lehet például a nemzetbiztonság vagy a szolgálati titok.

Alapvető megállapítás, hogy az aktív és a passzív hozzáférés eredményei nem meglepő módon jelentős mértékben egybevágnak, vagyis az a környezeti információval rendelkező szerv, amely a közzétételi kötelezettségének a jogszabályi rendelkezésekkel összhangban eleget tesz, rendszerint ugyanilyen módon jár el az egyedi adatkiadási kérelmek teljesítése során.

A civil szféra működésének jogi szabályaira különösképpen áll az a megállapítás, hogy nem képzelhető el hatékony jogi szabály az érintettek együttműködése nélkül a jogalkotás előkészítésében és a jogalkalmazásban. Ennek eszközei

more Hungarian legal regulations. The acts are the following: Act LXXXI of 2001 on the promulgation of the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, signed on 25 June 1998; Act LXIII of 1992 on the protection of personal data and disclosure of data of public interest; Act CXL of 2004 on the general rules of the public administration procedures; Act XC of 2005 on the freedom of electronic information; Act LIII of 1995 on environment protection, Government regulation 2 of 2005 on the examination of plans and programs, and other provisions relating to different branches and special activities like waste- and water management etc.

Information is main condition of the public participation, which can be divided into two big set of rights: (a) access to active information, accordingly the public must be informed regularly about the state of the environment, and (b) access to passive information, accordingly members or groups of the public can ask for information without any explanation. Refuse of this claim can happen only in specially considered cases, like national safety or service secret.

Fundamental declaration is that results of active and passive access coincide significantly, ie. the organs having environmental information comply with the obligation to make the information open to the public, and at the same time they do the same in the case of individual claims.

In the case of the legal provisions applied to civil sphere effective legal regulation cannot be imagined without any cooperation of the parties in the preparation of law and legal practice. Its measures are at hand and have a limited effect. In

a magyar jogrendszerben adottak, de korlátozott erejűek. A jogalkotási eljárásban az előkészítés során ki kell kérni az érintett társadalmi szervezetek véleményét, de a jogalkotást előkészítő kormányzati szerv dönti el, hogy milyen körben, miről és milyen módon kéri ezt ki. Az sem szabályozott, hogy milyen formában hozza tudomására a jogalkotónak a civil szervezetek véleményeit és javaslatait. A környezetvédelmi ágazatban a jogalkotási törvényen kívül a környezetvédelmi törvény külön is biztosított részvételi jogokat, s ezzel kétségtelenül erősítette a civil szervezetek jogalkotás előkészítésében realizálódó véleményező státusát. Országosan ezt a feladatot a nagy szervezetek maguk és az Országos Környezetvédelmi Tanácson keresztül fejtik ki, míg helyi szinten a kis helyi szervezetek leginkább a helyi, önkormányzati jogalkotásban vehetnek részt (időnként a lakosság mozgósításával helyi népszavazás útján).

2011. évtől kezdődően elfogadott jogszabály alapvetően rögzíti: a társadalmi egyeztetés során biztosítani kell, hogy a véleményezési folyamatban az álláspontok – különös tekintettel a hátrányos helyzetű, társadalmi és gazdasági szempontból marginalizált csoportok véleményének – lehető legszélesebb köre jelenjen meg. Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani a jövő évtől a törvény, a kormányrendelet, a miniszteri rendelet tervezetét és indokolását. A tervezet egyeztetésre bocsátását megelőzően a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter döntése alapján társadalmi egyeztetésre lehet bocsátani a tervezet koncepcióját is. Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani a fizetési kötelezettségekről, az állami támogatásokról, a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, az európai uniós, illetve nemzetközi forrásokból nyújtott támogatásokról, a nemzetközi szerződés kihirdetéséről, valamint a szervezet és intézmény alapításáról szóló jogszabályok tervezeteit. Nem bocsátható társadalmi egyeztetésre a tervezet, koncepció, ha az egyeztetés a Magyar Köztársaság különösen fontos honvédelmi, nemzetbiztonsági, pénzügyi, külügyi, természetvédelmi, környezetvédelmi vagy örökségvédelmi érdekeinek védelmét veszélyeztetné. Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani a jogszabály tervezetét, ha annak sürgős elfogadásához kiemelkedő közérdek fűződik. A

the process of law making the opinion of public organizations is required, but the governmental body shall decide on the topic and way of it. It is not regulated in which way the opinion and recommendation of the civil organizations will be known for the legislator. In the branch of environment protection besides the act on law preparation the Act on environment protection ensures right for participation strengthening the status to give opinion in the course of law preparation. In Hungary at national level this task belongs to the big organs and to the National Environment Protection Committee, at regional the level the self governments (sometimes by means of referendum).

The Act lays down: in the course of the social consultation it must be ensured, that the points of views – with special regard to the opinions of disadvantaged social and economic groups – prevail as much as possible. From next year the following must be consulted: act, government order, ministry order and their explanation. Drafts can be also consulted by the public according to the decision of the responsible minister. The following shall not be consulted by the public: pay obligation, state subventions, budget, execution of the budget, subventions from the EU and international sources, acts on the establishment of organs and institutions, draft, concept, if the consultation endangered the protection of the interest of national defense, finance, foreign matters, environment protection, nature protection, and monuments protection in Hungary. The draft of the act shall not be discussed if its urgent acceptance is required by public interest. For making matters public, working up of the opinions, preparing of the laws the minister is responsible. Consultation has more forms: general consultation ensured by means of homepage, and direct consultation ensured by persons, institutions, and organs involved by the responsible minister. The act describes, the responsible minister shall weight the opinions, and

társadalmi egyeztetésre bocsátásért, annak lefolytatásáért és a beérkezett vélemények feldolgozásáért a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter tartozik felelősséggel. Az egyeztetésnek több formáját rögzíti a jogszabály: a honlapon megadott elérhetőségen keresztül biztosított véleményezést, azaz általános egyeztetést, és a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által bevont személyek, intézmények és szervezetek által történő közvetlen véleményezést, azaz közvetlen egyeztetést. A jogszabály rögzíti, hogy előkészítéséért felelős miniszter mérlegeli a beérkezett véleményeket és azokról, valamint az elutasított vélemények esetében az elutasítás indokairól tipizált összefoglalót készít, amelyet a honlapon a véleményező listájával együtt közzétesz. A szakminiszter emellett stratégiai partnerségi megállapodásokat alakít ki azon szervezetekkel, amelyek készek a kölcsönös együttműködésre, és amelyek az adott jogterületek szabályozásának előkészítésében széles társadalmi érdeket jelenítenek meg vagy az adott jogterületen tudományos tevékenységet végeznek. A jogszabály ezek közé sorolja a civil szervezeteket, egyházakat, szakmai, tudományos szervezeteket, az országos kisebbségi önkormányzatokkal, érdekképviselői szervezeteit, köztisztviselőket, valamint a felsőoktatási intézmények képviselőit.

Összességében tehát, a jogi hátteret vizsgálva, azt mondhatjuk, hogy valójában számos jogi követelmény megjelenik, akadnak azonban hiányosságok, főleg a gyakorlati megvalósulás feltételeinek biztosítása, illetve a jogkövetkezmények tekintetében. A szabályozás terén a rendszer, illetve ennek kapcsán egyes elemek erősítése indokolt. Ezen felül, ami különösen javításra vár, az a gyakorlat, illetve az ezt erősítő, szervezési típusú intézkedések.

Amikor a környezetjogi intézményeit vizsgáljuk, mégpedig a civil részvétel szempontjából, valójában elsősorban közigazgatási tartalmú kérdések kerülhetnek szóba, hiszen a szélesebb értelemben vett társadalmi részvétel itt valósul meg, beleértve a később tárgyalandó ügyféli jogot vagy általános eljárás-kezdeményezést. A polgári jog eszközei személyhez, személyes érintettséghez kötöttek – jól mutatja ezt a régóta bevett

preparates a summary about the reasons of refuse, which is going to be made public on the homepage followed by the list of those giving opinion. The responsible minister creates strategic partner agreements with those organizations, which are ready for mutual cooperation, and represents wide public interest, or carry out scientific work on that area. The act list among these the civil organizations, churches, professional and scientific organs, national minority organs, interest groups, public bodies, and representatives of higher education.

Summarizing and examining the legal background it can be stated, there are advantages and disadvantages, mainly the lack of ensuring the consequences and conditions of practical realization. Regarding the regulation, the system and its elements are going to be strengthened, especially the practice and organizational measures backing it.

If we examine the institutions of environment protection from the point of view of the civil organizations, the issues of administrative nature shall be taken into account, because public participation is realized on a broader scale including the right to be client and to file a case. The measures of civil law are bound to person – which is supported by the expression of 'private law'. In criminal law the crimes against the

‘magánjog’ elnevezés is, a büntetőjogban pedig pillanatnyilag a környezeti bűncselekmények hivatalbóli eljárást jelentenek (ami azt jelenti, hogy a hatóság, ha valamilyen jogsértést észlel, köteles vizsgálatot indítani, illetve az eljárást lefolytatni), az eljárások nem magánvádasak (azaz nem a hatóságot felkereső sértett indítványozza az eljárást), a civil részvétel tehát legfeljebb a nyomozóhatóság, vádhatóság figyelmének felhívására terjed ki, vagy nagyon ritka esetben a pótmagánvádló szerepére korlátozódik

A társadalmi részvétel jogi háttere a rendszerváltozás után megteremtődött. (Ez többek szerint – legalább részben – a környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek aktivitásának tudható be.) Ahol nem megfelelő szintű a társadalom bevonása a döntéshozatalba, illetve a döntéshozatalba: energia-politika; hatásvizsgálat a környezetpolitikai döntésekben, programok, tervek kimunkálásában; géntechnológia; egészségügy.

A legjobb az információhoz való hozzáférés helyzete, ezt követi a társadalmi részvétel gyakorlata, és a jogorvoslati jogok érvényesítése a leggyengébb. Magyarország teljesítménye a környezeti demokrácia, tehát a környezeti információkhoz való hozzáférés, a környezeti döntéshozatalban való közösségi részvétel, a jogorvoslatok és a részvételre képesítés terén valamivel jobb az átlagosnál. Egyes területeken büszkélkedhetünk kiemelkedő, bár nem innovatív eredményekkel (például a környezetvédő társadalmi szervezetek bevonása az egyes kormányzati bizottságok munkájába); más tekintetben teljesítményünk megfelel a világ trendjeinek, illetve a térség általános fejlettségének (például a környezeti hatásvizsgálati eljárás szabályozása); más területeken viszont elmarad az elvárhatótól (például a koncessziós eljárások szigorú titkossága és hozzáférhetetlensége).

A hazai problémák: (a) Általános probléma a különböző környezeti adatok integrálásának, egységes, átjárható rendszerben való kezelésének hiánya. (b) Jellemző az adatokat birtokló hatóságok, intézmények kapacitásának hiánya a nagyközönségtől érkező kérelmek, észrevételek

environment result in filing a case by the authority (it means an obligation for filing a case, if the authorities discern unlawfulness). The processes are not initiated by private charge (ie. not the plaintiff initiates the case; civil participation can be taken into account only in the course of investigation by the authorities or is limited to auxiliary private charge.)

The legal background of public participation was established after the transformation of regime. (This can be accounted to the activity of civil organizations.) The involvement of civil organizations into decision-making is not appropriate in the following areas: energy policy, emission examination, environment policy decisions, programs, working out plans, gen technology, health care.

The situation of the right for information is the best, after that there is the practice of public participation, and realization of rights for remedy is the weakest. The situation in Hungary is a bit better than the average with regard to the environmental democracy, ie. access to environmental information, public participation in the environmental decision, remedies and participation capacity making. In some areas there are outstanding results, for example involvement of public organs dealing with environment protection into the work of some governmental commissions. In other respects their achievements comply with the trend in the world and with the general development of the region (like regulation of the environmental effect examination), in some areas it remains less developed like secrecy and inaccessibility of concession processes).

National problems: (a) General problem is lack of integrating different environmental data, their treatment in an unified and clear system. (b) General is the lack of capacity of authorities, institutions having data to receive the requests coming from people. There are not any or only a

fogadására. Az intézményekben sokszor egyáltalán nincs vagy alig akad olyan, megfelelő képzettséggel rendelkező kijelölt munkatárs, akinek elsődleges feladata a lakossággal való kapcsolattartás és az információterjesztés segítése lenne. (c) A társadalmi részvétel folyamatában gyakorta tisztázatlan a lakosságtól és a társadalmi szervezetektől érkező észrevételek, kifogások figyelembevétele, beépítése a végső döntésbe. (d) A környezeti szempontok – és így a környezetvédelmi eljárásokban megvalósuló részvételi folyamatok – általában nem érvényesülnek a rokon ágazatokban (például útépítés, bányászat, erdészet). Az ilyen, jelentős környezeti hatással is járó döntésekben jellemzően nagyon csekély a társadalom beleszólási joga.

A bíróságok ezzel kapcsolatos gyakorlata sokáig nem volt egységes, eltérő értelmezési kérdések merültek fel. Pl. az eljárás költségviselésével, ügyféli jogállás értelmezésével kapcsolatban.⁷ Idővel egyre inkább kialakult az egységes joggyakorlat. Az ítélkezési gyakorlat anomáliái jogszabálmódosításokkal illetőleg a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozataival kerültek felszámolásra. Az ügyféli jogok megadása/megtagadása terén érdekes kettősségre lehetünk figyelmesek, ha a magyar környezetvédelmi közigazgatási és bíraskodás alakulását szemléljük 1995, a ma hatályos Környezetvédelmi Törvény hatályba lépése óta. Úgy tűnik, hogy míg a Legfelsőbb Bíróság 1/2004. Közigazgatási Jogegységi Döntésének (KJE) meghozatala előtt a bíróságok a közigazgatási szervekkel párhuzamosan a megszorító értelmezés hívei voltak, a KJE fordulatot hozott a szemléletben, és a bíróságok inkább a megengedő, a civil szervezetek számára az ügyféli jogot biztosító álláspontot foglalják el.

Nem feledkezhetünk meg az Európai Közösségek Bíróságának jogalkalmazói szerepéről sem, amelynek környezetjogi jelentősége különösen akkor érdemel figyelmet, ha látjuk, hogy az európai bírósági gyakorlat negyede környezetvédelmi vonatkozású. A bírói gyakorlat is a közösségi jog része, és az esetek nagy részében már foglalkozott olyan kérdésekkel, amelyek a hazai jogban csak elvétve, mostanában jelennek meg. A jogérvényesítésben a Bíróság ugyancsak a civil érdekek mellett

few professionals, whose job is to keep contact with the public and to help with spreading the information. (c) In the course of public participation it is often unclear how the opinion and objections of the public are taken into account into the final decision. (d) The environmental considerations – and the participation process in the environmental process – are not realized in other branches (like road construction, mining, forestry). In these decisions having a significant impact on the environment the role of public is not notable.

Judicial practice of the courts has not been unified for a long time, for example regarding the bear of costs, and the explanation of the client's situation.⁷ After a while the practice has been formed by law amendments and the decisions of the Supreme Court. There has been a two-faced nature of giving the rights to the client since the coming into force of the act on environment protection. Before the Administration Unifying Decision of the Supreme Court of 1/2004 the courts along with the administrative organs supported a narrow interpretation, and after that the courts supported the client rights of civil organizations.

The judicial practice of the ECJ cannot be disregarded, of which environmental significance is proved by the quantity of the cases (quarter). Judicial practice is part of community law, and it dealt with cases, which has not emerged in the Hungarian law yet. In law vindication the Court supports civil interests and interprets widely the rights for participation and environment protection if there is doubt about it.

teszi le a voksot, és kétséges esetekben a részvételi jogok és a környezetvédelmi szabályok kiterjesztő értelmezését tekinti irányadónak.

Ha egy információ nyilvánosságát a titokminősítő indokolatlanul korlátozta, vagy az irat titkosítását az adatkérés beérkezése után rendelte el, akkor a bíróságtól, vagy az adatvédelmi biztostól lehet segítséget kérni. Ha pedig egy adatkezelő szerv ismétlődően és nyilvánvalóan alaptalanul tagadja meg a közérdekű adatokhoz való hozzáférést, akkor a Büntető Törvénykönyv szerint felel.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a társadalmi részvétel megsértésének nincs igazán anyagi jogi szankciója. A társadalmi részvétel megsértése esetén a kezdeményezett eljárásokban általában a jogi dokumentum hatályon kívül helyezésére és új eljárás lefolytatására kerül sor. Más esetekben lehetőség van közigazgatási szankciók alkalmazására pl. bírság kiszabására.

4. Környezeti felelősség és a szennyező fizet elve⁸

Az Európai Közösségek több éves munka végére tett pontot, hogy megvalósítsa az Európai Közösségek alapító szerződésének 174. cikk (2) bekezdésében megfogalmazott szennyező A környezetvédelmi felelősségről szóló 2004. április 21-i 2004/35/EK irányelvvel fizet elvét, és érvényt szerezzen ezen, a környezetvédelmi gyakorlat és jogalkotás szempontjából egyaránt kiemelkedő jelentőségű alapelvnek.⁹ A szennyező fizet elve alapvetően gazdasági elv, azonban egyre inkább a környezetvédelmi politika meghatározó elvévé vált. Míg a szennyező fizet elvének valamennyi megfogalmazása biztosítja azt, hogy a szennyezőnek kell viselnie a szennyezés megelőzésének és ellenőrzésének költségeit, néhány újabb megfogalmazás más költségeket is ide sorol, vagy általában 'a szennyezés költségeire' hivatkozik. Ezek a további költségek lényegében a díjakat és adókat jelentik, és amennyiben szükséges, a szennyezés felszámolásának, a területek megtisztításának költségeit, valamint a kártérítéseket.

A kormányzatok a szennyező fizet elvét vagy az

One can ask the court or the data protection officer if the publicity of the information is limited without any reason or the secrecy of the data was ordered after having asked for it. If the office dealing with data regularly and obviously refuses the access to public data, it holds responsibility according to the Criminal Code.

The practice shows that breach of public participation has no material legal consequences. In the case of breach of public participation generally the legal documents are annulled and a new process is started. In other cases there is possibility to apply administrative sanctions (like imposing fines).

4. The principle of environmental liability and polluter pays⁸

The European Community established the polluter pays principle laid down in Article 174 Sec. 2. of the Founding Treaty in Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. This principle is basically an economic principle and it is getting to be remarkable regarding the environment protection policy.⁹ Each definition of this principle ensures that the polluter bears the costs of preventing pollution and the control, some other definition counts with other costs as well, or refers generally to the 'costs of pollution'. These other costs are essentially fees, taxes, costs of stopping pollution, clearing the areas, and compensations.

The governments implement the polluter pays

ún. hagyományos, vagy piaci alapú, gazdasági rendelkezések alkalmazásával hajtják végre, ide értve az adók és különböző díjak kivetésének lehetőségét is. Például, a szennyezőkkel szemben a szennyezés után kiszabott adók és díjak a környezet használatával, vagy a kibocsátott szennyezés eredményeként a környezetben, illetve a társadalomnak okozott kárral kapcsolatban kivetett fizetések. Arra ösztönzik a szennyezőket, hogy védjék a környezetet, bár az adókból befolyó bevételek nem feltétlenül a környezet védelmére rendelt forrásokat fogják gazdagítani (pl. ez a helyzet többnyire az üzemanyagok használata után kivetett adók esetében). Ezek a gazdasági eszközök mind a szennyező fizet elv végrehajtásának eszközei, és arra szolgálnak, hogy nyomást gyakoroljanak a szennyezőkre a ritka környezeti erőforrások megfontolt használata érdekében.

Belföldi viszonylatban az egyes államok a károkozásért való kártérítést saját felelősségi szabályaik alapján kényszerítik ki. Országok sora dolgozta ki ezt az elképzelést nemzeti környezetvédelmi programjában és ültette át a gyakorlatba, amikor díjakat vezetett be a természeti erőforrások használatáért, illetve adókat vetett ki az energia-fogyasztásra vagy a szénre.¹⁰

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/35/EK irányelve (2004. április 21.) a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről 2007. április 30. napján vált a magyar jog részévé. A jogalkotó több jogszabály módosításával, illetve újak elfogadásával szervesen illesztette be az irányelvet a magyar jogba, amely az irányelv hazai jogba való átültetését megelőzően is tartalmazott környezeti kárfelelősségi rendelkezéseket. Az Irányelv legfontosabb alapelve a 'szennyező fizet' elvének megfelelően az, hogy aki környezetkárosodást okoz, annak viselnie kell a szükséges környezetkárosodást megelőző, illetve a helyreállítási intézkedések költségeit, ideértve a kár, illetve a kárveszély felmérésének költségeit is.

A magyar jog az irányelvet megelőzően is ismerte a környezetkárosodás fogalmát, a környezet veszélyeztetéséért, szennyezéséért, illetve károsításáért való büntetőjogi, polgári jogi, közigazgatási jogi

principle by applying the traditional and market based provisions, including imposing fines and taxes. For example fees and taxes imposed on the polluters as a result of nature use, emissions, damages caused to the public. Polluters are motivated to protect the environment, though income deriving from taxes is not always used for environment protection (this is the situation in the case of taxes imposed on oil). These are measures helping the implementation of the polluter pays principle and serve to pressurize the polluters so that they use the environmental resources more considerably.

In Hungary other states enforce compensation according to their national rules. States have worked it out in their national environment protection plan and implemented it into practice, when they imposed fines for nature use and imposed taxes on coal and energy use.¹⁰

Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage became part of the Hungarian legislation on 30 April, 2007. It was implemented by law amendments, new acts, though the Hungarian law has already contained provisions on liability because of environment damages. The most important principle of the directive is accordingly to the polluter pays principle, if somebody causes damage to the environment, this person must bear its costs of preventing damage and remedying, including costs of measuring damages and imminent threat of damage.

The Hungarian law knew the definition of environment damage, and civil, criminal and administrative law liability for endangering, contaminating the environment before the

felelősséget. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 101. §-a alapján bárki, aki tevékenységével vagy mulasztásával a környezetet veszélyezteti, szennyezi vagy károsítja, felelősséggel tartozik. Azaz a hazai jog az irányelvvel szélesebb körben határozza meg a károkozó fogalmát, illetve egy szigorított felelősségi rendszert – a károkozó vétkességétől független –, úgynevezett objektív felelősségi formát alkalmaz, amely nem vizsgálja még védett fajokban és természetes élőhelyekben okozott károk esetében sem a károkozó vétkességét (gondatlanságát vagy szándékosságát).

Az irányelv környezeti kár fogalma jóval tágabb, mint a Kvt. korábbi környezetkárosodás fogalma volt, kiterjed ugyanis a természetben, vizekben, talajban okozott károkra egyaránt. A jogharmonizációval változott tehát a Kvt. fogalomrendszere, így a környezetkárosodás fogalma, továbbá új fogalmak jelentek meg, úgymint környezetkárosodást megelőző intézkedés, helyreállítási intézkedés, környezeti elem által nyújtott szolgáltatás. Módosultak továbbá a természetvédelmi és a vízjogi szabályokban is a definíciók, így megjelent a természetben okozott károsodás, a felszíni vízben okozott károsodás, a felszín alatti vizekben okozott károsodás, valamint a földtani közegben okozott károsodásfogalma, melyek mind az irányelv végrehajtását szolgálják.

A legjelentősebb mértékben a közigazgatási jogi felelősség körébe tartozó szabályok változtak, illetve kerültek részletesen kidolgozásra az irányelv alapján. Ezek elsősorban megelőző és helyreállítási intézkedésekre vonatkozó rendelkezéseket foglalnak magukba.

Környezethasználó kötelezettségei a Kvt. alapján a megelőzés, az abbahagyás, a tájékoztatás, a kárenyhítés, a kárelhárítás, a további károsodás megakadályozása, továbbá (a) elsődleges helyreállítási intézkedésként az eredeti állapot helyreállítása, (b) kiegészítő helyreállítási intézkedésként a károsodott környezeti elemet erre alkalmas környezeti elemmel, illetve a környezeti elem által nyújtott szolgáltatást erre alkalmas környezeti elem által nyújtott szolgáltatással pótolni, (c) kompenzációs helyreállítási intézke-

implementation of the directive. Act LIII of 1995 on the general rules of environment protection (hereinafter Kvt. according to the Hungarian abbreviation) in its § 101 it lays down, if anybody endangers, contaminates or damages the environment by action or failure, shall be responsible for it. Therefore, the national law prescribes the definition of the damager wider, and applies a stricter, objective liability system independently from fault or negligence.

Definition of environmental damage in the directive is a great wider compared to the one in the Kvt., as it is applied to damages caused to nature, water, soil. In the course of harmonization the definitions of Kvt. have changed, ie. environmental damage, and new definitions have been initiated like preventing measures of environmental damages, remedying provisions, service given by environmental factor. Definitions in the nature protection, water regulation have been also amended. Therefore new definitions were the following serving the implementation of directive: damage caused to the nature, inland surface water, and to the groundwater, surface.

Rules regarding the administrative legal liability have been changed the most notably, and have been worked out in details. These include first of all provisions regarding preventing and remedying measures.

Obligations of the nature user are according to the Kvt. prevention, discontinuation and giving information, minimizing damage, hindering damage cause, furthermore as first remedying measure *in integrum restitutio*, as substitute measure the damaged natural element shall be restored by appropriate natural element and the same shall happen in the case of service provided by environmental element. As compensational restorative measure the nature user shall take all necessary actions till the end of the restorative

désként pedig köteles megtenni mindazon intézkedéseket a helyreállítási intézkedések befejezéséig, amelyek a károsodott környezeti elem vagy a környezeti elem által nyújtott szolgáltatás hiánya ideiglenes pótlásához szükséges, (d) végül pedig a költségviselés.

Környezetvédelmi hatóság megelőző, helyreállító intézkedések megtételére kötelez, illetve ezeket maga is megteheti, vagy mással elvégeztetheti, továbbá szükség esetén dönt a helyreállítás sorrendjéről. A hatóság információszolgáltatásra is kötelezheti a környezethasználót. Jogerősen megállapított környezetkárosítás esetén a környezetvédelmi hatóság a helyreállítási intézkedés megtételére kötelező határozatában elidegenítési és terhelési tilalmat rendel el a helyreállítási intézkedés megtételére kötelezett személy azon ingatlanaira, amelyek a helyreállítási intézkedés költségeinek előreláthatólag finanszírozandó összegére kellő fedezetet nyújtanak. Ha a környezetkárosodást megelőző, illetve a helyreállítási intézkedés költségeit a környezethasználó helyett a központi költségvetés finanszírozta, a környezetvédelmi hatóság a finanszírozott költségek összegének erejéig a környezethasználó ingatlanvagyonára a Magyar Állam javára jelzálogjog, ennek biztosítására pedig elidegenítési és terhelési tilalom bejegyzését rendeli el.

Az irányelv jogharmonizációja nem hozott változást a társadalmi részvételre vonatkozó szabályokat illetően, így ezekben az ügyekben a Kvt., illetve a természetvédelmi törvény (Tvt.) meglévő rendelkezései az irányadók. Ezek alapján mind a természetes személyek, mind a társadalmi szervezetek jogosultak környezetveszélyeztetés, károsítás, és szennyezés esetén fellépni, de a civil szervezetek szélesebb körű jogosítványokkal (ügyféli jogállás, illetve perindítási lehetőség) rendelkeznek. A nyugati államokban már bevett gyakorlat, hogy a gazdálkodókat arra kötelezik, hogy baj esetére céltartalékot képezzenek. A veszélyes tevékenységet folytatók biztosítékadására több lehetséges megoldás is létezik, amely lehet kötelező vagy önkéntes jellegű. A környezeti biztosítások célja minden esetben ugyanaz, garanciát teremt egy esetleges környezetszennyezés

measures, which are necessary to compensate the services provided by the nature element temporarily. Finally nature user is also obliged to bear the costs.

The environmental office obliges to take preventive and remedying measures by itself or by other means, and decides on the sequence of restoration. The office can oblige the user to give information. If environment damage is decided bindingly, the environment protection office may order prohibition of alienation and encumbrance on real estates of the person obliged to restore, which serve as cover for the costs of restoration. If these costs were financed by the central budget, the environment protection office may register mortgage on the real estates of the user in favour of the Hungarian State, and for ensuring it also orders the registration of prohibition of alienation and encumbrance.

Harmonization of the directive has not changed anything regarding regulations of public participation, and provisions of Kvt. and the act on the nature protection shall apply. Accordingly, natural persons, civil organizations are entitled to take the necessary measures in the case of environment endanger, damage and contamination (client status and possibility to file a case). In the western countries it is already feasible, that farmers are obliged to spare. Those who carry out dangerous activity can give assurance in more ways, which may be obligatory or voluntarily. Aim of this environmental assurance is to give guarantee for stopping the consequences of a possible environment endangering and at the same time it means a sort of economic influence on the decrease of environment contamination. Initiation of the

következményeinek felszámolásához, és egyúttal gazdasági befolyást jelent a környezeti terhelés csökkentésére. A kötelező felelősségbiztosítás bevezetése megoldást jelentene arra a problémára is, hogy a környezetszennyezést okozó vállalatok csődöt jelentve mentesüljenek az általuk okozott károk felszámolása alól.

A Környezetvédelmi törvény 101. § (4) bekezdése szerint „a környezethasználó – külön jogszabály szerint – tevékenysége megkezdéséhez kötelezhető környezetvédelmi biztosíték adására, céltartalék képzésére vagy felelősségbiztosítás megkötésére”. Ez a jogszabály teremti meg a környezeti felelősségbiztosítás jogi alapjait Magyarországon. Jelenleg a jogszabályi hiányosság miatt nincs az egyes cégek tevékenységéhez igazított kötelező környezetvédelmi felelősségbiztosítás, a szennyező azonban az okozott környezetkárosodásért, vétkességére való tekintet nélkül, objektív alapon felel Magyarországon is. Más jogszabályok is előírják környezetvédelmi biztosíték képzését, így a természetvédelméről szóló 1996. évi LIII. törvény és a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény. A részletes szabályozást valamennyi említett jogszabály külön kormányrendeletben írja elő szabályozni, az erről szóló kormányrendelet azonban még nem született meg, bár tervezete már elkészült és jelenleg vita folyik róla.

Magyarországon általában balesetszerű fedezetre kötnek biztosítást, de míg az olajkitörés balesetszerű, a szivárgás már folyamatos káreseménynek számít. A biztosítási szerződések többsége csak a kártalanítás költségét fedezi, azaz a kifolyt szennyezőanyag eltávolítását, a környezetben okozott kár helyreállítását nem. A fedezet azonban csak abban az esetben lép életbe, ha egy harmadik személy kárigényt nyújt be, ugyanis Magyarországon a saját kár és a harmadik személynek okozott kár fogalmát ismeri a biztosítás, a környezet, illetve környezeti hatóság viszont egyik alá sem tartozik

Az állam feladata a környezetszennyezés szabályozásában meglehetősen összetett. A megelőző (preventív) intézkedések mellett foglalkoznia kell a már szennyezett területek kármentesítésével. Megelőzőként feladata a

obligatory liability insurance would be a solution so that the companies causing contamination could not avoid taking responsibility because of insolvency.

§ 101 Sec. 4 of the Act on environmental protection the nature user, in order to be able to start its activity, may be obliged to give environmental protection assurance, to spare or conclude a liability contract. This law establishes the legal background of environmental liability assurance in Hungary. Because of the lack of regulation nowadays environmental liability protection does not exist, but the polluter holds an objective responsibility for damaging the environment in Hungary. Other regulations prescribes to spare assurance, like Act LIII of 1996 on nature protection, Act XLIII of 2000 on waste management. Detailed regulation is prescribed in government order, which has not been created yet, though its draft has already been worked out and is currently under discussion.

Usually insurance in Hungary is concluded for cover of having accident nature, but as far as oil eruption is accidental, leak counts as a continuous damage. Most of the insurance contracts only cover the costs of compensation, ie. removal of the contaminating material, restoration of the damages caused to the nature is not involved. Cover can play a role if third party files a case having claim for damage. In Hungary insurance acknowledges the definition of own damage and damage caused to third person, and nature and natural office does not fall within their scope.

Task of the state in the regulation of environment contamination is complex. Besides the preventive measures it must deal with restoration of the damages on contaminated areas. As preventive measure its tasks are establishment of the legal

jogszabályi háttér kialakítása, a környezet-szennyezések szankcióinak szigorítása, a hatósági ellenőrzés és a környezeti és egészségügyi kultúra fejlesztése. A megelőzésnél fontos magukra a szennyezőkre, a vállalatokra is hatást gyakorolni, hogy tevékenységük során a környezetkímélő megoldásokat részesítsék előnyben.¹¹

Az állam a megelőzést gazdasági és jogi eszközökkel ösztönözi, az alábbiak szerint: (a) Közvetlen (adminisztratív) eszközök: jogszabályok, normák megadása, a tevékenység engedélyhez kötése, bírságolás, stb. (b) Közvetett (gazdasági) eszközök:¹² környezetterhelési adók, díjak kivetése, igénybevételi járulékok, termékdíjak, betétdíjak, támogatások, árszabályozás, szennyezői jogok kereskedelme, felelősségbiztosítás, környezetbarát termék megjelölése, stb. (c) Önkéntes megállapodások: az állam (vagy valamely hatóság) a vállalattal szerződésben fekteti le a vállalat környezetvédelmi kötelezettségét, cserébe az állam biztosítja, hogy a szerződésben foglaltaknál szigorúbb követelményeket nem ró a vállalatra.

A nem állami felelősségi körbe tartozó szennyezések és károk felelőseinek felkutatása és kármentesítésre kötelezése szintén az állam feladata.

5. Megújuló energia¹³

A fosszilis energiahordozók, a szén, a kőolaj, a földgáz az elmúlt évszázadban és napjainkban is jelentős helyet foglaltak, illetve foglalnak el az energiaellátás területén, bár szerepük kissé mérséklődik. Magyarország 2008. évi energiafelhasználásának négyötödét együttesen a fosszilis energiahordozók adták, ebből 39% a földgáz, 30% a kőolaj és 12% volt a szén részesedése. Az EU-27-ben a fosszilis energiahordozók felhasználásának aránya szinte ugyanannyi volt, mint hazánkban, különbség csak az energiahordozók szerinti összetételben volt.¹⁴

A megújuló energiaforrások hasznosítása egyre inkább előtérbe kerül a fosszilis energiahordozók árának folyamatos növekedése és a készletek csökkenése, valamint a nukleáris energiával kapcsolatos fenntartások miatt. Ennek ellenére,

background, making stricter the sanction system of environment contaminations, official control, and development of the environmental and health care culture. In the course of preventive measure it is important to influence the polluters, so that they favor environment friendly solutions while acting.¹¹

The state promoted prevention by means of economic and legal measures as follows: (a) direct measures (administrative): legal rules, norms, permission of actions, imposing fines, etc. (b) indirect measures (economic):¹² taxes putting burden on the environment, imposing fines, strain contributions, subventions, price regulation, sale of rights of the polluter, liability insurance, mark of environment friendly products etc, (c) voluntarily solutions: there is a contract between the state and the company on the environment protection requirements of the company, in return the state assures it would not impose stricter requirements on the company.

The state is also obliged to search for the responsible persons and compensate in fields not belonging to the state's responsibility.

5. Renewable energy¹³

The fossil energy sources, coal, crude oil, natural gas has had a significant role in the last century and nowadays in the field of energy supply, though their role has been mitigated. In Hungary, in 2008 4/5 of energy use was fossil energy sources, 39% natural gas, 30% crude oil, 12% coal. Use of fossil energy sources was the same in EU 27 as in Hungary, difference was in the distribution.¹⁴

Renewable sources have been favored to fossil energy sources because of price increase, store decrease, and maintenance of nuclear energy. Besides this in Europe renewable energy sources has been increasing little by little, in 2007 it was

európai méretekben meglehetősen szerény, bár növekvő a részesedésük az összes energiafelhasználásból, az unió 27 országában 1997-ben 5,4%, tíz évvel később 7,8% volt. A megújuló energia felhasználásának aránya Magyarországon 2007-ben 5,3% volt, ami az unió átlagának több mint kétharmada.

Magyarországon döntő többségben a biomasszának és mellette még a geotermikus energiatermelésnek van nagyobb jelentősége, amittől lényegesen elmarad a többi megújuló energiaforrásunk. A biomassza a mezőgazdaságból, erdőgazdálkodásból és ezekhez a tevékenységekhez közvetlenül kapcsolódó iparágakból származó termékek, hulladékok, valamint az ipari és települési hulladékok biológiailag lebontható részét jelenti. A hazai teljes biomassza-készlet 350–360 millió tonnára becsülhető, amelynek tized részét használjuk fel energetikai célokra, ami megújuló energia-termelésünk közel 92%-át adja. A biomassza egyik terméke a biogáz rendkívül sokoldalúan felhasználható: fűtési célra, villamos- és hőenergia-termelésre, illetve tisztított (biodízel) formában üzemanyagként.¹⁵

6. Fenntartható mezőgazdaság¹⁶

A fejlettebb országokban, és már hazánkban is, nem elhanyagolható azon csoportok aránya, akiket 'zöld fogyasztóként' jellemezhetünk. Ők azok az aktívan környezettudatos állampolgárok, akik pénzük elköltésénél is előnyben részesítik a környezetbarát termékeket, szolgáltatásokat és befektetéseket. A környezetközpontú ipari működés előfeltétele a motiváció, a környezettudatos ügyfelek (befektetők) kiszolgálása, megnyerése, amelyhez mindenképpen szükséges az ilyenek létezése is. A társadalom köreiben ennek a tudatosságnak el kell érnie egy szintet, hogy a környezetvédelem megfelelő prioritású legyen.

Az 1990-es évek első felében a GDP-vel párhuzamosan az ipari termelés és a mezőgazdaság kibocsátása is jelentős mértékben visszaesett. A mezőgazdaság, az ipari termelés és az építőipar részaránya csökkent, míg a szolgáltatásoké

5,4%, 10 years later 7,8%. Use of renewable was 5,3% in 2007, which was 2/3 of the EU average.

In Hungary biomass and geothermic energy has more significant role, and other renewable energy sources have far less importance. Biomass derives from products, wastes of agriculture, forestry, and activities belonging to these industrial branches, and also means biological usable industrial and regional waste. There is an estimated 350-360 million tons biomass stock in Hungary, of which 10% is used for energy, which forms 92% of our renewable energy sources. One product of biomass is bio gas, which can be utilized in many ways: heating, electricity, geothermic energy, and fuel as bio-diesel.¹⁵

6. Sustainable agriculture¹⁶

There is a great number of 'green consumers' in Hungary, and in the developed countries as well. They are 'environment friendly' citizens, who prefer environment friendly products, services and investments while spending. Precondition of having an environment centered industry is motivation, serve and win environment friendly investors. In order to have appropriate priority of the environment in the society this awareness must be reached.

In the first part of the 1990's parallel with the GDP industrial production and agriculture had been also decreasing. The importance of agriculture, industrial production and building industry decreased, and the services increased.

jelentősen nőtt. A termelés visszaesése és a szolgáltatási szektor bővülése nagyban hozzájárult az erőforrás-felhasználás és a levegő- és vízszennyezés számottevő csökkenéséhez, valamint a mezőgazdasági kemikáliák használatának hirtelen zuhanásához ('környezeti ajándékhatás'). A korábbi 'környezeti fenyegetettség' egy része tehát megszűnt, vagy a környezetkárosító forrás megszűnésével (pl. nehézipar) vagy a környezetkárosító hatásuk mérséklődött jelentősen (tisztább technológiák, elkerülő utak, zajvédelem stb.). Azokon a területeken, ahol a bányászati és kohászati tevékenység visszafejlődött vagy megszűnt, ott a szennyezés is csökkent, azonban szociális deficit is jelentkezett.¹⁷

A 90-es évek végén újra megindult gazdasági növekedés nem járt együtt a hagyományos szennyezések korábbihoz hasonló mértékű növekedésével. Ez a szétválási folyamat a gazdasági és technológiai modernizáció, valamint az új típusú környezetvédelmi jogszabályok alkalmazásának eredménye. Az önkéntes vállalások terén meghatározó jelentőségűvé vált a vállalatok irányításában a Nemzetközi Szabványosítási Szervezet (ISO) ISO 14001 környezetirányítási rendszerének alkalmazása. Az Unióhoz történő csatlakozásig átvettük az Európai Unió EMAS környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerét, és kiépítettük annak intézményét. A környezetvédelem önkéntes eszközei közé sorolható környezetbarát termékjelölés (ökocímke) jogi szabályozása és gyakorlati alkalmazása is tapasztalható Magyarországon. A hazai környezetpolitika ugyan létrehozta a környezetbarát termékek és szolgáltatások elterjedéséhez szükséges intézményi kereteket, de a fentiekben jellemzett társadalmi környezetben, számottevő erőforrások nélkül a jelentős eredmények elmaradtak (ez azonban a legtöbb európai országról hasonlóképpen elmondható).¹⁸

Az EU környezeti szabályozásának az átvétele lehetővé tette a hatékony környezetpolitikai beavatkozást. Ennek következtében a termelői oldalon kedvező változások zajlottak le, a jogszabályok átvétele azonban a fogyasztói magatartást csak gyengén befolyásolta. A

The production decrease and service sector increase have contributed to the decrease of resource use, air and water pollution, and of the agricultural chemicals. Some part of the earlier 'environment threatens' ended because of the end of the environment damaging source (for example heavy industry) or their environment damaging effect was mitigated greatly (cleaner technology, detours, noise protection). On those areas, where mining and metallurgy ended or did not develop, the pollution decreased, but social deficit emerged as well.¹⁷

At the end of the 1990's economic development also started, but was not followed by the increase of traditional pollution similar to the earlier degree. The partition was result of the economic and technological modernization, and of the application of new kind of environment protection rules. Application of ISO 14001 became significant part of the company management. Till the accession to the EU environmental protection management and authentication of EMAS was taken over, its system was built up. Voluntary measures of environment protection can be legal regulation and practical application of environment friendly labeling (eco-label) in Hungary. Though institutional conditions of spreading environment friendly products and services were also created, but because of lack of significant resources great results could not be reported (this is true in the case of more European countries).¹⁸

Effective interference of the environment policy was made possible by the EU environment regulation. As a result of this there were changes on the side of producers, but implementation of the rules slightly changed the consumer behavior. After the transformation of regime in the middle

fenntarthatósági szempontoknak megfelelő termékek és szolgáltatások előállítása és fogyasztása Magyarországon a rendszerváltást követően, a kilencvenes évek közepén megkezdődött, de jelentős fejlődést a mai napig nem tapasztalhatunk, pedig a biogazdálkodásban hazánkban komoly tartalékai vannak, tekintettel jó mezőgazdasági adottságainkra, őshonos állatfajtáinkra. A lakosság környezeti tudatosságának az alacsony volta és jelentős részének gyenge anyagi helyzete (s emiatt érzékeny fogyasztói magatartása), társulva az olcsó tömegtermékek áradatával nem teszi lehetővé a környezetbarát termékek népszerűvé válását, általános elterjedését.¹⁹

Magyarország 2002 óta az agrár-környezetgazdálkodás (AKG) területén több környezetkímélő gazdálkodási formát támogat.²⁰ A környezet- és természetvédelmi szempontú mezőgazdasági földhasználat szempontjából megkülönböztetünk horizontális és zonális intézkedéseket, programokat. A termőhelyi adottságokhoz igazodó környezettudatos gazdálkodási módok közé tartozik többek között az ökológiai gazdálkodás, a vizes élőhelyek fenntartása és megőrzése, valamint az extenzív gyepgazdálkodás is. Az AKG keretén belül lehetőség van térségi (zonális) programok felvállalására is, melyek speciálisan a talaj és a vízvédelem céljainak teljesülését szolgálják az erre kijelölt területeken. A Natura 2000 hálózat, illetve a hozzá kapcsolódó földhasználat szintén a természeti erőforrások megőrzéséhez járul hozzá, az ország csaknem 2 millió hektárján. Az agrár-környezetgazdálkodási, ill. vidékfejlesztési támogatásban részesülő területek 2002-től folyamatosan növekednek.²¹ Az európai közösségi jelentőségű Natura 2000 területek mintegy 1,96 millió hektárt tesznek ki, mely az ország területének közel 21%-a. A magyarországi Natura 2000 területek kiterjedésének 38,5%-a egyéb jogszabályok alapján országos szintű védeltséget élvez. Országos jelentőségű védett területeink csaknem fele erdő, ez erdőterületeink ötödét jelenti. Ám a Natura 2000 területek kijelölésével a valamilyen szintű védelem alatt álló erdők aránya közel a duplájára, 36%-ra emelkedett. Az unió ökológiai hálózatának, a Natura 2000-nek kü-

of the 1990's production and consumption of products and services complying with the sustainable development's concept started, but great change has not happened, though bio-farming has great stocks regarding our good agricultural conditions and native species. Because of low environment public awareness, their bad financial situation (because of this their sensitive consumer behavior) and cheap mass production environment friendly products can not be popular and generally accepted.¹⁹

Since 2002 Hungary has been supporting more environment friendly farming form in the field of Agrarian- Environment Husbandry (AEH).²⁰ There are horizontal and zonal programs regarding agricultural land use with environment and nature protection considerations. This kind of husbandry is ecological land use, maintenance and preservation of water habitats, extensive lawn framing. Within AEH one can undertake regional programs, which serve the realization of soil and water protection at the designated areas. Natura 2000 network, and the land use belonging to this also contribute to the preservation of natural resources in 2 million ha of the country. The areas supported by agrarian environment farming and rural development subventions have been decreasing since 2002.²¹ Natura 2000 areas having significance at the EU level counts 1,96 million ha, 21% of the whole country. 38,5% of the Natura 2000 areas enjoy protection at national level according to several legal regulations. Half of our national protected areas forest, this equals one fifth of our forestry. Though, forest rate increased to 36% because of the appointment of Natura 2000 areas. The special bird and nature preservation areas of the Natura 2000 counts about 1,95 million ha, one fifth of the country. This area appointment surpasses the union average because of our unique natural resources, and their good condition. Directives of Natura 2000 brought a sort of openness into the Hungarian nature protection, as far as some forms of farming can be continued. Farmers are bound

lönleges madárvédelmi és természetmegőrzési területei mintegy 1,95 millió hektárt tesznek ki, az ország területének ötödét. Hazánk egyedülálló természeti adottságai és azok sok uniós tagénál jobb megőrzöttsége folytán a hazai területkijelölés nagysága meghaladja az uniós átlagot. A Natura 2000 irányelvei egyfajta nyitottságot hoztak a magyar természetvédelemben, amennyiben a kijelölt területeken a gazdálkodás bizonyos formái továbbra is folytathatók. A gazdálkodókat szigorú kezelési terv köti, továbbá bizonyos tevékenységek – a nád és a vízi növények vágása, a növényvédő szerek használata, a vadászat, a halászat és a turisztikai tevékenység – csak engedéllyel és ellenőrzések mellett végezhetők. Ugyanakkor komoly lendületet adhatnak a vidék lehetőségeinek jobb kiaknázásához, a fenntartható fejlődés kivirágzásához, amelynek már létező és valódi kiteljesedésre méltó területei az ökoturizmus, a falusi vendéglátás és a biotermelés. A biotermelés előnyei egyéni és közösségi szempontból egyaránt számosak. A biotermékek kiváló beltartalmi értékei, jó minősége és íze növeli élvezeti értéküket. Ám az, hogy növényvédő szer felhasználása nélkül termesztik őket a génmódosított fajták kizárásával, továbbá, hogy a feldolgozás során adalékanyagokat nem alkalmaznak, egészségünket is védi.²² A szabad állattartás nemcsak finomabb húst eredményez, de feloldja a fenntartható fejlődés és a nagyüzemi állattartás közötti ellentmondást is. Ugyanakkor a környezet- és természetbarát termelési mód, a munkahelyteremtés és az export lehetősége növeli a társadalmi előnyöket.

Annak ellenére, hogy Magyarországon az uniós átlagnál (24%) jóval nagyobb (47%) a növénytermesztésre használt terület aránya, a biotermelés és a biotermékek gyártása terén nem történt nagy áttörés. A magyar biotermékeknek ugyanakkor szinte korlátlan felvevőpiaca van Európában, amit – csakúgy, mint a hazai piacot – a válság sem igazán érintett. A termékek vásárlói ugyanis egyrészt egészségi okokból kényszerülnek a fogyasztásukra, másrészt az egészséges életmód olyan hívei, akiknek az ár általában nem számít. A termelők tevékenységének szabályozása 2009-ig rendkívül bonyolult és átláthatatlan volt, ami a 2011-ben harmadik évében tartó 5 éves támogatási

to strict farming plans, and some activities can be carried if permitted and controlled, like reed and water plants cut, use of pesticide, hunt, fishing and tourism. These can motivate to live with the possibilities in the country, to realize sustainable development, of which areas are: eco tourism and bio production. Advantages of bio production are several from the individual and communal point of view. Values of their excellent content, their good quality improve their value. But their production without pesticide excluding GMOs protects our health as well.²² Free animal husbandry results better meat, but dissolves the contradiction between sustainable development and animal husbandry in big plants. However, social advantages are improved by environment and nature friendly farming, job creations and export. There was not a great breakthrough in the field of bio production and bio products despite the fact that the areas used for planting are greater (47%) than in the EU (24%).

Hungarian bio products have an unlimited market in the EU, which was not effected by the recession, neither was the Hungarian market. Customers consume them because of health reasons, and they are fond of healthy life and therefore price is not taken into consideration. Regulation of farming was very complicated and unclear till 2009, which in 2011 was simplified. It is third year in the 5-year-subvention period.

periódusban egyszerűsödött.

Lábjegyzet

- ¹ A tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.
- ² OLAJOS István: A fenntarthat fejlődés In: OLAJOS (szerk.): *Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 20-26. p.
- ³ A stratégiáról lásd még HORVÁTH Zsuzsa: Fenntartható termelés, fenntartható fogyasztás az Európai Unió környezeti politikájában. In: BOBVOS Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 247-251. p.
- ⁴ OLAJOS: A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. In: CSÁK (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, 279-289. p.; OLAJOS: The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2006/1, 3-22. p.
- ⁵ OLAJOS István: A fenntartható fejlődés In: OLAJOS (szerk.): *Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 26. p.; See also OLAJOS: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 12-16. p.; A fenntarthatóság társadalmi dimenziója kapcsán lásd: VARGA Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer vizsgálata fenntarthatósági szempontból. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXV/2. (ann. 2007), 735-754. p.; VARGA Zoltán: A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága érdekében tett intézkedések Magyarországon és az Európai Unió más tagállamaiban. *Collega*, 2007/2-3, 189-193. p.; VARGA Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer pénzügyi fenntarthatóságának aktuális kérdései. *Doktoranduszok Fóruma 2007. november 13.* (ME – Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa), 235-240. p.; JAKAB Nóra: Gondolatok a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás

Footnotes

- ¹ This research was carried out as part of the TAMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project with support by the European Union, co-financed by the European Social Fund.
- ² OLAJOS István: A fenntarthat fejlődés In: OLAJOS (edit.): *Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 20-26.
- ³ About the startegy see HORVÁTH Zsuzsa: Fenntartható termelés, fenntartható fogyasztás az Európai Unió környezeti politikájában. In: BOBVOS Pál (edit.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, p 247-251.
- ⁴ OLAJOS: A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. In: CSÁK (edit.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, p 279-289; OLAJOS: The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2006/1, p 3-22.
- ⁵ OLAJOS István: A fenntartható fejlődés In: OLAJOS (edit.): *Vidékfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 26; See also OLAJOS: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 12-16; About socal dimension of the sustainability: VARGA Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer vizsgálata fenntarthatósági szempontból. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXV/2. (ann. 2007), p 735-754; VARGA Zoltán: A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága érdekében tett intézkedések Magyarországon és az Európai Unió más tagállamaiban. *Collega*, 2007/2-3, p 189-193; VARGA Zoltán: A magyar nyugdíjrendszer pénzügyi fenntarthatóságának aktuális kérdései. *Doktoranduszok Fóruma 2007. november 13.* (ME – Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa), p 235-240; JAKAB Nóra: Gondolatok a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás kapcsolatáról. *Studia*

kapcsolatáról. *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensis, Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8.*, Miskolc, Bíbor Kiadó, 2007, 149-168. p.; JAKAB Nóra: *A fogyatékosok kihívása a XXI. Században*. In: MANKOVITS Tamás – MOLNÁR Sándor Tamás – NÉMETH Sarolta (szerk.): *Tavaszi szél konferenciakiadvány. 2007 Társadalomtudományok*. Budapest, 2007, A Doktoranduszok Országos Szövetségének Kiadványa, 506-511. p.; JAKAB Nóra: New employment policies of disabled people. *Collega*, 2007/2-3, 285-288. p.; RAISZ Anikó: Az emberi jogok új kihívások előtt – avagy a globalizáció egyes kérdései, különös tekintettel a WTO-ra. *Collega*, 2006/2-3, 238-241. p.; SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem a Világkereskedelmi szervezet jogában. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 25-51. p.

⁶ A fenntarthatóság és támogatott döntéshozatalról JAKAB Nóra: Supported Decision Making. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Állam és Jogtudományi Kar Szekciókiadvány*, Miskolc, 13 November 2007, 67-72. p.

⁷ A bírósági gyakorlat a Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény) 98. §-t kiterjesztően értelmező Legfelsőbb Bíróság 1/2004-es jogegységi határozata alapján ma már ügyfélként vehetnek részt minden olyan ügyben, ahol a környezetvédelmi hatóságok szakhatóságként szerepelnek. A szervezetek részére így lehetővé vált a közreműködés az eddig tiltott építési, vízügyi, útügyi stb. eljárásokban is.

⁸ Lásd még CSÁK: A közös felelősség a környezeti fenntarthatóságban. In: TÓTHNÉ SZITA Klára (szerk.): *A fenntarthatóság aktuális kérdései*. Miskolc, 2005, Miskolci Egyetem Világ- és Regionális Gazdaságtani Intézet, 67-76. p.; BÁNDI Gyula: *Környezetjog*. Budapest, 2011, Osiris Kiadó.

⁹ Lásd még CSÁK Csilla: *Környezetjog*. I. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó; FODOR László: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar valamint Lícium Art; HORVÁTH Szilvia: Környezetvédelmi alapelvek, szerepük, funkciójuk. In: MIKLÓS László (szerk.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, Szegedi Egyetemi Kiadó.

¹⁰ SZILÁGYI Szilvia: *A szennyező fizet elve a környezetvédelemben*. Jog és felelősség – szimpóziuma a PPKE JÁK Jog- és Államtudományi Doktori

Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensis, Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8., Miskolc, Bíbor Kiadó, 2007, p 149-168; JAKAB Nóra: *A fogyatékosok kihívása a XXI. Században*. In: MANKOVITS Tamás – MOLNÁR Sándor Tamás – NÉMETH Sarolta (edit.): *Tavaszi szél konferenciakiadvány. 2007 Társadalomtudományok*. Budapest, 2007, A Doktoranduszok Országos Szövetségének Kiadványa, p 506-511; JAKAB Nóra: New employment policies of disabled people. *Collega*, 2007/2-3, p 285-288; RAISZ Anikó: Az emberi jogok új kihívások előtt – avagy a globalizáció egyes kérdései, különös tekintettel a WTO-ra. *Collega*, 2006/2-3, p 238-241; SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem a Világkereskedelmi szervezet jogában. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 25-51.

⁶ About sustainability and supported decision making see JAKAB Nóra: Supported Decision Making. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Állam és Jogtudományi Kar Szekciókiadvány*, Miskolc, 13 November 2007, p 67-72.

⁷ Judicial practice interprets § 98 of the Environment protection act widely according to the order of 1/2004 of the Supreme Court. Environment protection offices can be client in every case where they are authorities. Participation of organs became possible in this way in building, water, road processes.

⁸ See also CSÁK: A közös felelősség a környezeti fenntarthatóságban. In: TÓTHNÉ SZITA Klára (edit.): *A fenntarthatóság aktuális kérdései*. Miskolc, 2005, Miskolci Egyetem Világ- és Regionális Gazdaságtani Intézet, p 67-76; BÁNDI Gyula: *Környezetjog*. Budapest, 2011, Osiris Kiadó.

⁹ See also CSÁK Csilla: *Környezetjog*. Volume I. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó; FODOR László: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar valamint Lícium Art; HORVÁTH Szilvia: Környezetvédelmi alapelvek, szerepük, funkciójuk. In: MIKLÓS László (edit.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, Szegedi Egyetemi Kiadó.

¹⁰ SZILÁGYI Szilvia: *A szennyező fizet elve a környezetvédelemben*. Jog és felelősség – szimpóziuma a PPKE JÁK Jog- és Államtudományi Doktori Iskolájában (November

Iskolájában (2006 novembere)
www.jak.ppke.hu/hir/ias/20073sz/15.pdf.

letöltve: 2011. augusztus 20.

¹¹ NAGY, Zoltán: A társasági adó agrárjogot érintő speciális szabályai. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 311-316. p.

¹² NAGY, Zoltán: Támogatáspolitikai kérdések a környezetvédelem területén. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 73-87. p.; NAGY Zoltán: Környezetvédelmi adók a környezetvédelmi szabályozás rendszerében. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 87-105. p.

¹³ SZILÁGYI János Ede: Bevezetés az energijogba. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 143-153. p.; SZILÁGYI János Ede: Az energiaszektor egyes területeinek magyar szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, IX. fejezet, 1., 3. pontjai; OLAJOS István: Az energiaszektor egyes területeinek magyar szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 163-181. p.; See furthermore: BÓHM Judit: Energijog. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 128-131. p.

¹⁴ OLAJOS István: A megújuló energiaforrások és a kapcsolt energiatermelés. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 190-207. p.

¹⁵ KSH jelenti Gazdaság és társadalom 2009/5. Budapest 22-25.o. Központi Statisztikai Hivatal, 2009 ISSN 1219–6754.

¹⁶ RÉTI Mária: Az agrárpiac szabályozásának jogi eszközei Magyarországon. In: VASS János (szerk.): *Agrárjog*. Budapest, 1999, ELTE ÁJK Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, 226-234. p.; RÉTI: A Közös Agrárpolitika – Szerződéses alapok, célok. In: DOMÉ (szerk.): *Op. cit.* 456-474. p.; VASS: A magyar agrárpiaci rendtartás. In: DOMÉ (szerk.):

2006) www.jak.ppke.hu/hir/ias/20073sz/15.pdf. downloaded: 20 August 2011

¹¹ NAGY, Zoltán: A társasági adó agrárjogot érintő speciális szabályai. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 311-316.

¹² NAGY, Zoltán: Támogatáspolitikai kérdések a környezetvédelem területén. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 73-87; NAGY Zoltán: Környezetvédelmi adók a környezetvédelmi szabályozás rendszerében. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 87-105.

¹³ SZILÁGYI János Ede: Bevezetés az energijogba. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 143-153; SZILÁGYI János Ede: Az energiaszektor egyes területeinek magyar szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, Chapter IX, points 1, 3; OLAJOS István: Az energiaszektor egyes területeinek magyar szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 163-181; See furthermore: BÓHM Judit: Energijog. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 128-131.

¹⁴ OLAJOS István: A megújuló energiaforrások és a kapcsolt energiatermelés. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 190-207.

¹⁵ According to KSH in: Gazdaság és társadalom 5/2009. Budapest 22-25.p. Central Statistics Office, 2009 ISSN 1219–6754.

¹⁶ RÉTI Mária: Az agrárpiac szabályozásának jogi eszközei Magyarországon. In: VASS János (edit.): *Agrárjog*. Budapest, 1999, ELTE ÁJK Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, p 226-234; RÉTI: A Közös Agrárpolitika – Szerződéses alapok, célok. In: DOMÉ (edit.): *Op. cit.* p 456-474; VASS: A magyar agrárpiaci rendtartás. In: DOMÉ (edit.): *Op. cit.* p 539-553; WOPERA Zsuzsa: Certain Procedural Questions of Remedy Against

Op. cit. 539-553. p.; WOPERA Zsuzsa: Certain Procedural Questions of Remedy Against Agricultural Supports Decisions. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/6, 90-96. p.; ZSOHÁR András: A mezőgazdaság állami támogatási rendszerének főbb jellemzői és egyes problémái. *Gazdaság és Jog*, 1999/4, 20-23. p.; MIKÓ: Agrártámogatások EU-konform kifizetése és a hazai jogharmonizáció. *Gazdaság és Jog*, 2002/6, 20-25. p.; Az agrárfinanszírozásról lásd CSÁK Csilla: Az agrárfinanszírozás intézményrendszerének nemzetközi modelljei. *Szövetkezés*, 2001/2, 38-54. p.; CSÁK: A vidék finanszírozásának lehetőségei vidéki bankhálózat keretében. *Magyar Közigazgatás*, 2001/10, 632-636. p.; ERDŐS Éva: A pénzügyi jog fejlődési tendenciái a XXI. században. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXII. (ann. 2004), 213-231. p.; NAGY Zoltán: *A faktoring*. Budapest, 2009, HVG-ORAC, 163-217. p.; – Az adózás speciális agrárvonatkozásairól lásd NAGY: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, 309-326. p.; NAGY: Az agrárszektor különleges adójogi szabályozásának alapkérdései. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 306-322. p.; a speciális agrárhitelezésről lásd továbbá CSÁK: Agrárhitelezés. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 323-337. p.; CSÁK: Az agrárhitelezés intézményrendszerének nemzetközi modelljei. In: CSÁK (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, 83-90. p.; CSÁK: A takarékszövetkezetek jelene és jövője az integrációs kapcsolatok tükrében. *Gazdaság és Jog*, 2000/1, 11-14. p.; SZILÁGYI János Ede: A magyar agrárszabályozás helye az európai mezőgazdasági üzemekre vonatkozó jogalkotási tendenciák tükrében (XIX. századtól napjainkig). *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 7/2. (ann. 2006), 231-233. p.; és SZILÁGYI János Ede: The Position of the Hungarian Agricultural Legislation in the Tendencies of the Legislation Concerning the European Agricultural Holdings. *European Integration Studies*, Miskolc, Volume 7. Number 2. (ann. 2009), 17-19. p.

¹⁷ SZILÁGYI János Ede: A Közös Agrárpolitika

Agricultural Supports Decisions. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/6, p 90-96; ZSOHÁR András: A mezőgazdaság állami támogatási rendszerének főbb jellemzői és egyes problémái. *Gazdaság és Jog*, 1999/4, p 20-23; MIKÓ: Agrártámogatások EU-konform kifizetése és a hazai jogharmonizáció. *Gazdaság és Jog*, 2002/6, p 20-25; About the financing of agriculture see CSÁK Csilla: Az agrárfinanszírozás intézményrendszerének nemzetközi modelljei. *Szövetkezés*, 2001/2, p 38-54; CSÁK: A vidék finanszírozásának lehetőségei vidéki bankhálózat keretében. *Magyar Közigazgatás*, 2001/10, p 632-636; ERDŐS Éva: A pénzügyi jog fejlődési tendenciái a XXI. században. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXII. (ann. 2004), p 213-231; NAGY Zoltán: *A faktoring*. Budapest, 2009, HVG-ORAC, p 163-217; – About the special agricultural taxation see NAGY: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, p 309-326; NAGY: Az agrárszektor különleges adójogi szabályozásának alapkérdései. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 306-322; about the special credit system see furthermore CSÁK: Agrárhitelezés. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 323-337; CSÁK: Az agrárhitelezés intézményrendszerének nemzetközi modelljei. In: CSÁK (edit.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, p 83-90; CSÁK: A takarékszövetkezetek jelene és jövője az integrációs kapcsolatok tükrében. *Gazdaság és Jog*, 2000/1, p 11-14; SZILÁGYI János Ede: A magyar agrárszabályozás helye az európai mezőgazdasági üzemekre vonatkozó jogalkotási tendenciák tükrében (XIX. századtól napjainkig). *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 7/2. (ann. 2006), p 231-233; és SZILÁGYI János Ede: The Position of the Hungarian Agricultural Legislation in the Tendencies of the Legislation Concerning the European Agricultural Holdings. *European Integration Studies*, Miskolc, Volume 7. Number 2. (ann. 2009), p 17-19.

¹⁷ SZILÁGYI János Ede: A Közös Agrárpolitika 2003-as reformja – útban a teljes szétválasztás felé. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica*

2003-as reformja – útbán a teljes szétválasztás felé. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXIII/2. (ann. 2005), 561-576. p.; SZILÁGYI János Ede: A KAP piacsabályozási pillére. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, 368-386. p.; SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem az Európai Unió jogban. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 51-73. p.; RAISZ Anikó: Környezetvédelem a Nemzetközi jogban. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 9-25. p.

¹⁸ OLAJOS István: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 208-224. p.; OLAJOS István – RAISZ Anikó: The Hungarian National Report on Scientific and Practical Development of Rural Law in the EU, in States and Regions and in the WTO. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, 39-42., 44-45. p. A magyar agrárium európai integrációjáról lásd még SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy, new rules of WTO and regional equilibrium. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, 3-18. p.; and SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy. In: ANGIAL Zoltán et al.: *Public Policies of the European Union*. Târgu – Mureș, 2008, Editura Universităţii „Petru Maior”, 88-104. p.

¹⁹ Lásd még CSÁK Csilla: *Környezetjog*. I. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 15-16. p.; PUTH: *Der Umweltschutz im Recht der WTO*. Nomos Verlag, 2005, Baden-Baden, 12-14. p.; SZILÁGYI János Ede: WTO-jog és környezetvédelem. In: BOBVOS Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 486-491. p.

²⁰ Lásd OLAJOS István: Cohesion Policy. In: ANGIAL Zoltán et al.: *Public Policies of the European Union*. Marosvásárhely, 2008, Editura Universităţii „Petru Maior”, 132-133. p.; HORVÁTH Szilvia: Az Európai Unió környezeti pénzforsásai. In: MIKLÓS László (szerk.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, Szegedi Egyetemi Kiadó, 68-71. p.; a környezetvédelem érvényesüléséről más (pl. mezőgazdasági) támogatások esetén lásd OLAJOS István: Környezetvédelmi szempon-tok érvényesülése az

et Politica, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus: XXIII/2. (ann. 2005), p 561-576; SZILÁGYI János Ede: A KAP piacsabályozási pillére. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, p 368-386; SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem az Európai Unió jogban. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 51-73; RAISZ Anikó: Környezetvédelem a Nemzetközi jogban. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 9-25.

¹⁸ OLAJOS István: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 208-224; OLAJOS István – RAISZ Anikó: The Hungarian National Report on Scientific and Practical Development of Rural Law in the EU, in States and Regions and in the WTO. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, p 39-42, 44-45. About the European integration of the Hungarian agriculture see also SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy, new rules of WTO and regional equilibrium. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, p 3-18; and SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy. In: ANGIAL Zoltán et al.: *Public Policies of the European Union*. Târgu – Mureș, 2008, Editura Universităţii „Petru Maior”, p 88-104.

¹⁹ See also CSÁK Csilla: *Környezetjog*. Volume I. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 15-16; PUTH: *Der Umweltschutz im Recht der WTO*. Nomos Verlag, 2005, Baden-Baden, p 12-14; SZILÁGYI János Ede: WTO-jog és környezetvédelem. In: BOBVOS Pál (edit.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, p 486-491.

²⁰ See OLAJOS István: Cohesion Policy. In: ANGIAL Zoltán et al.: *Public Policies of the European Union*. Marosvásárhely, 2008, Editura Universităţii „Petru Maior”, p 132-133; HORVÁTH Szilvia: Az Európai Unió környezeti pénzforsásai. In: MIKLÓS László (edit.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, Szegedi Egyetemi Kiadó, p 68-71; realisation of environment protection in the case of subventions see: OLAJOS István: Környezetvédelmi szempon-tok érvényesülése az agrár-támogatásokban. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 89-96. About the procedural rules of rural development

agrár-támogatásokban. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 89-96. p.; A vidékfejlesztési támogatások eljárási kérdéseiről lásd OLAJOS: A vidékfejlesztéshez kapcsolódó támogatási eljárás. In: OLAJOS (szerk.): *Videkfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 94-119. p.; Az egyes támogatásokról lásd: CSÁK Csilla: A vidékfejlesztés foglalkoztatási és szociális kérdései. In: OLAJOS István (szerk.): *Videkfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 122. p.

²¹ ERDŐS Éva: Az állami támogatások jogi szabályozásának anomáliái. In: ERDŐS Éva (szerk.): *Pénzügyi jogot oktatók konferenciái (2006-2009)*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 132-133. p.; V.ö. ERDŐS Éva: Gondolatok a pénzügyi jog jogági fejlődéséről. In: JAKAB András – TAKÁCS Péter (szerk.): *A magyar jogrendszer átalakulása (1985/1990-2005)*. Volume II. Budapest, 2007, Gondolat – ELTE ÁJK, 818-823. p.; MIKLÓS László (szerk.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, SZTE ÁJK JATE Press, 64. p. Az önkormányzati kiadások leggyakoribb céljai: (a) helyi környezetvédelmi feladatok és közszolgáltatások ellátása, (b) települési környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése, (c) önkormányzati tulajdonú, vagy kezelésű intézmények fenntartása, (d) helyi természeti és kulturális értékek megőrzésének költségei.

²² OLAJOS István: A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 73. p.; BÉZI-FARKAS Barbara – JASINKA Anita: A géntechnológiai tevékenység szabályozása. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, 490-491., 494. p. A koegzisztenciáról lásd: TANKA Endre: Adalékok a génmódosított növények hazai köztermeszthetőségéhez. *Gazdaság és Jog*, 3/2007, 20-26. p.; TANKA: Génügy, élelmiszer-biztonság, alkotmányos jogvédelem. *Gazdaság és Jog*, 9/2005, 20-26. p.; TANKA: Alkotmányos bástya a génhadjárat ellen. *A falu*, 1/2005, 37-49. p.; SZILÁGYI János Ede: A géntechnológia jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 120-123. p.; SZILÁGYI János Ede: A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/2, p 49-51.

subventions see OLAJOS: A vidékfejlesztéshez kapcsolódó támogatási eljárás. In: OLAJOS (edit.): *Videkfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 94-119; About subventions see: CSÁK Csilla: A vidékfejlesztés foglalkoztatási és szociális kérdései. In: OLAJOS István (edit.): *Videkfejlesztési politika és támogatásának joga*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 122.

²¹ ERDŐS Éva: Az állami támogatások jogi szabályozásának anomáliái. In: ERDŐS Éva (edit.): *Pénzügyi jogot oktatók konferenciái (2006-2009)*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 132-133; V.ö. ERDŐS Éva: Gondolatok a pénzügyi jog jogági fejlődéséről. In: JAKAB András – TAKÁCS Péter (edit.): *A magyar jogrendszer átalakulása (1985/1990-2005)*. Volume II. Budapest, 2007, Gondolat – ELTE ÁJK, p 818-823; MIKLÓS László (edit.): *Környezetjog*. Szeged, 2008, SZTE ÁJK JATE Press, p 64. Most frequent aims of the self-government expenditures: (a) taking care of local environment protection tasks and public services, (b) improvement of the local environment protection infrastructure, (c) maintenance of the institutions of the self-government, (d) expenses of maintenance of local natural and cultural values.

²² OLAJOS István: A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 73; BÉZI-FARKAS Barbara – JASINKA Anita: A géntechnológiai tevékenység szabályozása. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, p 490-491, 494. About coexistence: TANKA Endre: Adalékok a génmódosított növények hazai köztermeszthetőségéhez. *Gazdaság és Jog*, 3/2007, p 20-26; TANKA: Génügy, élelmiszer-biztonság, alkotmányos jogvédelem. *Gazdaság és Jog*, 9/2005, p 20-26; TANKA: Alkotmányos bástya a génhadjárat ellen. *A falu*, 1/2005, p 37-49; SZILÁGYI János Ede: A géntechnológia jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 120-123; SZILÁGYI János Ede: A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/2, p 49-51.

Szemle, 2011/2, 49-51. p.

dr. GYURÁN Ildikó – Dr. OLAJOS István, PhD
doktorjelölt – egyetemi docens
Miskolci Egyetem

Ildikó GYURÁN – Dr. István OLAJOS
PhD student – associate professor
University of Miskolc

**Magyar Nemzeti Jelentés – Földhasználat és
földvédelem a tagállamok jogában**

**The Hungarian National Report on Rural
Use and Protection of Land in the
Countryside**

I. Rész

Magyarország 2004. május 01-től tagja az EU-nak.¹ Korábban, mint mezőgazdasági nagyhatalom, mezőgazdasági szerepe egyre csökken az unión belül is (lásd cukorrépa termelés visszaszorítása). Mint uniós tagállam, természetesen a KAP elsődlegessége mentén alkotja meg jogszabályait, melyek már egy jogharmonizációs folyamat eredményei. A környezetpolitika közös politikává válásával meg kellett határoznunk azon szempontokat, melyek alapján kivontunk meghatározott területeket a termelésből, a termőképesség megőrzése végett extenzíven kell megművelnünk bizonyos területeket. A csatlakozással átalakult a termőföld alapú agrártámogatási rendszer is.²

Ugyanakkor az Unióba irányuló magyar export tárgyat képező mezőgazdasági termékeknek is meg kell felelniük a közösségi élelmiszerjogi, engedélyezési, forgalmazási szabályoknak.³

Az egyenrangú tagság elvéből adódóan természetesen Magyarország is igényt tart minden olyan támogatási formára, amely a csatlakozáskor az Európai Unió többi tagállamának agrárgazdaságait megilleti, ehhez pedig minden a tagságból eredő kötelezettséget vállaltunk. Megtörtént a KAP működtetéséhez szükséges hazai intézményrendszer kiépítése.⁴

A magyar agrártermelés a termelési tapasztalatai, a meglévő szaktudás, a természeti, és a műszaki feltételek mentén versenyképes agrártermelést tud megvalósítani és erre is törekszik.

Part I

Hungary is member of the European Union since 01. May, 2004.¹ Earlier it was an agricultural superpower, but today the agricultural role decreases inside the union (for example: the suppression of production of sugar beet). As a member state, of course we create our acts and legal measures in tune with the primacy of CAP, which is the results of a harmonisation process of law. As the environmental policy became common policy, we had to define viewpoints, based on which we extracted particular areas from the production, and we had to cultivate certain areas extensively because of the conservation of the fertility. With the accession the support system based on land was also transformed.²

Agricultural products of Hungarian exports going to the Union have to be equal to the food law, licensing, and distributional rules of the Community.³

From the equal membership's principle, Hungary also lays claim to all support forms, that all member states got after the accession, and of course for this we undertook all obligation deriving from the membership. The establishing of the national institutional system, necessary for the operating of CAP has been done.⁴

The Hungarian agricultural producing can realise competitive producing of agricultural products because of our production and output experiences, existing expertise, the natural and technical conditions and aims for this.

A COPA-COGECA-nak 2002. szeptember óta Magyarországról 5 társult tagja volt, melyek közül 4 vált teljes jogú taggá 2004. május 1-től. 2008. október 22. óta az alábbi három szervezet szakértői vesznek részt a COPA-COGECA munkájában: (a) Magyar Agrárkamara (COPA tag), (b) Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége (MAGOSZ) (COPA és COGECA tag), (c) Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ) (COPA tag).

The COPA-COGECA has from Hungary 5 associated members since September of 2002, among which 4 became full right member in 1st May, 2004. Since October, 2008. the undermentioned experts of three organisations take part in the work of COPA-COGECA: (a) Hungarian Agricultural Chamber (member of COPA); (b) The Association of Hungarian farmers and host co-operatives (MAGOSZ) (COPA and COGECA); (c) The National Association of agricultural co-operatives and producers (MOSZ) (COPA).

Magyarország 1946-ban kérte és nyerte el felvételét a FAO-ba (az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Világszervezete), majd az 1950-es évek elején kilépett. Hazánk az 1967. novemberben megtartott Konferencián kérte tagságának megújítását, amelyet két ellenszavazattal meg is kapott, így (az 1946-52-es első periódus után) 1968-tól hazánk újra csatlakozott a FAO-hoz.⁵

Hungary became member of FAO in 1946 (Food and Agriculture Organization of the United Nations), and resigned from it in the years of 1950. Our country asked for the reformation of membership in the conference of 1967, and we got it, so (after the first period of 1946-52) our country joined again in 1968.⁵

Magyarország új alaptörvénye 2011. január hó 01. napján lép hatályba, ekként országjelentésünkben már az új alaptörvény rendelkezését ismertetnénk. Az új Alaptörvény szűkebben rendelkezik valamennyi kérdés tekintetében, ekként a gazdálkodással kapcsolatosan is csupán az alapvető jogok tekintetében hivatkozhatunk rá, ekként az erre vonatkozó rendelkezések:

The new constitutional act of Hungary 2011. comes into force on 01th January 2011, so we would like to demonstrate the provisions of the new act in our country report. The new constitution possesses more narrowly about every question, so we may refer to it in the look of the fundamental rights of farming, and so the provisions concerning this are:

A P. cikk mondja ki a termőföld védelmét: a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. E körbe vonható volt még a tulajdonhoz való jog védelme is.

The article P is about the protection of the land: the natural resources, particularly the land, forests and the water resources, the biological diversity, particularly the native plant and species, and the cultural values constitute the nation's common heritage, and the protection, the maintenance and preserving of them for the future's generation are the tasks and duties of the nation and mankind. And we can also mention the the protection of right for property.

Vagyis nem magáról a gazdálkodás szabadságáról, hanem a termőföld és annak kincsei, erőforrásai védelmét mondja ki csupán az Alaptörvény. A mezőgazdasági tevékenység védelmével alacsonyabb szintű jogforrásokban találkozunk, ekként törvényben, a vonatkozó szabályozás nagyon összetett, ágazati szinteken különböző is lehet. A

It means that the Constitution does not says about the freedom of farming, but about the protection of the soil and its resources merely. We find legal measures about the protection of the agricultural activity in other legal sources with lower level, not only in acts, the relevant regulation may be different on very complex,

termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény III. fejezete szabályozza a használatot, ekként a tulajdonon alapuló használatot is, mely azonban nem kizárólagos, hiszen haszonbérlet is gazdálkodhat, sőt gazdálkodni köteles (használati kötelezettség) Használatra vonatkozó szabályokat tartalmaz továbbá a Ptk. is, ugyanakkor ahhoz képest a Tft. a speciális jogszabály.⁶

Az újonnan elfogadott alaptörvény ezzel szemben a természet és a környezet alkotmányos védelmének szintjét magasabb szintre emeli. Fontos újítás, hogy alkotmányos szintre emeli a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság biztosításának elősegítését.⁷

Az ingatlan-nyilvántartás céljára az állami földmérési alaptérkép nyilvántartási példánya szolgál. Ingatlan-nyilvántartási térképként a számítógépes adathordozón (digitális formában) rögzített földmérési alaptérképet kell használni, ha e térkép a településről elkészült és azt az erre előírt eljárás során előzetesen hitelesítették.

A térkép az ingatlan-nyilvántartás szempontjából a következőket tartalmazza: (a) a település neve és térképszelvény száma, (b) a település közigazgatási határvonala, valamint a belterület, külterület határvonala, (c) földrészlet határvonala és helyrajzi száma, (d) épület, építmény, (e) alrészlet határvonala, jele és megnevezése, (f) a földminősítési mintatér, valamint a földminősítéssel megállapított minőségi osztályok határvonalai, (g) dűlőnév, utcanév és házszám, (h) közterületről, illetve más ingatlanáról nyíló pince bejárata.⁸

Az egyéb önálló ingatlanok alaprajza 1:100 vagy annál nagyobb méretarányban ábrázolja az ingatlan – társasháznál a közös, szövetkezeti háznál a szövetkezeti tulajdonban lévő épületrészek, továbbá az öröklakások és szövetkezeti lakások – elhatároló vonalait. Az alaprajzon fel kell tüntetni a település nevét, az ingatlan utca, házszám, emelet és ajtószám szerinti megjelölését, továbbá az önálló ingatlan sorsszámát és alapterületét.

sectorial levels. The third chapter of the Act about the land (Act LV. of 1994) regulates the usage, the usage based on the property, which is not sole however, since a leaseholder may run a farm, indeed it is an obligation to crop the land (obligation of use). Other Act (Civil Code) implies rules concerning the usage furthermore but the rules of the Act on Land contains special measures.⁶

The new constitution raises the level of the constitutional protection of the nature and the environment to higher level. Important innovation is that it raises into constitutional level the promotion of the insurance of genetically not modified plants in the agriculture.⁷

The registered copy of the state geodetic base map is used for the aim of the real estate register. As a real estate recording map on computerised datas (in a digital form), it is necessary to use fixed geodetic base map, if this map contains the whole settlement and it was authenticated in the course of a prescribed procedure.

In terms of the real estate register this map implies: (a) the name and number of the map-segment of the settlement, (b) the administrative borderline of the settlement, and the borderline of the inner-city area, and the outer area, (c) the borderline of a land portion and its topographical number, (d) buildings on land, (e) the borderline of sub-segments, sign and name of it, (f) sample segment for land classification, and the borderlines of the qualitative classes established with land classification, (g) name of vineyard, name of streets and street-numbers, (h) the entrance of cellars opening from a public domain, or from real estate of somebody else.⁸

The ground-plan of other independent real estates illustrates in rate 1:100 or bigger – at a condominium the common buildings, at cooperative house the parts of building in the cooperative property, furthermore the condominiums and cooperative flats – the demarcating lines of realties. It is necessary to indicate the name of the settlement, the name of the street, the street-number, floor and door-

Vannak azonban speciális földnyilvántartási rendszerek is, melyek kifejezetten meghatározott támogatásokhoz kapcsolódnak, azok jogszerűségét ellenőrzik ezáltal, így pl. a MePAR földregiszter, mely hivatkozási alapja a fizikai blokk, és ezen belül a mezőgazdasági parcellák, melyeket légifotó vagy űrfelvétel alapján azonosítanak be.⁹

Mezőgazdasági területekkel kapcsolatos vitában – a vita jellegétől függően – az illetékes Földhivatal, mint hatóság, avagy helyi bíróság jár el. A területi problémákkal kapcsolatos jogvitában az a helyi bíróság jár el, akinek területén az ingatlan elhelyezkedik. A területi probléma azonban irányulhat arra is, hogy valamely ingatlan-nyilvántartási bejegyzés törlését és az eredeti állapot visszaállítását kéri érvénytelenség címén, akinek nyilvántartott jogát a bejegyzés sérti, továbbá az ügyész, illetve az érdekelt, aki bizonyítja, hogy a bejegyzett jog elévült, vagy megszűnt, vagy a nyilvántartott tény megváltozott, végül pedig a bejegyzés kiigazítását az, aki a téves bejegyzés folytán sérelmet szenvedett.

Keresetindításnak a bírósághoz akkor van helye, ha az ingatlanügyi hatósági eljárásban a bejegyzés nem törölhető, illetve a sérelem nem orvosolható, továbbá ha azokat eredménytelenül kísérelték meg.¹⁰

Az érvénytelen bejegyzés törlése iránt a keresetet azzal szemben, aki közvetlenül a bejegyzés folytán szerzett jogot vagy mentesült kötelezettség alól, addig lehet megindítani, amíg a bejegyzés alapjául szolgáló jognyilatkozat érvénytelensége megállapításának helye van.

Azzal szemben, aki további bejegyzés folytán, az előző bejegyzés érvényességében bízva, jóhiszeműen szerzett jogot, a bejegyzéstől számított három év alatt lehet a törlési keresetet megindítani.¹¹

Amennyiben pedig két ingatlan közötti határ

number indication on the ground-plan, furthermore the number and floor-space of independent real-estates.

But there are special land record systems, which are attached to positively particular supports, their legality is checked hereby, for example: MePAR land register, and the reference base of it is the physical block, and inside this: the agricultural parcels, which are identified by photos made from air or from space.⁹

In litigations in connection to agricultural areas – depending of the character of the debate – the competent Land Office, as an authority, or the local court intervenes. In litigation about regional problems that local court prosecutes, where the land settles down. But the regional problem may apply to the deletion of the registration in the land-register and they ask the restoration of the original state on the title of invalidity, who's fundamental rights are offend, furthermore the prosecutor, and anyone who is concerned in the case, who proves that the registered right is lapsed, or it was ceased, ott he registered fact was changed, finally the correction of the registration, who suffered insults owing to the wrong registration.

The first process to the court is eligible if the registration is not cancellable in the procedure of the authority dealing with land property, and the offence cannot be remedied, furthermore if these procedures were tried inefficiently.¹⁰

For the deletion of the invalid registration the earning can be submitted against who obtained a right with the wrong registration or quit directly from an obligation, and it is possible to submit it until the realization of invalidity of the declaration is possible.

Against who obtained bona fide further rights, because he/she believed in the validity of the previous registration, it is possible to initiate the deletion earnings within three years counted from the registration.¹¹

And if the object of the judicial combat is the

pontos megállapítása a jogvita tárgya, azt helyi bíróság bírálja el szakértő kirendelése mellett. Vagyis nincs külön erre specializálódott bíróság, hanem amennyiben szakkérdés merül fel, a bíróság szakértőt von be az eljárásba.

Megyei hatáskörű bíróság jár azon ügyekben, amikor valamely meghozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata szükséges, amennyiben az ügyfél valamennyi jogorvoslati utat kimerített.

A mezőgazdaság terület helyett a magyar jog a termőföld elnevezést használja. Az ilyen jellegű területekre két, egymástól jelentősen eltérő jogszabály foglalkozik. Az első, a termőföldről szóló törvény a termőföldnek minősülő területek tulajdonszerzésével, és használatával, valamint a termőföldnek nem minősülő területek tulajdonszerzésének engedélyezésével foglalkozik, és dologi jogi, valamint mezőgazdasági jogi jellege van. A másik jogszabály a termőföld védelméről szóló törvény, mely a termőföld nem mezőgazdasági jellegű használatával, a művelésből való ideiglenes és végeleges kivonás közigazgatási szabályaival, valamint a termőföld minőségi védelmével foglalkozik.¹² E jogszabály környezetvédelmi, közigazgatási jogi jelleggel bír.

A magyar politikában nagy szerepe van a termőföldnek. 1994-ben egy átmeneti liberális szabályozás után maximálták a tulajdonban megszerezhető termőföldek területét, és a jogi személyeket valamint a külföldieket kizárták a termőföld tulajdonszerzésből. Ez a szabály maradt fenn a uniós csatlakozás után, majd a hét éves periódus lejártá után 2011. januárjában újabb 3 évre hosszabbítást kaptunk a szabályok fenntartására.¹³

A magyar alkotmánybíróság gyakorlatában a hazai agrárpolitika céljainak fenntartása szempontjából méltányosnak és arányosnak tekintette ezt a korlátozást, és mindaddig fenntarthatónak minősítette, míg azonos piaci pozícióba nem kerülnek a magyar termőföld árak versenytársaink földáráival.¹⁴ A magyar jogi szabályozás a termőföld tulajdon megszerzésének korlátját állítja fel: ekként belföldi magánszemély termőföld tulajdonjogát

accurate statement of the border between two real estates, the local court passes judgement with the help of an expert. I mean in Hungary there is not a separately specialized court, but if a special question arises, the court involves an expert in the procedure.

A court with county competence handles about cases, when the court review of an administrative decisions is necessary, and only if the client used up the opportunity of every legal redress.

Instead of 'agricultural area' the Hungarian legal regulation uses the phrases: 'agricultural land'. Two significantly different legal measures (Acts) regulate this area. The first, the Act on agricultural land regulates the property acquisition of agricultural land, and the land use, the lease, the property acquisition of non-agricultural lands, and these rules have also a character of agricultural law and law of things. The other measure is the Act on the protection of land, which regulates the non-agricultural use of land, and contains administrative rules of temporary and definitive extraction from cultivation, and the qualitative protection of land.¹² This Act has an environmental protection, and administrative legal character too.

The agricultural land plays an important role in the Hungarian politics. In 1994, after a transitional liberal regulation, the maximum measure of land property was fixed, and the legal entities and foreigners were excluded from the land-property acquisition. This rule stayed up after the accession to the EU, and after a seven-year period, in January of 2011 we got prolongation for the maintenance of the rules until 3 years.¹³

In the practice of the Hungarian Constitutional Court, this limitation was considered to be fair and proportional according to the aims of the domestic agricultural policy, and it was classified maintainable, until the prices of Hungarian land got into identical market position with the competitors' land prices.¹⁴ Hungarian legal regulation sets up the limitation of the acquisition of land property: a domestic passenger may get

csak olyan mértékben szerezheti meg, hogy a tulajdonában legfeljebb 300 hektár nagyságú vagy 6000 aranykorona (a továbbiakban: AK) értékű termőföld lesz. Vagyis a maximálisan megszerezhető termőföld nagyságát írja elő vagy hektár nagyságban vagy aranykorona értékben meghatározva.¹⁵ Ugyanakkor a belföldi magánszemély nem szerezheti meg a termőföld tulajdonjogát, ha az annak fekvése szerinti településen az ő és közeli hozzátartozója tulajdonában lévő termőföld mennyisége a megszerezni kívánttal együtt meghaladná a település összes termőföld területének egynegyedét vagy az ezer hektárt. A belföldi magánszemély által megszerezhető termőföld mértékének megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni a legfeljebb 6000 m² területtel önálló ingatlanként kialakított tanya területén lévő termőföldet. Ezzel szemben a belföldi jogi személy és jogi személyiség nélküli más szervezet termőföld tulajdonjogát – a Magyar Állam, az önkormányzat és a közalapítvány kivételével – nem szerezheti meg. Egyházi jogi személy végintézkedés, illetőleg ajándékozási, tartási vagy gondozási szerződés alapján termőföldre tulajdonjogot szerezhethet. A külföldi magánszemély és jogi személy termőföld tulajdonjogát – főszabály szerint – nem szerezheti meg.

A vidékfejlesztés kialakulásával a mezőgazdasági tevékenység definíciója megváltozott. A mezőgazdaság hagyományos termelői funkciói mellett szociális és társadalmi dimenzióknak feltárására is sor került. E tekintetben, főleg a támogatások, és a föld értékének az összefüggéseinek vizsgálata során került előtérbe a mezőgazdasági termelés környezeti állapotot megőrző funkciója.¹⁶ A magyar vidékfejlesztési támogatások gyakorlatában azokat a területeket, melyek jó termőhelyi adottságaik mellett a természeti környezet megóvásában, a veszélyeztetett fajok védelmében, valamint a közösségi természetvédelem területén kiemelt jelentőséggel bírnak, ott a jogszabályok korlátozzák a tulajdonos vagy használó földhasználati tevékenységét.¹⁷ Ezen korlátozást kompenzálja a területre igényelhető agrár-környezetgazdálkodási támogatás, mely a megfeleltetési kritériumok betartása mellett, egy magasabb támogatottsági szintet biztosít az önkorlátozást vállaló termelőnek.¹⁸ A termőföldek hasznosításának beazonosítására szolgál a

land property with a greatness of at most 300 hectares or in 6000 gold crowns (in the additional: AK) value. I mean that a legal regulation prescribes the maximum size of the land property, defined in measure of hectare or gold crown value.¹⁵ But a domestic passenger can not get land property, if the land settles down on a settlement, where the proprietor and his/her close relative's property together exceed the quarter of all land of the settlement or one thousand hectares. Opposite this, domestic legal entities and unincorporated organisations can not get the property of land – except the Hungarian state, and local governments, and the public funds. Church legal entity can get property based on last will, or on gift or care agreement, donation. Foreigners and legal entities form foreign country land ownership – according to basic rule – may not get property. The rules concerning the domestic passengers apply to member state citizens, who wishes to settle down in Hungary as an independent agricultural producer, and contracts to live in Hungary continuously for 3 years, and pursues an agricultural activity.

The definition of the agricultural activity was changed with the development of the rural development. Not only the traditional producers' functions of the agriculture, but the social and traditional dimensions came into prominence.¹⁶ The function of agricultural production preserving an environmental state became substantial, in the course of the examination of supports and the value of land. In the practice of the Hungarian rural development supports, which plays an important role beside good pistil-place conditions, in the protection of the natural environment, in the protection of the endangered species, and in the community environmentalism, the measures limit the land-use of owner or leasehold.¹⁷ The claimable agrarian- and environmental economy support compensates this limitation, which supports higher protection level for producers, who answer the criterions and who assume self-restraint.¹⁸ The leasehold register, which is fixed in a computerised

földhasználati nyilvántartás, mely egy számítógépes adatbázisban rögzített, az azt kezelő számítástechnikai eszközzel olvasható és kinyomtatható formában is megjeleníthető földhasználati lapból, továbbá okirattárból áll. Azt a földhasználót jegyzik be, aki az érvényes földhasználati jogcím, illetve tulajdonjog, haszonélvezeti jog, vagyonkezelői jog alapján a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény 25/B. § (2) bekezdésében foglalt mértékben termőföldet használó magánszemély, illetőleg jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezet.

A földhasználati lapon kell nyilvántartani a földhasználó használatában álló, a körzeti földhivatal (a továbbiakban: földhivatal) illetékeségi területén lévő valamennyi termőföldet, illetőleg mező- és erdőgazdasági művelés alatt álló belterületi földet (a továbbiakban együtt: termőföld) – ide nem értve az erdő művelési ágban nyilvántartott földrészeket – településenként, a helyrajzi számok emelkedő sorrendjében, belterület, külterület csoportosításban.

A földhasználati lap a földhasználóra és az általa használt földterületre vonatkozó adatokat, továbbá a nyilvántartást vezető földhivatal megnevezését, a nyilvántartásba történő bejegyzés, a nyilvántartásból való törlés és a nyilvántartásban végzett módosítás iránti bejelentés iktatásának időpontját, a nyilvántartásba történő bejegyzésről, a nyilvántartásból való törlésről és a nyilvántartásban végzett módosításról szóló határozat számát és meghozatalának időpontját, valamint a használt földterületre vonatkozó jegyzet rovatot tartalmazza, tehát feltüntetésre kerül a használt terület mértéke (hektárban, tizedes pontossággal), értéke aranykoronában (két tizedes pontossággal), a használt művelési ág, ha a földrészlet az ingatlan-nyilvántartás szerint alrészletekre bontott, a használt alrészletek jelei, művelési ágai, minőségi osztályai, valamint a használatlalt érintett terület nagysága (ha, m²) és aranykorona-értéke (AK).¹⁹

Magyarországon az ország teljes területére kiterjedő nyilvántartás az ingatlan-nyilvántartás. Ez a rendszer ingatlan, és reálfolium alapú, de a földhasználatot nem képes az állami és az uniós érdekek szerint összefogni.²⁰

database, is used for confirming the identity of the utilisation of land, and this register consists of a print leasehold sheet, and documents. That land user is registered, who is a private person using land based on valid ownership, property, or on a legal usufruct, a trustee right, or the user can be a legal entity or a non- legal entity organization too.

It is necessary to register on the leasehold sheet all lands used by leaseholder, all lands in the competent area of the district land registry (in the additional: land registry), and the field and forestry lands standing under cultivation (in the additional: land) – except the forest – in all settlement, in the rising order of the topographical numbers, and in the grouping of inner or outer area.

The leasehold sheet contains relevant datas about the land user and the land used by him/her, the name of a land registry guiding the register, the date of the booking into the register, the date of the deletion from the register, and the modification made in the register, the number and the taking date of the decision of entry, deletion and modification, and implies the note concerning the used territory heading, so the measure of the used area gets to indication (in hectare, in accuracy of ten thousand), value in a gold crown (in accuracy of two corporals), a used land use, if the land is divided into parcels, the ar of the used parcels, qualitative classes, and the greatness of the area affected with the usage (hectar, m²) and value in gold crown (AK).¹⁹

In Hungary, the real estate register is the register expanding on the whole area of the country. This system is real estate-, and realfolium based, but is not able to coordinate the land use according to the interests of national and union level.²⁰

Magyarországon a földhasználati rendszer kettős. Egyrészt a földhasználati nyilvántartás, min a Földhivatalokon működő perszonáfolium alapú nyilvántartás, mely használok szerint tartja nyilván az 1 ha-nál nagyobb mezőgazdasági célú földhasználatot, és ezek alapján fizeti ki a magyar állam a még fennálló *top-up* támogatásokat. Másrészt az SAPS-rendszer alapját képező MEPAR. E rendszer alapján az írásbeli támogatási igényeket vetik össze a vetésterületről készített űrfelvételekkel. Az erdőgazdálkodás területeit az erdészeti hatóságok által vezetett erődállomány adattárak tartalmazzák.²¹ A természeti védetség alatt álló területek nagy része állami tulajdonban áll, így ezekről a Nemzeti Földalap, mint állami vagyonkezelő vezet nyilvántartást. A kisebb természeti védetség alatt álló területek, ahol gazdálkodás is folyik, a már említett földhasználati nyilvántartás fogja össze. A Polgári Törvénykönyvünk foglalkozik a mezőgazdasági haszonbérlet speciális szabályaival, mely alapján a haszonbérlet meghatározott mezőgazdasági földterület vagy más hasznot hajtó dolog időleges használatára és hasznainak szedésére jogosult, és köteles ennek fejében haszonbért fizetni. Ami eltérés a földterületre vonatkozóan: Mezőgazdasági földterület haszonbérbe adásához írásbeli szerződés szükséges; jogszabály a szerződés érvényességét hatósági jóváhagyáshoz kötheti. Mezőgazdasági földterület alhaszonbérbe adása – ha törvény másként nem rendelkezik – semmis. Az írásba foglaláson felül a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény 25/B. §-a előírja, hogy aki egy hektárnál nagyobb területű termőföldet használ, köteles a szerződést annak megkötésétől számított harminc napon belül a földhivatalhoz nyilvántartásba vétel céljából benyújtani. Az 1994. évi LV. törvény 22-23. §-a további korlátot határoz meg a haszonbérbe adható terület méretével kapcsolatban. E szerint belföldi magán- és jogi személy, illetőleg jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet – a Magyar Állam, az önkormányzat és a (2) bekezdésben foglaltak kivételével – legfeljebb 300 hektár nagyságú vagy 6000 AK értékű termőföldet vehet haszonbérbe. Gazdasági társaság és szövetkezet legfeljebb 2500 hektár nagyságú vagy 50 000 AK értékű termőföldet haszonbérlelhet. Külföldi magán- és jogi személy legfeljebb 300

The leasehold system is dual in Hungary. On the one hand the leasehold register, which is a personal folium based register, records the land-users, who uses more than 1 hectare of agricultural land, and the state pays the top-up supports, according to this register. On the other hand there is the MEPAR system based on SAPS – system. Based on this system, written support claims are compared with prepared space uptakes, photos. The areas of the silviculture imply the fortress substance leaded by the authorities of forestry.²¹ The huge part of the areas standing under natural immunity is in state property, about these the National Landfund, as a state trustee, guides a register. Our Civil Code deals with the special rules of the agricultural lease, so it regulates that the leaseholder is entitled to use the particular agricultural territory or to take the benefits, and for this has to pay the lease. How is it different from the lease of things, so what is special for the land: For the leasing of an agricultural territory, written contract is necessary; a measure may bind the validity of the contract to magisterial approval. The sublet of agricultural territory – if legal measure does not take action differently – is invalid. The Act on Land (§ 25 of Act LV of 1994) prescribes – over the written form – that who uses larger, than one hectare land, he/she has to render the contract for the land registry because of its registration within thirty days from the signing of the contract. The Act defines additional confines in connection with the size of the area which can be leased. According to this, a domestic passenger and legal entity, and organizations without legal entity – except the Hungarian state, and the local government – can lease maximum 300 hectares area or area with value of 6000 AK. Economic company and co-operative can lease maximum 2500 hectares or area with value of 50 000 AK. Foreigners and legal entity from outland can lease maximum 300 hectares or 6000 AK valued land.

hektár területnagyságú vagy 6000 AK értékű termőföldet vehet haszonbérbe.

Mezőgazdasági földterület haszonbérője köteles a földet rendeltetésének megfelelően megművelni és ennek során gondoskodni arról, hogy a föld termőképessége fennmaradjon. A haszonbérő arra az évre, amelyben elemi csapás vagy más rendkívüli esemény okából az átlagos termés kétharmada sem termett meg, méltányos haszonbérmérséklést, illetőleg haszonbér elengedést igényelhet. A mérsékelt vagy elengedett haszonbér pótlását a következő évek terméséből sem lehet követelni.

A határozatlan időre kötött mezőgazdasági haszonbérletet hat hónapi felmondással a gazdasági év végére lehet megszüntetni. Más dolog haszonbérlete esetében a felmondási idő egy hónap.

A haszonbérbe adó azonnali hatállyal felmondhatja a haszonbérletet, ha a haszonbérő figyelmeztetés ellenére sem műveli meg a haszonbérlet földet, vagy általában olyan gazdálkodást folytat, amely súlyosan veszélyezteti a termelés eredményességét, a föld termőképességét, az állatállományt vagy a felszerelést.

A mezőgazdasági haszonbérlet megszüntével a földet és a többi haszonbérlet dolgot olyan állapotban kell visszaadni, hogy a termelést megfelelő módon azonnal folytatni lehessen.²²

II. rész

A mezőgazdasági területek fejlesztésének stratégiája – a Nemzeti Vidékstratégián belül a következő programokban ölt testet: Föld és birtokpolitika.²³ A föld és birtokpolitikán belül, kiemelt stratégiaként szerepel a demográfia földprogram, és a fiatal gazda életpályamodell, a szétaprózódott birtokok kialakulását, és a nagy birtokkoncentrációt megakadályozó Föld és birtokrendezési program, a tájelemekhez illeszkedő földhasználatot elősegítő Földhasználati szerkezet-átalakítási, és tájgazdálkodási program, a Szociális Földprogram, és a termőföldet egy üzemszerkezetbe elképzelő üzemszabályozási program.

The leaseholder of an agricultural territory has to cultivate the land according to its function and has to ensure that the fertility of the land should remain. The leaseholder for that year, in which because the reason of natural disaster or an other extraordinary event, two thirds of the average crop has not grown, fair lease reduction, or a lease concerns remission may demand. The payment of the moderate or released lease can not be demanded in the next years.

The agricultural lease bounded to indeterminate time can be abolished with a 6 month long notice til the end of the financial year. The The notice period of lease of an other thing is just one month.

The landlord can quit the lease contract with an immediate effect, if the leaseholder does not cultivate the land despite of warning, or continues generally such a farming, that jeopardizes the efficiency of production, or the fertility of the land, livestock or the equipment seriously.

With the cessation of the agricultural lease is necessary to give back the land and other things has in a state that it should be possible to continue the suitable production promptly.²²

Part II

The strategy of the development of agricultural areas – appears in the next national program within the National Country Strategy: Land and Possession Policy.²³ Inside the Land and Possession Policy, the demographical land programm appears as an emphasized strategy, and the young land-owner career model, and the program of Land and Property Redistribution, which forbids and cramps the development of the possessions broking up into fragments, and the possession concentration, the program, which prevents the land use and belongs to landscape elements, is the Leasehold Construction-reorganisational and landscape management

program, the Social Landprogram, and the Firm Regulation Program, which imagine the land in a firm construction.

Az ország egyes kiemelt területeinek külön fejlesztési stratégiáit gyűjti össze, és a tájra és elemekre jellemző fejlesztési terveket készítene a Térségi Komplex Vidékfejlesztési Programok.

The Regional Complex Rural Development Programs collect the separate development strategies of emphasized areas, and make plans characterising for the landscape and elements.

A Helyi Gazdaságfejlesztésen belül kiemelt célként szerepel a falusi vendéglátás, a helyi élelmiszerellátás és feldolgozás, a helyi szövetkezetek és a helyi pénz programok. Ez utóbbi egy olyan kezdeményezés, melyet a város vállalkozói fizetőeszközként elfogadnak, és a településen ezzel lehet a helyi termékekért fizetni. (Pl.: soproni kék frank – utalva a környék híres borára a kékfrankosra). Valamint a komplex térségi energiaellátási program, mely egy termelési, feldolgozási és egy energiaellátási részt magába foglaló, komplex vidékfejlesztési és energetikai program. E program segítségével az energiafüggésen túl mind az mezőgazdasági munkán alapuló árutermelésnek, mind pedig az idénymunkákat követő energiahordozó előállításnak, és a helybeli felhasználásnak is megvannak a helyi munkaerő foglalkoztatását elősegítő feltételei.²⁴

Within the Development of Local Economy the emphasized aims are: the village-hospitality, the local food supply and processing, the local co-operatives and local money programs. This last program is such an initiation that the city's entrepreneurs accept as a currency, and it is possible to pay by this for the local products on the settlement. (for example: Soproner blue Franc – indicating the famous wine). And the Complex Area Energy Supply Program, which includes a production, process and complex rural development and energetics program. With the support of this program beyond the energy dependence, either the production based on agricultural work, or the production of energy source of seasonal employments, and the local use both have conditions furthering the local workforce's employment.²⁴

Magyarországon a fejlesztési tervek és programok nagy része a kiemelt, és fejlett területekre koncentrálódott. Itt a vidékfejlesztés kiemelt célként jelenik meg, ezért a regionális fejlesztést is magába foglaló Új Magyarország Fejlesztési Tervnek nem része a vidékfejlesztés, hanem egy önálló vidékfejlesztési terv született a vidéki területek fejlesztésére.²⁵ A 2007-2013-as időszakra ezen elfogadott vidékfejlesztési tervnek megfelelően történnek a kifizetések a vidékfejlesztésre. Az időszakon belül a 2010-ben megalakuló új kormány a vidékfejlesztés politikai céljait átdolgozta, és ezen céloknak megfelelően csoportosítja át a vidékfejlesztési terv tengelyei között a támogatásokat. A 2011-es év második felére várható az új koncepció szerinti támogatási rendeletek megjelenése.²⁶

In Hungary the development plans and programs are emphasized, and they are concentrated to developed areas. The rural development appears as an emphasized aim here, so the Rural Development is not part of New Hungary Development Plan containing the regional development too, but an independent rural development plan was born for the development of the rural areas.²⁵ For the period of 2007-2013, the payments for rural development happen based on this accepted rural development plan. Inside this period, the new government was formed in 2010, and it reshaped the political aims of the rural development, and rearranges the supports according to these aims between the axes of the rural development plan. The appearance of new concept of support orders are expected for the second half of the year 2011.²⁶

A ritkán lakott, és egyéb hátránnyal küszködő (magas munkanélküliség, fejletlen infrastruktúra,

On areas inhabited rarely and struggling disadvantages (unemployment, embarrassed

képzetlen lakosság) területeken a rendeletek adnak speciális előnyben részesítettséget. A pályázó kevesebb önrésszel tud fejlesztéseket végrehajtani az ilyen területeken, a projekt kiterjedhet infrastrukturális hátrányok leküzdésére is, valamint azt ilyen területeken kérhet a pályázó előleget is az amúgy utófinanszírozott pályázatra.²⁷

A fenntarthatóság biztosítására szolgálnak az agrár-környezetvédelmi programok, ahol a célterület adottságainak megfelelő intenzitású termeléshez kapcsolódnak speciális előírások, amelyek betartásával szerezhet a termelő jogot kiegészítő jellegű támogatásokra.

Természetvédelmi területen folytatható meghatározott gazdálkodási tevékenység. A nem védett területeken a természetvédelem fontos feladata az, hogy – az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kialakításában és végrehajtásában való együttműködésén keresztül – a gazdálkodókat ösztönözzék a természetvédelmi célú, vagy természetvédelmi hatással bíró célprogramokba való belépésre.²⁸

A Natura 2000 hálózattal érintett területeken – amely hazánk kb. 21%-át fedi le – a 269/2007. Korm. rendelet, és az ahhoz szorosan kapcsolódó 128/2007. FVM rendelet alapján a gyepterületeken már a 2007/2008-as gazdasági évben igényelhetők voltak a Natura 2000 területek földhasználati előírásainak betartásáért járó kompenzációs kifizetések. A védett természeti területeken való gazdálkodást a természetvédelmi oltalom kihirdetését szolgáló jogszabály, a természetvédelmi kezelési terv, valamint a hatályos jogszabályok alapján meghozott hatósági döntések határozzák meg. A védett természeti területeken folytatott gazdálkodás speciális esete az állami tulajdonú és a nemzeti park igazgatóságok vagyonkezelésében lévő területeken végrehajtott természetvédelmi célú területkezelés. Ez a védett természeti területek mintegy harmadán valósul meg. Ezeknek a területeknek egy része az ún. szentélyterületek közé tartozik, így azon kizárólag a természeti állapot fenntartásához nélkülözhetetlen legszükségesebb beavatkozások végezhetők el, mint pl. az inváziós fajok visszaszorítása, vagy a kedvezőtlen szukcessziós folyamatok befolyásolása.

infrastructure, unqualified population) the orders, decrees get participant in special benefit. The applicant can execute developments with fewer private resources on the areas like this, the project may expand on overcoming infrastructural disadvantages, and the applicant may ask advance for later financed projects.²⁷

The agrarian-environmental protection programs are used for the insurance of the sustainability, where special regulations are attached to the production with the intensity equal to the conditions of the target area, and the producer may obtain a right for additional supports.

Particular farming activity can be practised in natural conservation areas. On non-defended areas the important task of the environmentalism is that – through the collaborating of forming and executing of agricultural-environmentalism – to motivate the smallholders for the joining to target programs with natural conservation aims or, programs with natural conservation effects.²⁸

On areas affected by NATURA 2000 system – which covers cca. 21% of Hungary – based on the Decree 269/2007 of the Government, and the tightly related Agricultural Ministerial Decree of 128/2007, on the lawn areas in the economical year of 2007/2008, compensatory payments were demandable for the adherence of the regulations of the land use of NATURA 2000 areas. Farming on the protected natural areas is defined by the measure serving the annunciation of the protection of nature conservation, the natural conservation service plan, and the magisterial decisions based on the effective measures. The special case of farming on protected natural areas is the treatment of areas with natural conservation purpose, which areas are owned by state or they are managed by the national park directorates' property management. This happens one third part of the protected natural areas. One part of these areas is among 'sanctuary areas', so on these areas only the most necessary interventions can be done, which are necessary for the maintenance of natural state, for example: the suppression of the invading races, or the

A fennmaradó területek közül azokon, melyeken a természetvédelmi érdekek fokozott odafigyeléssel történő kezelési tevékenységet igényelnek, a nemzeti park igazgatóságok végzik el a kezelési feladatokat, míg az állami tulajdonú védett természeti területek több, mint felén a gazdálkodók bevonásával, természetvédelmi célú területkezelési szerződések alapján valósul meg a védett természeti értékek fenntartása.

Egyéb természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, a földhasználati piramis elvét alkalmazva egy erősen védett természeti terület tulajdonosa egyáltalán nem folytathat mezőgazdasági tevékenységet. Egy kevésbé védett terület tulajdonosa a terület természeti adottságainak megőrzése végett már termelhet, a természetvédelmi területek határán élőknek csak a kemikáliáktól mentes extenzív vagy a biotermelés engedélyezett, míg a természeti védelem alatt nem álló területeken az extenzív termelés is lehetséges. A támogatások ennek megfelelően változnak – ott a legnagyobb, ahol leginkább korlátozza a termelő magánautonómiáját. Vagyis egy földterület amennyiben mezőgazdasági művelés alatt áll, lehet környezetvédelmi magzóna, pufferzóna, átmeneti zóna illetve agrárzóna.²⁹

A természet védelméről szóló jogszabály céljai között tartalmazza, hogy a történelmileg kialakult természetkímélő hasznosítási módok figyelembevételével biztosítani kell a természeti terület használata és fejlesztése során a táj jellegének, esztétikai, természeti értékeinek, a tájakra jellemző természeti rendszereknek és egyedi tájértékeknek a megőrzését.

Ennek érdekében pedig (a) gondoskodni kell az épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések külterületi elhelyezése során azoknak a természeti értékek, a mesterséges környezet funkcionális és esztétikai összehangolásával történő tájba illesztéséről; (b) gondoskodni kell a használaton kívül helyezett épületek, építmények,

influence of unfavorable succession processes.

Among the remaining areas, on which the natural conservation interests demand technical activity with increased attention, the national park directorates do the technical tasks, while on more than half of the state-owned protected natural areas, the maintenance of protected natural values happens with the cancellation of smallholders, on the grounds of social contracts with natural conservation aim.

On other areas standing under protection of nature conservation, by using the principle of the leasehold pyramid, the proprietor of a natural area defended strongly may not pursue an agricultural activity. The proprietor of an area saved less, because of the conservation of the natural conditions of the area, may produce, but the farmers living on the borders of natural conservation areas, only extensive or bio-producing is authorised free from chemicals, while on areas under not natural protection, the extensive production is also possible. The supports change according to this – there the largest, where the producer's private autonomy is limited mostly. I mean that if a territory stands under agricultural cultivation, it can be an environment protection core zone, a buffer zone, or a transitional zone or agricultural zone.²⁹

The Act on the nature conservation implies among the aims of the act, that it is necessary to ensure during the cultivation and development of natural areas the protection of the character of the landscape, the preservation of the aesthetic, natural values, and the protection of the landscapes for typical natural systems and unique landscape values taking into account the historically formed nature-friendly utilisation methods.

For this we have to: (a) provide the insertion of environmental values in the course of the outer placement of buildings, linear institutions, equipments values, with the functional and aesthetic phasing of artificial landscape; (b) provide the statement of new functions of placed buildings, buildings, linear institutions, and

nyomvonalas létesítmények, berendezések új funkciójának megállapításáról, illetve ennek hiányában megszüntetésükről, elbontásukról, az érintett területnek a táj jellegéhez igazodó rendezéséről; (c) a település-, a területrendezés és fejlesztés, különösen a területfelhasználás, a telekalakítás, az építés, a használat során kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti értékek és rendszerek, a tájképi adottságok és az egyedi tájértékek megőrzésére; (d) művelési ág változtatás, más célú hasznosítás csak a táj jellegének, szerkezetének, a történelmileg kialakult természet-kímélő használat által meghatározott adottságoknak és a természeti értékeknek a figyelembevételével lehetséges.

Magyarország nagy része vidéki térség. A helyi vidékfejlesztési tervek, stratégiák kiemelt szerepet tulajdonítanak a falvak kulturális értékeinek és a turizmusnak, ekként a vidéki életforma, a megújult falukép, a természeti, kulturális és épített örökség megőrzés elsődleges cél.

Az unió egyik fő alapelve érvényesül a magyar jogalkotásban is: a 'fenntartható fejlődés' elve szerint a térség területfelhasználásában az ökonómiai és ökológiai egyensúlyt biztosítani kell, a természeti értékek, védett természeti területek érintettsége esetében a természetvédelem prioritása mellett. A fejlesztések során a térségen belül a fejlettség területi különbségeinek enyhítésére kell törekedni.

A fejlesztéseket úgy kell végrehajtani, hogy azok hozzájáruljanak az állandó népesség életkörülményeinek (munkalehetőségek, az ellátás színvonalának, a környezet minőségének) javításához. A turisztikai és természetvédelmi célú fejlesztések egyben a településekben élők érdekeit is szolgálják, figyelemmel azonban a természeti értékek megőrzésére.³⁰

A természetvédelmi területekre vonatkozóan nagyon sok korlátozó szabályt fogalmaznak meg törvényi szinten, így például a természeti területek hasznosítása során figyelemmel kell lenni az élőhely

equipments, or in absence of this, to provide their cessation, their demolition, and the direction of the affected area conforming to the character of the landscape; (c) during the the settlement-, the country planning and development, particularly the area use, the track formation, building operations and usage it is necessary to attend to the conversation of natural values and systems, the landscape conditions and unique landscape values; (d) the alteration of land use, the utilisation with an other aim is possible only with the observance of the character of the landscape, the construction, the historically developed nature-friendly conditions and the natural values.

Great part of Hungary is rural area. The local rural development plans, strategies ascribe an emphasized role to the villages' cultural values and the tourism, so the preservation of the rural lifestyle, the a village picture, the natural, cultural and renewed is the primary aim.

One of the Union's capital basic principles prevails in the Hungarian legislation: it is necessary to insure the economy and ecological balance in the usage of area according to the principle of the 'sustainable development', to reckon with the natural values, protected natural areas, beside the priority of the environmentalism. It is necessary to aim for the alleviation of the regional differences of the development inside the area in the course of developments.

It is necessary to execute the developments in such a way that they should contribute correction for the constant population's living conditions (for the standard of job opportunities, the supply, for the quality of the environment). The developments of tourism and natural conservation, serve the interests of population of settlements, with attention to the conservation of the natural values.³⁰

In the area of the nature conservation many limiting rules are formulated in acts, for example: it is necessary to be with attention in the course of the utilisation of the natural areas to the type

típusára, jellemző vadon élő szervezetek fajgazdagságára, a biológiai sokféleség fenntartására.³¹

A termőföld hasznosítása, illetve a hasznosításra alkalmatlan területek használata, igénybevétele, meliorációs tervek készítése és végrehajtása, egyéb mezőgazdasági tevékenységek folytatása, valamint a vízgazdálkodás és a vízrendezés során a természetes és természetközeli állapotú vízfelületeket, nádasokat és más vizes élőhelyeket, valamint a mezőgazdasági termelés számára kedvezőtlen termőhelyi adottságú területek természetes növényállományát meg kell őrizni.³²

Természeti területen a természeti értékek és a biológiai sokféleség fenntartása érdekében egyes növényvédő szerek vagy a talaj termőképességét befolyásoló vegyi anyagok alkalmazásának – külön jogszabály szerinti – korlátozását vagy megtiltását a természetvédelmi hatóság kezdeményezheti.

Az erdő az egyik legösszetettebb természeti, ökológiai rendszer, amely a környezetre gyakorolt hatásaiból következően az egészséges emberi élet egyik alapvető létfeltétele. Az erdő segít megőrizni az élővilág fajgazdagságát, meghatározza, szebbé teszi a táj jellegét. A gyakran természetesnek tartott, ám óriási gazdasági értéket is jelentő védelmi hatások mellett megújítható természeti erőforrásként nyersanyagot és élelmet is termel. Jelentősége a vidéki lakosság megélhetése szempontjából sem elhanyagolható.³³

Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény alapján erdőterületnek kell tekinteni. Az erdők rendeltetésük szerint lehetnek: (a) védelmi, (b) gazdasági, (c) egészségügyi-szociális, turisztikai, (d) oktatási-kutatási rendeltetésűek.

A védelmi rendeltetésű erdő lehet védett, vagy védő szerepű. Az ilyen erdőkben a gazdálkodási tevékenység csak speciális szabályok szerint folytatható. (a) Védett az az erdő, amelyet természeti értékei miatt természetvédelmi oltalomban részesítettek. (b) Védő szerepe azoknak az erdőknek van, amelyek sérülékeny területek (pl. eróziós völgyek, árterek), vagy emberi

of the habitat, the richness of races living in active organisms, the maintenance of the biological diversity.³¹

During the utilisation of agricultural land, the usage of areas inappropriate for utilization, the making and execution of melioration plans, the continuation of other agricultural activities, the water management and the water direction, it is necessary to preserve natural and water surfaces, reeds, other aquatic habitats, and the natural stock of plants of adverse areas with a pistil place condition for the agricultural production.³²

On natural areas towards the maintenance of natural values and biological diversity, the application of chemical agents influencing the fertility of single pesticides – in conformity with separate measure – the natural conservation authority may initiate the limitation or prohibition.

The forest is one of the most complex natural and ecological system, which is – because of its effects on the environment – one of the fundamental conditions of existence of the healthy human life. The forest helps to preserve the race richness of the living world, defines it and makes the character of the landscape more beautiful. It produces raw material and food as a renewable natural resource beyond its defensive effects constituting an enormous but natural economic value.³³

According to the Act on forest and the protection of forest: the function of forest can be: (a) protection, (b) economical, (c) health, social, tourist, (d) educational and research purpose.

The forest, which has protectional purpose can be: protected or it can have protective role. In this type of forest economical activity can be practised only with special rules. (a) That forest is protected, that is under shelter of protection of nature conservation because of its natural values. (b) Those forests have protective role, which ensure the protection of vulnerable areas (for

létesítmények (pl. utak, vasutak, gátak, mezőgazdasági-, ill. lakó területek stb.) védelmét biztosítják.

A gazdasági rendeltetésű erdőben az elsődleges cél az erdei termékek előállítása, hasznosítása. A természetes és természetyszerű erdők kiterjedése folyamatosan csökken, helyükre az újra telepítés néhány rendszerint nemesített fa fajjal történik. Erdő telepítése – ha a termőhelyi adottságok lehetővé teszik – elsősorban őshonos fafajokkal, természetes elegyarányban, természetkímélő módon történik.

A védett természeti értékek és területek megőrzését állami támogatás nyújtásával, adókedvezmény biztosításával, a természetkímélő gazdálkodást segítő hitelrendszerrel támogatjuk.

Támogatást kell biztosítani különösen: (a) a természetkímélő gazdálkodást folytatóknak, (b) élőhely rekonstrukciót, élőhely kialakítást végzőknek, kivéve, ha az erre irányuló kötelezettség megállapítására szankcióként került sor.

A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből elrendelt gazdálkodási korlátozás, illetve tilalom esetén vagy a termelés szerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos vagy – amennyiben a tulajdonos a terület használatát átengedi – a jogszerű használó tényleges kárát meg kell téríteni.

Kártalanítási igényt azonban nem keletkeztet: (a) védett természeti területen a természeti kár megelőzése és megakadályozása érdekében jogszerűen előírt korlátozás vagy tilalom; (b) amennyiben a kár bekövetkeztét, a hatósági határozat meghozatalát a tulajdonos vagy a jogszerű használó jogellenes magatartása eredményezte; (c) amennyiben a kár más forrásból megtérült; (d) a tulajdonos vagy a jogszerű használó a korlátozásból, tilalomból, valamint kötelezettség előírásából származó többletköltségei az általa igénybe vett támogatásokból megtérülnek.

Amennyiben az ideiglenes védetté nyilvánítást

example: erosive valleys, floodplains) or human establishments (roads, railroads, dams, agricultural-inhabitant areas etc).

In the forest with an economic function, the primary aim is the production and utilization of the sylvan products. The expansion of the natural and normal forests decreases continuously, the planting of trees happens with quenched trees. The afforestation – if the pistil place conditions make it possible – happens primarily with indigenous tree species, in natural mixture proportion, on a nature-friendly rate.

We favour the conservation of the protected natural values and areas with the assistance of a state support, with the insurance of tax relief, and with and a credit system supporting the nature-friendly farming.

It is necessary to provide a support especially: (a) for the nature-friendly farming, (b) for habitat reconstruction, configuration of new habitat, except this happens as a sanction.

On the protected natural areas because of the ordered farming limitation in natural conservation interest, or in case of prohibition or on account of the regulation of considerable alteration of production construction, it is necessary to compensate the damage of the proprietor – or if the proprietor passes through the usage of the land – the legal user.

But it does not originate a compensation claim however if: (a) the limitation or prohibition is prescribed legally in protected natural area because of the prevention and arrest of the natural damage; (b) if the damage is caused by the illicit activity of the proprietor or user; (c) if the damage returns from an other source; (d) if the additional expenses originating from the limitation and prohibition or the regulation of an obligation of the proprietor or user return from the resorted supports.

In an area is temporary protected, and because of

annak indokolatlansága miatt nem követi végleges védetté nyilvánítás, a tulajdonos vagy – amennyiben a tulajdonos a terület használatát átengedi – a jogszerű használó részére az ideiglenes védetté nyilvánításból eredő tényleges kárt meg kell téríteni. Ha az ideiglenes védetté nyilvánítást végleges védetté nyilvánítás követi, a teljes időre jár kártalanítás.

A kártalanítási igény jogalapjáról és mértékéről a természetvédelmi hatóság dönt.

A természeti értékek fenntartását, illetve a természeti állapot javítását vállaló tulajdonos, illetve jogszerű használó a kártalanítás és támogatások kérdéseire kiterjedő szolgáltatási megállapodást köthet az igazgatósággal.

Magyarországon a vidékfejlesztésre a legfontosabb támogatás az EMVA-án keresztül, finanszírozott Új Magyarország Vidékfejlesztési Tervben valósul meg.³⁴ Ez egy komplex program, mely az EMVA-hoz hasonlóan 4 tengelyen keresztül támogatja az agrárgazdaság fejlesztését, az agrár-környezetgazdálkodást, a vidéki területek diverzifikációját, és a vidéki területek komplex fejlesztését. A LIFE program a vidékfejlesztési hatásait tekintve a természet és a biodiverzitás részeivel integrálódik e területbe. 2011-től a magyar kormányzati struktúrában a vidékfejlesztés jelentése megváltozott és kiterjesztően értelmezve a teljes agrárszabályozás, valamint a környezetszabályozás is beletartozik. Ezért a rendeleti szinten szabályozott, és tipikusan közigazgatási döntéssel odaítélt vidékfejlesztési támogatásokhoz képest, a LIFE+ program komplex kidolgozást, és a pénzügyi tervezést igénylő projekt alapú finanszírozási rendszere is a vidékfejlesztésnek tekinthető.

A NATURA 2000 területekre vonatkozóan Magyarországon számos jogszabály áll rendelkezésre. A kormányrendeleti szintű alaprendeletet főleg a kijelölt területekre vonatkozó támogatások tekintetében több miniszteri rendelet egészíti ki. A területek jellegére tekintettel a meghozatalakor a

its evidence the area does not become a permanently conservation area, the proprietor or the user can claim the effective expense originating from the temporary preservation. If permanently preservation pursues the temporary preservation, compensation goes regularly to the whole time.

The natural conservation authority decides about the legal ground of the compensation claim and its total sum.

The proprietor or the legal user who assume the maintenance of the natural values and the correction of the natural state, may contract a legal service agreement expanding on the questions of the compensation and supports with a directorate.

In Hungary for the rural development the most important support is within the New Hungary Rural Development Plan through the EMVA.³⁴ This is a complex program, which is similar to EMVA, and it realises the development of an agricultural economy through 4 axes, and it realises the agricultural-environmental economy, the diversification of the rural areas, and the complex development of the rural areas. The Life program is integrated into this area, considering the effects of rural development, with parts of the nature and the biodiversity. From 2011, the meaning of the rural development changed in the Hungarian governmental structure and the whole interpreted regulation of agriculture, and the environment regulation belongs to it. Compared to rural development supports regulated by administrative decision typically, the financing system of Life+ program can be considered as part of rural development, which requires complex development and financial plans.

Ministerial decrees about supports concerning the designate areas, complement the basic regulation. In consideration of the character of the areas, the Agricultural and Rural Development Ministry and Ministry of Environmental Protection and Water Management created leasehold rules.³⁵

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
illetve a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
járt el földhasználati szabályok megalkotásakor.³⁵

A NATURA 2000 alaprendelet célja³⁶ szerint a közösségi jellegű madár és növényfajok, valamint ezek élőhelyének természetes állapotban tartására jön létre. A NATURA 2000 területeként kijelöltek fenntartására természetvédelmi kezelési terv, más (környezet-megóvási) terv, valamint a NATURA 2000 fenntartási terv szerint lehetséges.³⁷ A NATURA 2000 területeket le kell határolni, és külön fel kell tüntetni őket a MEPAR-ban és az ingatlan-nyilvántartásban is.³⁸

A NATURA 2000 területeken a földhasználó tevékenységének megfigyelése a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség (továbbiakban: zöld hatóság) feladata. A terület jellegével össze nem függő tevékenységet korlátozhatja, majd a megtilthatja. Ha a tevékenység hatására kár keletkezik, a kár okozóját az eredeti állapot helyreállítására kötelezi. A NATURA 2000 területeken a védett faj állományának kiterjedése miatt engedély nélkül gyakorolható földhasználati tevékenységtől is eltilthatja a tevékenység gyakorlóját.

A zöld hatóság engedélye szükséges gyepek feltöréséhez, helyreállításához, erdősítéshez, 100 főt meghaladó sport vagy kulturális esemény szervezéséhez.³⁹

Minden olyan tevékenységhez, mely nem szolgálja NATURA 2000 terület természetvédelmi kezelését, meg kell vizsgálni a NATURA 2000 terület védett fajaira, és az ökoszisztémára gyakorolt hatását. Ha a hatása a NATURA 2000 területre jelentős, hatásbecslési eljárást kell készíteni. A hatásbecslési eljárást vagy környezeti vizsgálati, vagy hatásvizsgálati illetve egységes környezethasználati eljárásban kell lefolytatni, attól függően, hogy a tevékenység, melynek esetében gyakorolják, milyen eljárás keretébe tartozik. A tervet akkor lehet elfogadni, ha a terület élővilágára jelentős környezeti hatást nem okoz, és e mellett nem ellentétes a kijelölés céljaival. Ez a kategorikus döntés a beruházással együtt járó közérdeknek megfelelően engedélyezhető. Az engedélyezés kapcsán arra kell azonban törekedni,

According to the aim of Natura 2000,³⁶ it is established for the keeping of community characted bird and plant species, and their habitat in natural habit.³⁷ The maintenance of areas of Natura 2000 is possible by natural conservation service plan, other (environmental protection) plans, and by NATURA 2000 plan.³⁸ It is necessary to mark NATURA 2000 areas, and to indicate them separately in the MEPAR and real estate register too.

In NATURA 2000 areas, the controll of the activity of land-user is the task of environmental protection, natural conservation and water management inspectorate (in additional: Green Authority). They may limit the activity not being linked to the character of the area, then they may prohibit it. If damage occurs due to the activity, they obligate to restore the original state. In NATURA 2000 areas, because of the expansion of the substance of the protected races, leasehold activities practised without a permit can be forbidden too.

The Green Authority's permit is necessary to the breaking-up of lawn, to its restoration, afforestation, the organization of sport exceeding 100 person or a cultural event.³⁹

To all activities, which does not serve the natural conservation treatment of NATURA 2000 areas, it is necessary to examine the effects for the NATURA 2000 protected species, and for the ecosystem. If the effect on the NATURA 2000 areas is considerable, it is necessary to prepare effect assessment process. It is necessary to conduct the assessment process or environmental examination in an impact assessment, or in uniform environment usage procedure, depending that the practiced activity belongs to what kind of procedure. It is possible to accept the plan, if it does not cause a considerable environmental effect to the living world of the area, and is not conflicting the aims of designation. This categorical decision can be

hogy a kijelölés eredeti céljai nem sérüljenek. Ebben az esetben a beruházás megvalósítójának kiegyenlítő intézkedéseket írhatnak elő.⁴⁰

A NATURA 2000 területekre 2007-től 36€/ha kompenzációs földalapú támogatás adható,⁴¹ ha a területen csak szarvasmarhát, juhot lovat, szamarat, vagy bivalyt legeltetnek, tápanyag utánpótlás csak az ott legelő állatokból származik, a terület 5%-át nem lehet legeltetéssel sem hasznosítani, a vadon élő állatfajok fenntartásának céljából, belvíz elvezetése és az öntözése tilos. Október 31-e és április 23-a közötti legeltetés és a nád irtása csak a zöld hatóság engedélyével lehetséges. A területek kaszálása vadriasztó lánc használatával lehetséges. Az egyetlen növényvédelmi jellegű tevékenység az inváziós jellegű növényfajták megtelepedése ellen lehetséges, de az ilyen tevékenységre és a kaszálásra is a zöldhatóság engedélye szükséges.⁴²

E mellett NATURA 2000 területeken a tájelemek megőrzésére 100%-os mértékű, 100 folyóméterként maximum 300€-nak megfelelő utófinanszírozású támogatás nyújtható sövénytelepítésre, gyeptelepítésre rovarteleltető bakhátak létesítésére.⁴³

A NATURA 2000 területek zömét szántó, erdő, gyeperdő, legelő művelési ágú területeken jelölték ki. A kijelölést az unió 2006-ban jóváhagyta, és 2010-ben véglegesítették az egyes Nemzeti Parkokhoz kapcsolódóan helyrajzi számonként a területek kijelölését.

Az erdőtüz, és az újjátelepítés feltételeit Magyarországon a 2009.évi XXVIII. törvény tartalmazza.⁴⁴ A jogszabály legfontosabb részei az erdőről művelési ágról és természetes hasznosítási módokról, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló fejezetek. Az erdő tűz elleni védelméről az erdő védelem részben találhatunk szabályokat. Az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtéséről az erdőgazdálkodó köteles gondoskodni.⁴⁵

Erdőben tűz gyújtására és fenntartására – az erre a célra kijelölt helyek kivételével – csak az

allowed according to the public interest of the investment. It is necessary to seek, that the original aims of the designation should not injure. In this case for the investment realising compensator measures may be prescribed.⁴⁰

For NATURA 2000 areas from 2007 36€/ha compensatory land based support can be given,⁴¹ if on the area only horned cattle, sheep horse, donkey, or a buffalo is grazed, and nutrient supply originates from the animals grazing there, and 5% of the area is not possible to utilize with grazing, for the aim of the maintenance of the species, the navigation of internal water and watering is prohibited. From 31th October until 23rd April, the grazing and clearing of cane is possible only by the green authority's permit. The mowing of the areas is possible by the use of beast-alarm. The only activity with a plant protection character is possible against the invasion charactered plants, but the permit of the Green Authority is also necessary.⁴²

Besides this, on areas of NATURA 2000, for the conservation of the landscape elements, 100% measured, maximum 300€/ 100 metre support with subsequent financing is extensible for hedge setup, lawn setup.⁴³

Most part of NATURA 2000 areas was assigned as ploughman, forest, lawn. The union approved the designation in 2006, and it was confirmed in 2010 to single National Parks with relatedly topographical number.

The Act XXVII of 2009 implies the conditions of forest fire, and it's reconstruction.⁴⁴ The most important parts of the Act are: about the forest, the land use and a natural utilisation, the protection of the forest and the chapters about the silviculture. About the protection of the forest fire we can find legal rules in the chapter of protection of forest. It is the task of the forestry to provide the conditions of protection against fire.⁴⁵

In a forest to light and maintenance fire – with the exception of the places designated for this

erdőgazdálkodó, annak hiányában az erdő tulajdonosa írásbeli engedélyre birtokában lévő személy jogosult. A vágástéren visszahagyott faanyag égetése az erdőgazdálkodó által arra kijelölt területeken és csak abban az esetben megengedett, ha a tűz az újulatot és a környezetében lévő erdőt, az erdőn kívüli területek élővilágát, valamint a természeti képződményeket és egyéb műtárgyakat nem veszélyezteti. Az erdőgazdálkodó a parkerdő területén turisztikai célból és tűzvédelmi szempontból állandó és biztonságos tűzrakó helyet köteles kialakítani. A kialakított tűzrakó helyen a tűzvédelmi rendelkezések betartásával bárki jogosult tüzet rakni.

Az erdőgazdálkodó az erdőben létesített mészégetőt, illetve faszénégetőt az erdészeti és a tűzvédelmi hatóságnak köteles bejelenteni. Tilos tüzet gyújtani erdőben, valamint annak kétszáz méteres körzetében lévő külterületi ingatlanokon a fokozott tűzveszély időszakában. Tilos az erdőben közvetlenül vagy közvetve tüzet okozó tárgyak elhelyezése.⁴⁶ A tűz őrzéséről, valamint annak – a helyszínről való távozás előtti – biztonságos eloltásáról a tűzgyújtásra jogosult köteles gondoskodni. Aki erdőtüzet vagy tűzveszélyt észlel és azt eloltani, illetve elhárítani nem tudja, köteles a tűzoltóságot, az erdészeti hatóságot vagy az erdőgazdálkodót haladéktalanul tájékoztatni.⁴⁷

Fokozott tűzveszély esetén a miniszter határozatban – a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszterrel való egyeztetés mellett – az ország egészére vagy meghatározott területén lévő erdőre, valamint az erdő határától számított kétszáz méteren belüli területre – átmeneti időre – általános tűzgyújtási tilalmat rendelhet el. A tűzgyújtási tilalom elrendeléséről és annak feloldásáról szóló határozatot az erdészeti hatóság és a miniszter által vezetett minisztérium honlapján, valamint két országos napilapban, a közszolgálati televízióban és rádióban kell közzéadni. A határozat közzéadása időpontjának az első közzététel időpontja minősül. Megye, kistérség vagy település területére kiterjedő fokozott tűzveszély esetén – indokolt esetben, átmeneti időre – a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság, a főváros területén a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság egyetértésével vagy javaslatára az erdészeti hatóság is rendelhet el tűzgyújtási tilalmat.

aim – only the forestry, in its deficiency, in the possession of written permit of the proprietor of the forest is possible. The burning of timber left in forest is allowed only in enable areas or in designated areas, if the fire does not jeopardize the forest around the area, and the living world of areas apart from forest, and natural formations and other art objects. The forestry has to establish, develop and designate in the area of the forest park constant and safe places for lighting fire for tourists. In these places, with the observing of anti-burn provisions, anyone can light fire.

The forestry has to announce the lime kiln established in the forest, and the charcoal burner for the forestry and anti-burn authority. It is prohibited to light fire in forest, and in two hundred metre districts of outer areas in the period of the increased fire hazard. It is prohibited to place prohibited objects causing fire directly or indirectly in the forest.⁴⁶ Who lights the fire, has to for provide about its keeping and about its safe quench – before leaving the area. Who observes forest fire or a fire hazard and can not extinguish or prevent it, he/she has to inform the fire brigade, the authority of forestry promptly.⁴⁷

In case of increased fire hazard the minister in a decision - with the negotiation of the minister responsible for defence against disaster – can order general ban for lighting fire for a period to the whole area of country, or in particular areas around forest, and on an area, within two hundred metres. It is necessary to announce the decision about the fire ban in the website of the authority of forestry and of the minister, and it is necessary to announce it in two national dailies, the public television and a radio. The date of the publication of decision is the date of first publication. For smaller areas, such as county, village, in case of increased fire hazard – in a justified case, for temporary time – the county directorate of catastrophe management, in the area of the capital city – with the agreement of the Capital Fire-headquarters the authority of forestry may command of fire lighting

A tilalom elrendeléséről és annak feloldásáról szóló határozatot az erdészeti hatóság és a miniszter által vezetett minisztérium honlapján, valamint két országos napilapban, a közszolgálati televízióban és rádióban kell közzéadni. A határozat közzététele időpontjának az első közzététel időpontja minősül. A tűzgyújtási tilalom elrendelése esetén, annak feloldásáig az erdészeti hatóság az erdőbe való belépést és az ott tartózkodást korlátozhatja, illetve megtilthatja. A tűzgyújtási és látogatási tilalom elrendelése a tűz időjárási index értékéhez köthető.⁴⁸

Az erdők tűz elleni védelméről egy 2008-ban kiadott Önkormányzati minisztériumi rendelet rendelkezik.⁴⁹ Az erdőket a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal 3 tűzveszélyességi kategóriában sorolja. A tűzveszélyes területekre meggyénként védelmi tervet kell összeállítani.⁵⁰ Az erőkkel érintkező vasutak mentén kettő, az erőkkel szomszédos mezőgazdasági területek mentén 3 méter széles sávban tűzpáztákat kell kialakítani, autópályák mentén az erdei tűz gyújtására vonatkozó szabályokat jelző táblákat kell elhelyezni.⁵¹

Tűzveszélyes erdőüzemi tevékenység (vágástéri hulladékégetés) csak természetvédelmi engedély birtokában, megfelelően képzett személy irányítása mellett végezhető. Tűzveszély esetén és tűzgyújtási tilalom időszakában az erdőgazdálkodó köteles az erdőbe vezető utak, ösvények, nyiladékok bejáratánál és a tűzrakó helyeken az általános tűzgyújtási tilalomra figyelmeztető táblát elhelyezni, a tűzgyújtási tilalomra vonatkozó rendelkezések megtartását folyamatosan ellenőrizni. A veszélyeztetett helyekre a tűz jelzésére alkalmas eszközökkel felszerelt tűzvédelmi őrköt (tűzjelző szolgálatot) állítani. Az erdőtűz oltására megfelelő munkacsoport, felszerelés és jármű készenlétben tartásáról gondoskodni.⁵²

Tűz oltására az erdőgazdálkodó köteles legalább 30 embert készenlétbe állítani, és megfelelő gépi eszközökkel felszerelni, valamint erdőtűz riasztási rendszert üzemeltetni.

A tüzek okozta károk helyreállítására a többi erdőkárral egyetemleges helyreállítására vidékfej-

prohibition. It is also necessary to announce the decision about the fire ban in the website of the authority of forestry and of the minister, and it is necessary to announce it in two national dailies, the public television and a radio. The date of the publication of decision is the date of first publication. In case of ordering of the fire ban, the authority of forestry may limit or prohibit entering into the forest and the residence until its dissolution. The ordering of fire lighting and visiting ban, can be bound to the value of a meteorological index.⁴⁸

A municipal ministerial order published in 2008 disposes on the protection of the forests against fire.⁴⁹ The agricultural management office enumerates the forests in 3 fire hazard categories. To the combustible areas it is necessary to compile a defensive plan.⁵⁰ Along the two metres, near agricultural areas it is necessary to develop fire strips in 3 metres of broadband, it is necessary to place the boards signaling the rules concerning the ignition of the sylvan fire in motorist rests.⁵¹

Combustible forest firm activity (cutting area waste incineration) only in the possession of a natural conservation permit is allowed, only with the management of person trained adequately can be made. In case of a fire hazard and in the period of fire ban, the forestry has to place a board warning about the general fire ban on places at the entrance of the obligatory roads driving into the forest, and to check the keeping of the provisions concerning the fire ban continuously. To endangered places it is necessary to settle anti-burn guards (fire alarm service), who are suitable for the mark of the fire. To quench fire it is necessary to provide suitable working group, equipment and vehicle.⁵²

The forestry has to stand at least 30 men to quench fire, and has to provide them with suitable mechanical devices, and to operate a forest fire alarm system.

To the restoration caused by fire harms, with other forest harm together, rural development

lesztési támogatás igényelhető. A támogatás kiterjed az erdőfelújítást megelőző terület-előkészítési, károsodott faállomány letermelésére, első újratelepítésére, pótlására, töre vágására vagy sarjzattatására.⁵³ E mellett kiegészítő támogatás adható bakhátak létesítése; vagy 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése; vagy 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefontat vagy talajfogó gát létesítésére. A kérelemben csatolni kell a tűzvédelmi hatóság jelentését a károsodás mértékére, a kialakítandó létesítmények helyére, és pontos funkcióira vonatkozó terveket, valamint az erdészeti hatóság jelentését a kivitelezés szakszerű voltáról.⁵⁴

A támogatás mértéke a károsodott erdőállományt alkotó fafajtáktól, a károsodás mértéktől, a terület kistérségi besorolásától, a telepített faállomány egyedszámától, őshonosságától, illetve a természeti elhelyezkedés és védettség fokától függ.

Magyarországon a helyi önkormányzatoknak természetvédelmi jellegű kérdésekben önálló rendeletalkotási jogköre van, mely kiterjed a külterületek hasznosítására is. Ezekben a kérdésekben nem alkalmazható a jogszabályi hierarchia, így a törvényi vagy rendeleti szintű szabályoktól szigorúbb szabályozás is hozható.⁵⁵

A civil részvétel fontos, így ha egy településen környezetvédelmi bizottság alakul, ahol a működésbe bevonják a helyi környezetvédelemre alakult civil szervezetet is, a helybeliektől beszedett környezetvédelmi bírságok 30%-a település bevételeivé válik.⁵⁶

Összefoglaló

I. rész

Magyarország kiváló mezőgazdasági adottságokkal rendelkező országgént tagja 2004-től az Európai Uniónak. Az unió termelőnek járó támogatásra igényt tart, és élelmiszer-ellenőrzési előírások betartására törekszik.

A magyar érdekképviselői szervek közül többen is tagjai a COPA-nak és a COGECA-nak, de

support can be claimed. The support expands the area of preparation, damaged stands of trees preceding the forest renovation producing, the first replanting, replacement, and offspring.⁵³ Other additional support can be given for the foundation of ridges; or for the foundation of a berm with slant over 10 degrees; or for the foundation of dams for twigs or soil with slant over 15 degrees. It is necessary to attach the anti-burn authority's meaning about the measure of the damage, the place of the establishments, and plans concerning the accurate functions, and the meaning of the authority of forestry about the professional implementation.⁵⁴

The measure of the support depends on the trees forming the damaged forest, the measure of damage, the micro-region classification of the area, the number of installed trees, the indigenous, the degree of natural position and immunity.

In Hungary in questions of natural conservation the local local governments have an independent order creating jurisdiction, which expands on utilizing the outer areas. In these questions the measure hierarchy is inapplicable, so severer regulation can be made in local level.⁵⁵

The civil participation is important, so if an environment protection commission is established in a settlement, where civil organisations of environment protection are involved in the function, 30 % of environmental fine is part of local taxes.⁵⁶

Summary

Part I

Hungary, as a country with distinguished agricultural conditions, is the member of the European Union since 2004. It lays claim to supports of the producers in the Union, and it observes food inspection regulations.

Many Hungarian representation of interest organs are members of COPA and COGECA, but

hatékony uniós érdekképviselési munkát folytatni az ország mezőgazdasági érdekében nem tudnak. Az új magyar alkotmányban alkotmányos szinten jelentkezik a termőföld, a környezet védelme és alkotmányos szinten garantálják a génmódosításoktól mentes mezőgazdasági termelést.

A magyar ingatlanok nyilvántartása többszintű. Egyrészt ingatlanonként tartalmazza a közhiteles ingatlan-nyilvántartás, másrészt a tényleges földhasználatot képi le az ürfelvételekkel ellenőrzött Mezőgazdasági Parcella-azonosító rendszer. Speciális nyilvántartások jelennek meg a használat speciális módjához igazodóan a szőlő, erdő és vadászterületekre.

A termőföldekre speciális szabályozás vonatkozik, a többi tulajdoni tárgytól jobban védik, és a tulajdonszerzési korlátozás 2013-ig fenntartható. A földhasználat minden számára megengedett, de 1 ha terület felett a földhasználat állami regisztrációja szükséges, mert ennek elmaradása miatt az esetleges bírságok mellett nem lehet bíróságon érvényesíteni az ebből származó igényeket. A tulajdonnal és használattal kapcsolatos jogviták bírósági úton, míg a nyilvántartással kapcsolatos ügyek közigazgatási úton érvényesíthetők. A jogerős közigazgatási döntéssel szemben a rendkívüli bírósági jogorvoslat lehetséges biztosított.

II. rész

Magyarországon 2010-től kiemelt szerepet kap a vidékfejlesztés. 3 nagy területet a vidéki területfejlesztést, a mezőgazdaságot és a környezetvédelmet is magában foglalja az új minisztériumi struktúrán belül. A programozás szintjén a Nemzeti Vidékstratégián belül megjelenik a föld és birtokpolitika, a térségi komplex vidékfejlesztés, és a helyi gazdaságfejlesztés.

A 2007 és 2013-as tervezési időszakra azonban a nemzeti fejlesztési terven kívül álló önálló Új Magyarország Vidékfejlesztési Program van hatályban, elfogadott prioritásaival, a tengelyek közti jelentős átcsoportosítás várható az őszi jogalkotási

efficient union representation of interest work cannot be continued in the country's agricultural interest. The protection of land, and the environment appears in the new Constitution, and the gene-modification free agricultural production is guaranteed on constitutional level.

The register of the Hungarian real estates and agricultural lands is multilevel. On the one hand, the real estate register implies it, and also appears in the agricultural parcel identifier system checked with maps from the space uptakes. Special registers appear to the special manner of the usage of the vineyards, forest and hunting grounds.

A special regulation concerns the agricultural land, it is protected better than the rest of the property objects, and the property acquisition limitation is maintainable until 2013. The land use is possible for everybody, but over the use of 1 hectare the state registration of the land use is necessary, because of the lag of this, beside potential fines, the claims originating from this can not be enforced. The judicial combats, which are connected to the property and a usage, are enforceable on a judicial road, while cases related to the register are enforceable on an administrative way. The opportunity of the extraordinary judicial remedy is assured opposite the legally binding administrative decision.

Part II

In Hungary since 2010 the rural development receives an emphasized role. It contains three main areas: the rural regional development, the agriculture and the environment protection within the new ministerial structure. The land and possession politics, the area complex rural development, and the local economic development appear on the level of the programming inside the national country strategy.

In the period of 2007 and 2013, to the planning period, the New National Rural Development Program comes into force with its accepted priorities, and the considerable redeployment between the axes is expected in the autumn

ciklusban. A hátrányos helyzetű területeken ahol halmazoznak a hátrányok (leépülő ipar, elöregedő népesség, és magas munkanélküliség) az ott élők nagyobb támogatási aránnyal pályázhatnak, és néhány támogatási forma előfinanszírozásos.

A fenntarthatóság a vidékfejlesztés és a természetvédelem kapcsolódó területe. Az agrár-környezetvédelmi programok a természeti állapot megőrzését, és a természet közeli földhasználatot kapcsolják össze oly módon, hogy a természetvédelmi jellegű előírok maradéktalan betartását vállaló gazdálkodókat kiegészítő támogatásban részesítik.

A környezetvédelmi és vidékfejlesztési támogatások programok közül a LIFE a LIFE+ és az EMVA 4 tengelye a meghatározó.

A NATURA 2000 területeken minden olyan tevékenység engedélyköteles, mely a természetes állapot megváltoztatásával jár együtt. A természet közeli állattartást kompenzációs támogatással, míg a tájelemek megőrzését 100%-os utófinanszírozású támogatással dotálják.

A tűzgyújtás szempontjából leginkább veszélyeztetettnek az erdőterületek minősülnek. Erdőterületeken tüzet rakni csak a kijelölt tűzakó területeken lehetséges. Fokozott tűzveszély esetén itt is megtiltható. A tűzgyújtás a tűzoltóság és az erdőhasználó együttes feladata. Az erdőhasználó a tűzveszélyességi területekhez képest köteles megfelelő számú oltóanyagot és segédszemélyzetet biztosítani az erdei tüzek oltásához.

legislative cycle. On underprivileged areas, where the disadvantages are cumulative (decaying industry, aging population, and high rate of unemployment) people living there may compete with a higher support proportion, and some support forms are pre-financed.

The sustainability is the related area of the rural development and the environmentalism. The agricultural-environmental protection programs connects the land use of natural areas, so that the smallholders, who observe the natural conservation regulations, get additional supports.

Among the environmental protection and rural development supports the Life and Life+ and the 4 axes of EMVA are determining.

On NATURA 2000 areas all activities have to be licensed, which entail the alteration of the natural state. The nature nearly livestock production with a compensatory support, while the conservation of the landscape elements is subsidized with a support with 100% subsequent financing.

Forests are qualified as the mostly jeopardized areas in terms of the fire ignition. To light a fire in a forest, it is possible only in designated areas. In case of an increased fire hazard it can be forbidden. The fire ignition is the task of the fire brigade and the user of the forest. The user of the forest has to provide suitable and ancillary staff for the quench of the sylvan fires on the combustible areas.

Lábjegyzet

¹ A tanulmány/kutató munka a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként – az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

² Az uniós csatlakozással kapcsolatban lásd: OLAJOS István: *The situation of Hungarian Agriculture after the EU accession*. Előadás, University of Hohenheim, 2004. április 28.

Footnotes

¹ The described work was carried out as part of the TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project in the framework of the New Hungarian Development Plan. The realization of this project is supported by the European Union, co-financed by the European Social Fund.”

² See for the Hungarian EU accession: OLAJOS István: *The situation of Hungarian Agriculture after the EU accession*. Presentation, University of

³ ANDRÉKA Tamás: Az élelmiszerlánc jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 11-41. p. valamint OLAJOS István: Az élelmiszerlánc jogi rendszere. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 441-471. p.

⁴ SZILÁGYI János Ede: A magyar agrárszabályozás helye az európai mezőgazdasági üzemekre vonatkozó jogalkotási tendenciák tükrében (XIX. századtól napjainkig). *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 7/2. (ann. 2006), 229-247. p.; továbbá mindezen kérdések kiváló angol nyelvű elemzését SZILÁGYI János Ede: The Position of the Hungarian Agricultural Legislation in the Tendencies of the Legislation Concerning the European Agricultural Holdings. *European Integration Studies*, Miskolc, Volume 7. Number 2. (ann. 2009), 15-30. p.

⁵ Az érdekvédelemmel kapcsolatban lásd: OLAJOS István – CSÁK Csilla – SZILÁGYI János Ede: *Szakvélemény 'A hegyközségek érdekképviseleti tevékenységének' kérdésében*. Miskolc, 2006. július 4. (felhasználó: Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium). valamint SZILÁGYI János Ede: Kamarák az agráriumban. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Alapítvány, 270-281. p.

⁶ OLAJOS István: Termőföld haszonbérlet szabályai. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 128-144. p.

⁷ FODOR László: Természeti tárgyak egy új alkotmányban. *Pázmány Law Working Papers*, 2011/21, 1-9. p.

⁸ 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról (továbbiakban Inytv) 2. §. Elemzéséről lásd: GONDOSNÉ PUSZTAHELYI Réka: *Ingatlan-nyilvántartási jog*. Miskolc, 2004, Novotni Kiadó; KURUCZ Mihály: *Magyar ingatlan-nyilvántartási jog – A bizalomvédelmi hatások tükrében*. Budapest, 2007, ELTE ÁJK, 3-17. p.; SZALMA József: *Ingatlan-nyilvántartás – Telekkönyvi eljárás*. Budapest, 2005, ELTE ÁJK; PRUGBERGER Tamás: Ingatlan-nyilvántartás. In: PRUGBERGER – FODOR – MIKÓ: *Agrárjog I*. Miskolc, 1996, Bíbor Kiadó; CSÁK Csilla: Ingatlan-nyilvántartás. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó,

Hohenheim, 28th April 2004.

³ ANDRÉKA Tamás: Az élelmiszerlánc jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 11-41; and OLAJOS István: Az élelmiszerlánc jogi rendszere. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 441-471.

⁴ SZILÁGYI János Ede: A magyar agrárszabályozás helye az európai mezőgazdasági üzemekre vonatkozó jogalkotási tendenciák tükrében (XIX. századtól napjainkig). *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 7/2. (ann. 2006), p 229-247; furthermore about the excellent analyse of these issues in, see English SZILÁGYI János Ede: The Position of the Hungarian Agricultural Legislation in the Tendencies of the Legislation Concerning the European Agricultural Holdings. *European Integration Studies*, Miskolc, Volume 7. Number 2. (ann. 2009), p 15-30.

⁵ See OLAJOS István – CSÁK Csilla – SZILÁGYI János Ede: *Szakvélemény 'A hegyközségek érdekképviseleti tevékenységének' kérdésében*. Miskolc, 4th July 2006 (applied by Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium). Furthermore SZILÁGYI János Ede: Kamarák az agráriumban. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Alapítvány, p 270-281.

⁶ OLAJOS István: Termőföld haszonbérlet szabályai. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 128-144.

⁷ FODOR László: Természeti tárgyak egy új alkotmányban. *Pázmány Law Working Papers*, 2011/21, p 1-9.

⁸ Act CXLI of 1997 concerning real estate register (in the followings: Inytv) § 2. See: GONDOSNÉ PUSZTAHELYI Réka: *Ingatlan-nyilvántartási jog*. Miskolc, 2004, Novotni Kiadó; KURUCZ Mihály: *Magyar ingatlan-nyilvántartási jog – A bizalomvédelmi hatások tükrében*. Budapest, 2007, ELTE ÁJK, p 3-17; SZALMA József: *Ingatlan-nyilvántartás – Telekkönyvi eljárás*. Budapest, 2005, ELTE ÁJK; PRUGBERGER Tamás: Ingatlan-nyilvántartás. In: PRUGBERGER – FODOR – MIKÓ: *Agrárjog I*. Miskolc, 1996, Bíbor Kiadó; CSÁK Csilla: Ingatlan-nyilvántartás. In: CSÁK

158-159. p.; OLAJOS István: Az egységes ingatlan-nyilvántartás hatályos szabályai. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó.

⁹ SZILÁGYI János Ede: Földnyilvántartások a támogatások rendszerében. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Alapítvány, 185-187. p.

¹⁰ WOPERA Zsuzsa: A polgári per alanyai: a bíróságok. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*. Budapest, 2003, KJK-KERSZÖV, 77-107. p.

¹¹ WOPERA Zsuzsa: Jogorvoslat-perorvoslat; a perorvoslatok rendszerezése; perorvoslati rendszerünk változása a négy szintű bírósági szervezetrendszer kialakítása után. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*. Budapest, 2003, KJK-KERSZÖV, 313-321. p.

¹² A termőföld törvény elemzéséről lásd: CSÁK Csilla: A termőföld tulajdonszerzés szabályai. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 102-115. p.; SZILÁGYI János Ede: Földbirtokpolitika és szabályozás az európai uniós normákban. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 95-101. p.; FODOR László: Kis hazai földjogi szemle 2010-ből. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 115-131. p.; CSÁK Csilla: A termőföldet érintő jogi szabályozás alkotmányossági kontrollja. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 69-81. p. (továbbiakban: CSÁK 2). A termőföld védelméről lásd: CSÁK Csilla: A termőföld védelme. In: CSÁK: *Környezetjog*. I. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 85-99. p.; FODOR László: *A termőföld védelméről szóló törvény néhány rendelkezésének elemzése*. CEDR MAE Konferencia (Miskolci Egyetem), 2008. április 4.

¹³ Lásd: SZILÁGYI: Földbirtokpolitika és szabályozás az európai uniós normákban. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 94. p.

¹⁴ Lásd: CSÁK 2: Op. cit. 71. p. illetve 35/1994 (VI.24.) AB határozat.

¹⁵ CSÁK Csilla: A termőföld tulajdonszerzés jogi szabályozása. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010,

(edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, p 158-159; OLAJOS István: Az egységes ingatlan-nyilvántartás hatályos szabályai. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó.

⁹ SZILÁGYI János Ede: Földnyilvántartások a támogatások rendszerében. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Alapítvány, p 185-187.

¹⁰ WOPERA Zsuzsa: A polgári per alanyai: a bíróságok. In: WOPERA Zsuzsa (edit.): *Polgári perjog. Általános rész*. Budapest, 2003, KJK-KERSZÖV, p 77-107.

¹¹ WOPERA Zsuzsa: Jogorvoslat-perorvoslat; a perorvoslatok rendszerezése; perorvoslati rendszerünk változása a négy szintű bírósági szervezetrendszer kialakítása után. In: WOPERA Zsuzsa (edit.): *Polgári perjog. Általános rész*. Budapest, 2003, KJK-KERSZÖV, p 313-321.

¹² See: CSÁK Csilla: A termőföld tulajdonszerzés szabályai. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 102-115; SZILÁGYI János Ede: Földbirtokpolitika és szabályozás az európai uniós normákban. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 95-101; FODOR László: Kis hazai földjogi szemle 2010-ből. In: CSÁK Csilla (edit.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 115-131; CSÁK Csilla: A termőföldet érintő jogi szabályozás alkotmányossági kontrollja. In: CSÁK Csilla (edit.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 69-81 (in the followings: CSÁK 2). About the protection of agricultural land see: CSÁK Csilla: A termőföld védelme. In: CSÁK: *Környezetjog*. I. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 85-99; FODOR László: *A termőföld védelméről szóló törvény néhány rendelkezésének elemzése*. CEDR HAAL Conference (University of Miskolc), 4th April 2008.

¹³ See: SZILÁGYI: Földbirtokpolitika és szabályozás az európai uniós normákban. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 94.

¹⁴ See: CSÁK 2: Op. cit. p 71 and Decision 35/1994 (VI.24.) of Constitutional Court.

Novotni Kiadó, 102-108. p.

¹⁶ Lásd: ÁNGYÁN József: Mezőgazdaságunk és a Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program. *A Falu*, 2000/4, 47-56. p.

¹⁷ SZILÁGYI János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai – Útban a természeti erőforrások joga felé? *Jogtudományi Közöny*, 2007/3, 112-121. p.

¹⁸ Lásd: OLAJOS István: A fenntartható termelés és földhasználat garanciának elősegítése In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 432-436. p.

¹⁹ Lásd: OLAJOS István: Földhasználati nyilvántartás. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó.

²⁰ Lásd: KURUCZ Mihály: *Magyar ingatlan nyilvántartási jog – A bizalomvédelmi joghatások tükrében*. Budapest 2007, ELTE ÁJK illetve SZALMA József: *Ingatlan-nyilvántartás – Telekkönyvi jog és eljárás*. Budapest, 2005, ELTE ÁJK, 9-57. p.

²¹ SZILÁGYI János Ede: Erdészet, vadászat, és halászat ágazatok gazdálkodási adatai. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A Közös Agrárpolitika megvalósulása Magyarországon*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 184-185. p.

²² OLAJOS István: Termőföld haszonbérlet szabályai. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 128-144. p.

²³ Lásd: SZILÁGYI János Ede: A támogatások rendszere az agráriumban és a vidékfejlesztésben. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 355-371. p.

²⁴ A programról bővebben lásd: *Nemzeti Vidékstratégia*. In: <http://videkstrategia.kormany.hu/index>

²⁵ SZILÁGYI János Ede: Bevezető az Európai Unió gazdasági és társadalmi kohézió politikájába. In: OLAJOS István (szerk.): *A gazdasági és társadalmi kohézió politikája az Európai Unióban és Magyarországon*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, 7-42. p.

²⁶ A vidékfejlesztés és a regionális fejlesztési tervek egymáshoz történő kapcsolódásáról lásd: KOLAJ László: *Új Széchenyi terv*. Előadás, Miskolci Egyetem, 2011. március 12.

¹⁵ CSÁK Csilla: A termőföld tulajdonszerzés jogi szabályozása. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 102-108.

¹⁶ See: ÁNGYÁN József: Mezőgazdaságunk és a Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program. *A Falu*, 2000/4, p 47-56.

¹⁷ SZILÁGYI János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai – Útban a természeti erőforrások joga felé? *Jogtudományi Közöny*, 2007/3, p 112-121.

¹⁸ See OLAJOS István: A fenntartható termelés és földhasználat garanciának elősegítése In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 432-436.

¹⁹ See OLAJOS István: Földhasználati nyilvántartás. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó.

²⁰ See KURUCZ Mihály: *Magyar ingatlan nyilvántartási jog – A bizalomvédelmi joghatások tükrében*. Budapest 2007, ELTE ÁJK illetve SZALMA József: *Ingatlan-nyilvántartás – Telekkönyvi jog és eljárás*. Budapest, 2005, ELTE ÁJK, p 9-57.

²¹ SZILÁGYI János Ede: Erdészet, vadászat, és halászat ágazatok gazdálkodási adatai. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A Közös Agrárpolitika megvalósulása Magyarországon*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 184-185.

²² OLAJOS István: Termőföld haszonbérlet szabályai. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 128-144.

²³ See SZILÁGYI János Ede: A támogatások rendszere az agráriumban és a vidékfejlesztésben. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 355-371.

²⁴ About the program see more: *Nemzeti Vidékstratégia*. In: <http://videkstrategia.kormany.hu/index>

²⁵ SZILÁGYI János Ede: Bevezető az Európai Unió gazdasági és társadalmi kohézió politikájába. In: OLAJOS István (edit.): *A gazdasági és társadalmi kohézió politikája az Európai Unióban és Magyarországon*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, p 7-42.

²⁶ About the relationship of rural development

²⁷ Lásd KOLAJ: Op. cit.

²⁸ HORVÁTH Gergely: Az agrár-környezetvédelem speciális területei. *Jog, Állam, Politika*, 2009/2, 80-101. p.

²⁹ OLAJOS István: Az Európai Unió földértékelési rendszerei. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 188. p.

³⁰ JAKAB Nóra: Gondolatok a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás kapcsolatáról. *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 8. (ann. 2007), 149-168. p.

³¹ CSÁK Csilla: *Környezetjog*. I. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 156-171. p. (a továbbiakban: CSÁK: *Környezetjog*) illetve BARANYI Tamás: Természetvédelem joga. In: FODOR – BARANYI – TÓTH: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Licum Art, 220-248. p.

³² CSÁK: *Környezetjog*. Op. cit. 87-88. p.

³³ TÖRÖK Géza: Az erdő használatának szabályai. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 143-147. p.

³⁴ SZILÁGYI János Ede: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Agrárjogi gyakorlat – Fogalmak és jogesetek*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, 64-75. p.

³⁵ A hatályos jogszabályok jegyzékére lásd: www.natura.2000.hu/jogszabalyok

³⁶ SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem az európai uniós jogban. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 51-72. p.

³⁷ 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről 4. § – a továbbiakban *NATURA 2000 alaprendelet*.

³⁸ NATURA 2000 alaprendelet 5. §.

³⁹ Loc. cit. 8-9. §.

⁴⁰ Loc. cit. 10. § és 10/A. §.

⁴¹ 128/2007 (X.31.) FVM rendelet az EMVA-ból a NATURA 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatások részletes szabályairól 3. §.

⁴² 269/2007 (X.18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól 3-5. §.

⁴³ 33/2008. (III.27.) FVM rendelet az EMVA-ból

and regional development plans, see: KOLAJ László: *Új Széchenyi terv*. Presentation, University of Miskolc, 12th March 2011.

²⁷ See KOLAJ: Op. cit.

²⁸ HORVÁTH Gergely: Az agrár-környezetvédelem speciális területei. *Jog, Állam, Politika*, 2009/2, p 80-101.

²⁹ OLAJOS István: Az Európai Unió földértékelési rendszerei. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 188.

³⁰ JAKAB Nóra: Gondolatok a fenntartható fejlődés és a foglalkoztatás kapcsolatáról. *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Miskolc, Bíbor Kiadó, Tomus: 8. (ann. 2007), p 149-168.

³¹ CSÁK Csilla: *Környezetjog*. Volume I. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p 156-171. (in the followings: CSÁK: *Környezetjog*) and BARANYI Tamás: Természetvédelem joga. In: FODOR – BARANYI – TÓTH: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Licum Art, p 220-248.

³² CSÁK: *Környezetjog*. Op. cit. p 87-88.

³³ TÖRÖK Géza: Az erdő használatának szabályai. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog – A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, p 143-147.

³⁴ SZILÁGYI János Ede: Agrár- és vidékfejlesztési támogatások. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Agrárjogi gyakorlat – Fogalmak és jogesetek*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, p 64-75.

³⁵ About the legal regulations in force: www.natura.2000.hu/jogszabalyok

³⁶ SZILÁGYI János Ede: Környezetvédelem az európai uniós jogban. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog – Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p 51-72.

³⁷ See § 4 Decree 275/2004 of the Government (8.X.) on the European Community nature conversation areas – in the followings *NATURA 2000 decree*.

³⁸ NATURA 2000 decree § 5.

³⁹ Loc. cit. § 8-9.

⁴⁰ Loc. cit. § 10 and 10/A.

⁴¹ § 3 of Decree 128/2007 of FVM (31.X.).

⁴² 3-5 § of Decree 269/2007 of the Government (18.X.).

⁴³ 3 § of Decree 33/2008 of FVM (27.III.).

nem termelő mezőgazdasági beruházásokhoz nyújtandó támogatások részletes feltételeiről 3. §.

⁴⁴ Az erdőről az erdő védelméről az erdőgazdálkodásról – továbbiakban *Etv.*

⁴⁵ *Etv.* 64. §.

⁴⁶ *Etv.* 65. §.

⁴⁷ *Etv.* 66. §.

⁴⁸ *Etv.* 67. §.

⁴⁹ 4/2008. (VIII.1.) ÖM rendelet az erdők tűz elleni védelméről – továbbiakban *tűzvédelmi rendelet*. tűzvédelmi rendelet.

⁵⁰ Tűzvédelmi rendelet 1-3. §.

⁵¹ Tűzvédelmi rendelet 6-8. §.

⁵² Tűzvédelmi rendelet 12. §.

⁵³ 32/2008. (III.27.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – továbbiakban *vis maior támogatási rendelet* 3. §.

⁵⁴ *Vis maior* támogatási rendelet 7. §.

⁵⁵ Lásd: FODOR László: A környezetvédelmi szabályozás jogforrási rendszere. In: FODOR – BARANYI – TÓTH: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Licitum Art, 35., 264. p.

⁵⁶ FODOR László: Környezetvédelem gazdasági eszközei. In: FODOR: *Környezetjogi előadások*. Miskolc, 2003, Bíbor Kiadó, 67-68. p.

⁴⁴ About the forest and forestry – in the followings: *Etv.*

⁴⁵ *Etv.* § 64.

⁴⁶ *Etv.* § 65.

⁴⁷ *Etv.* § 66.

⁴⁸ *Etv.* § 67.

⁴⁹ Decree 4/2008 of ÖM (VIII.1.) concerning protection against forest fire – in the followings *Fire Decree*.

⁵⁰ Fire Decree § 1-3.

⁵¹ Fire Decree § 6-8.

⁵² Fire Decree § 12.

⁵³ § 3 of 32/2008. of FVM (III.27.) concerning vis maior support – in the followings *Decree vis maior support*.

⁵⁴ Decree vis maior support § 7.

⁵⁵ See FODOR László: A környezetvédelmi szabályozás jogforrási rendszere. In: FODOR – BARANYI – TÓTH: *Környezetjog*. Debrecen, 2006, Licitum Art, p. 35., 264.

⁵⁶ FODOR László: Környezetvédelem gazdasági eszközei. In: FODOR: *Környezetjogi előadások*. Miskolc, 2003, Bíbor Kiadó, p 67-68.

Dr. RAISZ Anikó, PhD – Dr. SZILÁGYI János Ede, PhD
egyetemi oktatók
Miskolci Egyetem

Dr. Anikó RAISZ – Dr. János Ede SZILÁGYI
lecturers
University of Miskolc

Az agrárjog és kapcsolódó területeinek (környezetjog, vízjognak, szociális jognak, adójognak) fejlődése az Európai Unióban, a nemzetállamokban és a WTO-ban

Development of agricultural law and related fields (environmental law, water law, social law, tax law) in the EU, in countries and in the WTO

‘Az agrárjog fejlődése az Európai Unióban, a nemzetállamokban és a WTO-ban’ c. tanulmány 2012. február 1. hatállyal átdolgozott változata

Revised version of February 1, 2012 of the paper ‘Development of agricultural law in the EU, in countries and in the WTO’

Bevezető

Értelmező megjegyzés a tanulmányhoz.¹ Tekintettel arra, hogy a különböző jogrendszerekben a vizsgálat tárgyát képező joganyag számos néven (*Agrarrecht, rural law, agricultural law, droit agraire, droit rural*) fut, ezért e tanulmány készítői fontosnak tartják meghatározni, hogy magyar jogi megközelítésben mit tartalmaz ez a terület, amelyet a szerzők a továbbiakban ‘*agricultural law*’ angol elnevezéssel jelölnek.²

A magyar agrárjogászok az ‘*agrárjog*’ (‘*agricultural law*’) névvel lényegében három – jobb esetben egymással szorosan összefüggő – jelenséget neveznek. Az egyik az agrárjogi joganyag, a másik az agrár-jogtudomány (diszciplína), a harmadik az agrárjog, mint egyetemi tantárgy (stúdium). Az agrárjog ezen három megközelítése közül Magyarországon a stúdium meghatározása tekinthető leginkább egységesnek.

2005-ben ugyanis, az Agrárjogot Oktatók Országos Konferenciáján került meghatározásra az agrárjogi stúdium valamint az agrárjogi területek lehatárolása (az akkor hat jogi karon oktatók képviselői közül öten írták alá).³ A mai napig hatályban lévő koncepció alapján az agrárjogi stúdium kapcsán az alábbiak állapíthatók meg:

„1/ A Konferencia résztvevői az agrárjogot vegyes szakjogként definiálták, amely sajátosan vegyíti a magánjog és a közjog jogintézményeit, és amely

Introduction

I. Explanatory note to the study.¹ With regard to the fact that in the different legal systems the legal material subject to examination has several names (*Agrarrecht, rural law, agricultural law, droit agraire, droit rural*), the authors of the present study deem it important to determine what this field – in the following referred to as ‘*agricultural law*’ – means in the Hungarian law.²

The Hungarian agricultural lawyers understand basically three – interrelated – phenomena under agricultural law (‘*agrárjog*’). First, agricultural legal norms, second, agricultural jurisprudence as a branch of social sciences, and third, agricultural law as a discipline during university studies. In Hungary, the third approach raises the least debates.

In 2005, at the National Conference of Agricultural Lawyers, the discipline of agricultural law and the fields of agricultural law have been determined (five out of the six then existing departments teaching agricultural law signed the resolution).³ According to the concept in force until today, the followings may be determined:

’1/ The participants of the Conference defined agricultural law as a mixed legal field that includes in a specific way the institutions of both private

mindazonáltal tárgyi specifikumában önálló.

2/ Az Agrárjog stúdiumnak vitathatatlan jelentősége van a graduális jogászképzésben, különös tekintettel a Magyar Köztársaság európai uniós tagságára. Az Európai Unió joganyagában ugyanis kiemelkedő jelentőségű az agrárjogi jogintézmények szerepe. Ezen jogintézmények ugyanis olyan mértékben elkülönülnek az EU közjogának más területeitől, hogy a joghallgatók számára csak egy speciális stúdium keretében sajátíthatók el. Az Agrárjog ezentúl fontos polgári jogot, közigazgatási jogot, pénzügyi jogot, európai jogot és környezetjogot kiegészítő intézményeket is magában foglal.

3/ Az Agrárjogon belül különösen az alábbi jogintézményeket tartjuk fontosnak:

- az EU közös agrár- és vidékfejlesztési joga;
- a földtulajdoni, földhasználati, földöröklési és földforgalmi viszonyok;
- agrárjogi földnyilvántartások;
- agrárjogi szerződések;
- a mezőgazdasági üzem fogalma és fajtái;
- a mezőgazdasági termék fogalma, előállítása;
- szakhatósági normák;
- szakigazgatási rendszer;
- agrárpénzügyek;
- élelmiszerjog.”

Fontos megemlíteni, hogy az ‘agrárjog’ illetve ‘agrárpolitika’, mint gyűjtőfogalmak a magyar szabályozás szempontjából főszabályként magukba foglalják az erdőgazdálkodás illetve a halászat ágazatokat is; tapasztalatunk szerint ugyanis bizonyos országokban ezek gyakran nagyban elkülönülnek az agrárium más ágazataitól.

Az egyes jogtudósok mindazonáltal az agrárjog másik két megközelítése (vagyis a joganyag és a jogtudomány) kapcsán egymástól eltérő koncepciókat alakítottak ki.⁴ Ezek részletes kifejtésére itt nincs mód. Összességében elmondható azonban az, hogy a magyar jogtudósok között egyre inkább elterjedt módja az agrárjog meghatározásának az agrárjog szabályozási tárgya-

and public law, and that is also particular and original in its subject.

2/ It is beyond doubt that the discipline of agricultural law is significant in the undergraduate legal education, especially as to the European Union membership of the Republic of Hungary, as in the law of the European Union the agricultural legal institutions are of outstanding importance. These institutions differ namely to such an extent from other fields of the European Union’s public law that the undergraduate law students may only learn it in the frame of a special discipline. Agricultural law contains furthermore important institutions complementing civil law, administrative law, financial law, European law and environmental law.

3/ Within agricultural law, we deem the following legal institutions to be especially important:

- the common agricultural and rural development law of the EU;
- ownership, use, succession and trade of agricultural lands;
- agricultural landregisters;
- agricultural contracts;
- definition and types of agricultural holdings;
- definition and production of agricultural products
- provisions of agricultural administrations;
- system of agricultural administration;
- agricultural financial system;
- food law.’

It is important to mention that the notions ‘agricultural law’ or ‘agricultural policy’ in the frame of the Hungarian regulation basically include forestry as well as fisheries. According to our experience, these often differentiate namely from other fields of agriculture.

Scholars have nevertheless developed differing concepts on the two other approaches (i.e. agricultural legal norms and agricultural jurisprudence).⁴ To go into the details in this regard is not possible within the frame of this study. We may establish though altogether that the most wide-spread method among Hungarian scholars for determining agricultural law is

inak meghatározásán történő lehatárolás.

Ezek a szabályozási tárgyak tipikusan a következők: mezőgazdasági üzem, mezőgazdasági termelő, mezőgazdasági tevékenység, mezőgazdasági termék, élelmiszer, vidék.⁵

A magyar agrárjog újjászervezése (2010-): Annak érdekében, hogy megérthessük azokat a változásokat, amelyek az elmúlt időszak Magyarországon bekövetkeztek és várhatóan bekövetkeznek, szükségesnek tarjuk a következő magyarázat megtételét.

A Magyarországon bekövetkezett agrárpolitikai illetve agrárjogi változások nem érthetők meg az agrárpolitikán kívüli tényezők (okok) megértése nélkül.⁶ Az *agrárpolitikán kívüli legfontosabb ok*, amely komoly agrárjogi változtatásokat is jelentett, hogy Magyarországnak nem sikerült kihasználnia az EU csatlakozásból származó előnyöket. Ezzel szemben az EU csatlakozás hátrányai kumulálódtak olyan problémákkal, amelyeket Magyarországnak nem sikerült megoldania az ország 1989-1990-es években megtörtént politikai-gazdasági rendszer-váltása óta.

Az ország választóinak nagyobbik fele 2010-re megértette azt, hogy sikertelenségünk legfőbb oka bennünk, magyarokban keresendő, és megértette azt is, hogy az ország (és benne mezőgazdaságának) rendbetételét maguknak a magyaroknak kell megtennünk.

Ezt követően érdemes megvizsgálni az *agrárpolitikán belüli tényezőket*, és ennek kapcsán érdemes feltenni egy kérdést. Miért mondható sikertelennek a magyar mezőgazdaság? Előzetesen, természetesen meg kell említeni azt, hogy léteztek és léteznek olyan mezőgazdasági vállalkozások, amelyek sikerrel vették az EU csatlakozás akadályait. Ugyanakkor általánosságban (összességében) az ország mezőgazdasága messze maga alatt teljesített. Azon – kevesebb, mint 10 milliós lakossal rendelkező – ország, amely számítások szerint 17 millió ember ellátásra alkalmas mezőgazdasági termelőkapacitással rendelkezik, (a) az uniós csatlakozást követően számos – korábban helyben megtermelt – termékből (pl. cukor) behozatalra

through determining its regulated objects.

The objects are typically the following: agricultural holding, agricultural producer, agricultural activity, agricultural product, foodstuff, rural area.⁵

II. Reorganisation of the Hungarian agricultural law (since 2010): In order to be able to understand the changes having occurred in recent years and expected to happen in the upcoming ones in Hungary, we deem it necessary to present the following explanations.

II.1. The changes in agricultural policy as well as in agricultural law having occurred in Hungary cannot be understood without certain factors (reasons) which are beyond agricultural policy.⁶ The *most important reason beyond agricultural policy* having caused serious changes in agricultural law is that Hungary has not managed to take advantage of its accession to the EU. On the contrary, the disadvantages of the EU accession conjoined with problems that Hungary was incapable of solving since the political-economical change of systems in 1989-1990.

In 2010, the majority of the country's voters understood that the main reason for our resultlessness lays in ourselves and understood that it is us Hungarians who have to set things right about our own country, including its agriculture.

After all that, it is worth examining the *factors inside agricultural policy*, and poses a question. Why can the Hungarian agriculture be regarded as unsuccessful? Beforehand we have to mention that there have been and there are agricultural enterprises that have overcome the obstacles of the EU accession with success. Nevertheless, in general the country's agriculture has performed deep under its ability and facility. A country having less than 10 million inhabitants and at the same time – according to calculations – a producing capacity that could feed 17 million people (a) fell back on the import of numerous – beforehand locally produced – products (e.g. sugar) after the accession to the Union. (b) The

szorult. (b) Az ország feldolgozó ipara nagyban leépült; a nyersanyagok termelése túlsúlyos. (c) Az állatállomány fontos ágazatokban lényegesen csökkent. (d) Csökkent a mezőgazdaságilag hasznosított földek mennyisége. (e) Mind a mezőgazdaság, mind a vidék egyre kevesebb embert tud(ott) foglalkoztatni.⁷

country's processing industry has largely diminished; the production of primary products is dominant. (c) In important subsectors the livestock has significantly decreased. (d) The amount of lands used for agricultural purposes has also decreased. (e) Both agriculture and rural areas have been able to employ less and less people.⁷

Az e tanulmányban vizsgált időszak (2009-2011; illetve 2012 bizonyos vonatkozásokban 2012. február 1-jéig terjedő időszak) legfontosabb magyarországi változásai ennek megfelelően nem valamiféle külső hatásra történő reakciók, hanem belső igény által alkotottak. Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a nemzetközi és az európai tendenciákat az ország jogalkotása figyelmen kívül hagyta volna.

The changes having occurred and occurring in Hungary in the given period (i.e. between 2009 and 2011, as well as in certain aspects 2012, i.e. the period until February 1, 2012) are therefore not reacting on external influence, but on internal challenges. This of course does not mean that the country's legislation would have ignored international and European tendencies.

A változások 2010 áprilisában kezdődtek. Ekkor ugyanis a nyolc éve kormányon lévő koalíciót⁸ (Magyar Szocialista Párt – Szabad Demokraták Szövetsége) egy *több mint 2/3-os parlamenti többséggel* rendelkező pártszövetség (Fiatal Demokraták Szövetsége – Keresztény Demokrata Néppárt) – *demokratikus módon* megválasztva – váltotta. Ez a 2/3-os parlamenti többség így a legnagyobb terjedelmű felhatalmazással bír, amit az akkor hatályban lévő magyar Alkotmány (1949. évi XX. tv.) lehetővé tett egy parlamenti többség számára; vagyis akár új Alkotmányt is elfogadhatott. Az új magyar Országgyűlés élt ezzel a felhatalmazással és nekilátott egy új Magyarország, továbbá ennek részeként egy új magyar agrárpolitika és agrárjog felépítéséhez...

The changes began in April 2010. It was namely then when the coalition governing for the past eight years⁸ (Hungarian Socialist Party – Alliance of the Free Democrats) was replaced by the party alliance (Alliance of the Young Democrats – Christian Democrat People's Party) who gained in the *democratic elections* a *two-thirds parliamentary majority*. This two-third majority has therefore the widest mandate that could be given to a parliamentary majority under the Hungarian Constitution then in force (Act XX of 1949); it could adopt even a new Constitution. The new Hungarian Parliament used this mandate and began to build up a new Hungary, including a new Hungarian agricultural policy and agricultural law...

Magyarország 2012. január 1-jétől hatályba lépett *Alaptörvényében* több olyan fontos rendelkezés is található, amely érinti a mezőgazdaságot. Így, a XX. cikk biztosítja a testi és lelki egészséghez való jogot. A XX. cikk további előírásai alapján, e jog érvényesülését Magyarország – többek között – a genetikailag módosított élőlényektől (GMO) mentes mezőgazdasággal,⁹ az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő. Az Alaptörvény ezen előírása egy olyan vita¹⁰ lezárását jelenti, amely Magyarországon már évek óta húzódik.¹¹

II.2. In the new Constitution of Hungary having entered into force on January 1, 2012, there are several dispositions dealing with agriculture. Article XX guarantees the right to physical and psychic health. According to further provisions contained in Article XX, Hungary helps to give effect to this right among others through GMO-free agriculture,⁹ guaranteeing the protection of the environment, as well as the access to healthy food and drinking water. This provision of the Constitution closes a long debate¹⁰ in Hungary.¹¹

A tilalom Alaptörvényben történő rögzítését állásfoglalásában a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa (JNO) is üdvözölte: „a génmódosított élőlények mezőgazdasági alkalmazásának világos, egyértelmű tilalmával – az elővigyázatosság elvének megfelelően – a magyar alkotmányozó kifejezi, hogy nem kívánja az országot és a lakosságot kísérleti teleppé változtatni, különös tekintettel arra, hogy e kísérletek eredményei adott esetben csak évtizedek múltán válnának ismertté.”¹² Az Országgyűlés ezen döntésével a háttérben folyó tudományos vita érdemi kérdését (vagyis a GMO veszélyességének problémakörét) mintegy megkerülve, lényegében az ország gazdasági érdekére hivatkozással alakította ki álláspontját, remélve, hogy a GMO-mentes Magyarország képével a magyar mezőgazdasági termékek jobban és drágábban eladhatóvá válnak, az európai (illetve világ-) piacon.¹³

Az Alaptörvénybe foglalt ‘genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság’ konkrét jogszabályi tartalma ugyanakkor még nem ismert. Így, az elkövetkező időszakban még a jogalkotóra vár a GMO-mentes mezőgazdaság fogalmi körének pontos lehatárolása. Mindazonáltal az Alaptörvénybe foglalt előírásoknak érdekes értelmezési lehetőséget kínált azon konkrét GMO-szennyezési ügy, amely a vidékfejlesztési miniszter 2011. április 27-én elrendelt – a vetőmagok fokozott GMO ellenőrzésére vonatkozó – utasítása kapcsán kapott publicitást. Az ügy lényege, hogy több ezer hektáron került termesztésre olyan szója illetve kukorica, amelynek vetőmagja GMO-t is tartalmazott, ezzel sértve a Magyarországon hatályban lévő szabályokat.¹⁴ Az ügy kapcsán sor került¹⁵ (többek között) a növények megsemmisítésére a fertőzött területeken, a Büntető Törvénykönyv módosításának kezdeményezésére,¹⁶ a gazdálkodók kártalanítására,¹⁷ a szükségesnek ítélt felelősségre vonási eljárások megindítására. A magyar kormány mindezek mellett felállított egy GMO Munkacsoportot is, amely „tevékenységének célja az Alaptörvény XX. cikke (2) bekezdése a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaságra utaló rendelkezésének végrehajtás-sával összefüggő... jogszabály módosításokkal kapcsolatos megfelelő

Even the Parliamentary Commissioner for Future Generations (PCFG) has welcomed the prohibition in the Constitution: “the Hungarian constituency declares with the clear prohibition of agricultural use of genetically modified organisms that – according to the precautionary principle – it does not aim at turning the country and its inhabitants into a test-site, especially with regard to the fact that the results of these experiments may only become visible after decades.”¹² With this decision, the Parliament practically avoided to take a stand on the merits of the scientific question (i.e. the riskiness of GMOs). Instead, it elaborated its attitude referring to the economic interests of the country, hoping that with creating the picture of a GMO-free Hungary, the Hungarian agricultural products are going to be sold better and at a better price on the European (and world) market.¹³

The concrete statutory content of the constitutional provision declaring that Hungary’s ‘agriculture remains free from any genetically modified organism’ is nevertheless not known yet. Thus, in the forthcoming period, it is up to the legislator to define precisely the notion of a GMO-free agriculture. Nevertheless, a concrete case of GMO-contamination – that became public after the Minister for Rural Development had ordered a thorough GMO-inspection of seeds on April 27, 2011 – provides an interesting opportunity of interpretation regarding the said provisions. The essence of the case is that on several thousands of hectares, soy and corn had been produced the seed of which contained GMOs as well, in violation of the regulation in force in Hungary.¹⁴ The mentioned case (among others) resulted in¹⁵ the destruction of the plants in the contaminated area, the proposal to modify the Criminal Code,¹⁶ the compensation of the agricultores,¹⁷ and accountability procedures deemed necessary have been launched as well. Besides, the Hungarian Government established a GMO Working Group, the objective of which is ‘to enable the appropriate interministerial coordination related to the statutory modifications ... in connection with the execution of the constitutional provision referring

tárcaközi koordináció elősegítése”.¹⁸

Az új Alaptörvény másik fontos rendelkezése (P. cikk), hogy „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

E szakasz érdekessége, hogy kiemelt védelmet biztosít a természeti erőforrásoknak és a biológiai sokféleségnek. A cikk konkrét alkalmazhatóságát a későbbiek folyamán elfogadott új törvények és egyéb jogszabályok hivatottak biztosítani.¹⁹

A 2010-es választások után kialakított új kormányzati struktúrában, egy csúcsminisztériumban, a *Vidékfejlesztési Minisztériumban* (továbbiakban: VM) egyesítettek két korábbi minisztériumot. Ezek a korábbi Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és a korábbi Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumok voltak. Magunk részéről némileg pontatlannak ítéljük az új minisztérium elnevezését, hiszen az általa ellátott funkciók közül számos nem csak a rurális területeken hat. Az új kormány eddigi működése kapcsán mindazonáltal megállapítható, hogy az agrár-vidékfejlesztési vonal minősíthető hangsúlyosabbnak a környezetvédelmi szekcióhoz képest.

A minisztériumi szint átszervezésével párhuzamosan a magyar kormány a megyei szinten működő közigazgatási szerveket (kevés kivétellel) egy ún. *megyei kormányhivatalba* vonta össze. Ennek a kormányhivatalnak lett része az ingatlan-nyilvántartást vezető földhivatal, valamint a számos agrár-szakigazgatási feladatot ellátó megyei mezőgazdasági szakigazgatási hivatal is.

A nemzeti vidékfejlesztési stratégia. Az elmúlt húsz év magyar agrár- és vidékfejlesztési politikája sajnálatos módon egy átfogó koncepció hiányában próbálta meg működtetni az agrárgazdaság és a

to an agriculture free from genetically modified organisms (Article XX (2)).¹⁸

Another important provision (Article P) of the new Constitution says that ‘Protection and preservation for future generations of natural resources, especially arable land, forests and drinking water supplies, biological diversity, including the native flora and fauna as well as cultural values which all form part of the common national heritage is an obligation of the state and all others.’

It is interesting that this provision provides a distinguished protection to natural resources and biological diversity. The concrete applicability of the present article is expected to be provided in new laws and other legal norms adopted in the future.¹⁹

II.3. After the 2010 elections, a new governmental structure has been established in which a concentrated ministry, the *Ministry of Rural Development* (in the following: MRD) united two former ministries, the Ministry of Agriculture and Rural Development and the Ministry of Environment and Water. We consider the designation of the new ministry as somewhat inadequate, as many of its functions are not solely connected to rural areas. Nevertheless, the so far work of the new government shows that agriculture and rural development prevail over environmental issues.

Parallel to the reorganisation of the ministries, the Hungarian government has concentrated the administration at county level (with a few exceptions) in so-called *county governmental offices*. The land registry office has become part of it, just like many other county agricultural offices with certain agricultural administration functions.

II.4. National rural development strategy. Unfortunately, the past twenty years’ agricultural and rural development policy lacked a comprehensive concept when trying to deal with

vidék ügyeit. Az átfogó, jól végig gondolt és következetesen véghezvitt stratégia hiánya is oka volt annak, hogy a magyar mezőgazdaság és vidék rosszul teljesített az elmúlt húsz évben.

A jelenlegi kormányzat ezen a helyzeten kíván változtatni azáltal, hogy egy nemzeti vidékfejlesztési stratégiát kíván megalkotni az érintettek bevonásával (amelyre a kormányzat gyakran hivatkozik, mint a „magyar vidék alkotmányára”). A stratégiaalkotás kezdő lépéseként elkészült a „Nemzeti Vidékstratégiai Konceptió – 2020 (agrár-, élelmiszer-, környezet- és vidékstratégiai tézisek)”.²⁰ A stratégiaalkotás következő fázisaként 2012 elejére elkészült a Darányi Ignác Terv is, amely a Nemzeti Vidékstratégia végrehajtásának keretprogramja, benne többek között a 2012-es év jogszabályalkotási tervzetével.²¹ Ezt követően tették közzé a Nemzeti Vidékstratégia²² környezeti vizsgálatát²³ is. A tanulmány lezárását követően, 2012. március 21-én a Kormány elfogadta a Nemzeti Vidékstratégiát.²⁴

Az Európai Unió Európa 2020 Stratégiájához, valamint a 2014-2020 közötti EU programfinanszírozási időszak időtávjához illeszkedve a Nemzeti Vidékstratégia nemzeti programjai és intézkedései azt célozzák, hogy 2020-ra a vidék társadalmi és gazdasági folyamataiban, illetve a vidéki élet minőségében látható és a helyiek számára is érezhető javulás következzen be. A vidék ügye a stratégia készítői szerint átfogó megközelítést igényel. Ennek megfelelően a Nemzeti Vidékstratégia az eddigi elkülönült, egymással gyakran szemben álló ágazati szemlélet helyett a szakterületek közötti kapcsolatrendszerre építve közös stratégiai keretet biztosít (a) a vidékfejlesztés, (b) a természet- és a környezetvédelem, a vízügy, (c) az agrárgazdaság, valamint (d) az élelmiszerlánc és élelmiszer-feldolgozás számára. A Nemzeti Vidékstratégia integratív elképzeléseit erősítheti a Vidékfejlesztési Minisztérium jelenlegi felépítése, az említett szakterületek egységes szakirányítása biztosíthatja az ehhez szükséges szervezeti feltételeket.²⁵

agricultural and rural issues. This lack of a comprehensive, purposeful and consistently executed strategy has also been a reason for the bad performance of the Hungarian agriculture and rural areas in the past twenty years.

The current government aims at changing this situation when planning a national rural development strategy, involving those affected (the Government often refers to it as the ‘constitution of the Hungarian rural areas’). As an initial step of the strategy-making, the ‘*Conception of National Rural Strategy – 2020. Theses of the strategies concerning agriculture, foodstuffs, environment and rural development*’ was adopted.²⁰ As a next step, the Ignác Darányi Plan was adopted by the beginning of 2012, which is the framework programme of the execution of the National Rural Strategy, including among others the legislative plan for 2012.²¹ Subsequently, the environmental examination²² of the National Rural Strategy²³ has been published as well. After the closure of the present paper, on March 21, 2012, the National Rural Strategy has been adopted by the Government.²⁴

Orientating to the European Union’s Europe 2020 Strategy and the period of the 2014-2020 EU programme financing phase, national programmes and measures of the National Rural Strategy aim at having a significant amelioration in the rural area’s social and economical processes as well as in the quality of rural life that is perceivable for the locals by 2020. According to the authors of the strategy, the case of rural areas needs a comprehensive approach. Therefore, the National Rural Strategy provides – instead of a differentiated, sometimes even conflicting sectorial approach – a common strategic frame based on the relationship between the specialities for (a) rural development, (b) natural and environmental protection, water issues, (c) agricultural economy, as well as (d) food chain and food processing. The integrating conception of the National Rural Strategy may be reinforced by the current set-up of the Ministry of Rural Development, the necessary organisational conditions may be provided by the uniform administration of the mentioned specialities.²⁵

A koncepció tehát négy átfogó területet jelöl ki annak érdekében, hogy 2020-ig érezhető legyen a javulás minden tekintetben. Ezt követően a stratégia az agrárgazdaságról, a vidékfejlesztésről, az élelmiszergazdaságról, valamint a környezet védelméről határoz meg célkitűzéseket és ezekhez szükséges programokat.

A Nemzeti Vidékstratégia átfogó célja a vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása. Az ehhez kapcsolódó stratégiai célok pedig a következők: (a) tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése; (b) sokszínű és életképes agrártermelés; (c) élelmezési és élelmiszerbiztonság; (d) a vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése; (e) a vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása.²⁶

Reményeink szerint a vidékfejlesztési stratégia képes lesz hosszú távon is, következetes döntések és intézkedések sorát garantálni.

Magyarországon már hosszú ideje folyamatban van egy új *Polgári Törvénykönyv* (Ptk.) elfogadása, amelynek szakértői tervezetét²⁷ 2012 februárjában hozták nyilvánosságra. Az új Ptk. tervezete számos agrárjogot érintő változást tartalmaz a hatályban lévő szabályozáshoz képest. Így a Ptk.-ba kerültek a szövetkezetek szabályozásának legfontosabb előírásai, az ingatlan-nyilvántartás (immáron mint telekkönyv) visszakerülhetne a bíróságokhoz, szabályozásra került az ún. mezőgazdasági vállalkozási szerződés, és a mezőgazdasági támogatások előfinanszírozása szempontjából jelentős factoring szerződés²⁸ is. Az új Ptk. Országgyűlés által történő elfogadására várhatóan idén ősszel kerülhet sor.

1. Melyek a fő jogfejlesztések (jogalkotás és jogalkalmazás), beleértve a WTO, EU és nemzeti jogot a következő területeken (a nemzeti jogi megközelítésből):

1.1. Agrárgazdasági jog és agrárstruktúra jog

Az agrárgazdasági jog és az agrárstruktúra jog

Consequently, the concept determines four fields in order to have a perceivable amelioration until 2020 in every aspect. The strategy afterwards determines aims and necessary programmes for agricultural economy, rural development, food economy and environmental protection.

The National Rural Strategy's comprehensive objective is to ameliorate to capacity of our rural areas to feed and maintain its population. The strategical aims related to it are determined as follows: (a) the conservation of natural values and resources of our countryside; (b) variegated and viable agricultural production; (c) alimentation and food security; (d) ensuring the basis of rural economy, raising the employment rate in rural areas; (e) to strengthen the rural communities and to raise the rural population's standard of living.²⁶

We hope that the rural development strategy is going to be able to guarantee consequent decisions and measures also for the long term.

III. In Hungary, the adoption of a *new Civil Code* is in progress, the scientific working paper²⁷ of which was published in February 2012. The draft new Civil Code contains numerous amendments affecting agricultural law. So, the Civil Code is going to contain the most important rules on the regulation of co-operatives, the land-register could get back to the courts, the so-called agricultural undertaking contract is going to be regulated, as well as the factoring contract important with regard to the pre-financing of agricultural supports.²⁸ The new Civil Code will presumably be adopted by the Parliament this autumn.

1. What are the main legal developments (legislation and jurisprudence), including the WTO, EU and national law in the following areas, seen from your national view:

1.1. Rural economic law and rural structure law

We deem important to mention the followings

kapcsán az alábbiakat tartjuk fontosnak kiemelni.²⁹

Magyarország 2011. évi költségvetéséből az agrár- és vidékfejlesztési támogatások három fő csoportját finanszírozták:³⁰ (a) Az EU által közvetlenül finanszírozott támogatások 323 milliárd HUF tettek ki. (b) Az EU-társfinanszírozással és kiegészítő támogatással (pl. iskolagyümölcs) működő támogatások összege 205 milliárd HUF (a 2010-es 134 milliárd HUF-hoz képest). (c) A nemzeti támogatások összege (benne a SAPS támogatásokat kiegészítő top-up támogatások is) 64 milliárd HUF (a 2010-es 52 milliárd HUF-hoz képest). Tájékoztató: 2012. március 14-én 1 € 291 HUF-ot ért.

Magyarország a 2004-es európai uniós csatlakozást követően, hasonlóan más újonnan csatlakozott országokhoz, nem az SPS (*Single Payment Scheme*) támogatási rendszert vezette be, hanem a SAPS-ot (*Single Area Payment Scheme*). Ráadásul az EU-ból csak jóval kevesebb pénzt kapva, mint a régi tagállamok; ezért kaptak az új tagállamok lehetőséget arra, hogy a SAPS támogatásokat bizonyos mértékű nemzeti támogatással is kiegészítsék (ez az ún. *top-up* támogatás). 2008-ban a magyar parlament elfogadta az SPS bevezetéséről szóló törvényt. A törvényt azonban a köztársasági elnök nem hirdette ki, hanem megküldte a magyar alkotmánybíróságnak alkotmányos normakontrollra. Az Alkotmánybíróság 2010-ben a jogszabály egy bizonyos részét (formális okokból) alkotmányellenesnek nyilvánította.³¹ Ezt követően az időközben kormányra került új politikai erő egyelőre elállt az SPS bevezetésétől.

A magyar parlament 2011 nyarán módosította az agrárpiaci rendtartásról szóló 2003. évi XVI. törvényt (29/A-29/E §), annak érdekében, hogy abba beillessze a *szakmaközi szervezetek* szabályanyagát. A magyar jogalkotó felismerte ugyanis az 1234/2007/EK tanácsi rendeletben szabályozott szakmaközi szervezetekben rejlő lehetőségeket, és ezen előnyök kiaknázása érdekében nekilátott az új jogintézmény szabályainak kidolgozásához.

with regard to rural economic law and rural structure law.²⁹

I. Three main groups of agricultural and rural development subsidies were financed from Hungary's 2011 budget:³⁰ (a) Subsidies financed directly by the EU added up to 323 billion HUF. (b) Subsidies co-financed by the European Union or having compensational support (e.g. school fruit) added up to 205 billion HUF (compared to 134 billion HUF in 2010). (c) The amount of national subsidies (including the top-up subsidies to the SAPS subsidies) is 64 billion HUF (compared to 52 billion HUF in 2010). For orientation: on March 14, 2012 1 € was 291 HUF.

II.1. Hungary after the 2004 accession to the European Union – just like other newly acceded countries – did not introduce the SPS (*Single Payment Scheme*), but the SAPS (*Single Area Payment Scheme*) support scheme. In addition, they received from the EU a lot less money compared to the old member states; it was for this that the new member states received the possibility to complete the SAPS supports with a certain amount of national subsidies (that is the so-called *top-up* subsidy). In 2008, the Hungarian Parliament adopted the act introducing the SPS. The law however was not promulgated by the President of the Republic, who sent it to the Hungarian Constitutional Court for a so-called constitutional norm review. The Constitutional Court declared (for formal reasons) a certain part of the legal act in 2010 to be contrary to the Constitution.³¹ In the meanwhile, a new government came to power, and abandoned the plan to introduce the SPS for the time being.

II.2. The Hungarian Parliament amended Act XVI of 2003 (29/A-29/E §) on agricultural market organisation in summer 2011 in order to introduce the rules of *sectoral organisations* thereto. The Hungarian legislator realized namely the opportunity laying in sectoral organisations regulated in Council Regulation 1234/2007/EC, and in order to utilize these advantages, it started to elaborate the rules for the new legal institution.

A vidékfejlesztés területén folyik a fent említett, 2020-ig terjedő időszakra vonatkozó Nemzeti Vidékstratégia kidolgozása. Mivel az Európai Unióban a hatályos költségvetési időszak 2007 és 2013 közötti időintervallumra szól, és erre az időszakra a magyar állam már – az előző kormány idején – megalkotta az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programot (ÚMVP), ezért a 2010-es új kormányzatnak az uniós vidékfejlesztési pénzek elosztásának meghatározásában viszonylag szűk mozgástere maradt.

Tekintettel arra, hogy az új kormány az előző kormány idején működő *Magyar Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat* [Hungarian National Rural Network] működését számos esetben átláthatatlannak ítélte, ezért újjászervezte azt.³²

Az új kormány, bizonyos visszasságok feltárását követően, újraszabályozta a LEADER Helyi Akciócsoportokat (HACS) is.³³ Az új szabályozás alapján HACS csak egyesületi formában működhet (Magyarországon 2011-ig a HACS-ok többsége ilyen volt). A korábbi, gazdasági társasági formában működő HACS-okat át kell alakítani egyesületté. A lépéstől a kormány azt várja, hogy ezen túl a HACS-ba bárki, korlátozás nélkül csatlakozhasson, és így részt vehessen a helyi fejlesztések tervezésében, megvalósításában. Magyarországon a HACS-oknak a vidékfejlesztés (ÚMVP) harmadik tengelyében (pl. falumegújítás, vidéki örökség megőrzése) és a LEADER program végrehajtásában van nagy szerepük.

1.2. Agrár-környezetjog

Mint fentebb utaltunk rá, 2010-től a környezetvédelemmel illetve az agrár- és vidékfejlesztéssel kapcsolatos minisztériumi feladatokat egy minisztérium keretében intézik; nevezetesen a *Videkfejlesztési Minisztériumban*.

A különböző agrár- és vidékfejlesztési támogatások megszerzésének feltételét képező *kölcsönös megfeleltetési szabályokat* az új tagállamokban fokozatosan vezetik be. Magyarországon 2009-ben kerültek bevezetésre a 'jó mezőgazdasági és környezeti állapotra'³⁴ vonatkozó előírások illetve a

III.1. In the field of rural development, the above mentioned National Rural Strategy for the period until 2020 is under construction. As in the European Union the current budget period is for 2007-2013, the Hungarian state – the former government – has already created the New Hungary Rural Development Programme for this period, therefore the new government of 2010 had little to say in determining the distribution of the Union's supports for rural development.

III.2. Regarding the fact that the new government declared the functioning of the Hungarian National Rural Network, working during the former government as intransparent, they reorganised it.³²

III.3. The new government, after the exposure of certain anomalies, also reregulated the LEADER Local Action Groups (LAG).³³ According to the new regulation, the LAG may only work in the form of an association (in Hungary, in 2011, the majority of the LAGs fulfilled this requirement). The LAGs working previously only in form of economic companies had to be adapted. The government expects that due to this step, anybody may join the LAG without restriction, and so participate in planning and realizing the local developments. In Hungary, the LAGs have a major role in the third pillar of rural development (e.g. village renewal, conservation of rural heritage) and the execution of the LEADER programme.

1.2. Rural environmental law

I. As we have already noted, since 2010 the functions concerning environmental protection, agriculture and rural development are concentrated in one ministry; namely the *Ministry of Rural Development*.

II. In the new member states, the cross compliance requirements – the requirements for acquiring the different agricultural and rural development supports – are being introduced progressively. In Hungary, the provisions concerning 'good agricultural and environmental

‘jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények’ (JFGK) irányelvei és rendeletei közül nyolc darab. 2011-től további hét JFGK jogszabály került bevezetésre. A maradék JFGK jogszabályok bevezetése 2013-tól várható.

condition’³⁴ and eight of the principles and regulations of the ‘statutory management requirements’ (SMR) were introduced in 2009. From 2011 on, seven further SMR legal norms are going to be introduced. The remaining SMR rules are expected to be introduced from 2013 on.

2011-ben a magyar EU Elnökség idején alapozták meg az *EU új vízstratégiáját*, amely illeszkedik az EU víz keretirányelvéhez. Magunk részéről a készülőben lévő EU stratégiát fontosnak ítéljük Magyarország szempontjából, annál is inkább mivel a közeljövőben várható a magyar vízstratégia megszületése is. Magyarország kivételes vízvagyonnal rendelkezik, mindazonáltal a vizek összes kártételével szembesülnie kell, nevezetesen a belvízzel, árvízzel illetve az aszályal. Néha egy éven belül ugyanazon a helyen mindegyikkel!³⁵ Ennek megfelelően a rendszerváltás után szétaprózott vízgazdálkodási feladatoknak megkezdődött az állami kézben történő összpontosítása. 2011 végére elfogadásra került a katasztrófavédelemről szóló 2011. évi CXXVIII. törvény, a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény, a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvény

III. In 2011, during the Hungarian EU presidency, the *new water strategy of the EU* – linked to the EU’s water framework directive – was established. We consider the EU strategy in progress to be important from Hungary’s point of view, even so as in the near future, the Hungarian water strategy is expected to be born. Hungary disposes of an exceptional water asset, but has to deal with all the negative aspects, i.e. drainage, floods and drought. Sometimes we meet at the same place with all of them within one year!³⁵ Therefore, the concentration of water management functions, which crumbled after the change of systems, has started. In the end of 2011, Act CXXVIII of 2011 on catastrophe protection, Act CXCVI of 2011 on national assets, Act CCIX of 2011 on public water utilities were adopted.

A környezetvédelem területén folyamatban van az *új hulladékgazdálkodási törvény* megalkotása. Az új törvény fő célja a hulladékképződés megelőzése, a képződő hulladék minél nagyobb arányú begyűjtése és hasznosítása. Az elkészülő új hulladékgazdálkodási törvénynek minden bizonnyal komoly hatása lesz a mezőgazdaságra illetve a vidékfejlesztésre. 2011-ben, az előzőekben részletezett indítatásból, új szabályozást fogadtak el a termékdíjak vonatkozásában is (2011. évi LXXXV. törvény). Megalakult az Országos Hulladékgazdálkodási Ügynökség is a hulladékgazdálkodási célok hatékonyabb végrehajtása érdekében.

IV. In the field of environmental protection, the adoption of the *new waste management act* is in progress. The objective of the new law is to prevent the creation of waste, and to collect and use the created waste at the highest rate possible. The new waste management act is surely going to have a major effect on agriculture and rural development. In 2011 – for the above reasons – a new regulation was adopted on product levies as well (Act LXXXV of 2011). In order to fulfil the objectives of waste management more efficiently, a National Waste Management Agency was set up as well.

1.3. Agrár-élelmiszerjog

A magyar fogyasztók döntő többségének véleménye szerint,³⁶ Magyarországon az európai uniós csatlakozás óta eltelt időben a forgalomba hozott élelmiszerek minőségében egy kimutatható romlás következett be. Ennek következtében 2010-

1.3. Rural nutrition law and rural food law

I. According to the opinion of the majority of Hungarian consumers,³⁶ in Hungary there was a significant deterioration in the quality of food on the market since the accession to the European Union. Therefore, in 2010 the regulation on

ben hatályba lépett a *másodlagos élelmiszervizsgálatról* szóló szabályozás.³⁷ A szabályozás lényege, hogy a termékeket ezt követően nemcsak az előállítás helyén (elsődleges élelmiszervizsgálat), hanem a kereskedelmi láncok állomásain (raktár, hűtőház) is vizsgálják. Az új rendszer lényege, hogy a hűtőházak és raktárak üzemeltetőinek a nagy kockázatú élelmiszereknél (így pl. hús, friss zöldség-gyümölcs, tej, tejtermékek) 2 munkanappal azok érkezése előtt bejelentési kötelezettségük van a felügyeleti szervek irányába. Így a hatóság minden nagybani élelmiszer-szállítmány útját nyomon követheti és ellenőrizheti, szükség esetén pedig szigorúan szankcionálhat. Az eljárás (vagyis a másodlagos élelmiszerellenőrzés) Európa több országában működik.³⁸

Magyarországon – követve a nyugat-európai példákat – a fogyasztók egyre tudatosabban vásárolnak élelmiszereket. Felértékelődött a helyi termékek szerepe. Ahhoz azonban, hogy a fogyasztók bizalommal vásárolhassanak magyar termékeket, szükséges az, hogy az a termék, amit *magyar termék*ként jelölnek, csakugyan Magyarországon előállított termék legyen, és ne csak Magyarországon csomagolt. Ennek érdekében készült el azon VM rendelet-tervezet³⁹ (a kézirat lezárásakor még nem hatályos), amely – többek között annak függvényében, hogy az adott élelmiszer alapanyagai milyen százalékban származnak csakugyan Magyarországról – a (tágabb értelemben vett) magyar termékek különböző típusait különböztetné meg.⁴⁰ A magyar rendelet tervezet jelenleg uniós notifikációs eljárás alatt van.

A magyar termék kategóriájával szorosan összefügg, egyúttal a mezőgazdaságon és az élelmiszerjogon túlmutató kategória az a *hungarikum szabályozás*, amelyet várhatóan 2012-ben fogad majd el a magyar törvényhozás. A szabályozás lényege, hogy a Magyarországgal illetve a magyarsággal összefüggésbe hozható értékeket nyilvántartásba veszik, azokat megőrzik illetve bizonyos intézkedésekkel hozzájárulnak a hasznosításukhoz is. A magyar hungarikum szabályozás egyik előzménye a francia kezdeményezésen alapuló, uniós *Euroterroirs* kezdeményezés. Ennek továbbfejlesztéseként a hungarikum szabályozás tervezet a nemzeti értékek egy széles körében

secondary food control came into force.³⁷ The essence of the regulation is that afterwards products may not only be controlled on the place of production (primary food control), but also on the different stations of the merchants (warehouse, cold-store). The point is that the operators of the cold-stores and warehouses have an obligation to report to the controlling authorities high-risk foods (such as e.g. meat, fresh vegetables and fruits, milk, dairy products) 2 working days before arrival. This way, the authorities may follow and control, and if necessary, strictly punish in case of every wholesale food freight. The process – i.e. secondary food control – works in several European countries.³⁸

II. In Hungary – following the Western European examples – the consumers purchase food more and more consciencely. Local products have become more valuable. Nevertheless, in order to give the consumers the faith in Hungarian products, it is necessary that products designated as *Hungarian products* are in reality products produced and not only packed in Hungary. It is for this that the draft decree of the MRD³⁹ has been made (it is not yet in force while we are writing these lines); this decree would distinguish between different types of Hungarian products (in a broader sense), among others according to the percentage of ingredients of the food in reality originating in Hungary.⁴⁰ The Hungarian draft decree currently underlies Union notification procedure.

III. A category closely related to the category of a Hungarian product, but at the same time going much further than agriculture and food law, is the *regulation on 'hungarikums'* expected to come before the Hungarian Parliament in 2012. The essence of the regulation is to register, maintain and with certain measures help to use the values connected to Hungary or the Hungarians. One antecedent of the Hungarian hungarikum regulation is the Union's *Euroterroirs* project, which is based on a French initiative. Developing this initiative, the draft on the regulation of hungarikums works with a broad circle of national values. Therefore, the circle of national

gondolkodik. Ezek szerint a nemzeti értékek körébe éppen úgy beletartozna pl. a híres magyar zeneszerzőnek tulajdonított oktatási módszer (*Kodály* módszer), mint a híres magyar focista (*Puskás Ferenc*) életműve, vagy éppen a magyar himnuszban is szerepet kapó bor (*Tokaji*). A készülő szabályozás alapján a települési önkormányzatok, a megyei önkormányzatok gyűjtenék össze a területükön található nemzeti értékeket. Többek között a területi és a megyei értéktárakon alapulva áll össze az a nemzeti értéktár, amelynek legértékesebb darabjait nyilváníthatják majd hungarikumnak. A hungarikumok jogosultak lesznek egy tanúsító védjegy használatára.⁴¹

1.4. Agrár-földjog és mezőgazdasági földhasználat tervezés joga

A vizsgált időszak egyik legnagyobb horderejű eseménye volt az, hogy az EU Bizottsága hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország 2014-ig fenntartsa a külföldiek termőföldvásárlását korlátozó átmeneti szabályozását.⁴²

„A csatlakozási tárgyalások során a jelölt országok indítványozták annak lehetőségét, hogy fenntarthassák olyan, már létező nemzeti előírásaikat, amelyek korlátozzák külföldiek termőföld illetve erdő [tulajdonjogának] megszerzését. Annak érdekében tartották fontosnak ezen korlátozásokat, hogy [egyrészt] ezáltal megóvhassák ezen országok mezőgazdaságának társadalmi-gazdaság struktúráját attól a soktól, amely az Unió más országainak eltérő földáraiból és bevételeiből adódtak volna, továbbá hogy [másrészt] hatékony agrárpolitikát folytathassanak. A korlátozásokat szükségesnek vélték továbbá a privatizáció és – a mezőgazdasági földek gazdálkodóknak történő visszajuttatását magába foglaló – kárpótlás, néhány országban, befejezetlen folyamatának következtében is.”⁴³

2004-től, a „2003. évi csatlakozási okmány alapján a Cseh Köztársaság, Észtország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia (a továbbiakban a hét új tagállam) külön-külön átmeneti időszakot kapott arra, hogy fenntartsa azokat a hatályban lévő jogszabályait, amelyek a termőföld- és az erdőterület-szerzést korlátozzák,

values would include e.g. the teaching method of the famous Hungarian composer (*Kodály* method), the life-work of the famous Hungarian football-player (*Ferenc Puskás*), or even the wine present in the Hungarian national anthem (*Tokaji*). According to the draft regulation, local authorities would collect the national values on their territory. Among others, these territorial collections of values would form the national collection, from which the most valuable pieces may receive the title of a hungarikum. Hungarikums are going to be entitled to use an attestative mark.⁴¹

1.4. Rural land law and rural land-use planning law

I. One of the decisions having the most far-reaching consequences in the examined period was when the EU Commission agreed that Hungary could maintain until 2014 the provisional regulation restricting for foreigners the purchase of agricultural lands.⁴²

“During the accession negotiations, candidate countries requested the possibility to maintain existing national provisions restricting the acquisition of agricultural land or forests by foreigners. They considered these derogations necessary in order to protect the socio-economic agricultural structure of the countries from shocks that might arise from the differences in land prices and income with the rest of the union, and to be able to pursue an effective agricultural policy. The derogations were also deemed necessary due to an unfinished process of privatisation and restitution of agricultural land to the farmers in some countries.”⁴³

“On the basis of the Act on Accession of 2003, the Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, Hungary, Poland and Slovakia (the seven new Member States, referred to hereafter as NMS7) were each granted a transitional period for maintaining existing legislation restricting the acquisition of agricultural land and forest, by

eltérve az EK-Szerződés 56. cikkében rögzített tőke mozgás szabadságától. Az okmány 24. cikkének értelmében ezeket az átmeneti intézkedéseket az V., VI., VIII., IX., X., XII., illetve a XIV. melléklet sorolja fel. A mellékleteknek a szabad mozgásról szóló fejezetei előírják, hogy a csatlakozástól számított harmadik évben a fenti átmeneti rendelkezések általános felülvizsgálatára kerül sor.”⁴⁴ Később, 2007-től Bulgária és Románia is hasonló, de nem ugyanolyan, jogi lehetőségeket kapott.

A 2004-ben csatlakozott tagállamok korlátozásainak közös jellemzőiként a következők állapíthatók meg:

1. Általánosságban a külföldiek nem vásárolhatnak termőföldet az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően sem az átmeneti időszakban a 7 új tagállamban.
2. Az átmeneti időszak hét év Csehország, Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia és Szlovákia számára, és tizenkettő év Lengyelország esetén.
3. Különbségek vannak a hét új tagállam között a korlátozások végrehajtásában, például abban, hogy miként határozzák meg a 'külföldieket' a jogi korlátozásoknál, és azokat a feltételeket, amelyek teljesítése esetén a külföldiek (kivételesen) megszerezhetik mezőgazdasági ingatlan tulajdonjogát. Ezek a különbségek abból a tényből fakadnak, hogy a az átmeneti időszak alatt általánosságban engedélyezték a már a csatlakozás előtt létező, változatos korlátozó rendszerek fenntartását.
4. Általánosságban nincsenek korlátozások a mezőgazdasági földek külföldiek által történő bérletére.”⁴⁵
5. Az új tagállamok, Lengyelország kivételével, a mentesség lejártakor kérhetik a Bizottságot, hogy három évvel hosszabbítsa meg a korlátozások időtartamát.

Az átmeneti időszak Bulgária és Románia esetén is hét év. Mindamellet ez a két új tagállam nem hosszabbíthatja meg az átmeneti időszakot további három évvel.

derogation from the freedom of capital movements enshrined in Article 56 of the EC Treaty. By virtue of Article 24 of the Act, these transitional measures are listed in Annexes V, VI, VIII, IX, X, XII, and XIV respectively. The chapters on the free movement of capital in those Annexes stipulate that a general review of these transitional measures shall be held in the third year following the date of accession.”⁴⁴ Later, in 2007, even Bulgaria and Romania were granted similar, but not the same, legal opportunity by virtue of the Annexes VI and VII of the Accession Treaty of 2005.

General nature of the restrictions of the NMS7:

“1. Even after accession to the European Union, foreigners can generally not purchase agricultural land for a transitional period in the NMS7.

2. The transitional period is seven years for the Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, and Slovakia; and 12 years for Poland.

3. There are differences between the NMS7 in the implementation of these restrictions, for example in the way 'foreigners' are defined in the legal restrictions, and in the conditions that foreigners have to fulfil in order to (exceptionally) obtain ownership of agricultural real estate. These differences stem from the fact that the various restrictive regimes existing before accession were generally permitted to be maintained during the transitional periods.

4. There are generally no restrictions on renting agricultural land by foreigners.”⁴⁵

5. At the end of the transitional period, the NMS can request the EU Commission to extend the transitional period for three more years.

The transitional period is seven years even for Bulgaria and Romania. These two New Member States are not entitled to extend the transitional period for three more years though.

Magyarország – a 2/2010. (II.18.) Ogy. határozat elfogadását követően – 2010. szeptember 10-én kérelmezte a mezőgazdasági földterület megszerzésére vonatkozó (eredetileg 2011. április 30-án lejáró) átmeneti időszak három évvel történő meghosszabbítását. Ezt követően döntött az EU Bizottság 2010. december 20-ai határozatában (2010/792/EU) a magyarországi mezőgazdasági földterületek szerzésére vonatkozó átmeneti időszak meghosszabbításáról, az alábbi indoklással: „Annak ellenére, hogy a magyarországi földárak egyre jobban közelítenek a Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozását követően az EU-15-ben jellemző árakhoz, a Magyarország által benyújtott információk alapján még mindig háromhússzoros a különbség az átlagos földárak tekintetében. Jóllehet a földárak teljes konvergenciája soha nem volt elvárt, sem az átmeneti időszak megszüntetésének szükséges feltétele, a Magyarország és az EU-15 közötti jelentős árkülönbségek mégis olyan nagyok, hogy továbbra is akadályozhatják az árkonvergencia felé való zökkenőmentes előrehaladást. Hasonlóképpen csökkent ugyan, de továbbra is fennáll a magyarországi mezőgazdasági dolgozók és termelők jövedelme és az EU-15-beli jövedelem közötti eltérés. Emellett az Eurostat adatai alapján a magyarországi mezőgazdasági ágazatot viszonylag súlyosan érintette a jelenlegi globális pénzügyi és gazdasági válság, és 2009-ben a dolgozónkénti mezőgazdasági reáljövedelem a legnagyobb mértékben esett vissza az Unióban (30 százalékkal a 12 százalékos uniós átlaghoz képest). Az alacsonyabb jövedelemhez az EU-15 országokéhoz képest rosszabb hitelfeltételek társultak, a nominális kamatlábak és a mezőgazdasági termelők számára elérhető hitelek volumene tekintetében egyaránt. A pénzügyi és gazdasági válság megakadályozta, hogy a várakozásoknak megfelelően Magyarországon a csatlakozás után megnövekedjen az EU-15 országaiból származó, új pénzügyi intézmények jelenléte.” A Bizottság mindazonáltal hangsúlyozta Magyarország jövőbeni feladatait is: „annak érdekében, hogy a piac teljes mértékben felkészüljön a liberalizációra, továbbra is rendkívül fontos – még kedvezőtlen gazdasági körülmények között is –, hogy elősegítsék olyan tényezők javulását, mint a gazdálkodók hitel- és biztosítási lehetőségei, és a mezőgazdasági földterületek

Hungary, after having adopted Parliamentary Decision 2/2010 (II.18.), on September 10, 2010 applied to extend with three years the ad interim period for the acquisition of agricultural lands, originally to expire April 30, 2011. It is following this that the European Commission decided in its Decision 2010/792/EU of December 20, 2010 to extend the ad interim period for the acquisition of agricultural lands in Hungary, with the following reasoning:

„Despite the increasing convergence of land prices in Hungary with those prevailing in the EU-15 after Hungary’s accession to the European Union, a 3- to 20-fold difference in average land prices still persists according to information submitted by Hungary. Although the complete convergence in land prices was neither expected nor seen as a necessary condition for terminating the transitional period, the noticeable differences in prices between Hungary and EU-15 are such as they may still hinder smooth progress towards price convergence. Similarly, the gap between the income of agricultural workers and farmers in Hungary and income in the EU-15 decreased but continues to exist. Furthermore, according to data from Eurostat, the agricultural sector of Hungary was hit relatively severely by the recent global financial and economic crisis with real agricultural income per worker falling by the highest rate in the Union (about 30 per cent against a Union average of about 12 per cent) in 2009. Lower income has been coupled with worse credit conditions relative to those in most of the EU-15 countries, both as regards nominal interest rates and the volume of credit available for farmers. The expected increased presence in Hungary of new financial institutions from EU-15 after the accession of Hungary was hampered by the financial and economic crisis.” The Commission nevertheless emphasized the future tasks of Hungary: „In order to fully prepare the market for liberalisation, it continues to be of utmost importance, even amid adverse economic circumstances, to foster the improvement of factors such as credit and insurance facilities for farmers, and the restitution and privatisation of agricultural land during the transitional period, as already emphasised in the Mid-Term Review.”

kárpótlása és privatizációja az átmeneti időszak során, amint azt a féldős értékelés is hangsúlyozta”.

A magyar agrár-földszabályozás jelenleg egy nagyszabású átalakítás előtt áll. Feltételezhetően az eddigi 'termőföld-központú' szabályozást, a jövőben egy 'mezőgazdasági üzem-központú' szabályozás veszi át. Remélhetőleg ez a szabályozás alkalmas lesz majd a Nemzeti Vidékstratégiában megfogalmazódó célok támogatására.

A magyar földszabályozás másik jelentős változása az állam, mint földtulajdonos földpolitikájával kapcsolatban következett be. Ennek kapcsán a korábbi Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvényt felváltotta a 2010. évi LXXXVII. törvény. A Nemzeti Földalap, mint a kincstári vagyon része az állam tulajdonában lévő termőföldek összessége. A 2010 előtti szabályozás alapján a Nemzeti Földalap a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt-hez tartozott. 2010-től a Nemzeti Földalap felett a Magyar Állam nevében a tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket a VM miniszter a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (a továbbiakban: NFA) útján gyakorolja. A Nemzeti Földalappal kapcsolatos polgári jogviszonyokban az államot az NFA képviseli. Az NFA létrejöttével párhuzamosan megkezdődött az állami földtulajdon pontos fölleltározása, az állami földekre kötött haszonbérleti szerződések felülvizsgálata, a feltárt szabálytalanságok kiküszöbölése.

Az új Nemzeti Földalapról szóló törvény elfogadásával párhuzamosan módosításra került a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény (Tft.) is. A magyar termőföldek eladását korábban is a Tft-ben meghatározott elővásárlási jogosultak elővásárlási joga korlátozta. Az új szabályok értelmében magyar termőföldek eladása esetén a magyar államot illeti első helyen az elővásárlási jog. A magyar elővásárlási szabályokról összefoglalóan a következőket érdemes kiemelni: ha egy földtulajdonos el kívánja adni a földjét, és egy lehetséges vevő egy ajánlatot tesz az eladó irányába, akkor ezt az ajánlatot közölni kell az elővásárlási jogosult(ak)kal; a sorrendben előrébb lévő elővásárlási jogosult az ajánlatnak megfelelő áron

The Hungarian regulation on agricultural lands stands before a major change. Presumably the regulation that until now concentrated on agricultural lands has to focus in the future on agricultural holdings. Hopefully this regulation is going to be eligible to reach the objectives declared in the National Rural Strategy.

II. The other major change as to the Hungarian agricultural land regulation took place concerning the land policy of the state as land-owner. Therefore the former Act CXVI of 2001 on the National Land Fund was replaced by the Act LXXXVII of 2010. The National Land Fund as part of the fiscal assets consists of the entirety of agricultural lands in state ownership. According to the regulation before 2010, the National Land Fund belonged to the Hungarian National Asset Management Corporation. Since 2010, the rights and obligations deriving from the ownership over the National Land Fund are practiced by the MRD Minister through the National Land Fund Management Organisation (in the following: NLFMO). The NLFMO represents the state in civil legal relationships related to the National Land Fund. Parallel to the establishment of the NLFMO, an accurate registration of agricultural lands in state ownership, the revision of the leasing contracts for these lands as well as the elimination of the anomalies found has begun.

III. Parallel to the adoption of the new act on the National Land Fund, Act LV of 1994 on agricultural lands (AAL) has been amended as well. The sale of Hungarian agricultural lands had also previously been restricted by the preemptive right of those specified in the AAL. According to the new rules, when selling Hungarian agricultural lands, the Hungarian state has the most powerful preemptive right. The followings have to be emphasized as to the Hungarian rules concerning preemptive rights: if a landowner wishes to sell their land, and a potential buyer makes an offer to the owner, the landowner shall notify the beneficiaries of the pre-emption of the offer; the beneficiary having the stronger right of pre-

megvásárolhatja a termőföldet.

1.5. Agrár-adózási jog

A 2010-es kormány komoly adóreformba kezdett. Csökkentette a társasági adót, az személyi jövedelemadó (Szja) kapcsán bevezette a családi adózást és csökkentette az Szja mértékét is. Az agráriumot érintő adózás⁴⁶ kapcsán mindazonáltal relatíve kevés változás következett be 2009-hez képest. Az agráriumra vonatkozó adó-előírásokat az alábbiakban summázhatjuk.

Az adó jogszabályok közül kiemelkedik az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény (ÁFA tv.), a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja tv.) és társasági adóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény (Tao tv.).

I. Az ÁFA tv. alapvetően szektorsemleges szabályozást tartalmaz, azaz alapvetően az agrárszektorra is az általános szabályok vonatkoznak és csak néhány speciális eltérést enged a törvény.

A mezőgazdaságra illetve a vidékfejlesztésre tekintettel a következők emelendők ki az ÁFA kapcsán: Ad1 Bizonyos mezőgazdasági termékek (tej és tejtermékek, gabona, liszt) kedvezményes, 18%-os adókulccsal terheltek (szemben a 2009. július 1-jétől érvényes általános 25%-os kulcstól).⁴⁷ Ad2 A mg-i tevékenységet folytató adóalanyra vonatkozó speciális szabályokon keresztül.⁴⁸ A mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany e tevékenysége tekintetében adó fizetésére nem kötelezett, de adólevonási jogát sem gyakorolhatja. A mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany által e tevékenysége körében teljesített termékértékesítése után az átvevő adóalany köteles részére a felvásárlási áron felül, de az ellenérték részeként kompenzációs felárat is fizetni. A kompenzációs felár százalékos mértéke 7% illetve 12%). Ad3 A törvényben jogalkotó széles körben határozta meg a mezőgazdasági tevékenység fogalmát.

emption may purchase the agricultural land at the price given in the offer.

1.5. Rural tax law

The government of 2010 has started significant tax reforms. It decreased the corporate tax, introduced family taxing connected to the personal income tax, and also decreased the degree of the personal income tax. Concerning the taxes in agriculture⁴⁶ nevertheless, there has been relatively small changes compared to 2009. We may summarize the tax regulation in agriculture as seen below.

In actual practice, Act CXXVII of 2007 on Value Added Tax (hereinafter Act VAT), Act CXVII of 1995 on Personal Income Tax (Act PIT) and Act LXXXI of 1996 on Corporate Tax (Act CT) have to be emphasized.

I. The Act VAT provides a sector-neutral legislation, which means that the general rules basically concern the agricultural sector as well and Act VAT provides only some exceptions for agriculture.

With regard to agriculture and rural development, three features of the VAT need to be emphasized. Ad1 The tax rate of certain products concerning diversification (e.g. medicinal herbs) is only 5 percent of the tax base (the average VAT rate is 25 percent since July 1, 2009).⁴⁷ Ad2 Certain rules also provide special facilities for the 'taxable person who is engaged in agricultural activities'.⁴⁸ Taxable persons engaged in agricultural activities shall not be subject to tax payment, nor shall they be entitled to deducting tax. Receiving taxable persons shall pay a 'compensation premium', in addition to the purchase price but as part of the consideration, to the taxable person engaged in agricultural activities for the goods supplied within the scope of such activities (the percentage rate of the compensation premium is 7% or 12%). Ad3 According to Act VAT, the definition of 'agricultural activity' includes a wide range of activities.

II. A társasági adó tv. alapvetően szintén szektorsemleges szabályozást tartalmaz, azaz alapvetően az agrárszektorra is az általános szabályok vonatkoznak.

Az agrárszektorra tekintettel a következők emelendők ki a társasági adó kapcsán: Ad1 Az adózás előtti eredményt csökkentő tételeknél az értékcsökkenési leírást érdemes hangsúlyozni az agrárszektorral összefüggésben. Az értékcsökkenési leírás a beruházás révén vásárolt tárgyi eszközök és immateriális javak beszerzési értékének költségeként való elszámolását teszi lehetővé.⁴⁹ Immateriális dolog pl. egy szellemi termék. Tárgyi eszköz pl. erdő, ültetvény, épület, műszaki berendezés.⁵⁰ Ad2 Adókedvezmények találhatók bizonyos beruházások esetén. (pl. mezőgazdasági termékek feldolgozását és forgalmazását szolgáló beruházások).⁵¹

III. Az SZJA esetén az agráriummal kapcsolatban hangsúlyozandó: Ad1 A jogalkotó eltörölte a 'falusi vendégfogadásra'⁵² vonatkozó szabályokat, amely alapján a falusi vendégfogadás adómentes bevételnek számított.⁵³ Ad2 Kedvező adózási feltételeket biztosít a törvény a mezőgazdasági tevékenységet végző adóalanyoknak (pl. mezőgazdasági őstermelő⁵⁴). A törvényben jogalkotó széles körben határozta meg a mezőgazdasági tevékenység fogalmát.⁵⁵

1.6. Agrár-szociális jog

A magyar agrár-szociális jog témakörében alapvetően három témakört kívánunk kiemelni:

Az egyszerűsített foglalkoztatás szabályozása. A korábbi⁵⁶ szabályozást felváltó új törvényi szabályozás⁵⁷ az egyszerűsített foglalkoztatás egyik típusaként nevesíti a *mezőgazdasági idénymunkát*, ami egy évben max. 120 nap lehet azonos felek között. Az új szabályozás két irányban módosítja a korábbi szabályozást: egyrészt kevesebb adminisztratív terhet ró a mezőgazdasági idénymunka résztvevőire, másrészt csökkenti a mezőgazdasági idénymunkában résztvevők közterheit.

Országos Közfoglalkoztatási Program (2011).⁵⁸ A

II. Act CT also provides a sector-neutral legislation, i.e. the general rules concern the agricultural sector.

With regard to agriculture, two features of the CT need to be emphasized. Ad1 At the 'tax base decrement factors', the rules of 'depreciation' may be emphasized, according to the diversification. The depreciation may be deducted from the prime cost of 'tangible assets' and 'intangible assets' of an investment project.⁴⁹ The category of intangible assets may include e.g. intellectual products. Forests, plantations, buildings and technical equipments may comprise the class of tangible assets.⁵⁰ Ad2 According to Act CT, there are some 'tax incentives' granted for investment projects (e.g. projects for the processing and marketing of agricultural products).⁵¹

III. Two main features of the PIT may be emphasized. Ad1 The legislator abolished the rules according to which the income from the 'rural tourism services'⁵² was exempt from the tax.⁵³ Ad2 Act PIT provides favourable tax conditions for the taxable person who is engaged in agricultural activities (e.g. 'small-scale agricultural producer'⁵⁴). According to the Act PIT, the definition of 'agricultural activity' includes a wide range of activities.⁵⁵

1.6. Rural social law

In the field of rural social law, we basically would like to emphasize three issues:

I. The regulation on simplified employment. The new regulation⁵⁶ replacing the previous one⁵⁷ names *agricultural seasonal work* as a certain type of simplified employment that may amount up to 120 days between the same partners. The new regulation amends the previous one in two ways: first, it lays less administrative burden on the participants of agricultural seasonal work, and second, it decreases the tax obligations of the participants of agricultural seasonal work.

II. National Public Employment Programme

jelenlegi magyar kormány lényegesen eltérő gazdaságpolitikát folytat, mint elődjai. A korábbi, indokolatlanul liberális kormánypolitika kritikájaként az új kormány megfogalmazta azt, hogy a tisztán piaci szempontokat érvényesítő gazdaságpolitika hatására, a gazdaság Magyarországon csak nagyon kevés embert volt képes foglalkoztatni (a foglalkoztatási arány Magyarországon az egyik legalacsonyabb; ezt a magyar miniszterelnök szégyennek nevezte!). Ezért az új magyar gazdaságpolitika a korábbihoz képest beavatkozóbb, és a magyar társadalom azon részét, amely tartósan (önakaratából és/vagy külső körülmények miatt) kiszorult a munkaerőpiacról, vissza kívánja vezetni a munka világába. A közfoglalkoztatás (közmunka) a kormányzat döntése szerint nem egy végleges megoldás, sokkal inkább egy átmeneti állapot, egyfajta áthidaló megoldás, olyan térségekben elsősorban, ahol az elsődleges munkaerőpiacon nincs lehetőség elhelyezkedni. A közmunka szabályozás számos elemében kapcsolódik az agráriumhoz és a vidékfejlesztéshez; különösen a vízgazdálkodás, az erdőgazdálkodás és a természetvédelem területein. A közmunka programban 2011-től megközelítőleg kétszázezer ember vesz majd részt (2010-ben még csak százezer ember volt). A program egyik sarokköve, hogy segítyt csak az kaphat, aki nem munkaképes, vagy a munkavégzésben tartósan akadályoztatva van; mindenki másnak Magyarországon dolgoznia kell!

(2011).⁵⁸ The current Hungarian government leads a significantly different economic policy than its predecessors, and heavily criticized the former, unjustifiedly liberal governmental economic policy. They explained that it was due to an economic policy that takes into consideration nothing but the point of view of the markets that the economy in Hungary was capable of employing only a very few people (the employment rate was one of the lowest in Hungary; the Prime Minister of Hungary simply called it a shame!). Therefore, the new economic policy is more intervening than the former one, and in addition, it aims at reintroducing in the world of labour that part of the society which – because of its own decision or external factors – was displaced for a longer period of time from the labour market. Public employment is – according to the decision of the government – no final solution, but rather a provisional situation, particularly in regions where it is not possible to find a job at the primary labour market. The regulation on public employment is connected to agriculture and rural development in many ways; in particular, in the fields of water management, forestry and nature protection. From 2011 on, approximately 200.000 people are going to take part in the public employment programme (in 2010, it was only 100.000). A corner-stone of the programme is the idea that only those people may receive social benefits from the state who are unable to work or who are constantly hindered in their work; everybody else in Hungary has to work!

Átfogó életpálya-modell a fiatal gazdáknak. Az életpálya-modell fontos eleme, hogy a fiatal gazdálkodóknak lehetővé kívánják tenni a földhöz jutást a Nemzeti Földalapról. A Nemzeti Vidékstratégia alapján a magyar kormány elszánta magát, hogy olyan demográfiai földprogramot indít, melynek keretében a termőföld tartós (25-50 éves) bérbe adásával és egyéb eszközökkel segíti a népesedési helyzet javítását és a generációváltást a mezőgazdaságban. Ennek kapcsán örökölhető földbérleti jog keretében földet juttatna a fiatal, gazdálkodni szándékozó pároknak, olyan kikötéssel, hogy az egyéb kedvezményekkel is támogatott fiatal család: (a) letelepszik, (b) fenntartható módon gazdálkodik,

III. *Comprehensive carrier model for young agriculturists.* Important factor of the carrier model is that it makes it possible for young agriculturists to receive land from the National Land Fund. On the basis of the National Rural Strategy, the Hungarian government decided to start a demographical land programme, in the frame of which they aim at ameliorating the demographic situation and a change of generations in agriculture with the long-term (25-50 years) lease of arable lands, and other measures. In the frame of inheritable leasing rights young couples wanting to work in agriculture could receive lands, if this young family (a) settles there, (b)

valamint (c) két vagy több gyermek világra hozatalát és felnevelését is vállalja.⁵⁹

pursues sustainable agricultural activity, and (c) obliges themselves to give birth and raise at least two children.⁵⁹

1.7. Az agrárjog egyéb jogterületei

Folyamatban van az agrárkamarak újraszabályozása is. A kamarak, mint köztestületeknek⁶⁰ a magyar polgári jog alapján két félék lehetnek. Az egyik típus a szakmai kamara. A kötelező tagsággal rendelkező magyar szakmai kamarak közé tartozik az Állatorvosi Kamara, a Vadászkamara, valamint a Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara. Az itt felsorolt mind a három szakmai kamarával külön-külön speciális törvény foglalkozik. A kamarak másik típusa a gazdasági kamaraké, amelyeknek a hatályos szabályozás alapján nincs kötelező tagságuk. Minden egyes gazdasági kamarára, köztük az agrárkamarára is, egységes törvény vonatkozik; ez az 1999. évi CXXI. törvény. Az új agrárkamari törvénytervezet: (a) önálló, a többi gazdasági kamarától elkülönült törvényben szabályozná az agrárkamarakat; (b) visszahozná az agrárkamarak esetében a kötelező tagságot; (c) új névvel szabályozná őket; vagyis ezen túl a kamarákat 'vidékfejlesztési, agrár- és élelmiszer-gazdasági' kamaraként nevesíti; (d) a termelőket, feldolgozókat és kereskedőket is magába foglalva az ágazat belső érdekegyeztetésének fórumaként szolgálna.

1.7. Other areas of rural law

A new regulation on the chambers of agriculture is in progress as well. Chambers as public corporations⁶⁰ have two different types according to the Hungarian civil law. One type is professional associations. Professional associations having obligatory membership are among others the Hungarian Veterinary Chamber, the Chamber of Hunters, as well as the Chamber for Phytosanitary. Three distinct legal acts deal with each of the above mentioned three professional associations. The other type of chambers is that of economic chambers, having no obligatory membership according to the regulation in force. One single legal act deals with the economic chambers, including the chamber of agriculture; Act CXXI of 1991. The new draft bill on the chambers of agriculture would (a) regulate the chambers of agriculture in a single, separate legal act; (b) reintroduce the obligatory membership for the chambers of agriculture; (c) regulate them under a new name; i.e. 'chambers of rural development, agriculture and agrifood economy'; (d) serve as a forum of the sector's inner consultation, including producers, processory and vendors.

2. A fenti változások közül melyik tekinthető

2. Which of the above (see point 1) stated legal developments you consider

2.1. különösen sikeresnek? Miért?

2.1. as particularly successful? State why?

A fenti jogszabályok illetve intézkedések túlnyomó részével egyetértünk. (a) Különösen jónak tartjuk, hogy az új magyar Alaptörvényben helyet kaptak a fentebb hivatkozott előírások. (b) Fontosnak tartjuk egy vidékfejlesztési stratégia elfogadását. E nélkül ugyanis az agrár-jogalkotás egész egyszerűen iránytű és térkép nélküli. A jogász csak az alapján értékelheti a jogot, és alkothat esetlegesen jobbat, ha az értékeléshez van egy mérce. Egy ilyen mérce lehet a nemzeti vidékstratégia. (c) A jogtudomány sok-sok évvel ezelőtt már felhívta a figyelmet arra, hogy a termőföld-központú szabályozásról át

We do agree with the majority of the above regulations and measures. (a) We consider it to be particularly beneficial that the cited provisions have earned a place in the new Constitution of Hungary. (b) We consider the adoption of a new rural development strategy to be important, as without it agricultural legislation is lacking a compass and a map. A lawyer may only evaluate or ameliorate the law in case it has a temple. National rural strategy may be such a temple. (c) For years, jurisprudence has already drawn attention to the necessity of a different,

kellene térni egy tágabb, mezőgazdasági-üzem központú szabályozásra. Remélhetőleg mindeerre 2014-ig sor kerül. (d) A XXI. század aranya (a kék arany), vagyis a vízhez való hozzáférés hosszú távú biztosítása alapvető érdeke a magyar mezőgazdaságnak is. Az itt várható jogalkotási lépések alapvető fontosságúak. A világviszonyokat tekintve, magunk részéről jó lépésnek ítélnénk egy aktívabb, a köz érdekében tevékenykedő állami szerepvállalást. (e) Fontosnak tartjuk, hogy az uniós jog által ismert szakmaközi szervezetek Magyarországon is megfelelően működjenek, és hogy ezáltal élni tudjon az ország az ezekben rejlő lehetőségekkel. Nem mindegy ugyanakkor, hogy ezt miként alakítják ki. A tanulmány szerzői tartanak attól, hogy a már meglévő, jól bevált struktúrák kisebb módosítása helyett, az új kormány egy teljesen új struktúra mellett dönt. Így, pl. a szőlő-bor ágazatban magunk részéről a már meglévő, a borászati szakma által elfogadott és ismert hegyközségi rendszer kisebb átalakítását elegendőnek tartanánk a szakmaközi szervezetként történő elismertetéshez. Egy teljesen új struktúra felépítése egész egyszerűen felesleges, és csak egyéni ambíciók kielégítésére lenne jó... (f) Jónak tarjuk, hogy a jogalkotó hangsúlyt fektet az élelmiszer-címkézés rendszerének átalakítására, a magyar termék fogalmi körének meghatározására. Számos esetben (pl. külföldi származású termékek egészségügyi botrányai kapcsán) a magyar fogyasztók azért nem mertek egészséges magyar élelmiszereket megvenni, mert egész egyszerűen nem bízhattak abban, hogy az a termék (pl. uborka), amire az volt írva, hogy magyar, az csakugyan magyar-e.

2.2. különösen sikertelenek? Miért?

Az elmúlt évtized tapasztalatai alapján elmondható, hogy a jogalkotó nem veszi figyelembe megfelelő súllyal a jogtudomány eredményeit, észrevételeit. Számos fent hivatkozott jogszabály még csak kidolgozás alatt áll, éppen ezért fontosnak tartanánk, ha a jogtudomány képviselőivel aktívabb konzultációt folytatna a jogalkotó. A mai modern agrárszabályozás kialakításakor fontos mezőgazdasági, közgazdaságtani és jogi szempontokat kell mérlegelni. Egyelőre elmondható az, hogy e három

agricultural holding based legislation instead of the current agricultural land based one. It will hopefully materialize before 2014. (d) To ensure the access to the gold of the 21st century (the blue gold), i.e. water is an essential interest also of the Hungarian agriculture. Legislative steps awaited in this regard are of core importance. At world level, we would encourage the states to participate more actively, for the sake of the public. (e) We deem it important that the inter-professional organisations known by European law would function properly in Hungary as well, and that the country could make use of the related opportunities. But the way of their establishment is decisive. The authors are afraid that the government – instead of modifying the existing, good-working structures – will decide for a completely new structure. So e.g. in the wine sector we consider a smaller modification of the wine community system accepted and known by the wine profession would be enough to be accepted as an inter-professional organisation. It is simply unnecessary to build up a completely new structure, and would only fulfil personal ambitions... (f) We consider it to be good that the legislator lays emphasis on the adaptation of the system of food labelling and the determination of the notion of a 'Hungarian product'. In numerous cases (e.g. in connection with health scandals of imported foreign products) Hungarian consumers had been afraid to buy healthy Hungarian products because they simply could not trust those products (e.g. cucumber) to be in fact really Hungarian, not only (falsely) on the labelling, as it happened before...

2.2. as particularly unsuccessful? State why?

Based on the experience of the past decade we can say that the legislator does not take the results, comments of the jurisdiction properly into account. Many of the legal acts cited above are under construction right now, therefore we would deem it important that the legislator consults the representatives of the jurisprudence more actively. Important agricultural, economical and legal aspects have to be taken into account during the elaboration of modern agricultural

szempont közül a jogi szempontrendszer még mindig nem megfelelő módon jelenik meg az agrárjogi előírások kialakítása során. A magyar jogtudomány számos most kialakításra váró jogintézmény (termőföldtörvény szabályozás helyett mezőgazdasági üzemszabályozás, a mezőgazdasági vagyoni értékű jogok dogmatikájának pontosabb kialakítása) kapcsán már korábban jelezte azok szükségességét. Ha korábban odafigyeltek volna a jogtudományra, akkor most nem itt tartana a nemzeti agrár-szabályozás.

Aggodalommal tekintünk arra, hogy a környezetvédelmi minisztériumot integrálták a Vidékfejlesztési Minisztériumban. Mindez azzal járhat, hogy a környezetvédelmi szempontokat indokolatlanul elnyomják a VM másik felét alkotó minisztérium gazdasági ambíciói. Fontosnak tartanánk, ha az ország gazdasági fellendülése se rövid, se hosszú távon nem menne a környezet rovására. A környezetvédelem területén immáron nincs hová hátrálni...

3. A fenti fejlődésben milyen új illetve régi tendenciák értelmezhetők? Hogyan látja a jövőbeli fejlődést ezen ügyekben?

Régi tendenciák. Számos, már korábban érzékelt tendencia kérdéseire, még nem sikerült megfelelő választ találni.

Ilyenek a Föld népességének növekedése, a korlátozott készletek (élelmiszer, energia, víz). A klímaváltozás és a biodiverzitás csökkenése mellett a föld-kérdés hasonlóképpen problémás területnek mutatkozik (*Balaton Csoport*).⁶¹ Az ENSZ élelemhez való jogért kinevezett különleges megbízottja, *Olivier De Schutter*, is aggasztó tendenciát lát abban, hogy egyes országok elkezdtek felvásárolni más országok (kontinensek) termőföldjeit.⁶² Mindehhez hozzávéve a víz és az energia szűkösségét, a jövő társadalma kapcsán a – Balaton Csoport által legvalószínűbbnek tartott – ‘erőd-társadalmak’ kialakulása tűnik lehetségesnek a nem oly távoli jövőben. Vagy már éppen ennek a folyamatnak vagyunk a részesei?

legislation. Until now we can say that from these three aspects the legal one has still often been pushed into the background. Hungarian jurisprudence has already signalized beforehand the necessity of numerous legal institutions to be established soon (regulation of agricultural holdings instead of regulation based on the agricultural land, more accurate dogmatics of the agricultural property rights). If more attention was paid to the jurisprudence beforehand, national agricultural regulation would not be standing here today.

We are worried to see that the ministry for environmental protection has been integrated into the Ministry of Rural Development. This may result in the unduly suppression of the environmental aspects because of the economic ambitions of the other part of the ministry. We deem it important that the economic development of the country does not hurt the environment neither on short nor on long-term. In the field of environmental protection there is no backing room...

3. Can you make out, considering the above developments, new or already existing trends? How do you assess future developments in that issue?

I. Old trends. No answer has been found to questions of numerous previously seen tendencies.

Such tendencies are the growth of the Earth's population, restricted supplies (food, energy, water). According to the Balaton Group, besides climate change and biodiversity, the land-question seems to be a similarly problematic field.⁶¹ The UN Special Rapporteur on the right to food, *Olivier De Schutter*, sees a worrying tendency in some countries buying up other countries' (continents') agricultural lands.⁶² Adding the scarcity of water and energy, in the not too distant future society will possibly consist of so-called fortress societies (regarded as the most likely by the Balaton Group). Or are we already part of this process?

Mindezekre tekintettel magunk részéről sürgetőnek tartjuk, hogy pl. a WTO tisztán gazdasági-kereskedelmi funkcióját (mintegy másolva ezáltal az európai integráció fejlődését) mihamarabb egészítsék ki egy erőteljes (és nem látszat) környezetvédelmi, valamint emberi jogi funkcióval.⁶³ Az utóbbiak esetében pedig hangsúlyos szerepet kell, hogy kapjanak a környezethez, az élelemhez, valamint a vízhez való jogok. Az emberiség képes lehet megoldani ezen kihívásokat (pl. hogy a megtermelt élelmiszernek a fele ne menjen veszendőbe;⁶⁴ az élelmiszer-kereskedelemben indokolatlanul egyre nagyobb arányban jelen lévő spekulációs tőkét visszaszorítsák,⁶⁵ etc.), csak végre igazán akarnia kellene.

Új tendenciák: *'continental & green & family-friendly New Deal for Europe'*. A 2008-as pénzügyi, majd gazdasági világválság (amelynek még nem állapítható meg biztosan, hogy mikor is lesz vége) megítélésünk szerint egy új gazdasági-társadalmi világrend nyitánya. A válság Európa gazdaságára különösen rossz hatással volt. Nem vagyunk benne biztosak, hogy az EU jelenleg jó irányban kezeli a problémát (pl. Kína, mint versenytárs nagyon nagy mértékű előnyre tett szert).

Ezzel szemben biztatónak ítéljük a magyar fordulatot, amely gazdasági koncepciója közép-pontjába az államadósság elleni harcot, valamint a magas foglalkoztatási szint elérését helyezte. Reméljük, hogy mindez a jövő nemzedékek javára és nem ellenére valósul meg. Ennek érdekében – többek között – a fenntarthatóság társadalmi alapját, az egészséges családokat határozottabban kell védeni és támogatni. Ne feledjük ugyanis, hogy az EU esetleges jövőbeli gazdasági motorjaként működő Közép-Kelet-Európában (a volt szocialista blokkban) komoly gondot jelent a népességfogyás; erre nem biztos, hogy a bevándorlók számának növelése a fenntartható válasz (lásd pl. a francia, német, brit problémákat).

Megítélésünk szerint az európai gazdaságpolitikára ráférne egy határozottabb beavatkozó gazdasági modell; egyfajta *'kontinentális, zöld és családbarát New Deal'*. Természetesen nem csak programok, hanem a megvalósítás szintjén is...

With regard to this, we consider it to be urgent that e.g. the WTO's purely economic-commercial function (copying the European integration's development) is soon completed by strong environmental protectional and human rights functions.⁶³ Rights to environment, food and water need to be emphasized in this regard. Mankind may be capable of solving these challenges (e.g. that half of the produced food would not go lost;⁶⁴ keep back the speculative capital – more and more, and unduly – present in food commerce,⁶⁵ etc.), it should only want it finally.

II. New tendencies: *'continental & green & family-friendly New Deal for Europe'*. The 2008 financial and then economical world-wide crisis (the end of which cannot be surely predicted) is in our view the beginning of a new economical-social world order. The crisis has had a particularly devastating effect on the economy of Europe. We are not sure whether the EU is dealing correctly with the problem right now (e.g. China as a concurrent has elaborated a significant advantage).

We regard on the contrary the Hungarian change encouraging, as its economic concept focuses on the fight against state debt and to reach a high level of employment. We hope that all this is going to materialize for the sake of future generations and not to their detriment. To ensure this, among others the social basis of sustainability, i.e. healthy families have to be protected and supported in a stronger way. Let us not forget that in Middle-Eastern-Europe, the former Soviet block that could in the future serve as an economic motor of the EU, depopulation causes a real problem; it is not at all sure that a growing immigration would be the sustainable answer (see e.g. the French, German, British problems).

In our view, European economic policy is in need of a stronger intervening economic model; a kind of *'continental, green and family-friendly New Deal'*. Of course, not only on the level of programmes, but also when it comes to

realization...

4. Hogyan értékelhető a nemzetközi és az európai jogalkotás általános szerepe az agrárjog fejlesztésében?

Tekintettel a *biodiverzitás* fontosságára, nemzetközi szinten mindenképpen fontos lépésnek tartjuk azon intézkedéseket, amelyeket a Biológiai Sokféleség Egyezmény 10. konferenciáján (Nagoya, Japán) fogadtak el; nevezetesen: (a) a genetikai erőforrásokhoz való hozzáférésről és a hasznosításukból származó hasznok igazságos és méltányos megosztásáról szóló Nagoya jegyzőkönyv, (b) A biológiai sokféleség megőrzésének világstratégiája a 2010-2020 közötti időszakra, (c) A pénzügyi források mozgósításának stratégiája.⁶⁶ Mindezen intézkedéseknek fontos hatása lehet a Közös Agrárpolitika számos területére is. Örömmel üdvözlöttük, hogy az EU 2020-ig tartó biodiverzitás stratégiájának kidolgozása a magyar EU Elnökség idején kezdődött.⁶⁷

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az EU a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés szempontjából kulcsfontosságúnak tartott *vízpolitika* témakörében, szintén a magyar EU tanácsi elnökség idején egy záródokumentumot fogadott el. A dokumentumban többek között kiemelték, hogy „a vízpolitikai célkitűzéseket jobban kell integrálni a KAP közelgő reformja során, amelyben olyan megoldásokra kell törekedni a vidéki területeken a KAP révén megvalósítandó környezeti és éghajlati előnyök támogatásában, amelyeknek mindenki a nyertese lesz, és amelyek az érintett vízstratégiák és jogi eszközök céljainak elérését is elősegítik”.⁶⁸

Fontosnak tartjuk, hogy a *2013-tól kezdődő új uniós költségvetési időszak* tárgyalása kapcsán az EU tagállamai továbbra is fent kívánják tartani a Közös Agrárpolitikát, és hogy várhatóan nem szűkítik annak pénzügyi kereteit. Tekintettel az élelmiszer-termeléssel kapcsolatos világtendenciákra, megítélésünk szerint az EU-nak csak egy hatékonyan működtetett és beavatkozó KAP-val van esélye fenntartható gazdasági és társadalmi célokat beteljesíteni.

Fontosnak tartjuk továbbá azt is, hogy a *Visegrádi*

4. How do you assess the overall role of international and European legislation for the development of rural?

I. Regarding the importance of biodiversity, at international level we deem the measures adopted at the tenth summit of the Convention on Biological Diversity (Nagoya, Japan) important; namely (a) the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization, (b) the Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020, and (c) the Strategy for mobilization of financial resources.⁶⁶ All these measures may have significant effect also in numerous fields of the Common Agricultural Policy. We welcomed that the elaboration of the EU's biodiversity strategy until 2020 has started during the Hungarian EU presidency.⁶⁷

II. We deem it very important that the EU has adopted an outcome document in the field of water policy – a field essential both for agriculture and rural development – also during the Hungarian EU presidency. The document emphasizes that the objectives of water policy have to be integrated during the upcoming reform of the CAP. During this reform – while supporting the environmental and climate advantages in rural areas – solutions have to be supported due to which everybody wins, and which contribute to reach the objectives of the mentioned water strategies and legal measures.⁶⁸

III. We consider it to be important that in connection with the negotiations on the new fiscal period of the Union starting from 2013, the EU Member States still would like to maintain the Common Agricultural Policy, and would not like to restrict its financial frames. With regard to the world tendencies of food production, we are convinced that the EU may only fulfil sustainable economical and social objectives with a CAP that is effective and intervening.

Furthermore, we deem it important that the

Négyek (V4) illetve Románia és Bulgária egységesen állt ki azért, hogy az EU-ban az agrár- és vidékfejlesztési pénzek szétosztásánál a következő költségvetésben nem diszkrimináljanak a régi és az új tagállamok között.⁶⁹ Megítélésünk szerint ugyanis ez a fajta diszkrimináció (az ún. 'történelmi alapú kritériumrendszer') a jelenleg is futó költségvetés egyik szégyenfoltja. Megítélésünk szerint a közép-kelet-európai országok a jövőben az európai gazdaság egyik tengelyévé nőhetik ki magukat.⁷⁰

5. Hogyan értékelhető a nemzetközi és az európai jogalkalmazás (bíráskodás) általános szerepe az agrárjog fejlesztésében?

I. A nemzetközi bíróságok proliferációja (számának megsokszorozódása) következtében vizsgálatunkat e tanulmány keretei között csak két nemzetközi bíróságra, a Nemzetközi Bíróságra (NB), és az Emberi Jogok Európai Bíróságára (EJEB) korlátozzuk.

II. A NB, az Egyesült Nemzetek Szervezetének igazságszolgáltatási csúcsszerve a világ szinte minden igazságszolgáltatási szervére hatással bír. Erre tekintettel kijelenthetjük, hogy amikor a NB a mezőgazdasággal kapcsolatos kérdésben hoz határozatot, ennek hatásai túlnyúlnak az adott ügy határain. A természeti erőforrásokkal foglalkozó ügyek sora hosszú,⁷¹ ám az elkövetkezőkben csak néhány, az agráriummal kapcsolatos ügyet említünk meg. A tendencia világos: a NB előtt a vízgazdálkodással kapcsolatos kérdéseket tekinthetjük kulcsfontosságúnak. Közülük a leghíresebb a *Bős-Nagymaros ügy (Magyarország kontra Szlovákia)*,⁷² ám ezt mások is követték, ideértve a *Kasikili/Sedudu sziget (Botswana kontra Namibia)*⁷³ és az Uruguay-folyói papírgyárak ügyét (*Argentína kontra Uruguay*),⁷⁴ valamint a már befejezett, és az immár két folyamatban lévő *San Juan folyó* ügyeket (*Costa Rica kontra Nicaragua*⁷⁵ and *Nicaragua kontra Costa Rica*).⁷⁶ Más ügyek például teknőstojások gyűjtését, nemzeti parkok létrehozatalát, vagy légi gyomirtószer-permetezést érintettek/érintenek, mint az *Indonézia kontra Malájzia*,⁷⁷ *Benin kontra Niger*⁷⁸ és *Ecuador kontra Kolumbia*⁷⁹ ügyek. Az említett határozatok nem csupán az érintett országok agrárjogszabályalkotását befolyásolták, de egyes itt szereplő megállapítások nemzeti agrárjogi

Visegrad 4 countries (V4), plus Romania and Bulgaria stood up united for a non-discrimination in the EU between old and new member states in the next fiscal period in connection with the distribution of agricultural and rural development means.⁶⁹ Such a discrimination ('historically based system of criteria') is a disgrace of the current fiscal period. In the future, Middle-Eastern-European countries may become one of the axles of the European economy.⁷⁰

5. How do you assess the overall role of international and European jurisprudence for the development of law in rural areas?

I. The proliferation of international tribunals makes it necessary for us to limit our examination in the frame of this paper only to two international courts: the International Court of Justice (ICJ) and the European Court of Human Rights (ECtHR).

II. The ICJ, as the primary judicial organ of the United Nations, the 'World Court' has an influence on practically every single international judicial organ in the world. Therefore, if the ICJ decides on an agriculture-related question, the effects exceed the limits of the actual case. The list of cases involving natural resources is long,⁷¹ but only some cases dealing with agriculture-related issues are going to be mentioned in the following. The tendency is clear: water management questions may be regarded as the core agricultural disputes in front of the ICJ. The *Gabcikovo-Nagymaros case (Hungary/Slovakia)*⁷² is the most famous of them all, and was followed by other cases, including the *Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia)*⁷³ and the *Pulp Mills (Argentina/Uruguay)*⁷⁴ cases, as well as the finished and the two ongoing *San Juan River* cases (*Costa Rica/Nicaragua*⁷⁵ and *Nicaragua/Costa Rica*).⁷⁶ Other issues concerned e.g. the collection of turtle eggs, the establishment of natural parks, or aerial herbicide spraying, i.e. *Indonesia/Malaysia*,⁷⁷ *Benin/Niger*⁷⁸ and *Ecuador/Colombia*⁷⁹ respectively. The mentioned decisions have influenced not only the concerning countries' agricultural legislation, but some of the statements included within have effectively changed priorities in

preferenciákat módosítottak, és módosítanak a jövőben is, lásd például a környezeti hatásvizsgálatot vagy határon átnyúló vizekre vonatkozó vízgazdálkodási elveket.

III. Mindazonáltal agráriummal kapcsolatos kérdések nemcsak valódi nemzetközi összefüggésekben jelentkezhetnek a nemzetközi igazságszolgáltatás porondján. Tisztán belső jogi problémákkal foglalkozhatnak a regionális emberi jogi bíróságok, kontinensünkön az Emberi Jogok Európai Bírósága. Az EJEB bizonyos polgári és politikai jogok megsértésére vonatkozó panaszokkal szembesül; az agrárjogi kérdések mindenekelőtt az eljárási jogok és a tulajdonhoz való jog kapcsán merülnek fel. Föld kárpótlási problémákkal⁸⁰ kapcsolatosak többek között a *Malbous kontra Cseh Köztársaság*,⁸¹ *Dimitrov kontra Bulgária*⁸² és a *Haralambie kontra Románia*⁸³ ügyek, amelyekben a kommunizmus alatt erőszakkal a társadalmi tulajdon körébe vont mezőgazdasági földekről volt szó. Magyarország tekintetében többek között a *Tardi és társai kontra Magyarország*⁸⁴ ügyet említhetjük meg, amely szintén kismizett személyek korábbi szőlőbirtokaival kapcsolatos kárpótlásról szólt. Emellett politikailag semleges kérdések is érkeztek az EJEB elé, mint például a *Richet és Le Ber kontra Franciaország*,⁸⁵ amely földhasználati problémákkal foglalkozott a Francia Rivierán. Még a hátrányos megkülönböztetés kérdése is felmerült bizonyos ügyekben, például a vadászati jogokkal kapcsolatos *Chassagnou és társai kontra Franciaország*⁸⁶ ügyben. Mivel az EJEB ítélete kötelező erővel bír, az adott államoknak módosítaniuk kellett agrár-jogszabályait – és ezt az ügyek elsőpró többségében valóban meg is tették – annak érdekében, hogy megfeleljenek az EJEB ítéletének.

IV. Összefoglalóan a nemzetközi bírói gyakorlat kapcsán fontosnak tartjuk kiemelni azon bírói döntéseket, amelyek a földek kárpótlása vízgazdálkodás kapcsán születtek. E határozatok közvetlen hatással bírtak az adott államok nemzeti jogalkotására, de – tekintettel a két említett törvényszék befolyásos mivoltára – könnyedén megkockáztathatjuk azt a kijelentést, hogy e döntések nemzetközi precedenseket hoztak létre, így szélesebb körű, és – ami talán még fontosabb – jogfejlesztő hatással bírtak más nemzeti

national agricultural laws and going to do that in the future, see e.g. environmental impact assessment or water management principles in case of shared watercourses.

III. Nevertheless, agricultural issues may not only rise in a real international context in international jurisprudence. Purely internal problems may be dealt with at the regional human rights courts, in our continent at the European Court of Human Rights. The ECtHR faces complaints about the violation of certain civil and political rights; agricultural questions arise above all as to the procedural rights and the right to property. Land indemnisation problems⁸⁰ arose among others in the *Malbous v. Czech Republic*,⁸¹ *Dimitrov v. Bulgaria*⁸² and the *Haralambie v. Romania*⁸³ cases, in which the indemnisation of agricultural lands expropriated during the communist regime was discussed. As to Hungary, among others the *Tardi et al. v. Hungary*⁸⁴ case may be mentioned, concerning the reallocation of the expropriated people's former vineyards. Besides, politically neutral cases landed before the ECtHR as well, such as the *Richet and Le Ber v. France*,⁸⁵ a case dealing with land use problems in the French Riviera. Even the question of discrimination arose in some cases, e.g. in the *Chassagnou et al. v. France*,⁸⁶ involving hunting rights. As the ECtHR's decision is binding, the concerning nations needed to and – in an overwhelming majority of the cases actually – did amend their agricultural legislation in order to fulfil the requirements of the ECtHR's judgment.

IV. In sum, in connection with the related international jurisprudence, we deem it to be the most important to underline those decisions dealing with land indemnification and water management. The decisions have had direct effect on the concerned countries' national legislation, but both mentioned tribunals being so influential, we may easily risk the statement that these decisions created international precedents, thus having a wider and, more importantly, a developing effect on other national agricultural

agrárszabályozásokra is.

6. Hogyan értékelhető a nemzeti jogalkotás általános szerepe a vidék fejlesztésében?

Lásd a tanulmány 'A. részét'.

7. Hogyan értékelhető a nemzeti jogalkalmazás (bíráskodás) általános szerepe a vidék fejlesztésében?

A jogviták intézése során Magyarországon egyre inkább felértékelődött a választott-bíráskodás szerepe,⁸⁷ amely agrár-választottbíróóság az Országos Magyar Agrárkamara mellett működik.

A magyar Alkotmánybíróság (AB), amiként az A.1.1. pontban részleteztük, fontos döntést hozott az SPS bevezetése⁸⁸ kapcsán.⁸⁹

Az UNESCO világörökség részét képező Tokaj borvidék kapcsán, 2006-tól jogvita bontakozott ki, mivel a borvidékhez tartozó Szerencs városában szalmatüzelésű erőművet akartak/akarnak létesíteni. Az ügyben felvetődött az is, hogy Szerencs város – hogy a beruházás megépülhessen – kilép a világörökség részét képező területről. A tokaji borászok féltve a *Tokaj* eredetmegjelölésű boraik egyik specialitását adó mikroklima megváltozását, elleneztek a beruházást, és több fórumon is támadták a tervezett beruházást. A jogvitába beszállt a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa (JNO) is, és ennek kapcsán született egy állásfoglalása,⁹⁰ amelyben több szempontból is problémásnak ítélte a beruházást. Az ügyben indult bírósági ügy (2010), amelyben a civilek és a JNO azt kifogásolta, ugyanakkor az erőmű beruházó pozícióját erősítette. Az ügy kapcsán 2010-ben az UNESCO is vizsgálódott, és az elkészült jelentésben⁹¹ szintén a szerencsi erőmű beruházás ellen foglalt állást. Ennek ellenére úgy tűnt, hogy a beruházó nem tett le szándékáról, és bizonyos módosításokkal meg kívánja valósítani az elképzeléseit.⁹² A problémás helyzet megnyugtató rendezésében komoly előrelépésként értékelhetjük azt, hogy 2012 februárjában a nemzeti erőforrás

legislations.

6. How do you assess the overall influence of your national legislature on the development of rural law?

See Part 1 of the paper.

7. How do you assess the overall influence of your national jurisprudence concerning the development of law in rural areas in your country?

I. During dispute settlement in Hungary, the role of arbitration has been classed up,⁸⁷ the agricultural arbitral tribunal works besides the National Agricultural Chamber.

II. The Hungarian Constitutional Court (Alkotmánybíróság, AB) – as detailed in point A.1.1 – has come to an important decision⁸⁸ related to the introduction of the SPS.⁸⁹

III. The Tokaj wine region – which is part of the UNESCO World Heritage – has been object to a legal dispute since 2006, because in Szerencs, a town belonging to the wine region, the building of a straw-fired power plant is being planned. In order to build the investment, even the idea of quitting the World Heritage programme came up. The wine-makers of Tokaj – being afraid that the microclimate which gives the speciality of their wines having the designation of origin '*Tokaj*' would change – opposed the investment, and attacked the planned investment at various fora. The Parliamentary Commissioner for Future Generations (Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa, JNO) entered the legal debate, and delivered a related statement,⁹⁰ judging the investment as problematic from numerous aspects. Nevertheless the court case, which started in 2010, in which the civilians and the JNO complained about the authorisation procedure, strengthened the position of the investor. In 2010, the UNESCO examined the case as well, opposing the power plant investment in Szerencs in its report.⁹¹ Nevertheless, the investor seemed to have maintained its intentions, and plans to realize the

miniszter 'tokaj-hegyaljai történelmi borvidék' néven 'történelmi tájként' műemléki védelemben részesített meghatározott tokaji települések teljes kül- és belterületét. A történelmi tájja nyilvánítás célja a tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj épített örökségének – beleértve a pincerendszerét is –, természeti környezetének és hagyományos tájhasználatának megőrzése, továbbá az építészeti, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatának biztosítása. Mindezzel a tokaj ügyek legaktuálisabb eleme ismét a magyar-szlovák eredetmegjelölési vita⁹³ lett.

8. Aktuális kérdés: Milyen elvárások és aggodalmak kapcsolódnak a tejkvóta rendszer 2015-ös eltörléséhez?

Magyarországon a tejkvóta eltörlése kapcsán sokakban annak félelme fogalmazódott meg, hogy a tejkvóta eltörlése a tejárak összeomlásához vezet, és ez által a tejtermelők tönkre mehetnek. Ezért egy erről szóló civil fórumon igényként merült fel, hogy a tejkvóta rendszert – komoly módosításokkal – továbbra is fent kellene tartani.⁹⁴ A Debrecenben, 2011. május 31-én tartott EU agrártanácsi informális ülésen a magyar VM miniszter (*Fazekas Sándor*) hangsúlyozta: a tejkvótarendszer 2015-ös megszűnése azzal fog járni, hogy néhány versenyképes régióban a tejtermelés növekedni fog, néhány kedvezőtlen természeti adottságú területen viszont akár meg is szűnhet. Mindezek kapcsán az ülésen megfogalmazódott az, hogy a hátrányos helyzetű térségekben a tejkvótarendszer kivezetése után is fenn kell tartani a tejtermelést. Többen sürgettek e célból jövedelemkiegészítést vagy más termelésösztönzést.⁹⁵

project with certain modifications.⁹² As a significant step forward may be regarded on the way to solve the problem satisfactorily that in February 2012 the Minister for National Resources placed certain Tokaj settlements under protection as 'historical areas' under the name 'historical wine region of Tokaj-Hegyalja'. The aim of the declaration of 'historical areas' is to preserve the built heritage – including the cellar system –, natural environment and traditional use of land of the Tokaj-Hegyalja historical wine region, as well as to ensure the sustainable use of other environmental and natural values. Thus, the most topical element of the Tokaj cases became again the Hungarian-Slovakian dispute on the designation of origin again.⁹³

8. Current question: In your country, what expectations and misgivings are associated to the discontinuation of the Milk Quota system in 2015?

In Hungary, many fear that the discontinuation of the milk quota would lead to the collapse of milk prices, and so to ruin the milk producers. Therefore, on a civil forum dedicated to this issue, the idea appeared that the milk quota system – with significant changes – should be maintained.⁹⁴ May 31, 2011, in Debrecen, at an informal meeting of the EU's agricultural ministers, the Hungarian Minister for Rural Development (*Sándor Fazekas*) emphasized: the 2015 discontinuation of the milk quota system would lead to the growth of milk production in certain competitive areas, but could completely disappear in some other, less privileged regions. So they agreed to maintain milk production in these unprivileged regions even after the discontinuation of the milk quota system. Some urged to introduce in this end income supports or any other motivation to produce.⁹⁵

Lábjegyzet

¹ Jelen tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Footnotes

¹ This research was carried out as part of the TAMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project with support by the European Union, co-financed by the European Social Fund.

² A probléma részletesebb elemzéséről lásd a következő – angol nyelven is elérhető – tanulmányt: SZILÁGYI János Ede: The dogmatics of agricultural law in Hungary from an aspect of EC law. *European Integration Studies*, 2009/1, 41-55. p. Forrás (2011. június 1.):

http://www.matarka.hu/koz/ISSN_1588-6735/GTK_vol_7_no_1_2009_eng/ISSN_1588-6735_vol_7_no_1_2009_eng_041-055.pdf

³ Lásd az *Agrárjogászok Országos Konferenciájának határozatát az 'Agrárjog' stúdium egységes koncepciójáról* (Miskolc, 2005. január 14.).

⁴ KURUCZ Mihály: Agricultural law's subject, concept, axioms and system. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/2, 41-84. p.; TANKA Endre: Transformation of Hungarian Agricultural Law (1985/1990-2005). In: JAKAB András – TAKÁCS Péter – TATHAM, Allan F. (ed.): *The Transformation of the Hungarian Legal Order 1985-2005*. The Netherlands, 2007, Kluwer Law International, 391-394. p.; CSÁK Csilla: Az agrárjog rendszerbeli sajátosságai és fejlődési tendenciái. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter (ed.): *A Civilisztika fejlődéstörténete*. Miskolc, 2006, Bíbor Kiadó, 75-91. p.; FODOR László: *Agrárjog*. Debrecen, 2005, Kossuth Egyetemi Kiadó, 9-54. p.; HORVÁTH Gergely: A környezetjog és az agrárjog közeledése, találkozása és metszete a magyar jogrendszerben. *Állam- és Jogtudomány*, 2007/2, 333-355. p.; PRUGBERGER Tamás: Adalékok az agrárjog jogrendszerbeli elhelyezéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1990/5, 178-181. p.; VERES József: Egy lehetséges agrárjogi koncepció vázlata. In: TÓTH Károly (szerk.): *Emlékkönyv dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. Születésnapjára*. Szeged, Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, 1993, 519-526. p.

⁵ A szabályozási tárgyak lehatárolásáról lásd SZILÁGYI: The dogmatics of agricultural law in Hungary from an aspect of EC law. *Op. cit.* 48-55. p.

⁶ A tanulmány következtetései több pontban támaszkodnak a következő tanulmányokra: OLAJOS István – RAISZ Anikó: The Hungarian National Report on Scientific and Practical Development of Rural Law in the EU, in States and Regions and in the WTO. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, 39-56. p.; CSÁK Csilla: The Hungarian National Report on the legal forms of

² For a further analysis of the present problem in English see the following article: SZILÁGYI János Ede: The dogmatics of agricultural law in Hungary from an aspect of EC law. *European Integration Studies*, 2009/1, pp 41-55. Source (1.6.2011):

http://www.matarka.hu/koz/ISSN_1588-6735/GTK_vol_7_no_1_2009_eng/ISSN_1588-6735_vol_7_no_1_2009_eng_041-055.pdf

³ See the *Resolution of the National Conference of Agricultural Lawyers on the Standard Conception concerning Agricultural Law as a Discipline of Legal Education* (Miskolc, 14.1.2005).

⁴ KURUCZ Mihály: Agricultural law's subject, concept, axioms and system. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/2, pp 41-84; TANKA Endre: Transformation of Hungarian Agricultural Law (1985/1990-2005). In: JAKAB András – TAKÁCS Péter – TATHAM, Allan F. (edit.): *The Transformation of the Hungarian Legal Order 1985-2005*. The Netherlands, 2007, Kluwer Law International, pp 391-394; CSÁK Csilla: Az agrárjog rendszerbeli sajátosságai és fejlődési tendenciái. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter (edit.): *A Civilisztika fejlődéstörténete*. Miskolc, 2006, Bíbor Publisher, pp 75-91; FODOR László: *Agrárjog*. Debrecen, 2005, Kossuth University Publisher, pp 9-54; HORVÁTH Gergely: A környezetjog és az agrárjog közeledése, találkozása és metszete a magyar jogrendszerben. *Állam- és Jogtudomány*, 2007/2, pp 333-355; PRUGBERGER Tamás: Adalékok az agrárjog jogrendszerbeli elhelyezéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1990/5, pp 178-181; VERES József: Egy lehetséges agrárjogi koncepció vázlata. In: TÓTH Károly (edit.): *Emlékkönyv dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. Születésnapjára*. Szeged, Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, 1993, pp 519-526.

⁵ On the definition of the subjects of agricultural legislation, see SZILÁGYI: The dogmatics of agricultural law in Hungary from an aspect of EC law. *Op. cit.* pp 48-55.

⁶ Numerous points of the present study's conclusion are based on the following papers: OLAJOS István – RAISZ Anikó: The Hungarian National Report on Scientific and Practical Development of Rural Law in the EU, in States

agricultural undertakings, with attention to traditional and industrial cultivation. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, 21-38. p.; SZILÁGYI János Ede: The Hungarian National Report on Legal Incentives and Legal Obstacles to Diversification for Farmers. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, 3-20. p.

⁷ A helyzetértékelés kapcsán lásd még CSÁKI Csaba (szerk.): *Élelmiszerbiztonság*. Budapest, 2010, Magyar Tudományos Akadémia, 35-59. p.

⁸ Ténylegesen az SzDSz csak 2008-ig volt tagja a kormánynak, ugyanakkor a kormánykoalíció felbomlását követően is – parlamenti szavazatokkal – tovább támogatta az MSZP kisebbségi kormányt.

⁹ Az alkotmányos előírás elemzéséről lásd FODOR László: A természeti tárgyak helye és szerepe az új alkotmányban. In: DRINÓCZI Tímea – JAKAB András (szerk.): *Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011*. Budapest – Pécs, 2012, PPKE JÁK – PTE ÁJK, m.a.

¹⁰ A vita számos fórumon és módon zajlott, a szakértők legutóbb egy-egy könyvben foglalták össze érveiket a GMO mellett illetve ellen. E könyvek a következők; pro: BALÁZS Ervin – DUDITS Dénes – SÁGI László (szerk.): *Genetikailag módosított élőlények (GMO-k) a tények tükrében*. Szeged, 2011, Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület; kontra: DARVAS Béla – SZÉKÁCS András (szerk.): *Hungarian Background on Views of 1st Generation Genetically Modified Plants*. Budapest, 2011, Agricultural Committee of the Hungarian Parliament. A vita kapcsán a természettudományi és a jogi érveket magas szinten dolgozta fel Zsiros László: A mezőgazdasági géntechnológia jogi szabályozása a géntechnológia szemszögéből. In: DOBRÓKA Mihály – GYULAI Ákos – DABASI HALÁSZ Zsuzsanna (szerk.): *Diáktudomány. A Miskolci Egyetem tudományos diákköri munkáiból*. Miskolc, 2010, Miskolci Egyetemi Kiadó, 162-167. p. Lásd továbbá a 6/2012. (II.22.) Ogy. határozatot a géntechnológiai tevékenységgel, annak mezőgazdasági és élelmiszer-előállítási alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről és az ezeket érintő magyar stratégiáról szóló 53/2006. (XI.29.) OGY határozatban foglaltak 2009. és 2010. évi végrehajtásáról szóló jelentés elfogadásáról.

¹¹ A kérdés európai uniós háttérével kapcsolatban lásd SZILÁGYI János Ede: A géntechnológia jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2010, Novotni

and Regions and in the WTO. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, pp 39-56; CSÁK Csilla: The Hungarian National Report on the legal forms of agricultural undertakings, with attention to traditional and industrial cultivation. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, pp 21-38; SZILÁGYI János Ede: The Hungarian National Report on Legal Incentives and Legal Obstacles to Diversification for Farmers. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/8, pp 3-20.

⁷ In connection with this assessment, see CSÁKI Csaba (edit.): *Élelmiszerbiztonság*. Budapest, 2010, Hungarian Academy of Sciences, pp 35-59.

⁸ Officially, the Alliance of Free Democrats had only been part of the coalition until 2008, but supported the socialist government then in minority also afterwards with its parliamentary votes.

⁹ About the constitutional assessment of this provision see FODOR László: A természeti tárgyak helye és szerepe az új alkotmányban. In: DRINÓCZI Tímea – JAKAB András (edit.): *Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011*. Budapest – Pécs, 2012, PPKE JÁK – PTE ÁJK, to appear.

¹⁰ The debate took place in many forums and ways, the experts have recently published each a book comprising their arguments for and against GMOs. These books are the following; in favour: BALÁZS Ervin – DUDITS Dénes – SÁGI László (edit.): *Genetikailag módosított élőlények (GMO-k) a tények tükrében*. Szeged, 2011, Barabás Zoltán Biotechnology Association; against: DARVAS Béla – SZÉKÁCS András (szerk.): *Hungarian Background on Views of 1st Generation Genetically Modified Plants*. Budapest, 2011, Agricultural Committee of the Hungarian Parliament. Both the legal arguments and those concerning natural sciences have been analysed at high level by ZSIROS László: A mezőgazdasági géntechnológia jogi szabályozása a géntechnológia szemszögéből. In: DOBRÓKA Mihály – GYULAI Ákos – DABASI HALÁSZ Zsuzsanna (edit.): *Diáktudomány. A Miskolci Egyetem tudományos diákköri munkáiból*. Miskolc, 2010, Miskolc University Press, pp 162-167. See furthermore Parliamentary Decree 6/2012 (II.22.) on the adoption of the report of the execution in 2009 and 2010 of Parliamentary Decree 53/2006 (XI.29.) on

Kiadó, 109-110., 114-128. p.

¹² JNO 258/2011. sz. állásfoglalása (2011. április 25.) *az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről*, 7. pont.

¹³ RAISZ Anikó – SZILÁGYI János Ede: *National Report of Hungary in Commission III – Scientific and practical development of rural law in the EU, in states and regions and in the WTO*. XXVI European Congress and Colloquium of Agricultural Law Bucharest, 21-24 September 2011, 7. p. forrás (2011.10.02.): http://www.cedr.org/congresses/bucarest/pdf/Commission_III_Hongrie.pdf

¹⁴ Különösen értékesnek tartjuk azon, az ügy kapcsán kifejtett jogértelmezést, amely szerint nemzetközi kérdéseket is felvet a GMO-szennyezés. Nevezetesen, hogy a GMO-szennyezés egy állam szuverenitása elleni támadásként, agresszióként is értelmezhető, amelyet jelen esetben nem feltétlenül egy állam, hanem akár egy multinacionális gazdasági társaság is elkövethet. Lásd RAISZ Anikó: *A GMO-támadás is agresszió*, forrás (2011.08.13.):

www.magyarhirlap.hu/velemen/a_gmotamadas_is_agresszio.html

¹⁵ Az ügyről számos kapcsolódó hír található a következő honlapon:

www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-miniszterium

¹⁶ 1289/2011. (VIII.22.) Korm. határozat a GMO Munkacsoport létrehozásáról, 3. pont.

¹⁷ 1297/2011. (VIII.31.) Korm. határozat géntechnológiával módosított szervezettel szennyezett szaporítóanyag felhasználása miatt kárt szenvedett termelők kártalanítása forrásának biztosításáról.

¹⁸ 1289/2011. Korm. határozat, 3. pont. A GMO szabályozás aktuális magyar irodalmához lásd még BÉZI-FARKAS Barbara – JASINKA Anita: A géntechnológiai tevékenység szabályozása. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, 487-495. p.; FARKAS CSAMANGÓ Erika: Az élővilág környezetjogi védelme. In: MIKLÓS László (szerk.): *A környezetjog alapjai*. Szeged, 2011, Szegedi Egyetemi Kiadó, 103-112. p.; FARKAS CSAMANGÓ: A géntechnológia agrárjogi aspektusairól, *Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica Et Politica*, Tomus LXVII (2005), Fasc. 7.; HORVÁTH Gergely: A zöld géntechnológia alkalmazásának gazdasági- és agrár-környezetvédelmi kockázatai. *Külgazdaság – Jogi*

certain questions relating to the genetical activity, and its use in agriculture and food-production, as well as on the related Hungarian strategy.

¹¹ In connection with the European background of the question, see SZILÁGYI János Ede: A géntechnológia jogi szabályozása. In: SZILÁGYI János Ede (edit.): *Környezetjog*. Volume II. Miskolc, 2010, Novotni Publisher, pp 109-110 and 114-128.

¹² PCFG Statement No. 258/2011 of April 25, 2011 on *state responsibility resulting from the New Constitutions' provisions on environmental protection and sustainability*, point 7

¹³ RAISZ, Anikó – SZILÁGYI, János Ede: *National Report of Hungary in Commission III – Scientific and practical development of rural law in the EU, in states and regions and in the WTO*. XXVI European Congress and Colloquium of Agricultural Law. Bucharest, September 21-24, 2011, p 7. http://www.cedr.org/congresses/bucarest/pdf/Commission_III_Hongrie.pdf (02.10.2012)

¹⁴ We deem particularly significant the interpretation of the case indicating that GMO-contamination even raises questions of international concern. Namely, that GMO-contamination may be interpreted as an attack on state sovereignty, i.e. aggression in an international legal sense, which in this case may not only be committed by a state, but even by a multinational company. See RAISZ, Anikó: *A GMO-támadás is agresszió*.

www.magyarhirlap.hu/velemen/a_gmotamadas_is_agresszio.html (13/08/2011)

¹⁵ Various news in connection with this case can be found in the following website: www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-miniszterium

¹⁶ Governmental Decision 1289/2011 (VIII.22.) on the establishment of the GMO Working Group, point 3

¹⁷ Governmental Decision 1297/2011 (VIII.31.) on ensuring the resources for the compensation of producers suffering from the use of seeds contaminated with genetically modified organisms

¹⁸ Governmental Decision 1289/2011, point 3. As to the current Hungarian literature on GMO-regulation see furthermore BÉZI-FARKAS, Barbara – JASINKA, Anita: A géntechnológiai

Melléklet, 2008/7-8, 87-106. p.; KOMÁRI Ágnes: A koegzisztencia kérdése az Európai Unióban, különös tekintettel a GM-növénykultúrák termesztésével okozott károkért való felelősség szabályozására. In: BOBVOS Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 2009, 293-297. p.; OLAJOS István: A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon. In: SZILÁGYI János Ede (szerk.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 73-88. p.; PÁNOVICS Attila: *Szakítópórába előtt Európa GMO ügyben?* forrás (letöltés ideje: 2012.02.17.):

[emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538](http://emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf)

[966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf](http://emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf);

PRUGBERGER Tamás: A géntechnológiai tevékenység. In: FODOR László – OLAJOS István – PRUGBERGER Tamás (szerk.): *Az agrárjog II*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1999, 84-101. p.; SZILÁGYI János Ede: A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/2, 36-54. p.; TANKA Endre: Adalékok a génmódosított növények hazai köztermeszthetőségéhez, *Gazdaság és Jog*, 2007/3, 20-26. p.; a géntechnológia szabályozásának egyéb kérdéseiről a szerzőtől lásd TANKA: Génügy, élelmiszerbiztonság, alkotmányos jogvédelem. *Gazdaság és Jog*, 2005/9, 20-26. p.; TANKA: Alkotmányos bástya a génhadjárat ellen. *A falu*, 2005/1, 37-49. p.

¹⁹ A téma kapcsán lásd még CSÁK, Csilla: Gondolatok a szennyező fizet elvének alkalmazási problémáiról. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/Különszám, 44-45. p.; FODOR, László: Természeti tárgyak egy új alkotmányban. *Pázmány Law Working Paper*, 2011/21, 1-9. p.; RAISZ, Anikó: A Constitution's Environment, Environment in the Constitution – Process and Background of the New Hungarian Constitution, Est Europa, m.a.

²⁰ *Nemzeti Vidékstratégiai Koncepció – 2020*. Agrár-, élelmiszer-, környezet- és vidékstratégiai tézisek. II. kötet. Vitaanyag. Budapest, 2011. április 8.

²¹ Letölthető (2012.03.10.):

www.kormany.hu/download/3/70/70000/DIT_kiadvany_210x148mm_LEAD_kifut_nelkul.pdf

²² A környezeti értékelés alapját képező 2011. november 30-ai lezárású dokumentumot lásd (2012.03.10.):

www.mtvsh.hu/dynamic/nvs_tervezet_skv_alap_20111130.pdf

tevékenység szabályozása. In: CSÁK, Csilla (ed.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, p. 487-495; FARKAS CSAMANGÓ, Erika: Az élővilág környezetjogi védelme. In: MIKLÓS, László (ed.): *A környezetjog alapjai*. Szeged, 2011, Szegedi Egyetemi Kiadó, p. 103-112; FARKAS CSAMANGÓ: A géntechnológia agrárjogi aspektusairól, *Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica Et Politica*, Tomus LXVII (2005), Fasc. 7.; HORVÁTH Gergely: A zöld géntechnológia alkalmazásának gazdasági- és agrár-környezetvédelmi kockázatai. *Külgazdaság – Jogi Melléklet*, 2008/7-8, p. 87-106; KOMÁRI, Ágnes: A koegzisztencia kérdése az Európai Unióban, különös tekintettel a GM-növénykultúrák termesztésével okozott károkért való felelősség szabályozására. In: BOBVOS, Pál (ed.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 2009, p. 293-297; OLAJOS, István: A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon. In: SZILÁGYI János Ede (ed.): *Környezetjog*. II. kötet. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, p. 73-88; PÁNOVICS, Attila: *Szakítópórába előtt Európa GMO ügyben?*

[emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538](http://emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf)

[966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf](http://emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Atila.pdf)

(2012.02.17.); PRUGBERGER, Tamás: A géntechnológiai tevékenység. In: FODOR, László – OLAJOS, István – PRUGBERGER, Tamás (ed.): *Az agrárjog II*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1999, p. 84-101; SZILÁGYI, János Ede: A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/2, p. 36-54; TANKA, Endre: Adalékok a génmódosított növények hazai köztermeszthetőségéhez, *Gazdaság és Jog*, 2007/3, p. 20-26; as to other questions on the regulation of genetical technology see TANKA: Génügy, élelmiszerbiztonság, alkotmányos jogvédelem. *Gazdaság és Jog*, 2005/9, p. 20-26; TANKA: Alkotmányos bástya a génhadjárat ellen. *A falu*, 2005/1, p. 37-49.

¹⁹ On this issue see furthermore CSÁK, Csilla: Gondolatok a szennyező fizet elvének alkalmazási problémáiról. *Miskolci Jogi Szemle*, 2011/Különszám, p. 44-45; FODOR, László: Természeti tárgyak egy új alkotmányban. *Pázmány Law Working Paper*, 2011/21, p. 1-9; RAISZ, Anikó: A Constitution's Environment,

²³ Lásd (2012.03.10.):

www.mtvsh.hu/dynamic/nvsskv_egyben_egyeztetesre.pdf

²⁴ *Nemzeti Vidékstratégia – 2012-2020*. Budapest, a Kormány által 2011. március 21-én elfogadott változat. Lásd videkstrategia.kormany.hu (2012.03.22.)

²⁵ *Nemzeti Vidékstratégia – 2020*. Budapest, 2011. november 30-ai változat, 1. p. A Nemzeti Vidékstratégia ezért épít különböző szakpolitikák és az irányításukért felelős minisztériumok együttműködésére. A Stratégia ennek megfelelően kapcsolódik számos meglévő, illetve tervezés alatt álló átfogó (pl. *Új Széchenyi Terv, Országos Területfejlesztési Konceptió, Országos Területrendezési Terv, 3. Nemzeti Környezetvédelmi Program, Népegészségügyi Program, Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia*), és ágazati (pl. *Energiastratégia, Magyar Közlekedéspolitiká*) jellegű, nemzetstratégiai szintű célkitűzéshez. 2011 októberében a magyar parlament elfogadta a Nemzeti Energiastratégiát is. A vidékstratégia és az energiastratégia között nagyon szoros kapcsolat van, különösen három területen: az éghajlatvédelem, az energiahatékonyság, valamint a megújuló energiák előállítása. Forrás (2011.06.10.): www.kormany.hu/hu/videkfejlesztési-miniszterium/hirek/a-nemzeti-vidékstrategia-a-vidék-alkotmánya

²⁶ *Nemzeti Vidékstratégia – 2020*. Budapest, 2011. november 30-ai változat, 1. p.

²⁷ *Új Polgári Törvénykönyv*. A Kodifikációs Főbizottság 2012. február 15-én közzétett javaslata. Forrás (2012.03.16.):

www.kormany.hu/download/e/2c/70000/Megkezd%C5%91d%C3%B6tt%C3%A0%20Ptk%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1s%C3%A9v.pdf#!DocumentBrowse

²⁸ A faktoring szerződés és kapcsolódó területeinek kiváló magyar elemzését adja munkáiban: Nagy Zoltán. Lásd különösen: NAGY Zoltán: A faktoring magánjogi szabályozásának néhány alapkérdése. In: ERDŐS Éva (szerk.): *Pénzügyi Jogot Oktatók Konferenciái 2006-2009*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, 119-129. p.; NAGY Zoltán: A faktoring szerződések aktuális problémái. In: BARTA Judit (szerk.): *Bank és hitelviszonyok – Kodifikációs tanulmányok az új Ptk. születése kapcsán*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, 111-122. p.; NAGY Zoltán: *A faktoring*. Budapest, 2009, HVG-ORAC;

Environment in the Constitution – Process and Background of the New Hungarian Constitution, Est Europa, to appear

²⁰ *Conception of National Rural Strategy – 2020. Theses of the strategies concerning agriculture, foodstuffs, environment and rural development*. Volume II, working paper. Budapest, April 8, 2011

²¹ To be downloaded from www.kormany.hu/download/3/70/70000/DIT_kiadvany_210x148mm_LEAD_kifut_nelkul.pdf (10.03.2012)

²² See www.mtvsh.hu/dynamic/nvsskv_egyben_egyeztetesre.pdf (10.03.2012)

²³ See the document of November 30, 2011 serving as a basis for the environmental assessment at

www.mtvsh.hu/dynamic/nvs_tervezet_skv_alap_20111130.pdf (10.03.2012)

²⁴ *National Rural Strategy – 2012-2020*. Budapest, version adopted by the Government on March 21, 2011. See videkstrategia.kormany.hu (22.03.2012)

²⁵ *National Rural Strategy – 2020*. Budapest, version of 30.11.2011, p 1. The National Rural Strategy therefore builds on the cooperation of different policies and the responsible ministries. The Strategy is accordingly related to numerous existing or planned comprehensive (e.g. *New Széchenyi Plan, National Rural Development Concept, National Land Planning Plan, National Environmental Programme 3, Public Health Programme, National Climate Change Strategy*) and sectorial (e.g. *Energy Strategy, Hungarian Transport Policy*) national strategic aims. In October 2011, the Hungarian Parliament also adopted the National Energy Strategy. There is a very close link between rural strategy and energy strategy, especially in three fields: climate protection, energy efficiency, as well as the production of renewable energy. Source (10.6.2011):

www.kormany.hu/hu/videkfejlesztési-miniszterium/hirek/a-nemzeti-vidékstrategia-a-vidék-alkotmánya

²⁶ *National Rural Strategy – 2012-2020*. Budapest, version adopted by the Government on March 21, 2011, p. 58-59.

²⁷ New Civil Code. Proposal of the Main Codification Committee published February 15, 2012. www.kormany.hu/download/e/2c/70000/

NAGY Zoltán: The rules of the factoring and the assigning in the domestic regulation and the regulation of the European Union. *European Integration Studies*, 2008/1, 75-86. p.; NAGY Zoltán: A faktoring tipizálásával kapcsolatos elméleti alapvetések. *Pénzügyi Szemle*, 2008/1, 131-153. p.; etc.

²⁹ A tanulmány e részének elkészítésénél a szerzők nagyban támaszkodtak az alábbi munkákra: OLAJOS István: The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2006/1, 3-22. p.; SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy, new rules of WTO and regional equilibrium. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, 3-18. p.; WOPERA Zsuzsa: Certain Procedural Questions of Remedy Against Agricultural Supports Decisions. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/6, 90-97. p.; OLAJOS István: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 78-92. p.; OLAJOS István: A KAP második pillére: a vidékfejlesztés. In: CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 423-440. p.; OLAJOS István: A támogatási eljárás. CSÁK Csilla (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 371-384. p.; OLAJOS István: A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. CSÁK Csilla (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, 279-289. p.

³⁰ Lásd a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről szóló 2010. évi CLXIX. törvényt; lásd továbbá (2011. június 10.):

www.vm.gov.hu/main.php?folderID=2290&articleID=16973&ctag=articlelist&iid=1

³¹ Lásd a 142/2010. (VII.14.) AB határozatot az SPS bevezetéséről és működtetéséről.

³² Lásd a 36/2010. (XI.30.) VM rendeletet a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatról. Lásd még (2011.06.10.):

www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-miniszterium/vidékfejlesztéser-felelos-allamtitkarsag/hirek/egyszerubb-hatekonyabb-lesz-a-magyar-nemzeti-vidéki-halozat-mukodese

³³ Lásd az 54/2011. (VI.10.) VM rendeletet a LEADER Helyi Akciócsoportok működéséről. Lásd még (2011.06.21.):

www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-

[Megkezd%C5%91d%C3%B6tt%20a%20Ptk%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20egyeztet%C3%A9se.pdf#!DocumentBrowse](#) (16.03.2012)

²⁸ Zoltán Nagy gives an excellent analysis of the factoring contract and its related fields in his works. See especially NAGY, Zoltán: A faktoring magánjogi szabályozásának néhány alapkérdése. In: ERDŐS Éva (ed.): *Pénzügyi Jogot Oktatók Konferenciái 2006-2009*. Miskolc, 2010, Novotni Alapítvány, p. 119-129; NAGY, Zoltán: A faktoring szerződések aktuális problémái. In: BARTA Judit (ed.): *Bank és hitelesítéskapcsolatok – Kodifikációs tanulmányok az új Ptk. születése kapcsán*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, p. 111-122; NAGY, Zoltán: *A faktoring*. Budapest, 2009, HVG-ORAC; NAGY, Zoltán: The rules of the factoring and the assigning in the domestic regulation and the regulation of the European Union. *European Integration Studies*, 2008/1, p. 75-86; NAGY, Zoltán: A faktoring tipizálásával kapcsolatos elméleti alapvetések. *Pénzügyi Szemle*, 2008/1, p. 131-153; etc.

²⁹ This part of the present article is based on the following papers: OLAJOS István: The provisions of the Rural Development in connection with the agriculture in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2006/1, pp 3-22; SZILÁGYI János Ede: Common Agricultural Policy, new rules of WTO and regional equilibrium. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, pp 3-18; WOPERA Zsuzsa: Certain Procedural Questions of Remedy Against Agricultural Supports Decisions. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/6, pp 90-97; OLAJOS István: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*. Miskolc, 2008, Novotni Publisher, pp 78-92; OLAJOS István: A KAP második pillére: a vidékfejlesztés. In: CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Publisher, pp 423-440; OLAJOS István: A támogatási eljárás. CSÁK Csilla (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Publisher, pp 371-384; OLAJOS István: A rendszerváltás és az agrártámogatások kapcsolata. CSÁK Csilla (edit.): *Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 70. születésnapjára*. Miskolc, 2007, Novotni Publisher, pp 279-289.

³⁰ See Act CLXIX of 2010 on the national budget of Hungary; see furthermore (10.6.2011):

minisztérium/vidékfejlesztéssel-felelős-
allamtitkarság/hirek/tisztújítás-es-
korlatozasmentes-tagfelvetel-az-ujjaszervezodo-
leader-helyi-akciocsoportoknal

³⁴ Lásd az 50/2008. (IV.24.) FVM rendeletet az
egységes területalapú támogatások és egyes
vidékfejlesztési támogatások igényléséhez
teljesítendő 'Helyes Mezőgazdasági és Környezeti
Állapot' fenntartásához szükséges feltételrend-
szerről.

³⁵ A vizekkel kapcsolatos kihívások és szabályozás
kapcsán lásd SZÜCS Péter – SALLAI Ferenc –
JOLÁNKAI Géza – MADARÁSZ Tamás: Bevezetés.
In: SZÜCS Péter – SALLAI Ferenc – ZÁKÁNYI
Balázs – MADARÁSZ Tamás (szerk.): *Vízkezelésvédelem. A vízminőség-védelem aktuális kérdései*. Miskolc, 2009, Bíbor Kiadó, 15-20. p.; SZÜCS Péter – TAKÁCS János – VIRÁG Margit: A víz, mint környezeti elem. A vízháztartási egyenlet. In: SZÜCS Péter – SALLAI Ferenc – ZÁKÁNYI Balázs – MADARÁSZ Tamás (szerk.): *Vízkezelésvédelem. A vízminőség-védelem aktuális kérdései*. Miskolc, 2009, Bíbor Kiadó, 21-36. p.; CSÁK Csilla: *Előadássorozatok az általános és különös rész környezeti jogi gondolkodás köréből*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 100-115. p.

³⁶ Lásd (2011.06.10.):
fvm.hu/main.php?folderID=2290&articleID
=16194&ctag=articlelist&iid=1.

³⁷ Lásd a 3/2010. (VII.5.) VM rendeletet az
élelmiszer-előállításról és -forgalmazással
kapcsolatos adatszolgáltatásról és nyomon követ-
hetőségről.

³⁸ Lásd (2011.06.10.):
fvm.hu/main.php?folderID=2290&articleID
=16194&ctag=articlelist&iid=1.

³⁹ Lásd (2011.06.10.):
www.kormany.hu/download/b/13/20000/
magyar%20termek%20rendelet%202011_03_
04.pdf#!DocumentBrowse

⁴⁰ A magyar minisztérium célja, hogy közérthetően
meghatározza a magyar/hazai termék fogalmát,
alapvetően három kategóriát állítva fel: magyar
termék (95 %-ban hazai alapanyag), hazai termék
(70 %-ban hazai alapanyag), hazai gyártású termék.
Lásd *Nemzeti Vidékstratégiai Koncepció – 2020*. Agrár-,
élelmiszer-, környezet- és vidékstratégiai tézisek. II.
kötet. Vitaanyag. Budapest, 2011. április 8., 48. p.

⁴¹ Lásd a magyar nemzeti értékekről és a

www.vm.gov.hu/main.php?folderID=2290&
articleID=16973&ctag=articlelist&iid=1. See
furthermore Act CLXXXVIII of 2011 on the
2012 national budget of Hungary.

³¹ See Decision 142/2010. (VII.14.) AB of the
Constitutional Court of the Republic of Hungary
on the introduction of the SPS.

³² See Decree 36/2010. (XI.30.) VM of the
minister of rural development on the Hungarian
National Rural Network. See (10.6.2011):
http://www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-
minisztérium/vidékfejlesztéssel-felelős-
allamtitkarság/hirek/egyszerubb-hatekonyabb-
lesz-a-magyar-nemzeti-vidéki-hálózat-működése

³³ See Decree 54/2011. (VI.10.) VM of the
minister of rural development on the operation
LEADER Local Action Group. See (21.6.2011):
http://www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-
minisztérium/vidékfejlesztéssel-felelős-
allamtitkarság/hirek/tisztújítás-es-
korlatozasmentes-tagfelvetel-az-ujjaszervezodo-
leader-helyi-akciocsoportoknal

³⁴ See Decree 50/2008. (IV.24.) FVM of the
minister of agriculture and rural development on
the system of a 'good agricultural and
environmental condition'.

³⁵ On the challenges and regulation of waters see
SZÜCS Péter – SALLAI Ferenc – JOLÁNKAI Géza
– MADARÁSZ Tamás: Bevezetés. In: SZÜCS Péter
– SALLAI Ferenc – ZÁKÁNYI Balázs – MADARÁSZ
Tamás (ed.): *Vízkezelésvédelem. A vízminőség-védelem
aktuális kérdései*. Miskolc, 2009, Bíbor Kiadó, pp
15-20; SZÜCS Péter – TAKÁCS János – VIRÁG
Margit: A víz, mint környezeti elem. A
vízháztartási egyenlet. In: SZÜCS – SALLAI –
ZÁKÁNYI – MADARÁSZ (edit.): *Vízkezelésvédelem*.
Op. cit. pp 21-36; CSÁK Csilla: *Előadássorozatok az
általános és különös rész környezeti jogi gondolkodás
köréből*. Miskolc, 2008, Novotni Publisher, pp
100-115.

³⁶ See (10.6.2011):
fvm.hu/main.php?folderID=2290&articleID
=16194&ctag=articlelist&iid=1.

³⁷ See Resolution 3/2010. (VII.5.) VM of the
minister of rural development on the traceability
and information concerning food production a
trade.

³⁸ See (10.6.2011):
fvm.hu/main.php?folderID=2290&articleID

hungarikumokról szóló törvénytervezet 2011. április 4-ei verzióját.

⁴² A magyar moratóriumról angol nyelven lásd SZILÁGYI János Ede: The Accession Treaties of the New Member States and the national legislations, particularly the Hungarian law, concerning the ownership of agricultural land. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, 48-60. p.; Lásd továbbá CSÁK Csilla: The changes in the circumstances of arable land's ownership and land tenure from the time of the democratic transformation to our days. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/2, 3-18. p.; CSÁK Csilla: Die ungarische Regulierung der Eigentums- und Nutzungsverhältnisse des Ackerbodens nach dem Beitritt zur Europäischen Union. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, 20-31. p.; KURUCZ Mihály: Critical analyses of arable land regulation in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/3, 17-47. p.; TANKA Endre: Draft amendment of the Act LV of 1994 on Arable land by the proposal of the Ministry of Agriculture and Rural Development and the Ministry of Justice and Law Enforcement (no. 41123/4/2007). *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/4, 42-49. p.; A magyar és európai földszabályozás aktuális problémáinak elemzéséről lásd CSÁK Csilla (szerk.): *Current challenges of the European legislation on agricultural land*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 7-20. p. (Andréka), 21-36. p. (Bezdán), 37-50. p. (Bobvos), 51-68. p. (Busse), 69-80. p. (Csák), 81-90. p. (Erdős), 91-106. p. (Farkas Csamangó), 107-114. p. (Farkasné Molnár), 115-130. p. (Fodor), 131-138. p. (Hegyes), 139-150. p. (Hollo), 151-176. p. (Kurucz), 177-186. p. (Miklós), 187-198. p. (Nagy), 199-210. p. (Olajos), 211-240. p. (Prugberger), 241-254. p. (Ráisz), 255-262. p. (Rennie), 269-282. p. (Szilágyi), 283-303. p. (Tanka).

⁴³ SWINNEN, Johann F.M. – VRANKEN, Liesbet: *Review of the Transitional Restrictions Maintained by New Member States on the Acquisition of Agricultural Real Estate*. Final Report. Centre for European Policy Studies. 9. p. Forrás (2010. május 15.): ec.europa.eu/internal_market/capital/docs/study_en.pdf

⁴⁴ Commission of the European Communities: *Report from the Commission to the Council: Review of the transitional measures for the acquisition of agricultural real estate set out in the 2003 Accession Treaty*. Brussels,

=16194&ctag=articlelist&iid=1.

³⁹ See (10.6.2011):

www.kormany.hu/download/b/13/20000/magyar%20termek%20rendelet%202011_03_04.pdf#!DocumentBrowse

⁴⁰ The goal of the Hungarian ministry is to define categories of Hungarian/home products. The ministry set up three categories: 'Hungarian product' (from 95% inland raw material), 'home product' (from 70% inland raw material), 'product made in Hungary'. See *Conception of National Rural Strategy – 2020. Theses of the strategies concerning agriculture, foodstuffs, environment and rural development*. volume II. Working paper. Budapest, 8.4.2011, p 48.

⁴¹ See version 4.4.2011 of the Bill on *hungarikums* and other Hungarian national values.

⁴² On the Hungarian transitional period in English, see SZILÁGYI János Ede: The Accession Treaties of the New Member States and the national legislations, particularly the Hungarian law, concerning the ownership of agricultural land. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, pp 48-60; See furthermore CSÁK Csilla: The changes in the circumstances of arable land's ownership and land tenure from the time of the democratic transformation to our days. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/2, pp 3-18; CSÁK Csilla: Die ungarische Regulierung der Eigentums- und Nutzungsverhältnisse des Ackerbodens nach dem Beitritt zur Europäischen Union. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, pp 20-31; KURUCZ Mihály: Critical analyses of arable land regulation in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/3, pp 17-47; TANKA Endre: Draft amendment of the Act LV of 1994 on Arable land by the proposal of the Ministry of Agriculture and Rural Development and the Ministry of Justice and Law Enforcement (no. 41123/4/2007). *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2007/4, pp 42-49; On the analysis of the current problems of the Hungarian and European land-legislation, see CSÁK Csilla (edit.): *Current challenges of the European legislation on agricultural land*. Miskolc, 2010, Novotni Publisher, pp 7-20 (Andréka), pp 21-36 (Bezdán), pp 37-50 (Bobvos), pp 51-68 (Busse), pp 69-80 (Csák), pp 81-90 (Erdős), pp 91-106 (Farkas Csamangó), pp 107-

16.7.2008. COM(2008) 461 final, 2. p. Forrás (2010. május 15):

ec.europa.eu/internal_market/capital/docs/2008_0461_en.pdf

⁴⁵ SWINNEN – VRANKEN: *Op. cit.* 11-12. p.

⁴⁶ A korábbi agrár-adózás kapcsán lásd: NAGY Zoltán: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. II. kötet. Miskolc, 2005, Novotni Kiadó, 188-205. p.; NAGY: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Kiadó, 309-326. p.; NAGY: Az agrárszektor különleges adójogi szabályozásának alapkérdései. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Kiadó, 306-322. p.; NAGY: Az agrárjog adójogi szabályozása. In: CSÁK (szerk.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 315-335. p.; NAGY: A mezőgazdasági tevékenységet végzők adójogi szabályozása egyes jövedelemadóknál. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus XXIII/2. (ann. 2005), 333-349. p.

⁴⁷ ÁFA tv. 82. §. és a 3/a melléklet.

⁴⁸ ÁFA tv. 197-204. §.

⁴⁹ Lásd a Tao. tv. 1. sz. mellékletét.

⁵⁰ Lásd a Tao. tv. 2. sz. mellékletét.

⁵¹ Lásd a Tao. tv. 22/B. § (1) bek. c), (12) bek.

⁵² Falusi vendéglátás: a magánszemély által nem egyéni vállalkozóként folytatott (a) falusi szállásadó-vendéglátási tevékenység, vagy (b) alkalmi falusi és agroturisztikai szolgáltató tevékenység. Szja. tv. korábbi 3. §.

⁵³ Lásd a Szja. tv. korábbi 74. §.

⁵⁴ Mezőgazdasági őstermelő: az a 16. életévét betöltött, nem egyéni vállalkozó magánszemély, aki a saját gazdaságában a 6. számú mellékletben felsorolt termékek előállítására irányuló tevékenységet folytat, és ennek igazolására őstermelői igazolvánnyal rendelkezik, ideértve a termőföldről szóló törvény szerint családi gazdálkodónak minősülő magánszemélyt és e magánszemélynek a családi gazdaságban nem foglalkoztatottként közreműködő családtagját is, mindegyikre vonatkozóan a 6. számú mellékletben felsorolt termékek előállítására irányuló tevékenysége(i)nek bevétele (jövedelme) tekintetében. Szja. tv. 3. §.

⁵⁵ Lásd az Szja. tv. 6. számú mellékletét (pl. kistermelői élelmiszer-termelés, előállítás és

114 (Farkas Molnár), pp 115-130 (Fodor), pp 131-138 (Hegyes), pp 139-150 (Holló), pp 151-176 (Kurucz), pp 177-186 (Miklós), pp 187-198 (Nagy), pp 199-210 (Olajos), pp 211-240 (Prugberger), pp 241-254 (Raisz), pp 255-262 (Rennie), pp 269-282 (Szilágyi), pp 283-303 (Tanka).

⁴³ SWINNEN, Johann F.M. – VRANKEN, Liesbet: *Review of the Transitional Restrictions Maintained by New Member States on the Acquisition of Agricultural Real Estate*. Final Report. Centre for European Policy Studies. p 9. Source (15 May 2010):

ec.europa.eu/internal_market/capital/docs/study_en.pdf

⁴⁴ Commission of the European Communities: *Report from the Commission to the Council: Review of the transitional measures for the acquisition of agricultural real estate set out in the 2003 Accession Treaty*.

Brussels, 16.7.2008. COM(2008) 461 final, p 2.

Source (15 May 2010):

ec.europa.eu/internal_market/capital/docs/2008_0461_en.pdf

⁴⁵ SWINNEN – VRANKEN: *Op. cit.* pp 11-12.

⁴⁶ On the previous rural tax law, see NAGY Zoltán: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. II. volume. Miskolc, 2005, Novotni Publisher, pp 188-205; NAGY: Az agrárszektor adójogi szabályozása. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2006, Novotni Publisher, pp 309-326; NAGY: Az agrárszektor különleges adójogi szabályozásának alapkérdései. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2008, Novotni Publisher, pp 306-322; NAGY: Az agrárjog adójogi szabályozása. In: CSÁK (edit.): *Agrárjog*. Miskolc, 2010, Novotni Publisher, pp 315-335; NAGY: A mezőgazdasági tevékenységet végzők adójogi szabályozása egyes jövedelemadóknál. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Miskolc University Press, Miskolc, Tomus XXIII/2 (ann. 2005), pp 333-349.

⁴⁷ Section 82 of Act VAT.

⁴⁸ Sections 197-204 of Act VAT.

⁴⁹ See Annex 1 of Act CT.

⁵⁰ See Annex 2 of Act CT.

⁵¹ See Art. 22/B. § (1) c) and (12) of Act CT.

⁵² According to previous Section 3 of Act PIT, 'rural tourism services' shall mean services provided by a private individual, not as a private entrepreneur: (a) by providing accommodations,

értékesítés, továbbá erdőgazdálkodás, ültetvény-telepítés, etc.).

⁵⁶ Lásd a 2009. évi CLII. törvényt és annak elemzését MÉLYPATAKI Gábor: Neue Formen der Beschäftigung im Agrarrecht. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, 32-39. p.

⁵⁷ 2010. évi LXXV. törvény az egyszerűsített foglalkoztatásról.

⁵⁸ Lásd a 375/2010. (XII.31.) Korm. rendeletet a közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról. A programról és a közfoglalkoztatásról lásd még (2011.06.10.):

www.kormany.hu/download/a/f6/10000/K%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1s.pdf

⁵⁹ *Nemzeti Vidékstratégia – 2020*. Budapest, 2011. november 30-ai változat 59. p.; a magyar családtámogatás rendszeréről lásd JAKAB Nóra: A családtámogatási ellátások szabályai. In: GECSE ISTVÁNNÉ (szerk.): *Szociális jog II. Társadalombiztosítási jog*. Miskolc, 2007, Novotni Kiadó, 213-220. p.

⁶⁰ A köztisztviselő fogalmáról lásd a Ptk. 65. §-át.

⁶¹ ROCKSTRÖM, Johan et al: A safe operating space for humanity. *Nature*, 461, (2009. szeptember 24.), 472-475. p.; JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYŰLÉSI BIZTOSA: *Beszámoló a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának 2010. évi tevékenységéről*. Budapest, 2011, Országgyűlési Biztos Hivatala, 300. p.

⁶² DE SCHUTTER, Olivier: *Large-scale land acquisitions and leases: A set of minimum principles and measures to address the human rights challenge*. Report of UN Special Rapporteur on the right to food, December 28, 2009, A/HRC/13/33/Add.2.; DE SCHUTTER, Olivier: *Access to Land and the Right to Food*. Report of UN Special Rapporteur on the right to food, August 11, 2010, A/65/281.

⁶³ RAISZ Anikó: Az emberi jogok új kihívások előtt – avagy a globalizáció egyes kérdései, különös tekintettel a WTO-ra. *Collega*, 2006/2-3, 238-241. p.; SMALLER, Carin: Human Rights Impact Assessments for Trade and Investment Agreements. Report of the Expert Seminar, June 23-24, 2010, Geneva (Switzerland). Forrás (2011. június 10.):

www.srfood.org/images/stories/pdf/other_documents/report_hria-seminar_2010_eng.pdf

⁶⁴ JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYŰLÉSI BIZTOSA: *Beszámoló a jövő nemzedékek országgyűlési*

to include not more than ten beds, in his own rural house together with meals and optional programs (including demonstration of the household and the farm's operation) for individual private persons or families for the purpose of earning a profit; or (b) temporary rural and agro-tourism services.

⁵³ Previous Section 74 of Act PIT.

⁵⁴ According to Section 3 of Act PIT, 'small-scale agricultural producer' shall mean a private individual above the age of 16 who is not a private entrepreneur but possesses a small-scale producer license and is engaged in activities aimed at producing the products listed in Schedule No 6 on his own farm, including the private individual who qualifies as a family estate farmer under the Arable Land Act, and any members of the family of such private person who participate in the family homestead in a form other than employment, with respect to all of them in connection with the revenue (income) from the activity or activities aimed at producing the products listed in Schedule No 6.

⁵⁵ See Schedule No 6 of Act CT (e.g. production, processing and sale of foodstuffs by smallholders, as well as forestry, planting, etc.).

⁵⁶ Act LXXV of 2010 on the simplified employment.

⁵⁷ See Act CLII of 2009 and the analysis of this: MÉLYPATAKI Gábor: Neue Formen der Beschäftigung im Agrarrecht. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2010/9, pp 32-39.

⁵⁸ See Decree 375/2010 (XII.31.) of the Hungarian Government on the support of communal work. On the programme and the communal work, see (10.6.2011): www.kormany.hu/download/a/f6/10000/K%C3%B6zfoglalkoztat%C3%A1s.pdf

⁵⁹ *National Rural Strategy – 2020*. Budapest, 30.11.2011, p. 59; on the system of the Hungarian family supports, see JAKAB Nóra: A családtámogatási ellátások szabályai. In: GECSE ISTVÁNNÉ (edit.): *Szociális jog II. Társadalombiztosítási jog*. Miskolc, 2007, Novotni Publisher, pp 213-220.

⁶⁰ Public corporations are self-governing organisations with registered membership whose establishment has been ordered by law. Public corporations perform public duties related to

biztosának 2010. évi tevékenységéről. Budapest, 2011, Országgyűlési Biztos Hivatala, 270. p.

⁶⁵ DE SCHUTTER, Olivier: *Agribusiness and the right to food.* Report of UN Special Rapporteur on the right to food, December 22, 2009, A/HRC/13/33.

⁶⁶ Lásd RODICS Katalin – GREGUSS Ditta: *A biológiai sokféleség egyezmény 10. konferenciája.* www.fvm.gov.hu/doc/upload/201011/20101115084449.pdf

⁶⁷ Lásd EU Bizottság: *Életbiztosításunk, természeti tőkénk: a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő uniós stratégia.* COM(2011) 244 végleges, Brüsszel, 2011.5.3.

⁶⁸ Lásd EU Tanács: *A vízkészletek védelme és az integrált fenntartható vízgazdálkodás az Európai Unión belül és kívül.* 11308/11, Brüsszel, 2011.6.9. (16.06), 16. pont.

⁶⁹ Lásd *Joint Statement of Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and Slovak Republic on the future of the Common Agricultural Policy.* Visegrád, 2010. június 25.

⁷⁰ A KAP jövőjével kapcsolatban értékes megjegyzések fogalmazódtak meg JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYŰLÉSI BIZTOSA: *Beszámoló a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának 2010. évi tevékenységéről.* Budapest, 2011, Országgyűlési Biztos Hivatala, 269-273. p.

⁷¹ Lásd Nico SCHRIJVER: *Development without Destruction. The UN and Global Resource Management.* Indiana, Indiana University Press, 2010, 209-211. p.

⁷² NB, Bős-Nagymaros, *Magyarország/Szlovákia*, 1997. szeptember 25. Lásd továbbá HERCZEGH, Géza: Bős-Nagymaros, *Valóság*, XLVII (2004) 2., 1-20. p.; NAGY, Boldizsár: Bős-breviárium, *Beszélő*, X (2005) 10.

⁷³ NB, *Kasikili/Sedudu sziget, Botswana/Namíbia*, 1999. december 13.

⁷⁴ NB, *Az Uruguay folyói papírgyárak ügye, Argentína/Uruguay*, 2010. április 20.

⁷⁵ NB, *Navigációs jogok, Costa Rica/Nicaragua*, 2009. július 13. és *Nicaragua bizonyos tevékenységei a határzónában, Costa Rica/Nicaragua*, 2010. november 19. (kereset). Lásd továbbá RAISZ, Anikó: Nemzetközi környezetvédelmi kérdések a Nemzetközi Bíróság előtt napjainkban. in: SÁRY Pál (ed.): *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Miskolc University Press, 2011, Tomus XXIX., 273-289. p.*

⁷⁶ NB, *Útépítés a San Juan folyó mentén*, 2011.

their membership and/or the activities performed by their membership. Public corporations are legal persons. See Act IV of 1959 on Civil Code.

⁶¹ ROCKSTRÖM, Johan et al: A safe operating space for humanity. *Nature*, 461, (24.9.2009), pp 472-475; HUNGARIAN PARLIAMENTARY COMMISSIONER FOR FUTURE GENERATIONS: *Report of the Hungarian Parliamentary Commissioner for Future Generations: 2010.* Budapest, 2011, Office of the Parliamentary Commissioners of Hungary, p 300. The English summary of the report can be downloaded at

jno.hu/report2010/jno_report_2010.pdf
⁶² DE SCHUTTER, Olivier: *Large-scale land acquisitions and leases: A set of minimum principles and measures to address the human rights challenge.* Report of UN Special Rapporteur on the right to food, 28.12.2009, A/HRC/13/33/Add.2.; DE SCHUTTER, Olivier: *Access to Land and the Right to Food.* Report of UN Special Rapporteur on the right to food, 11.8.2010, A/65/281.

⁶³ RAISZ Anikó: Az emberi jogok új kihívások előtt – avagy a globalizáció egyes kérdései, különös tekintettel a WTO-ra. *Collega*, 2006/2-3, pp 238-241; SMALLER, Carin: Human Rights Impact Assessments for Trade and Investment Agreements. Report of the Expert Seminar, June 23-24, 2010, Geneva (Switzerland). Source (10.6.2011):

www.srfood.org/images/stories/pdf/otherdocuments/report_hria-seminar_2010_eng.pdf

⁶⁴ HUNGARIAN PARLIAMENTARY COMMISSIONER FOR FUTURE GENERATIONS: *Report of the Hungarian Parliamentary Commissioner for Future Generations: 2010.* Budapest, 2011, Office of the Parliamentary Commissioners of Hungary, p 270.

⁶⁵ DE SCHUTTER, Olivier: *Agribusiness and the right to food.* Report of UN Special Rapporteur on the right to food, 22.12.2009, A/HRC/13/33.

⁶⁶ See RODICS Katalin – GREGUSS Ditta: *A biológiai sokféleség egyezmény 10. konferenciája.* www.fvm.gov.hu/doc/upload/201011/20101115084449.pdf

⁶⁷ See European Commission: *Our life insurance, our natural capital: an EU biodiversity strategy to 2020.* COM(2011) 244 final, Brussels, 3.5.2011.

⁶⁸ See European Council: *The protection of water*

december 22. (kereset).

⁷⁷ NB, *Pulau Ligitan és Pulau Sipadan, Indonézia/Malájzia*, 2002. december 17.

⁷⁸ NB, *Határvíta, Benin/Niger*, 2005. július 12.

⁷⁹ NB, *Légi gyomirtószer-permetezés, Ecuador/Kolumbia*, 2008. április 1. (kereset).

⁸⁰ Lásd továbbá RAISZ, Anikó: Földtulajdoni és földhasználati kérdések az emberi jogi bíróságok gyakorlatában. In: CSÁK Csilla (ed.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai: Current challenges of the European legislation on agricultural land - Aktuelle Herausforderungen der europäischen Regulierung über den landwirtschaftlichen Boden*. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010. 241-253. p.

⁸¹ EJEB, *Malhous kontra Cseh Köztársaság*, 2001. július 12., No. 33071/96.

⁸² EJEB, *Dimitrov kontra Bulgária*, 2004. szeptember 23., No. 47829/99.

⁸³ EJEB, *Haralambie kontra Románia*, 2009. október 27., No. 21737/03.

⁸⁴ EJEB, *Tardi és társai kontra Magyarország*, 2007. október 23., No. 19478/03.

⁸⁵ EJEB, *Richet és Le Ber kontra Franciaország*, 2010. november 8., Nos. 18990/07 és 23905/07.

⁸⁶ EJEB, *Chassagnou és társai kontra Franciaország*, 1999. április 29., Nos. 25088/94, 28331/95 és 28443/95.

⁸⁷ ERDŐS Éva – JAKAB Nóra – RAISZ Anikó: Jurisdiction and alternative dispute settlement resolution in agriculture. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, 19-30. p.

⁸⁸ CSÁK Csilla – OLAJOS István: The application of the single payment by national administrations and national courts. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, 31-42. p.; TÉGLÁSI András: How is property ownership guaranteed constitutionally in the field of agriculture? *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2009/7, 18-29. p.; MIKÓ Zoltán: Pro és contra. SPS az érdekek és érvek hálójában. In: BOBVOS Pál (szerk.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Alapítvány, 397-410. p.

⁸⁹ Az AB az agrár-nyilvántartások kapcsán is fontos – jelen munkában nem részletezett – döntést hozott a 12/2011. (III.23.) AB határozatában. Az ügy kapcsán egyébiránt különösen értékesnek ítéltük Kovács Péter alkotmánybíró különvéleményét.

⁹⁰ Lásd a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának J-3737/2008. sz. állásfoglalását a BHD

resources and the integrated and sustainable water management in the EU and abroad. 11308/11, Brüsszel, 2011.6.9. (06.16), point 16.

⁶⁹ See *Joint Statement of Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and the Slovak Republic on the future of the Common Agricultural Policy*. Visegrád, 25 June 2010.

⁷⁰ On the analysis of the future of the CAP, see HUNGARIAN PARLIAMENTARY COMMISSIONER FOR FUTURE GENERATIONS: *Report of the Hungarian Parliamentary Commissioner for Future Generations: 2010*. Budapest, 2011, Office of the Parliamentary Commissioners of Hungary, pp 269-273.

⁷¹ See Nico SCHRIJVER: *Development without Destruction. The UN and Global Resource Management*. Indiana, Indiana University Press, 2010, pp. 209-211

⁷² ICJ, *Gabcikovo-Nagymaros, Hungary/Slovakia*, September 25, 1997. See furthermore HERCZEGH Géza: Bős-Nagymaros, *Valóság*, XLVII (2004) 2., pp. 1-20; NAGY Boldizsár: Bős-breviárium, *Beszélő*, X (2005) 10.

⁷³ ICJ, *Kasikili/Sedudu Island, Botswana/Namibia*, December 13, 1999

⁷⁴ ICJ, *Pulp Mills on the River Uruguay, Argentina/Uruguay*, April 20, 2010

⁷⁵ ICJ, *Dispute regarding Navigational and Related Rights, Costa Rica/Nicaragua*, July 13, 2009, and *Certain Activities carried out by Nicaragua in the Border Area, Costa Rica/Nicaragua*, November 19, 2010 (application). For further reading see RAISZ Anikó: Nemzetközi környezetvédelmi kérdések a Nemzetközi Bíróság előtt napjainkban. in: SÁRY Pál (ed.): *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica, Miskolc University Press, 2011, Tomus XXIX., p. 273-289*

⁷⁶ ICJ, *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River*, December 22, 2011 (application)

⁷⁷ ICJ, *Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan, Indonesia/Malaysia*, December 17, 2002

⁷⁸ ICJ, *Frontier Dispute, Benin/Niger*, July 12, 2005

⁷⁹ ICJ, *Aerial Herbicide Spraying, Ecuador/Colombia*, April 1, 2008 (application)

⁸⁰ For further reading on this see RAISZ Anikó: Földtulajdoni és földhasználati kérdések az emberi jogi bíróságok gyakorlatában. In: CSÁK Csilla (ed.): *Az európai földszabályozás aktuális kihívásai: Current challenges of the European legislation*

Kft. által a Tokaj történelmi Borvidék Kultúrtáj pufferezónájában, a Szerencs Keleti Ipari Parkban létesítendő szalmatüzelésű erőmű okozta örökségvédelmi problémákkal kapcsolatosan.

⁹¹ *Report of a UNESCO-ICOMOS Advisory Mission 20th-25th September 2010*. January 2011. Forrás (2011. június 23.): www.vilagorokseg.hu/portal/download/tokaj_%20unesco_icomos_mission_report_2011_engl.pdf

⁹² Forrás (2011. június 23.):

www.bhd.hu/eng/plant.html

⁹³ Ennek hátteréről lásd SZILÁGYI János Ede: Eredetvédelmi kérdések a borjogban. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, 335-338. p.

⁹⁴ TAKÁCS Tibor: *A tejkvóta maradjon, csak alakítsák át*. Forrás (2011. június 10.): www.mr1-kossuth.hu/hirek/gazdasag-110405/a-tejkvota-maradjon-csak-alakitsak-at.html

⁹⁵ Forrás (2011. június 23.): www.eu2011.hu/hu/hir/informalis-agri-05-31

on agricultural land - Aktuelle Herausforderungen der europäischen Regulierung über den landwirtschaftlichen Boden. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010. pp. 241-253.

⁸¹ ECtHR, *Malbous v. Czech Republic*, July 12, 2001, No. 33071/96.

⁸² ECtHR, *Dimitrov v. Bulgaria*, September 23, 2004, No. 47829/99.

⁸³ ECtHR, *Haralambie v. Romania*, October 27, 2009, No. 21737/03.

⁸⁴ ECtHR, *Tardi and others v. Hungary*, October 23, 2007, No. 19478/03.

⁸⁵ ECtHR, *Richet and Le Ber v. France*, November 8, 2010, Nos. 18990/07 and 23905/07.

⁸⁶ ECtHR, *Chassagnou and others v. France*, April 29, 1999, Nos. 25088/94, 28331/95 and 28443/95.

⁸⁷ ERDŐS Éva – JAKAB Nóra – RAISZ Anikó: Jurisdiction and alternative dispute settlement resolution in agriculture. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, pp 19-30.

⁸⁸ The AB also delivered a decision on agricultural registers: Decision 12/2011. (III.23.) AB of the Constitutional Court of the Hungarian Republic. We deem the concurring opinion of Constitutional Court judge Péter Kovács to this case as particularly precious.

⁸⁹ CSÁK Csilla – OLAJOS István: The application of the single payment by national administrations and national courts. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2008/5, pp 31-42; TÉGLÁSI András: How is property ownership guaranteed constitutionally in the field of agriculture? *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2009/7, pp 18-29; MIKÓ Zoltán: Pro és contra. SPS az érdekek és érvek hálójában. In: BOBVOS Pál (edit.): *Reformator iuris cooperandi*. Szeged, 2009, Pólay Elemér Foundation, pp 397-410.

⁹⁰ See Statement J-3737/2008 of the Hungarian Parliamentary Commissioner for Future Generations on the straw-fired power plant planned to be established in the town of Szerencs, which town is part of the Tokaj wine region and the Tokaj world heritage zone.

⁹¹ *Report of a UNESCO-ICOMOS Advisory Mission 20th-25th September 2010*. January 2011. Source (23.6.2011): www.vilagorokseg.hu/portal/download/tokaj_%20unesco_icomos_mission_report_2011_engl.pdf

⁹² Source (23.6.2011): bhd.hu/eng/plant.html

⁹³ On its background see SZILÁGYI, János Ede: *Eredetvédelmi kérdések a borjogban*. Miskolc, 2009, Novotni Alapítvány, p. 335-338

⁹⁴ TAKÁCS Tibor: *A tejkvóta maradjon, csak alakítság át*. Source (10.6.2011):

[www.mr1-kossuth.hu/hirek/gazdasag-110405 /a-tejkvota-maradjon-csak-alakitsak-at.html](http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/gazdasag-110405/a-tejkvota-maradjon-csak-alakitsak-at.html)

⁹⁵ Source (23.6.2011):

www.eu2011.hu/hu/hir/informalis-agri-05-31

A bukaresti CEDR Konferencia konklúziói

Conclusions of the CEDR Conference in Bucharest

**XXVI Európai Agrárjogi Kongresszus és Kollokvium Bukarest (Románia)
2011. szeptember 21-24.**

**XXVI European Congress and Colloquium of Agricultural Law Bucharest (Romania)
21-24 September 2011**

fordította: dr. KARDOS András

Bevezetés

Az Európai Agrárjogi Egyesület (C.E.D.R.) az egyetlen olyan nemzetközi szervezet, amelynek a legtöbb európai országbeli agrár egyesület a tagja. Háromévente kongresszust és szakmai eszmecsérét, kollokviumot rendez az agrárjoggal összefüggésben. A kongresszus három bizottsággal működik az egyes témáktól függően, amelyek a kongresszus részére benyújtott állami és egyéni jelentéseket vitatnak meg. A legutolsó ilyen kongresszus 2011. szeptember 21. és 24. között került megrendezésre Bukarestben. Ez a következő témaköröket fogta át:

- I. Bizottság: A mezőgazdaság és a fenntartható fejlődés követelményei;
- II. Bizottság: A vidéki földhasználat és földvédelem;
- III. Bizottság: Tudományos és gyakorlati fejlődés az agrárjog területén az EU-ban, a tagállamokban és régiókban, valamint a WTO-n belül.

E dokumentum a szervezetekkel, tudományos munkával, nemzeti és általános jelentésekkel, és főleg a XXVI. Bukaresti Európai Agrárjogi Kongresszus és Kollokvium összegzéseivel kapcsolatos információkat tartalmaz. Az általános jelentéseket, az összefoglaló jelentést és az összegzéseket a párizsi L'Harmattan kiadó jelenteti meg. A nemzeti jelentések pedig a CEDR weboldalán, a www.cedr.org oldalon lesznek fellelhetők.

I. Bizottság

Összegző gondolatok

Az I. Bizottság a mezőgazdaság és fenntartható

Preface

The European Committee on Rural Law (C.E.D.R.) is the sole international organisation that has most national rural associations of European countries at its members. It organises every three years a congress and colloquium on rural Law. The congress works with three commissions with different topics which use national and individual reports presented to the congress. The last congress took place at Bucharest on September 21 to 24 2011. It dealt with the following topics:

- Commission I: Agriculture and the requirements of a sustainable development;
- Commission II: Use and protection of land in the Countryside;
- Commission III: Scientific and practical development of rural Law in the EU, in States and regions and in the WTO.

This document contains information regarding organisation, scientific work, national and general reports and mainly the conclusions of the XXVI European Agricultural Congress and Colloquium of Rural Law in Bucharest. The general reports, the synthesis report and the conclusions will be published with L'Harmattan, Paris. The national reports will be published on the website of CEDR: www.cedr.org

Commission I

Conclusions of Commission I

The First Commission has studied the essential

fejlődés egyensúlyának alapvető kérdését tanulmányozta. Az európai mezőgazdaság – ahogyan a 2013-as év után fejlődni fog – egy fenntartható mezőgazdaság lesz. A különböző jelentések – kiegészítve a viták eredményeivel – lehetővé tették számunkra, hogy futó pillantást vessünk az ezen eredmény eléréséhez szükséges sarokkövekre. A fenntartható mezőgazdaságnak számításba kell vennie az alapvető jogokat, amelyek egymásnak ellentmondónak tűnnek.

A mezőgazdaságnak három alapvető célt kell elérnie: (a) Elegendő mezőgazdasági árucikk előállítása, első helyen is az élelmiszer vonatkozásában. Az, hogy alkalmas legyen a népesség ellátására, egy alapvető szükséglet minden fejlett társadalomban. (b) Egészséges termékek előállítása. Alapvető cél az is, hogy az ember egészségesen éljen az élelmiszer fogyasztása után is (gondoljunk csak a legutóbbi zöldség-krízisre). (c) Megóvni a környezetet, nevezetesen a földet, vizet, levegőt és a biodiverzitást, amelyek a mezőgazdaságot is körülölelik, hogy biztosíthassuk a jövő generációi számára ezek további használatát.

E három cél csakis két feltétel mellett realizálódhat: (a) Egy elfogadható életszínvonalat kell biztosítani a kisgazdák számára, mely a piaci árakon és a közvetlen kifizetésen alapul. A további környezeti korlátozások terheit nem csak a kisgazdáknak, hanem az élelmiszerlánc minden résztvevőjének viselnie kell. (b) A fogyasztók számára elfogadható árakat kell bevezetni. Ezúton a kiskereskedelmi szektor ésszerű alsó határt kell, hogy elfogadjon, mintsem hogy maximalizálja azokat. Ugyanakkor a pusztán pénzügyi spekulációkat el kell kerülni.

A mezőgazdaság a piaci szabályok háttére ellen dolgozik. Azonban minden ország – Európában bizonyosan – iránymutatásokat ad rendeletek és szubvenció révén. A fenntartható mezőgazdaság felé történő átmenet komplex megközelítést igényel, beleértve a természeti és környezeti tényezők körforgásának számbavételét is. Ennek eléréséhez minden termelési technikára – így hagyományos és szerves termelésre és olyan új technológiákra, mint pl. a biotechnológia – szükség lesz.

question of the balance between agriculture and sustainable development. European agriculture as it will develop after the year 2013, will be a sustainable agriculture. The various reports, supplemented by the discussions, have allowed us to get a glimpse of the cornerstones needed to achieve this result. Sustainable agriculture must take into account the fundamental rights which appear to be in conflict.

Agriculture must attain three fundamental aims: (a) The production of enough agricultural commodities, in the first place food. Being able to feed the population is a basic necessity in every developed society. (b) The production of healthy products. To be able to live on the food you are eating, is a basic aim (let us think of the last crisis in the vegetable sector). (c) To preserve the environment, namely land, water and air and biodiversity, composing the surroundings of agriculture, in order to allow future generations to go on using them.

This three aims can only be realised under two conditions: (a) An acceptable living standard must be guaranteed for farmers, based on market prices and direct payments. The burden of the additional environmental constraints cannot be supported only by the farmers, but rather by everyone in the food chain. (b) Prices acceptable to consumers must be established. In this way the retail sector should accept reasonable margins, rather than maximising them. At the same time purely financial speculations should be avoided.

Agriculture is working against a background of market rules. However every country, certainly in Europe, gives directions by way of regulations and subsidies. The transition towards a sustainable agriculture requires a complex approach, including the respect and inclusion of the cycle of nature and environmental considerations. To achieve this all the techniques of production, including traditional production, organic production and new techniques such as biotechnology, will be needed.

Ajánlás

Az I. Bizottság kihangsúlyozza a közös agrárpolitika alapvető szerepét, beleértve a pénzügyi kérdéseket is. Ha Európa el akar jutni a fenntartható mezőgazdasághoz, mindenféle jogi eszközre szüksége lesz. A hagyományos eszközök – rendeletek, ösztönző politikák – kiegészítésre kerülnek új eszközökkel, mint amilyen a szerződések és termelő szervezetek. A fenntartható mezőgazdaság a közpolitika egyik alapvető célja, melynek szüksége van Európa minden országa civil szervezeteinek támogatására.

II. Bizottság

Összegző gondolatok

Az európai vidéki területek kritikusak a mezőgazdasági termelés, a környezetvédelem, a beépítetlen szabad területek megóvása és még számos más kényelmi szempont miatt is. A vidéki területek meghatározása különböző tényezőktől függ, beleértve a földrajz és földhasználat kérdését is. A vidéki területek általános definícióját talán lehetetlen is megfogalmazni, kívánatosabb a specifikus földhasználattal azonosítani. Nem tűnik lehetségesnek egységes jogi fogalom megalkotása e körben. A Vidéki Területek Európai Chartája (az Európa Tanács 1296/1996. számú ajánlása) három fogalmi elemet határoz meg a vidéki területek multifunkcionalitását illetően (gazdasági, ökológiai és szocio-kulturális). Ennélfogva a vidéki területek fogalmának megértése vélelmezett.

A mezőgazdasági vállalkozások egyre változatosabbak lesznek, és az ökoszisztéma szolgálatok ugyancsak fontos elemei a vidéki területeknek. Azonban ezeket olykor a városiasodás fenyegeti, és sebezhetőek a mezőgazdasági szükségletek és más célok – pl. a természet megóvása és helyreállítása – közötti feszültségek miatt. Fontos, hogy a vidéki területek használhatóak legyenek a mezőgazdaság és más gazdasági, társadalmi tevékenységek számára is, és hogy a politikát e területek multifunkcionalitásához idomítsák.

Recommendation of Commission I

Commission I underlines the fundamental role of the common agricultural policy including the financial aspects. If Europe wants to achieve sustainable agriculture, every legal instrument will be needed. The traditional instruments of regulations and stimulating policies will be completed by new instruments such as contracts and producer organisations. A sustainable agriculture is a fundamental aim of public policy, needing the support of civil society in all the countries of Europe.

Commission II

Conclusions of Commission II

Rural areas in Europe are critical for agricultural production, for the protection of the environment, for preservation of open space, and for many other amenities. The definition of rural areas depends on various factors, including geography and land use. Because a general definition of rural areas may be impossible to formulate, it is preferable to identify areas for specific land uses. It does not seem possible to adopt a uniform legal definition of rurality. The European Charter of Rural Space (Recommendation 1296/1996 of the Council of Europe) sets out three elements for the multifunctionality of rural space (economic, ecological and sociocultural). For this reason a certain understanding of rural space is presupposed.

Agricultural businesses are becoming more diversified, and ecosystem services are also an important element in the countryside. Rural areas, however, are sometimes threatened by urbanization and vulnerable to tensions between the needs of agriculture and other goals, including nature conservation and recreation. It is critical that rural areas remain viable for agriculture and other economic and social activities and that policy be designed to accommodate the multifunctionality of rural areas.

Különösen a politikai programokban és tervezési rendszerekben jelenik meg az igény a vidéki szükségletek kritériumainak elfogadására. A különböző államokbeli természeti struktúráktól és a lakott területek fekvésétől függően változik a politikai irányítás.

A benyújtott jelentések alapján a következő javaslatokat teszi a Bizottság.

1. Ajánlás

A vidéki terület meghatározása a területrendezést és fejlesztést illetően

A vidéki területek védelme – minden célkitűzést illetően – szerves része kellene, hogy legyen a területrendezésnek. Felmerült az igény a városi és ipari, valamint a közlekedés alatt álló területek kibővítésének és fejlesztésének szabályozása kapcsán a kritériumok meghatározására, hogy a vidéki tájak, vidéki vállalkozások jellegzetességei fenntarthatók legyenek. A kiértékelés egyik fontos aspektusa a szántóterület védelme és más törvényes földhasználat egyensúlyának igénye. A természeti talajállapotok különböző jelentőségűek lehetnek az egyes országokban és régiókban.

A természeti és népességi feltételbeli regionális különbségek miatt nehéz szupranacionális, kötelező erejű célkitűzést meghatározni. Azonban a nemzetközi szinten megállapított célok ajánlásokhoz és irányelvekhez vezethetnek, melyekhez az államok elkötelezik magukat. A legnagyobb kihívás ezért a nemzeti törvényhozókra és hatóságokra hárul. A nemzeti intézkedések támogatása és irányítása végett a nemzeti végrehajtást vagy a kritériumok alkalmazását jelenteni kell egy illetékes szervnek, amely – a szituációtól függően – lehet egy közösségi szerv, egy nemzetközi szerv vagy föderális államokban a szövetségi parlament.

2. Ajánlás

Az ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése a vidéki és természeti területeken

A kisgazdákat és más vidéki gazdákat bátorítani

Especially in political programmes and planning systems there is a need to adopt criteria for the identification of rural needs. Depending on the natural structure and the location of populated areas in different states, the need for political guidance varies.

On the basis of the presented reports following proposals are made.

Recommendation 1 of Commission II

The identification of rural space in terms of land use planning and development

The protection of rural areas, for all their purposes, should be an integral component of land use planning. There is a need to identify the criteria for the control of the enlargement and development of urban and industrial as well as traffic areas in order to maintain features of rural landscape, rural businesses and settlement. One important aspect in this evaluation is the need to balance the protection of arable land with other legitimate land uses. Here again natural soil conditions may have a different importance in different states and regions.

Because of the regional differences in conditions of nature and population, it is difficult to introduce supranational binding objectives for that goal. However, internationally agreed goals could lead to recommendations and guidelines to which states would commit themselves. The main challenge therefore is directed to national legislators and authorities. In order to support and guide national measures, the national enforcement or use of criteria should be reported to the competent body, which depending on the situation may be a community body, an international body or in federal states the federal parliament.

Recommendation 2 of Commission II

Development of ecosystem services in rural and natural areas

Farmers and other managers of rural land should

kellene, hogy fenntartsák vagy elfogadják a fenntartható gyakorlatot. A mezőgazdasági politikának ezért továbbra is ösztökélnie kellene a környezet védelmére, különösen olyan gyakorlat irányába, amely további költségeket vagy alacsonyabb profitot eredményez. Hogy a részvételt ösztönözzék, a kifizetéseknek magasabbnak kellene lennie, mint a megelőző bevételeknek.

A tervező hatóságoknak lehetővé kellene tenniük a mezőgazdasági vállalkozások változatossá tételét a szükségtelen akadályok megsemmisítése révén az egyes tevékenységek vonatkozásában, melyeknek kis befolyásuk van a természetre és környezetvédelemre. Figyelemmel a nemzetközi és EU-s természetvédő programokra és önkéntes intézkedésekre, a jövő agrárjogi politikáinak új kihívásokat kell figyelembe venniük – mint pl. a megújuló energia termelése. Az egységesített irányító intézkedések a természetvédő és megővő programok kapcsán ugyancsak új agrárvállalkozások támogatásához kell, hogy vezessenek.

III. Bizottság

Összegző gondolatok

Eltérően attól, ami 2 évvel ezelőtt Cambridge-ben megállapításra került, a jelenkori agrárjogi fejlesztések nemzeti szintű törvényhozói tevékenységek specifikus összegzéseként jelölhetők meg.

A WTO szintjén nem voltak jelentős tevékenységek. A Doha-forduló tárgyalásai, és ennél fogva a „nem-kereskedelmi ügyekben”, valamint a környezetvédelmi és társadalmi szempontokról történő tanácskozások nem mutattak fejlődést. Tekintettel a Multilaterális Környezetvédelmi Megállapodásokra (angol rövidítéssel MEA) – a biodiverzitás nemzetközi évének következtében – csak a biodiverzitásról szóló egyezmény nyert teret a köztudatban.

Az EU jogot egy összevonási, konszolidációs periódus jellemzi. A figyelem a 2013 utáni közös agrárpolitikával kapcsolatos Európai Bizottság általi jogalkotási kezdeményezésre irányul, amely idén októberben esedékes. Egy releváns fejlődés az

be encouraged to maintain or adopt sustainable practices. Agricultural policy should therefore continue to provide incentives for protection of the environment, directed particularly toward practices that will result in additional costs or lower profits. To encourage participation, payments must be higher than income foregone.

Planning authorities should facilitate the diversification of agricultural businesses by avoiding unnecessary obstacles to diversified activities that have low impact on nature and the environment. In the light of international and EU nature conservation programmes and voluntary measures of protection, future rural policies should take new challenges – as for instance the production of renewable energy – into account. Also the integrated management measures for natural preserves and protection programmes should lead to the support of new rural businesses.

Commission III

Conclusions of Commission III

Unlike what transpired in Cambridge two years ago, the recent developments in rural law are marked by a specific accumulation of legislative activity at the national level.

At the *WTO* level, there have been no significant activities. The negotiations of the Doha Round, and therefore the discussions on ‘non trade concerns’ and the inclusion of environmental and social aspects, have not made any progress. With regard to the Multilateral Environmental Agreements (MEAs) – due to the international year of biodiversity – only the Convention on Biological Diversity gained in public awareness.

EU law is characterised by a consolidation period. Attention is focused on the current legislative initiative of the European Commission on the new CAP post 2013, which is due this October. One relevant development is the altered

Európai Bizottság megváltozott helyzete a GMO-k kérdéskörében, amely lehetőséget biztosít a tagállamoknak saját nemzeti politikájuk kiválasztására a GMO-k termesztése vonatkozásában bizonyos feltételek mellett. Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata e fejlesztő tevékenységen kívül esik. A Bíróságnak különösen a vizsgálati időszak alatt a KAP 2003-as reformjának szempontjait kellett megvizsgálnia.

Ha az egyes nemzeti tevékenységek teljesen különbözőek, nem könnyű előrelátni a jövőbeni fejlődéseket. A felmérés magába foglalja az EU jog nemzeti jogba történő implementációját, csakúgy, mint érdekes kezdeményezéseket, amelyek olybá tűnnek, mint amelyek az EU jog határait kétségbe vonják.

Mindazonáltal a következő irányvonal figyelhető meg:

Az igazgatási implementációt követően az EU agrárjogának felülvizsgálata tűnik helyénvalónak az általános jogelvek tükrében. A francia és magyar fejlődés vetette fel a tagállami alkotmányjog és az EU jog kapcsolatának kérdését. Az emberi és alapvető jogok területén a megfelelő mennyiségű élelmiszerhez – beleértve a vizet is – való hozzájutás jogá ugyancsak megvitatásra került.

A második tendencia az igazságszolgáltatási kérdéskörben lelhető fel a nemzetközi, EU-s, nemzeti és tartományi jog közötti átfedés révén. Különösen, köszönhetően a gyakran emlegetett nemzetiesítés újraéledésének, amely az EU implementációs célkitűzésinek következménye, megjelenik a nemzeti jogok és az EU jog növekvő komplexitása.

De nem csak a közjog, hanem a magánjog területén is fellelhető a jogfejlődés. A szállítási szerződések és a termelő szervezetek növekvő jelentősége az agrárjog szerződéses jellegűvé válásának figyelembe vételét igazolják. Továbbá a tej-kvóta magánjogi szabályozással történő felváltásának vizsgálata egy szintén szóban forgó téma. A magánjog növekvő jelentősége az egyes szektorok önszerveződésével együtt lehetőséget nyújtanak, amelynek hatására a

position of the European Commission on the issue of GMOs which gives the Member States the opportunity to choose their own national policy on cultivation of GMOs under certain conditions. The jurisprudence of the ECJ remains outside these developments. The ECJ had to examine particularly during the observation period, aspects of the CAP reform 2003.

Given the entirely different *national activities*, it is not easy to anticipate future developments. The survey includes the implementation of EU law in national legal systems as well as interesting initiatives, which seem to challenge the limits of EU law.

Nevertheless, the following *trends* can be recognised:

After the period of administrative implementation, a review of EU rural law in the light of *general principles of law* seems appropriate. Developments in France and Hungary have raised the question of the relationship between the constitutional law of Member States and EU law. In the area of human and fundamental rights, the right to adequate food (including water) have also been discussed.

A second trend is found in *jurisdictional issues* with the overlapping of international, European, national and provincial regulations. In particular, due to the often considered so-called re-nationalisation due to implementation determinations from the EU, a mix of national and European law of growing complexity emerges.

But new law has not only been established in public law, but also in the area of private law. Remission contracts, labelling and the increasing significance of producer organisations justify consideration of the *contractualisation* of rural law. In addition, the examination of the replacement of milk quota with private regulation is a current topic being discussed. The increasing significance of private law along with the self-organisation of

mezőgazdasági védelmi intézkedések (védőháló) csökkenni, a kisgazdák jogi és gazdasági biztonságával együtt.

Habár az amerikai trend az egyéni szabadság-érdekeket a közegészség és társadalmi célok felé helyezi, a liberalizációs tendencia Európában a termelőkre korlátozott.

A fogyasztóvédelem növekvő követelményeit – köszönhetően a fenntartható mezőgazdaság irányába történő növekvő közfigyelemnek, környezetbarát termelő eljárásoknak, állat jóléti és élelmiszerekről történő informálási kérdéseknek – nem csak a termelők általi befektetésként kell értékelni, hanem a kisgazdasági termékek értéke növekedésének lehetőségeként is.

Ajánlás

Még ha továbbra is hiányzik átfogó fogalom a mezőgazdasági- és agrár-fejlesztési politikáról, a jogi kereteknek – különösen az EU versenyjogában – lépést kell tartaniuk a fejlesztésekkel.

A törvényhozónak felelősnek kell lennie az érthető törvényhozó tevékenységéért. Ez egyszerű törvényhozás vagy komplex szabályozás révén is megvalósulhat, akár interpretáló jegyzetek, akár szakértői kommentárok bevezetésének támogatása által. Dióhéjban tehát: meg kell célozni a további egyszerűsítések elérését, amely túlmegegy a jogi technikákon.

the sectors offer possibilities that go hand in hand with the reduction of agricultural protection measures (safety net) and decreased legal and economic certainty for farmers.

Although trends in the US appear to place individual liberty interests above public health and social objectives, the *liberalisation tendency* in Europe seems to be limited to producers.

Increasing requirements for *consumer protection* due to increased public attention for sustainable agriculture, environmentally-friendly production methods, animal welfare and information on food products should not only be viewed as investments by producers, but also as opportunities to increase the value of farm products.

Recommendation of Commission III

Even if a comprehensive concept on agricultural and rural development policy remains missing, the legal framework – in particular in EU competition law – should keep up with the developments.

The legislator should be responsible for comprehensible legislation. This could be done by simple regulation, or in the case of complex regulation, either by issuing explanatory notes or by support for the establishment of expert commentaries. In short we should therefore aim at achieving a far reaching simplification that goes beyond legal technicalities.

